



**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS  
SECUNDAIR ONDERWIJS**

**Afstudeerproject**  

---

**Freinetonderwijs in  
't Schommelbootje  
Perspectieven voor de toekomst**

PROMOTOR  
CORY HERMANS  
OPVOEDKUNDE

AN PAULUSSEN  
GESCHIEDENIS - PO  
ACADEMIEJAAR 2013-2014





**PROFESSIONELE BACHELOR IN HET ONDERWIJS  
SECUNDAIR ONDERWIJS**

**Afstudeerproject**  

---

**Freinetonderwijs in  
't Schommelbootje  
Perspectieven voor de toekomst**

PROMOTOR  
CORY HERMANS  
OPVOEDKUNDE

AN PAULUSSEN  
GESCHIEDENIS - PO  
ACADEMIEJAAR 2013-2014

## Voorwoord

Hoe grondig en volledig een lerarenopleiding ook kan zijn, het loont altijd de moeite om zich te verdiepen in andere methodes en visies. Deze kans werd me geboden in het kader van een afstudeerprojectlerarenopleiding aan de PXL. Freinetbasisschool 't Schommelbootje uit Alken gaf de opdracht een tevredenheidsonderzoek uit te voeren bij de oud-leerlingen. Binnen enkele jaren zal een deel van de leerkrachten, die al aanwezig is sinds de oprichting van de school, op pensioen gaan. Voor de school is dat het moment om zichzelf enkele vragen te stellen: waren ze goed bezig in het verleden en waar en hoe moeten ze zich bijwerken naar de toekomst toe. De visie van de school heeft goed dienst gedaan, maar moet misschien vertaald worden naar deze tijd.

In dit afstudeerproject vindt een onderzoek plaats onder de vorm van een enquête. Bij het opstellen en verwerken heb ik hulp gekregen van mijn promotor, mevrouw Hermans, waarvoor hartelijk dank. Ook het team van 't Schommelbootje heeft mij goed geholpen. In de eerste plaats wil ik mevrouw Santermans en de heer Goossens bedanken. Zij hielpen met de enquête scherper op punt te stellen. Vooral met mevrouw Santermans heb ik een paar boeiende gesprekken gehad die me een inzicht gaven in de pedagogie van C. Freinet. Daarnaast was ik steeds welkom op 't Schommelbootje met al mijn vragen. Zowel leerkrachten als leerlingen hielpen maar al te graag mee. Ze stelden zich behulpzaam en ook zonder hen was ik met heel wat onbeantwoorde vragen blijven zitten. Natuurlijk kon dit onderzoek niet worden uitgevoerd zonder alle oud-leerlingen die me geholpen hebben door het invullen van de enquêtes. Sommigen slaagden erin om in zo'n onpersoonlijk onderzoekinstrument toch een persoonlijke noot toe te voegen zoals bijvoorbeeld een kleine aanmoediging. Dat is altijd aangenaam om te lezen. Maar bovenal wil ik mijn ouders danken. Hun steun, geduld en aanmoediging was een hart onder de riem. Ook mijn dochter Lynn wil ik op deze manier bedanken voor het geduld wanneer mama weer eens geen tijd had omdat ze aan het afstudeerproject moest werken. Tenslotte bedank ik ook Gerrit en Paul bij de hulp van de grafieken en het nalezen van de taal.

As, 26 mei 2014

## Inhoudsopgave

<b>Voorwoord</b> .....	<b>4</b>
<b>Inleiding</b> .....	<b>7</b>
<b>1 Het Freinetonderwijs</b> .....	<b>9</b>
<b>1.1 Biografie Célestin Freinet</b> .....	<b>9</b>
1.1.1 De jeugdijaren van Freinet.....	9
1.1.2 Opleiding.....	9
1.1.3 Bar-sur-Loup.....	10
1.1.4 Freinet zoekt zijn eigen weg.....	11
1.1.5 De geboorte van een eigen school.....	12
<b>1.2 Freinetprincipes en -filosofie</b> .....	<b>14</b>
1.2.1 De vier fundamenteen.....	14
1.2.2 De Freinettechnieken.....	15
1.2.3 Een vergelijking met andere onderwijsvormen.....	43
1.2.4 Het Freinetonderwijs vandaag.....	45
1.2.5 Opleiding tot een Freinetleerkracht.....	55
<b>2 Tevredenheidsonderzoek</b> .....	<b>56</b>
<b>2.1 't Schommelbootje</b> .....	<b>56</b>
2.1.1 Algemene gegevens.....	56
2.1.2 Vraagstelling.....	56
<b>2.2 Observatie verslagen</b> .....	<b>57</b>
2.2.1 Een eerste kennismaking.....	57
2.2.2 Gericht observeren.....	59
<b>2.3 Een vergelijking met mijn eigen theoretische achtergrond</b> .....	<b>59</b>
<b>2.4 De enquête</b> .....	<b>60</b>
<b>3 Bespreking van de enquête</b> .....	<b>61</b>
<b>3.1 Algemene werkwijze</b> .....	<b>61</b>
<b>3.2 Bespreking algemene ervaringen op 't Schommelbootje</b> .....	<b>62</b>
3.2.1 Waarom kozen de leerlingen voor 't Schommelbootje?.....	62
3.2.2 De algemene waardering voor 't Schommelbootje.....	63
3.2.3 Algemene kenmerken van 't Schommelbootje.....	64
3.2.4 De leerkrachten.....	65
3.2.5 De medeleerlingen.....	66
3.2.6 Afspraken.....	68
3.2.7 Infrastructuur.....	68
3.2.8 Freinetprincipes en -technieken.....	69
3.2.9 Zelfgestuurd plannen en leren.....	71
<b>3.3 Bespreking ervaringen na 't Schommelbootje</b> .....	<b>72</b>
3.3.1 Studiekeuze na het SO.....	72
3.3.2 Verderzetten van het Freinetonderwijs.....	73
3.3.3 Omschakeling naar het niet-Freinetonderwijs.....	74
3.3.4 Studievaardigheden.....	76
3.3.5 Moeilijkheden met vakken.....	77
<b>3.4 De loopbaan van oud-leerlingen van 't Schommelbootje</b> .....	<b>78</b>
<b>3.5 Bespreking persoonlijke ervaringen</b> .....	<b>82</b>
3.5.1 Invloed op het persoonlijk leven.....	82
3.5.2 Waar ben je het meest tevreden over?.....	83
3.5.3 Waarover was je het minst tevreden?.....	83
3.5.4 Suggesties om 't Schommelbootje te verbeteren:.....	84
3.5.5 Maak je reclame?.....	84
3.5.6 Wens je nog iets toe te voegen?.....	85
<b>3.6 Freinetonderwijs in de toekomst</b> .....	<b>85</b>

3.6.1	De wereld is veranderd sinds C. Freinet.....	85
3.6.2	Moeten de principes van Freinet opnieuw worden gedefinieerd?.....	88
3.6.3	Wat vindt 't Schommelbootje van de resultaten? .....	91
<b>Eindconclusie.....</b>		<b>92</b>
<b>Bronvermelding.....</b>		<b>94</b>
<b>Bijlages .....</b>		<b>97</b>
<b>Bijlage I : Model van de enquête.....</b>		<b>97</b>
<b>Bijlage II : Overzicht resultaten enquête.....</b>		<b>103</b>
<b>Bijlage III : Lijst met Freinetscholen in Frankrijk .....</b>		<b>130</b>
<b>Bijlage IV : PP presentatie bespreking enquête.....</b>		<b>133</b>

# Inleiding

België kent een rijke en bewogen onderwijsgeschiedenis. Net zoals in de omliggende landen tracht het onderwijs de gepaste antwoorden te vinden voor de veranderende maatschappelijke problemen. Maar aan de rand van deze hoofdstroom bevinden zich kleinere groepen en organisaties die op hun manier antwoorden zoeken op de uitdagingen van deze tijd. Steinerscholen, methode- en Freinetonderwijs hebben elk hun eigen invalshoek om te antwoorden op de maatschappelijke vraag naar onderwijs. Het onderzoek dat voor U ligt, beperkt zich tot het Freinetonderwijs, meer bepaald zoals het gegeven wordt in de basisschool 't Schommelbootje te Alken. Deze school is gesticht in 1983. Sindsdien zijn meer dan dertig jaren verlopen. De centrale vraag die onderzocht zal worden is: "in welke mate moeten we ons onderwijs aanpassen aan de toekomst". Daarvoor zal eerst gekeken worden naar de vraag: "Hebben we in het verleden onze doelstellingen kunnen waarmaken?" Om dit te weten te komen, starten we met een tevredenheidsonderzoek bij de oud-leerlingen van 't Schommelbootje.

We spreken hier over Freinetonderwijs. Eerst en vooral zal moeten duidelijk worden gesteld wie Freinet was. Wat maakt zijn onderwijsvisie zo de moeite waard? In een eerste deel zullen we de persoonlijkheid en het leven van C. Freinet onder de loep nemen. Daarbij zal duidelijk worden dat zowel zijn persoonlijk leven als de bewogen geschiedenis de vorm en inhoud van het Freinetonderwijs bepaalt. We spreken hier over de tijd dat Frankrijk, waar C. Freinet leefde, getekend werd door twee wereldoorlogen en de politieke en sociale chaos die dit meebracht.

Eveneens zullen we in dit eerste deel onderzoeken waar Freinetonderwijs voor staat. Wat zijn de kenmerken, de technieken en methodes, de filosofische ideeën? Waar plaatst men het Freinetonderwijs in het geheel van de andere of alternatieve onderwijsmethodes? En tot slot: "Hoe is dat Freinetonderwijs georganiseerd en over hoeveel scholen spreken we in België en omliggende landen?"

Maar dit is slechts een algemeen maar toch noodzakelijk kader. Het eigenlijke onderzoek betreft 't Schommelbootje. Om deze school beter te kennen, ben ik enkele keren gaan observeren. Het doel was om te kijken hoe de verschillende Freinettechnieken in deze school toegepast werden. Elke Freinetschool geniet een relatief grote vrijheid in de keuze hoe ze de principes en fundamente van Freinet invult en toepast. De verslagen van deze observaties, gevolgd door een bespreking, zijn het onderwerp van het tweede deel.

Als we te weten willen komen of de oud-leerlingen van 't Schommelbootje tevreden waren over hun schooltijd, zullen we het moeten vragen. Daarom werd gekozen voor een onderzoeksvorm door middel van een enquête. Vanzelfsprekend is het niet voldoende om te weten of ze tevreden zijn ja of neen. Naast een algemeen onderzoek zijn er specifieke domeinen uitgekozen om hun tevredenheid daarover te toetsen. Dit ging over de relatie met leerkrachten en leerlingen, over de infrastructuur van de school, over de specifieke Freinettechnieken en over de vraag of ze goed voorbereid waren op het secundair onderwijs. Een enquête heeft het voordeel dat je de antwoorden van meerdere personen in een statistiek kunt verwerken. Dat is nodig om conclusies te kunnen trekken. Maar de vragen krijgen daardoor een gericht en onpersoonlijk karakter. Daarom werden ook open vragen voorzien waarbij de ondervraagde zelf kon kiezen wat er nog aan toegevoegd diende te worden. Het model van de enquête vindt men terug in dit tweede deel.

Het grootste deel van deze studie is natuurlijk de bespreking van de resultaten van de enquête. De volledige gegevens kunnen in de bijlagen worden teruggevonden. Eerst trekken we algemene conclusies over de vraag: "waren de oud-leerlingen tevreden over hun schooltijd aan 't Schommelbootje?" Daarna gaan we de verschillende onderdelen apart

bespreken en onderzoeken. Hier zal duidelijk worden in welke mate men in het verleden de doelstellingen van het Freinetonderwijs behaald heeft en waar men eventueel zal moeten bijschaven. Ten slotte zullen we ook de vraag stellen op welke manier 't Schommelbootje de toekomstige maatschappelijke uitdagingen het best kan tegemoet treden, trouw aan zichzelf en de principes van Freinet, en toch volledig actueel.



# 1 Het Freinetonderwijs

## 1.1 Biografie Célestin Freinet

Célestin Freinet heeft geen makkelijk leven gehad. Hij heeft zich nooit door tegenkanting laten ontmoedigen. Integendeel, hij heeft elke moeilijkheid gebruikt als inspiratiebron voor zijn levensroeping: het vernieuwen van de pedagogie van het onderwijs zodat de school een plaats voor ontwikkeling en ontplooiing werd van en voor het volk.

### 1.1.1 *De jeugdijaren van Freinet*

Célestin Freinet werd op 15 oktober 1896 geboren in het Zuid-Franse dorp Gars. Hij was de vierde van vijf kinderen uit een boerengezin. Naast de boerderij had zijn moeder ook nog een klein winkeltje, waar ze levensmiddelen verkocht. Het leven was hard voor dit gezin. Het oudste kind stierf op vierjarige leeftijd. Daarna kwam er nog een broertje van drie om in een bosbrand en het jongere zusje werd niet ouder dan acht maanden. Ook het weer in de streek waar Freinet woonde, was zeer streng. Dit zal Freinet zeker ondervonden hebben terwijl hij zijn ouders hielp. Hij kreeg taken zoals lavendel snijden, aardappelen rooien of het dak repareren. Hij kreeg elk voorjaar een geitje om te verzorgen.

Dit harde werken tijdens zijn jeugd heeft Freinet overtuigd van het belang van leren door te werken. Hij zou later in zijn leven blijven geloven dat kinderen alleen maar spelen omdat ze nog niet kunnen werken. Het spel diende om de omgeving te verkennen. Ook door het werken maakte men zich met de omgeving vertrouwd, maar effectiever en overtuigender dan door spel. Het was volgens hem belangrijk dat het kind zo snel mogelijk aan het werkproces kon deelnemen, natuurlijk zolang deze arbeid ontplooiend en niet afstompelijk werkte. Het leren door te werken zou een belangrijke pijler van zijn toekomstige pedagogie worden. Dit zal hij later uitwerken in een boek: "L'éducation du travail". Zijn afkomst heeft de interesses en gevoeligheden voor de rest van zijn leven, net als zijn pedagogisch denken doorslaggevend beïnvloed. Zo ontwikkelde hij ook een grote liefde voor de natuur en een sterk sociaal engagement. Op het einde van dit eindwerk vindt men een lijst van geraadpleegde werken en literatuur onder bronvermelding. De liefde voor de natuur en vooral het sociale engagement spreken uit alle biografieën.

### 1.1.2 *Opleiding*

Vanaf zijn vijfde ging Freinet naar de dorpschool in Gars. Later ging hij naar het secundair in Grasse. Aangezien de afstand tussen Gars en Grasse zeventig kilometer bedroeg en elke dag heen en weer reizen niet mogelijk was, verbleef hij daar bij vreemden. Zelf omschreef Freinet zijn eigen schooltijd als vervelend. Misschien was het dan ook verwonderlijk, of net niet, dat hij naar Nice vertrok om daar het vak van onderwijzer te leren. Nog voor hij zijn studies kon afronden brak de eerste wereldoorlog uit. In januari 1916 werd de dan twintigjarige Freinet naar het front gestuurd. Eerst belandde hij aan een rustig front bij Altkirch in de Elzas. Later stuurde men hem naar Chemin des Dames, Soissons in Noord-Frankrijk. In de loopgraven kreeg hij een schotwond in de longen. Maandenlang zou hij moeten herstellen in het hospitaal en later in een sanatorium. In 1920 verscheen zijn eerste boek: "Touché! Souvenirs d'un blessé de guerre, récit." Daarin beschreef Freinet op roerende wijze deze gebeurtenis en ook het moeizame herstelproces achteraf, zoals spreekt uit de slotzinnen:

*"On nous a fait partir... Je suis monté dans le train, et personne ne m'a aidé... Personne ne m'a demandé si j'avais froid... si je voulais boire... si je n'étais pas fatigué... Elle ne reviendra plus ma jeunesse perdue. Les feuilles ont poussé trop tôt cette année."*<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> C. Freinet, "Touché! Souvenirs d'un blessé de guerre, récit.", Atelier du Gué, 1997.

Deze verwonding en de strijd om zijn leven te herwinnen heeft zijn verder denken diepgaand beïnvloed. Freinet heeft nooit geloofd dat de pedagogie alle maatschappelijke problemen kon oplossen. Ook niet wanneer deze pedagogie door zijn technieken en inzichten hervormd zou worden. Hij was realistisch genoeg om te beseffen dat de mens is zoals hij is. Hij wantrouwde ideeën die beweerden dat ze de mens volgens een of ander model konden "hermaken". Maar toch streefde hij in zijn verdere pedagogie naar een fundament voor "nooit meer oorlog". Erg belangrijk voor hem was het wegwerken van sociale ongelijkheden, de strijd tegen blinde gehoorzaamheid en indoctrinatie en het belang van samenwerking, zowel binnen de klasgroep als met de dorpsomgeving.

De dokters verklaarden Freinet honderd procent invalide, maar kost wat kost wilde hij zijn studies als onderwijzer afmaken. Nadat hij afstudeerde, begon hij op 24-jarige leeftijd zijn onderwijsloopbaan in de openbare jongensschool van Bar-sur-Loup.

### 1.1.3 *Bar-sur-Loup*

Reeds in de eerste jaren van zijn leraarschap werd hij in Bar-sur-Loup geconfronteerd met de apathie en desinteresse van leerlingen. Het gewone onderwijs uit leerboeken kon hen niet boeien noch motiveren. Daarentegen waren ze wel geïnteresseerd voor en geboeid door hun dorp en omgeving. Hij ontdekte ook dat de school een zeer gebrekkige infrastructuur had en er weinig leermiddelen waren. Daarnaast had hij overvolle klassen. Ook zijn longen zorgden voor heel wat problemen.



**Afbeelding 1: Freinet met zijn leerlingen in de natuur**

Hij besloot er met zijn kinderen elke namiddag op uit te trekken in het dorp. Zo ontvluchtte hij niet alleen de overvolle lokalen maar ondervond hij ook dat de leerlingen enthousiaster werden door wat ze zagen en ervoeren. Op een middag waren er twee slakken die een race hielden tegen elkaar. De leerlingen waren hierdoor zeer geboeid. Freinet kreeg dit door en ging mee kijken naar de race tussen de slakken. Achteraf hielden ze een gesprek hierover. Dit gesprek was de aanleiding voor een heel werkstuk over de slak. Hij verving de handboeken door deze nieuwe methode. Als de kinderen op uitstap waren of op bezoek bij ambachtslui, deden ze daar verschillende biologische en geografische onderzoeken. Samen met zijn leerlingen bestudeerde hij bloemen, planten en dieren. Ook bezochten ze samen de werkplaatsen van werklieden in het dorp zoals bijvoorbeeld de bakker en de timmerman. Achteraf gingen ze in de klas zelf nestkastjes timmeren.

Terug in de klas werden er verslagen opgemaakt. Dit vormde het basismateriaal om taalkundig, rekenkundig en technisch te werken. Al gauw werden de verslagen gemaakt met een echte drukpers. Zo maakten de leerlingen hun eigen studiemateriaal.

Freinet ontwikkelde zijn eerste ideeën in correspondentie met een Bretoense onderwijzer die over de verwezenlijkingen van Freinet had gelezen en het ook zo wilde aanpakken. Niet alleen beide onderwijzers maar ook hun klasjes correspondeerden met elkaar! Dit vormde een extra stimulans en een verbreding van de horizon. Beide schooltjes lagen in een andere streek met een eigen volkscultuur.

#### 1.1.4 *Freinet zoekt zijn eigen weg*

Freinet merkte op dat de handboeken uit die tijd zeer moralistisch waren. De handboeken waren saai en de leerlingen konden er zich niet voor interesseren noch zich in de leerstof inleven. Als oplossing introduceerde Freinet de eerder genoemde drukpers. Daarmee konden de leerlingen hun ideeën en ervaringen vastleggen en verspreiden. Doordat de teksten en tekeningen gebaseerd waren op eigen ervaringen vormden deze een kenbare situatie. Hierdoor konden de leerlingen zich beter inleven. Daarnaast zat er een communicatieve waarde aan dit werk omdat het ook buiten de klas muren verspreid kon worden.

Naast de drukpers werkte Freinet ook zelfcorrigerende kaarten uit. Hierop stonden reken- en taalopdrachten die de leerling in samenspraak met de leerkracht zelf heeft gekozen. De kaart was zo ontworpen dat de leerling niet alleen zijn eigen oefeningen kon verbeteren maar dat hij ook zicht kreeg op zijn sterktes en zwaktes. Zo wist de leerling wat hij verder moest oefenen en bouwde hij aan zijn eigen leertraject. De kaarten lieten de leerlingen toe op die manier individuele kennis en ervaring op te doen. Bovendien waren ze ook actief in plaats van passief bezig.

Hij legde ook een schrift aan. Hierin noteerde hij elke dag originele opmerkingen, spontane handelingen en gebaren van de kinderen. Voor elke leerling was er een bladzijde. Hij kreeg zo een overzicht van de klas, maar ook een inzicht. Een inzicht in de diepe kloof tussen de actualiteit in het leven van het kind aan de ene kant en de verplichtingen van de school aan de andere kant. Het ging hem meer en meer tegen de borst stoten dat de leerling en zijn gevoelsleven niet erkend werden in het op dat moment heersende schoolsysteem.

Freinet ging zich steeds minder opstellen als de leraar die alles wist en voordeed. In plaats daarvan stelde hij zich meer en meer op als de begeleider van het ontdekkingsproces van het kind zelf. Zo vergrootte hij de betrokkenheid van de leerlingen. Deze stootten vanzelf op problemen en waren daardoor meer gemotiveerd om ze op te lossen. Hij veranderde de hele klasorganisatie en liet de leerlingen coöperatief werken.

Zoals we al eerder bespraken bij zijn jeugd en opleiding, had dit coöperatief werken meerdere doelen. Het stimuleren van het leerproces in een levensechte omgeving was daar één van. Daarnaast trachtte Freinet met dit coöperatief werken de structuren van sociale ongelijkheid te doorbreken. In plaats van blinde gehoorzaamheid bevorderde hij samenwerking en onderlinge afhankelijkheid. Zo trachtte hij zijn leerlingen ook kritisch te maken tegenover de indoctrinatie van media, staat en kerk.

Freinet wilde zeker niet dat zijn klasje een geïsoleerd sociaal experiment zou blijven. Hij koos met volle overtuiging voor een volksonderwijs van en voor het volk zoals blijkt uit één van zijn hoofdwerken: "Pour l'École du peuple". Het onderwijs moest geworteld blijven in de maatschappij als geheel. Het was uitermate belangrijk dat er een sterke wisselwerking bestond tussen de onderwijspraktijk van zijn klas en zijn sociaal engagement in de omgeving. We zagen reeds hoe Freinet het dorp in zijn klas binnenbracht door de uitstapjes met zijn leerlingen. Maar die buitenschoolse ervaringen brachten hen meer bij dan alleen maar inspiratie voor lesmateriaal. De leerlingen hielpen mee denken over de concrete problemen waar de boeren en ambachtsslui mee werden geconfronteerd.

Zo bracht Freinet niet alleen het dorp binnen in de klas maar ook de klas in het dorp. Daarbij beperkte hij zich niet tot de functie van leerkracht. Hij zocht de ouders op en hielp hen met bijvoorbeeld het invullen van moeilijke papieren. Veel ouders begrepen de woorden niet van de administratieve, juridische of fiscale documenten die ze moesten invullen. Daarnaast organiseerde hij hulp voor de boeren en ambachtsslui bij de inkoop van hun grondstoffen en bij de verkoop van hun afgewerkte producten. Hij vertelde de bewoners van het dorp over hun rechten en hoe ze daarvoor moesten opkomen.

Voor dit doel ging Freinet zich economisch en politiek verder scholen. Hij werd militant vakbonds lid van de Franse communistische partij en ging de werken van Marx en Lenin lezen. Hij hielp de plaatselijke boeren om coöperatieven op te richten zodat ze minder afhankelijk werden van de grootgrondbezitters. Ook voor leerkrachten ontwikkelde hij een coöperatief voor gemeenschappelijk eigendom (Coopérative de l'Enseignement laïc) om voordelig de noodzakelijke leermiddelen te produceren: (drukkers, auto-correctieve fiches, klasdocumentatie, muziekinstrumenten, verf...). Hij stichtte het contactblad "l'Éducateur prolétarien" voor zijn vereniging. Daar, maar ook in andere vakbladen schreef hij zijn bevindingen neer. Hij hield ook contact met andere onderwijsvernieuwers zoals Maria Montessori, Decroly en Russische onderwijsvernieuwers. Sommigen bezocht hij tijdens studiereizen. Op die manier onderhield hij goede banden met enkele Russische communistische onderwijsvernieuwers. Zo kreeg zijn beweging een internationaal karakter. De eerste buitenlandse leden voor zijn vereniging waren Belgen!

### 1.1.5 *De geboorte van een eigen school*

Een andere persoon die zich sterk inzette voor de strijd tegen de sociale ongelijkheid was de kunstenaar Elise. Zij was ook lid van de Franse communistische partij en had gelijkaardige ideeën over onderwijs, vooral wat muzische vorming betrof. In 1926 trad Freinet met haar in het huwelijk. Zij zou een belangrijke medewerkster worden voor de pedagogische ideeën van Freinet.

In 1928 begonnen ze samen te werken in de lagere school van Saint-Paul-de-Vence. Ze troffen een school aan die materieel totaal verwaarloosd en vernield was, niet alleen op gebied van didactisch materiaal maar ook de tafels, stoelen, vloeren en toiletten. Daarnaast zorgde de bekendheid van Freinet door zijn vakbondsactiviteiten en artikels in vaktijdschriften voor een grote tegenstand. De rijke burgerij, de clerus, de burgemeester, de onderwijsinspectie en politieke bestuurders waren erg beïnvloed door het extreem rechtse fascisme dat in gans Europa in opmars was. De linkse communistische ideeën van Elise en Freinet verontrustten hen sterk. Voor hen beiden was dit communisme het antwoord op de

sociale achterstelling van de landbouwers en de boeren. Het extreem rechts fascisme stond daar lijnrecht tegenover. Het trachtte een maatschappelijke stabiliteit te behouden of te herstellen en stond vijandig tegenover elke vorm van verandering. Zij zagen deze verandering als oorzaak van het maatschappelijk verval.

Als Freinet de materiële toestand van de school bij de autoriteiten aankloeg, en financiële steun vroeg, kreeg hij als antwoord dat arme pachterskinderen niets dan discipline nodig hadden. Hij zou de school samen met de kinderen heropbouwen en won daardoor niet alleen hun belangstelling maar creëerde ook een sterke solidariteit.

In 1932 was er in Nice een pedagogisch congres over opvoeding en sociale evolutie. Het volledige congres werd echter opgeslorpt door het prestigieuze werk van Maria Montessori. Freinet besloot de deelnemers een dag in zijn schooltje uit te nodigen om hen zo bewust te laten worden van de werkelijke problemen waarmee een openbare school te kampen had. Het gevolg was dat meer dan honderd belangstellenden, waaronder een aantal Russische leerkrachten en pedagogen, het congres verder zetten in Saint-Paul-de-Vence.

Dit zou de druppel worden die de emmer van reactionair Frankrijk deed overlopen. Een rechtse reactie kon niet uitblijven. Uiteindelijk werd Freinet beschuldigd van spionage en gevangen genomen. Een ware strijd barstte uit met weerklink tot buiten Frankrijk. De grootgrondbezitters chanteerden hun pachters. Ze wilden dat ze hun kinderen niet langer naar de school van Freinet stuurden. Ook na zijn vrijlating ging de strijd verder. Zo werd onder andere de dochter van Freinet met ontvoering bedreigd. Tenslotte kwam het zover dat Freinet samen met een aantal ouders en sympathisanten de school met de revolver in de hand moest verdedigen tegen een grote bende gewapende reactionairen. Een bloedbad werd nipt vermeden. Freinet werd ontslagen. Een brede solidariteitsbeweging steunde hem. De sympathie van het Franse volk was groot maar niemand durfde hem nog als onderwijzer aan te nemen. Daarom startte hij in 1934 zelf met een eigen school in Saint-Paul-de-Vence, als een gemeenschap voor kinderen van arbeiders, boeren en Spaanse vluchtelingen.



**Afbeelding 2: Freinetschool in Vence**

Tijdens de tweede wereldoorlog werd Freinet opnieuw gevangen genomen op beschuldiging van antifascistische activiteiten. Merkwaardig genoeg werd hij ook geschrapt uit de communistische vereniging, waarschijnlijk omdat hij de Marxistische en Leninistische ideeën

niet slaafs volgde en teveel volgens eigen inzicht handelde. In gevangenschap schreef hij de basis voor zijn boeken over pedagogievernieuwing.

Eens vrijgelaten kwam hij aan het hoofd van een verzetsbeweging.

Na de tweede wereldoorlog, die voor heel wat vernieling had gezorgd, was zo goed als al zijn werk weggevaagd. Niet alleen schoot er niets meer over van het materiaal, ook het sociale klimaat was grondig ontwricht. Toch begon hij weer vanaf nul en bouwde opnieuw een vereniging op voor pedagogische vernieuwing. Deze bestaat de dag van vandaag nog steeds. Hij blijft vanaf dan tot het einde van zijn leven actief in het onderwijs. Een nieuwe onderwijsvorm werd geboren en zou later ook naar hem vernoemd worden.

Op 8 oktober 1966 overleed Freinet, maar het Freinetonderwijs blijft verder leven. Vandaag de dag wordt het Freinetonderwijs in bijna alle landen erkend en gesubsidieerd. Er is een Freinetbeweging waarbij alle scholen zich kunnen aansluiten.

## **1.2 Freinetprincipes en –filosofie**

### *1.2.1 De vier fundamente*

Freinet heeft zijn ervaringen en ideeën neergeschreven in boeken en artikels. Toch was hij in de eerste plaats iemand die oplossingen zocht voor de concrete problemen waarmee hij geconfronteerd werd. Daardoor vinden we geen vaste lijst van uitgangspunten of principes. Deze varieerden en groeiden naargelang de nood het vroeg. Een aantal basisprincipes keren echter regelmatig terug en kunnen we als de fundamente van zijn pedagogisch denken beschouwen. Zo is zijn boek: “Les invariants pédagogiques” wel een betrouwbare gids die vandaag de dag nog steeds geraadpleegd wordt. Door de jaren heen zijn ze uitgegroeid tot vier fundamente die tot op heden door scholen worden gebruikt.

#### 1.2.1.1 Betrokkenheid bij het leven

Freinet ontdekt dat de motivatie van zijn leerlingen zienderogen groter wordt wanneer zij zelf in hun eigen leven voor een probleem worden geplaatst. Wanneer een kind, eigenlijk elk mens, iets wil doen, komt het vanzelf voor hindernissen te staan. Je wilt bijvoorbeeld vogels van dichtbij bestuderen dus moet je nestkastjes maken. Daarvoor heb je enige elementaire rekenkennis nodig. Of je wilt met de klas een uitstap naar zee organiseren. Daarvoor moet gespaard worden of activiteiten georganiseerd worden die geld opbrengen. De problemen die zo in het eigen leven opduiken, zijn tastbaar en concreet. Motivatie is niet langer iets wereldvreemd van hogerhand opgelegd.

#### 1.2.1.2 Ervaringsgericht werken

Eén van de kritieken van Freinet op het traditioneel onderwijs is het uit elkaar halen van de theoretische studie en praktijk. In dat onderwijs leer je bijvoorbeeld eerst alles over de fiets eer je zelf aan een fiets mag sleutelen. Freinet vindt dit niet natuurlijk. Je leert immers ook niet lopen, spreken, fietsen enz. door eerst de theorie te leren en dan de praktijk. Echt en natuurlijk leren combineert praktisch experiment met theoretisch inzicht. Door te sleutelen en te experimenteren aan je fiets, wordt het probleem concreter. Dan ga je theoretisch nadenken over een mogelijke oplossing en die ga je weer uitproberen. De ervaring leert of je bedachte oplossing correct was of nog verdere bijstelling behoeft.

#### 1.2.1.3 Zinnvolle context

Het voorafgaande maakt reeds duidelijk dat leren het best verloopt wanneer theorie en praktijk niet uit elkaar worden gehaald. Ook zagen we dat de motivatie veel sterker is wanneer de leerling het geleerde kan koppelen aan een uitdaging in het eigen leven. Hoe leer je dan abstracte wiskundige of taalkundige begrippen? Op dezelfde wijze! Alle abstracte begrippen wortelen immers in de ervaring. Voor de leerling is het dan ook noodzakelijk dat hij

niet zomaar iets moet leren. Steeds moet duidelijk gemaakt worden wat men met deze kennis kan doen en welke mogelijke uitdagingen in het leven ermee kunnen worden opgelost. De abstracte wiskunde of taalkunde lijken immers alleen maar abstract. Ook zij zijn gegroeid uit de worsteling met concrete problemen. Wanneer de leerling in staat is eenvoudige opgaven op te lossen, zal hij zich vanzelf tot deze moeilijkere opgaven wenden. Enkel wanneer de moeilijkere begrippen gebruikt worden om concrete problemen op te lossen, zal de interesse en motivatie van de leerling behouden blijven.

#### 1.2.1.4 Maatschappelijke verbondenheid

Niet alles wat de leerling leert kan uit zijn persoonlijke leven komen. Dat is ook niet nodig. Het kan ook zijn dat het thuisgezin of de ganse gemeenschap zich voor een probleem weet geplaatst. Ook dat werkt motiverend voor de leerling. Door dit probleem te onderzoeken en er oplossingen voor te zoeken, biedt hij concrete hulp aan de gemeenschap. Op die wijze wordt leren een sociale activiteit. Je dient er anderen mee en geniet daardoor hun waardering. Je kan eveneens mee profiteren van de resultaten van het werk voor anderen. Het individu staat ten dienste van de gemeenschap zoals de gemeenschap ten dienste staat van het individu.

### 1.2.2 *De Freinettechnieken*

In zijn boek “l' école moderne” somt Freinet verschillende technieken op. Deze passen zoals reeds gezegd allemaal binnen de vier fundamenteën.

Toch gebruikt niet elke Freinetschool dezelfde technieken. Dit komt omdat de scholen genieten van een grote vrijheid bij het invullen van technieken, zolang ze de fundamenteën maar trouw blijven.

Hieronder volgt een opsomming van enkele technieken die veel gebruikt worden op Freinetscholen. Sommige technieken zijn typisch Freinet, andere werden toegevoegd omdat ze aansluiten bij de technieken die Freinet zelf gebruikte. Na mijn observatie ben ik tot de conclusie gekomen dat de technieken heel erg in elkaar overvloeien. De ene techniek kan haast niet zonder de andere. Zo start alles met een gesprek. Dit wordt uitgewerkt in een tekst en met de buitenwereld gedeeld. Uit het gesprek ontstaan ook ideeën die worden uitgewerkt in projecten. Hiervoor moeten de leerlingen op zoek gaan naar oplossingen waarvoor ze vaak de hulp van hun ouders kunnen gebruiken. De voorbeelden en het merendeel van de foto's in de volgende onderdelen heb ik gemaakt tijdens een aantal observaties in 't Schommelbootje. Natuurlijk was het onmogelijk om alles te observeren. Daarom zijn sommige foto's afkomstig van de weblogs. De verslagen van deze observaties worden gegeven in het derde onderdeel: het tevredenheidsonderzoek.

#### 1.2.2.1 De praatronde

Aan het begin van de schooldag start de leerkracht samen met de leerlingen een gesprek. Daarvoor zitten ze samen in een ronde. Er wordt reeds gestart met praatrondes in de kleuterklasjes. Er zijn geen twee praatrondes hetzelfde. In de praatronde is er plaats voor elke leerling, maar niet elke leerling moet in elke ronde aan bod komen. Door deel te nemen kunnen leerlingen vertellen over dingen die ze beleefden, over hun dromen en wensen. Ze mogen ook persoonlijke spullen meebrengen naar de klas. Die liggen aan het begin van de praatronde in het midden van een kring op de grond. Door het meebrengen van voorwerpen wordt de overgang tussen thuis en school verkleind.

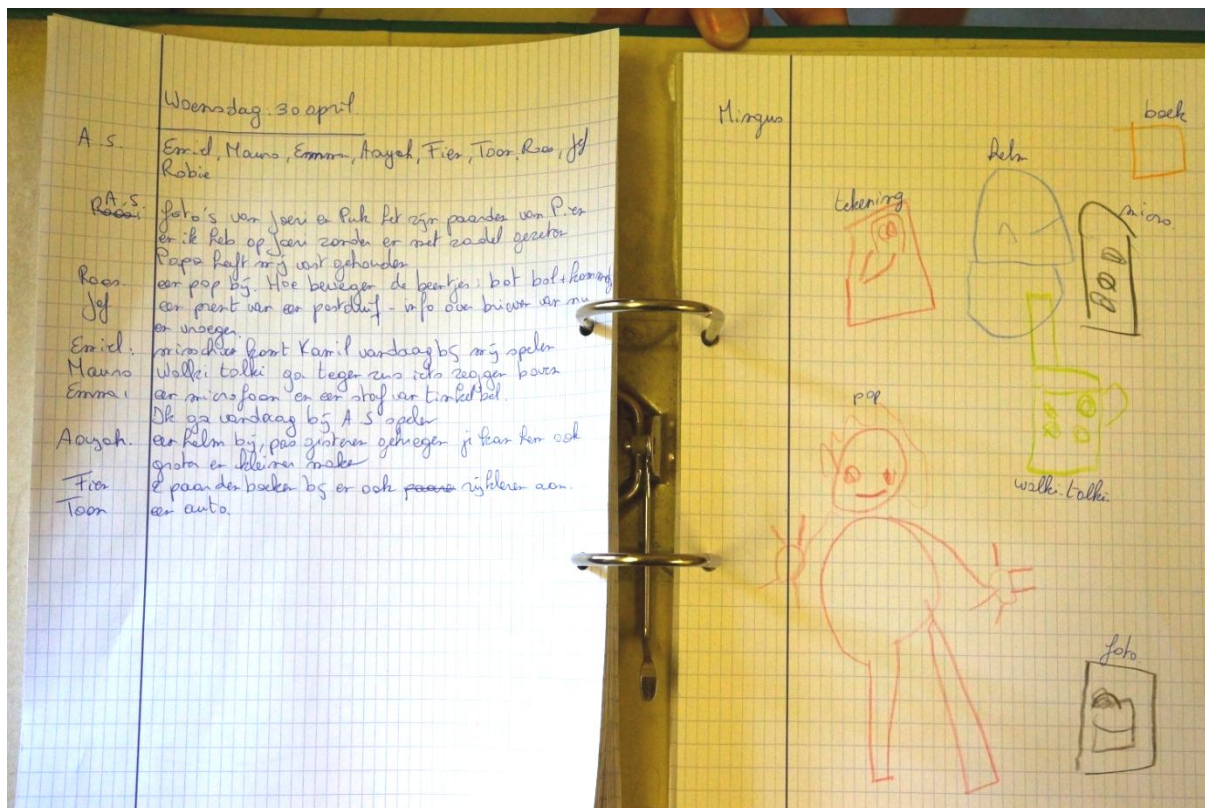


**Afbeelding 3: Leerling en leerkracht noteren samen wat er in de praatronde besproken wordt**

Wanneer een leerling aan de beurt is en een voorwerp heeft meegebracht, neemt hij of zij het van de mat en toont het aan de rest van de leerlingen in de klas. Hij of zij vertelt ook waarom hij of zij dat voorwerp heeft meegebracht. Indien het voorwerp te klein is om goed te kunnen zien, mag de leerling ermee rond gaan. Zo kan iedereen goed zien.

Om te vermijden dat leerlingen nooit zouden meedoen, zorgt men ervoor dat elke leerling een taak krijgt. Al bij de kleuters is er iemand die het gesprek noteert. Aangezien kleuters niet kunnen schrijven is dat de leerkracht. Het gesprek moet natuurlijk ook nagelezen kunnen worden door de kleuters. Daarom is er een leerling die een tekening maakt van het gesprek.





**Afbeelding 4: Een voorbeeld van de nota's**

Het begin van elke praatronde is hetzelfde. Er wordt gekeken welke leerlingen aanwezig zijn in de klas. Elke dag is er een leerling aan de beurt om te vertellen welke dag het is. Daarna is er een andere leerling die het weer observeert en erover vertelt.



**Afbeelding 5: Leerlingen in de kleuterklas en in de tweede graad tijdens de praatronde**

De keuze van leerling gebeurt meestal volgens alfabetische volgorde, zodat elke leerling om de beurt aan het woord komt. Bij de kleuters en in de eerste graad wordt er tijdens de praatronde vooral met voorwerpen gewerkt. Deze voorwerpen liggen op de mat in het midden. Om de beurt mag een leerling zijn voorwerp laten zien en hierover praten. Om dit ordelijk te laten verlopen gebruiken sommige leerkrachten een belletje dat rondgaat in de klas en dat aangeeft wanneer de leerling aan de beurt is.

In de hogere graden is er telkens een andere leerling verantwoordelijk om dit gesprek te leiden. Naast deze rondelieder is er ook een secretaris die alles noteert in een schrift. Dit schrift kunnen de leerlingen achteraf steeds raadplegen. In de tweede en derde graad hebben de leerlingen ook steeds een taak.

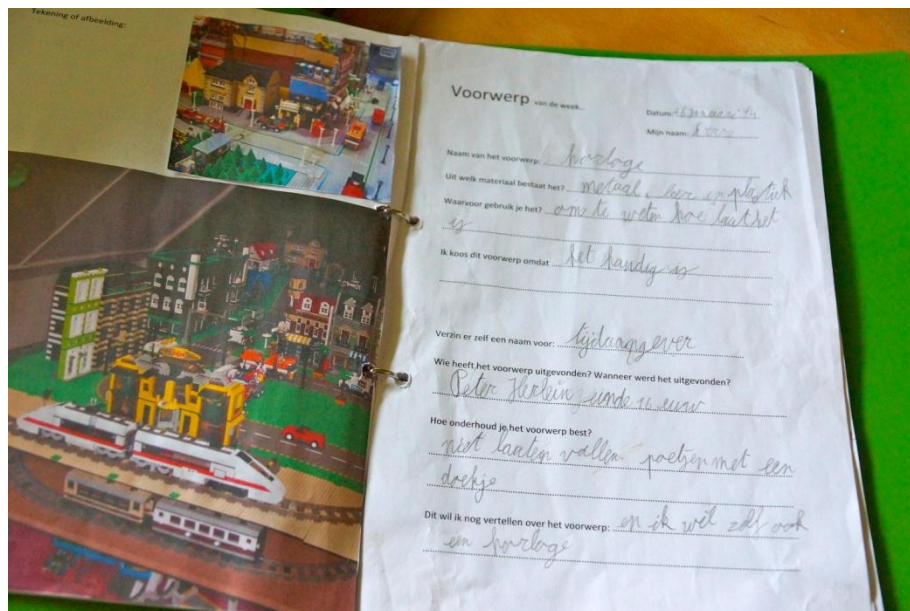
Een opsomming van de verschillende taken:

- Gedicht van de week
- Map van de week
- Weer van de week
- Voorwerp van de week
- Lach van de week
- Recept van de week
- Journalist van de week
- Lied van de week



**Afbeelding 6: De verschillende schriftjes waarin genoteerd wordt**

Elke leerling krijgt aan het begin van de week zijn taak toegewezen en moet ervoor zorgen dat deze uitgevoerd wordt. Ze vinden uitleg in een mapje. In willekeurige volgorde vraagt de leerkracht achter deze taken. Op het einde van de week is iedereen aan bod gekomen.



**Afbeelding 7: Een voorbeeld van de nota's**

Naast de taken is er dus ook aandacht voor de verhalen en voorwerpen van de leerlingen. Hier volgen enkele voorbeelden uit mijn eigen observatie:

Een leerling vertelt dat het morgen vrij is. De leerkracht vraagt waarom. Niemand weet het antwoord. De leerkracht vraagt welke dag het morgen is. De leerlingen antwoorden 1 mei. De leerkracht zegt dat 1 mei het feest van de arbeid is. Ze vraagt waarom dit zo genoemd wordt. De leerlingen antwoorden dat tijdens dit feest de mensen die normaal moeten werken vrijaf hebben. De leerkracht vraagt of iedereen vrij heeft. De leerlingen antwoorden dat sommige mensen toch beter werken, zoals politiemensen, want anders kunnen de boeven inbreken. De leerkracht vraagt welke mensen nog niet kunnen stoppen met werken. Samen met de leerlingen overloopt ze verschillende beroepen zoals dokters, verpleegkundigen, brandweermannen,... Ze bespreken ook waarom deze mensen niet kunnen stoppen met werken. Daarna gaan ze ook eens kijken wie niet moet werken. Ook hier komt het weer tot een hele opsomming van verschillende beroepen met een bijhorende uitleg waarom ze niet moeten werken.

Een leerling heeft een walkietalkie meegebracht. Hij heeft afgesproken dat hij met zijn zus, die in een ander klaslokaal zit, mag communiceren via de walkietalkie. Hij spreekt iets in de walkietalkie maar hij krijgt geen antwoord terug. Van de leerkracht mag hij gaan kijken waarom ze niet antwoordt. Terwijl hij weg is vraagt de leerkracht aan de andere leerlingen hoe het zou komen dat het niet werkt. Ze komen tot de conclusie dat het niet lukt omdat de andere walkietalkie misschien niet aan staat. Het zou ook kunnen dat ze het niet gehoord heeft of dat er geen bereik is. Daarna vraagt de leerkracht of er walkietalkies zijn die wel een groter bereik hebben. De leerlingen antwoorden dat de walkietalkie van de politie wel verder gaat. Als de zus van de leerling naar de klas komt proberen ze het opnieuw. Dit keer werkt het wel.



**Afbeelding 8: Een leerling toont een afbeelding die ze mee heeft gebracht om te bespreken tijdens de praatronde**

Uit verhalen en voorwerpen ontstaan er ook vaak ideeën die de leerlingen uitwerken. In enkele klassen staat er een koelkast. Omdat er op sommige momenten zeer veel ideeën tegelijk zijn, worden ze soms opgeborgen om op een ander tijdstip opnieuw uit te halen.



**Afbeelding 9: Voorbeeld van een koelkast om ideeën in op te bergen**

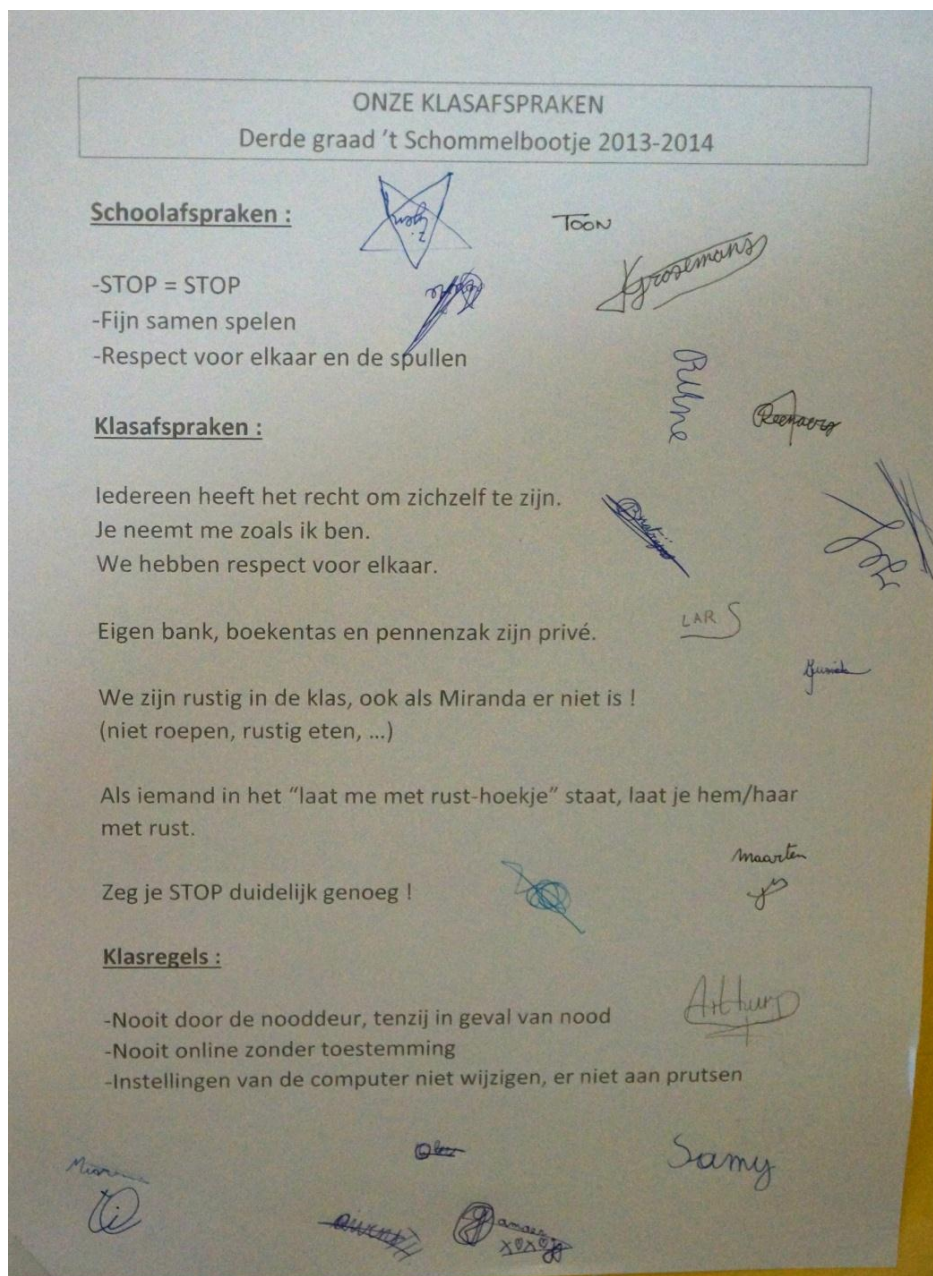
Het valt op dat leerlingen in de Freinetschool enkel taal- en rekenvakken krijgen. Alle andere informatie wordt door middel van projecten verworven.

Door actief mee te doen komt de leraar te weten wat er speelt en leeft bij de leerlingen. De leerlingen oefenen tijdens de praatronde verschillende vaardigheden. Zo leren ze hun taal actief ontwikkelen. Ze worden mondiger en leren spreken voor een grote groep. Daarnaast moeten ze ook leren om naar elkaar te luisteren. Ze leren respect en belangstelling opbrengen voor elkaar. De regels van de praatronde, die reeds vanaf de kleuterklas gelden, evolueren mee met de toenemende leeftijd en het groter begripsvermogen van de leerling.

De schooldag eindigt met een afsluitronde. Op het einde van de dag wordt er overlopen wat er goed en minder goed ging. Het is een goed moment om te reflecteren over eigen gedrag. De leerlingen staan stil bij zowel het bereikte resultaat als de weg die ze hebben moeten afleggen om dit te bereiken.

#### 1.2.2.2 Klasafspraken

In elke klas worden er aan het begin van het schooljaar afspraken gemaakt. Deze afspraken worden onder de leerlingen en de leerkracht gemaakt en gelden voor het hele jaar. De leerlingen en leerkracht ondertekenen deze afspraken die genoteerd staan op een blad. De afspraken worden in de klas opgehangen, zodat iedereen ze steeds kan raadplegen. Tijdens het observeren, waarvan het verslag te vinden is bij het tevredenheidsonderzoek in het derde onderdeel, viel het op dat leerlingen deze afspraken naleefden, maar ook eisten dat ze nageleefd werden.



**Afbeelding 10: Voorbeeld van een klasafpraak**

### 1.2.2.3 De klasraad en de schoolraad

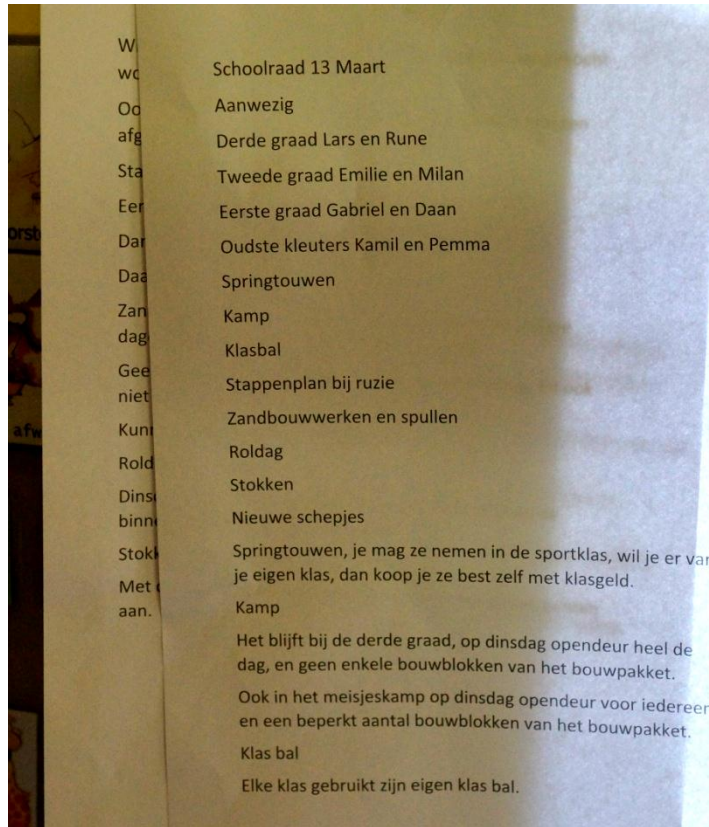
Er is éénmaal per week een klasraad. Meestal vindt die plaats op vrijdag. Deze heeft te maken met de dagelijkse organisatie van de klas. Tijdens de week kunnen leerlingen, indien ze dat wensen, in drie verschillende boekjes iets noteren. Het eerste boekje gaat over alles wat ze niet leuk vinden. Het tweede boekje bevat allerlei dingen die ze voorstellen. Het laatste boekje is een boekje waarin ze kunnen noteren wat ze leuk vinden. Tijdens de klasraad bespreken de leerlingen wat er in de boekjes genoteerd staat. Heel de klas moet mee beslissen wat er gaat gebeuren. In het boekje met de voorstellen kunnen leerlingen een voorstel doen. Bijvoorbeeld: "Ik wil op school blijven slapen". Als de meerderheid van de klas dit leuk vindt, kan de leerkracht beslissen of regelen dat de leerlingen eens op school blijven slapen. In het boekje staan soms ook meningsverschillen of ruzies tussen leerlingen. Gaat het om een leerling buiten de klas, dan wordt deze er ook bijgehaald. Het geschil moet dan tussen de twee leerlingen worden opgelost. Enkel indien de betrokken leerlingen akkoord zijn, zal het worden opgelost.

Om de vijf à zes weken wordt er ook een schoolraad georganiseerd. Er is één vaste leerkracht die elke schoolraad begeleidt. De deelnemers zijn telkens verschillende afgevaardigden van elke klas. Men begint met deelnemen vanaf de oudste kleuters. Hier gaan leerlingen het niet hebben over dingen die in de klas gebeuren, maar over dingen die in de school gebeuren. Bijvoorbeeld: er zijn ballen op de speelplaats stuk, waardoor niet iedereen ze kan gebruiken. Kunnen er nieuwe ballen aangekocht worden? De leerlingen van het zesde leerjaar willen graag voetballen op het grasveld, maar de kleuters spelen er ook graag. Men komt tot een compromis dat op dinsdag de kleuters op het grasveldje mogen spelen en op donderdag de leerlingen van het zesde leerjaar. Al de andere dagen moeten ze overeenkomen en het veld delen. De verslagen van elke schoolraad worden door de aanwezige vertegenwoordigers gemaakt en in de klas meegedeeld tijdens de praatronden. Ook worden ze nog eens opgehangen in de klas, zodat iedereen ze kan nalezen.

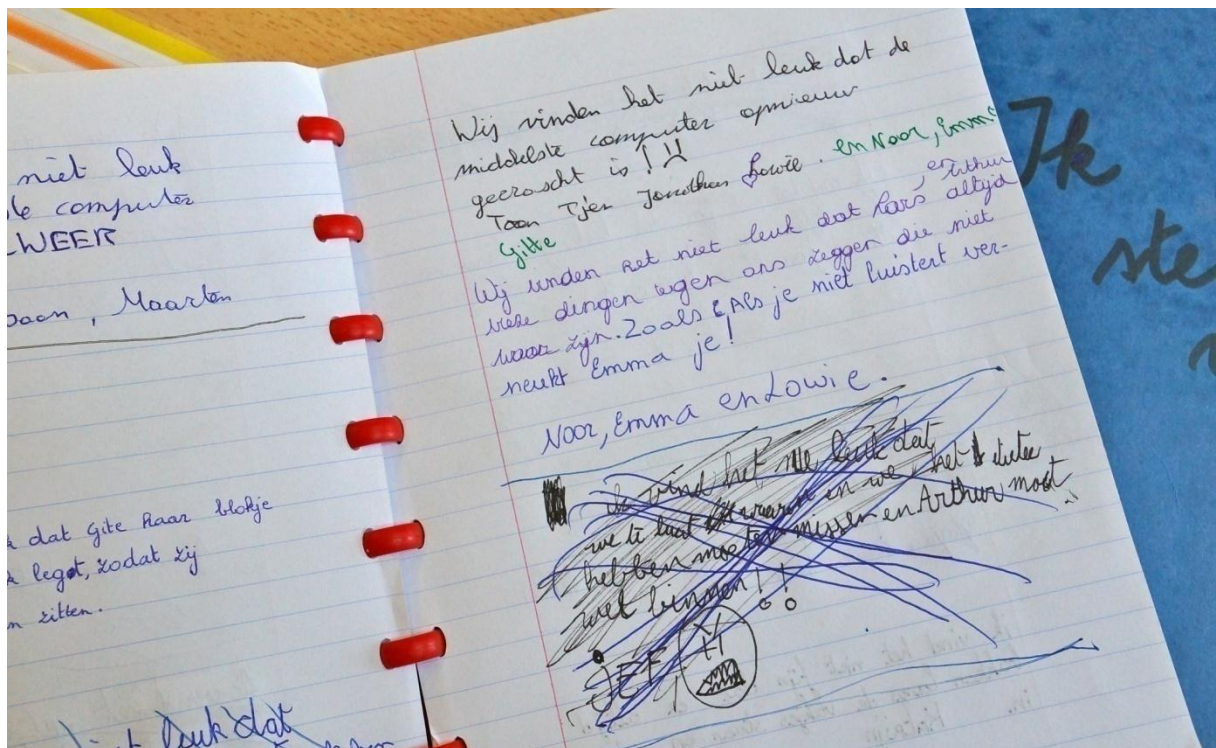
Het is de bedoeling van zowel de klas- als de schoolraad dat de leerlingen leren samenwerken, plannen en afspraken maken over wie welke taak uitvoert. In de raden worden problemen besproken. Er wordt samen naar een oplossing gezocht en ook naar manieren om die oplossing uit te voeren. Ook leren de leerlingen hoe ze ruzies kunnen oplossen, maar net zo goed iemand feliciteren of een voorstel doen.



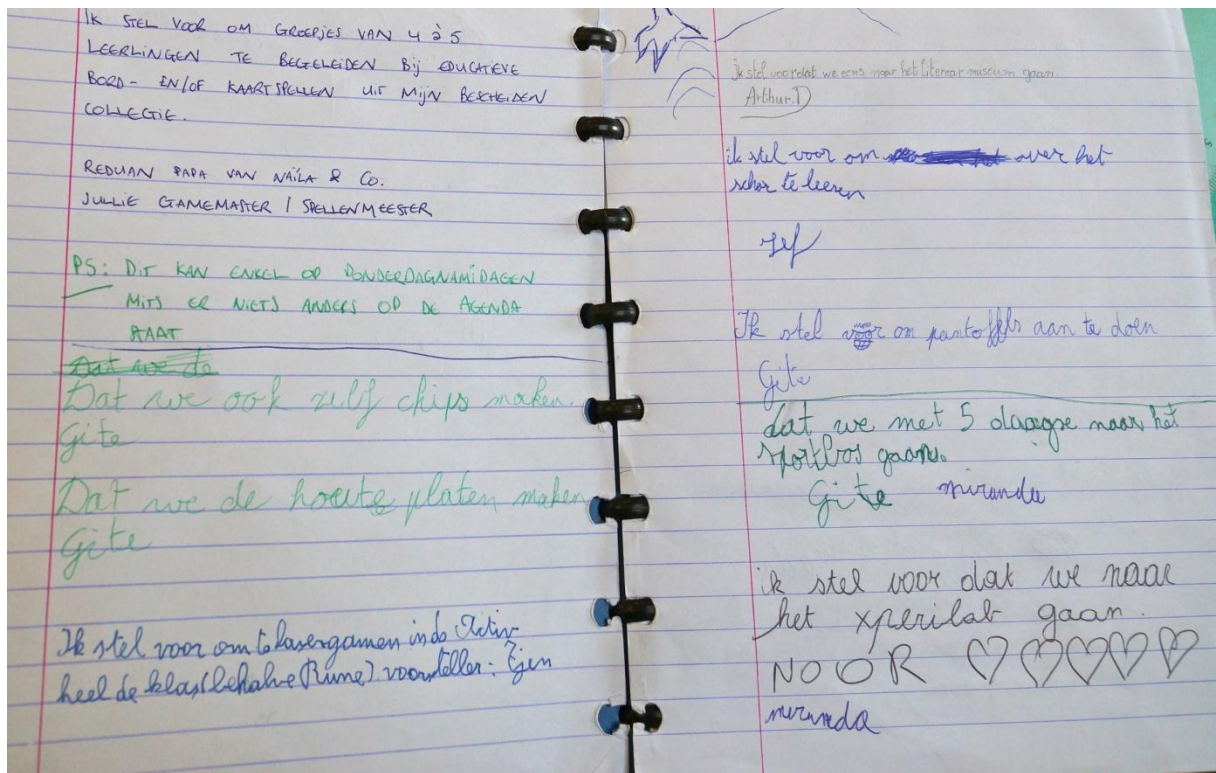
**Afbeelding 11: Voorbeelden van hoe afspraken tijdens klas- en schoolraad worden verspreid**



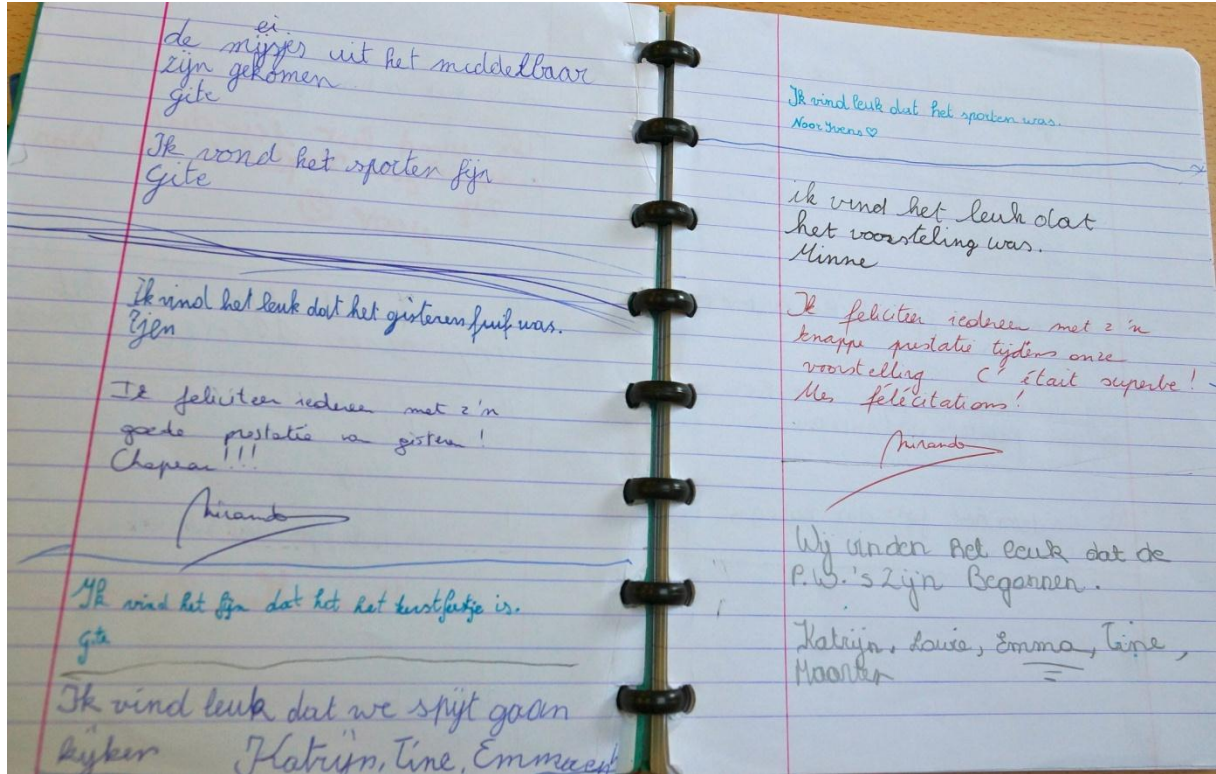
**Afbeelding 12: Voorbeeld van hoe afspraken tijdens klas- en schoolraad worden verspreid**



**Afbeelding 13: Voorbeeld uit het 'ik vind het niet leuk'-schriftje**



Afbeelding 14: Voorbeeld uit het 'ik stel voor'-schriftje



Afbeelding 15: Voorbeeld uit het 'ik vind het leuk'-schriftje



#### 1.2.2.4 Taken in de klas

Elke leerling krijgt zijn eigen taak in de klas. De leerling kan dit raadplegen op een bord. Elke leerling heeft zijn eigen symbool dat bij de taak hangt. Door middel van Velcro worden de taken elke week opnieuw verdeeld.



Afbeelding 16: In het Freinetonderwijs krijgt elke leerling zijn eigen taak toegewezen.



Afbeelding 17: In het Freinetonderwijs krijgt elke leerling zijn eigen taak toegewezen

#### 1.2.2.5 Leren rekenen en schrijven

In de Freinetschool leren leerlingen op dezelfde manier lezen en schrijven dan in andere scholen. Het verschil met het reguliere onderwijs is dat ze het allemaal in eigen tempo leren (zie graadklassen en contract).

#### 1.2.2.6 Levend rekenen

Bij levend rekenen worden wiskundige problemen onderzocht die voorkomen in het leven van de leerlingen. Bijvoorbeeld een leerling vertelt tijdens de praatronde dat hij pannenkoeken heeft gegeten. Van daaruit kan berekend worden hoeveel melk er nodig is om voor tien leerlingen een pannenkoek te maken.

Het levend rekenen kan op twee manieren gebeuren. Aan de ene kant kan de leerkracht helpen tijdens praktijkoefeningen. Bijvoorbeeld het afmeten van melk in een maatbeker. Aan de andere kant kan er gebruik gemaakt worden van fiches. Hierop staan formules, soms ook oefeningen maar dan zo opgesteld dat de leerlingen ze zelf kunnen verbeteren. Deze fiches vinden de leerlingen in de klas terug in een fichebak. De bak is gemaakt door de leerkracht. Het gebruik van fiches laat toe dat de leerling zelfstandig onderzoekwerk verricht om een opdracht te maken. Bijvoorbeeld het opzoeken van een recept voor pannenkoeken.

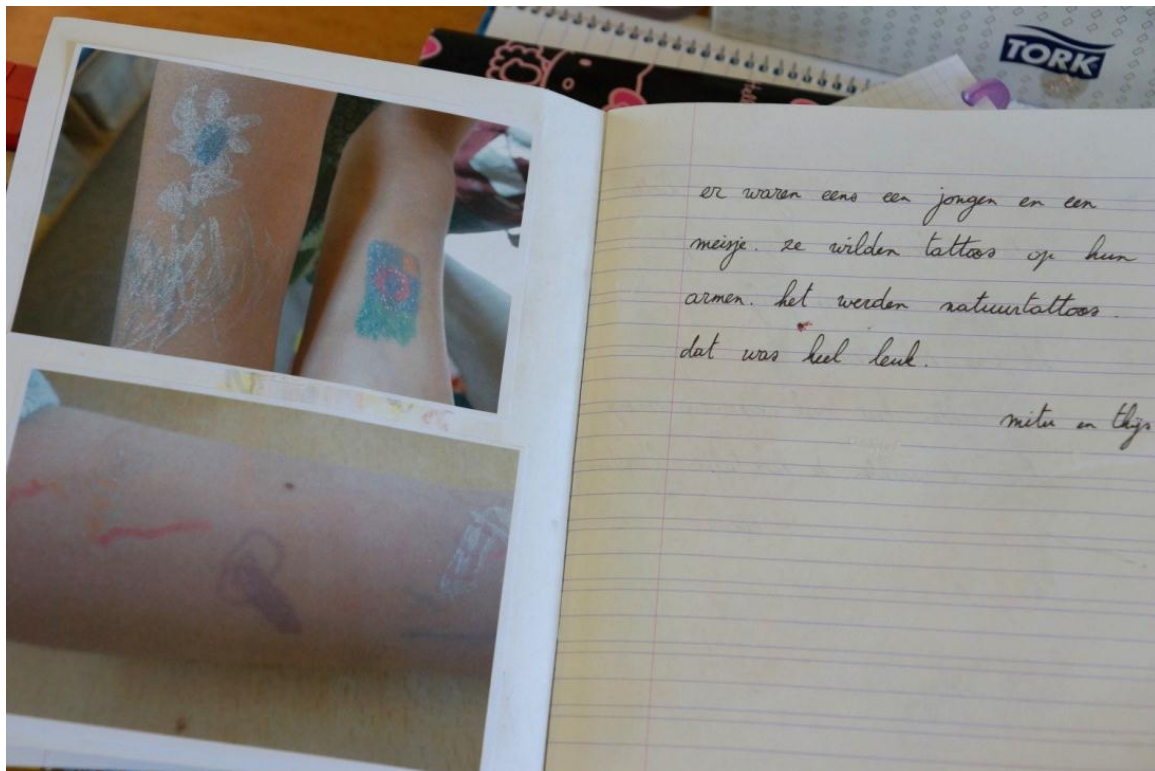
#### 1.2.2.7 Toonmoment

Binnen de Freinetscholen is er veel aandacht voor muziek, drama en vrij tekenen. De leerlingen tonen dit aan elkaar tijdens het toonmoment. Regelmatig worden deze momenten georganiseerd voor de hele school. De leerlingen komen dan allemaal samen en kunnen aan elkaar hun zelfgemaakt werkje laten zien. Dit gaat om werkjes die de leerlingen individueel in de klas hebben gemaakt, bijvoorbeeld een tekening of een knutselwerk. Het gaat natuurlijk niet om zelfgemaakte rekenoefeningen maar om creatievere of kunstzinnigere manieren van expressie naar aanleiding van een thema of project waar men enige tijd rond heeft gewerkt.

Daardoor krijgen de leerlingen de kans om uitleg te geven over het werk dat zij maakten. Andere leerlingen mogen het werk kritisch in vraag stellen en hun mening geven. Op deze manier bouwt de leerling een zelfwaardegevoel op. Hij leert kritiek aanvaarden en geven.

#### 1.2.2.8 Vrije expressie

Leren is een sociaal gebeuren. Het is belangrijk dat de leerling zijn ideeën en beleving kan meedelen. De leerling schrijft zijn ervaringen op. Ze komen uit zijn eigen leefwereld en kunnen ontstaan bij het meebrengen van een voorwerp of een gebeurtenis.



Afbeelding 18: Vanaf de eerste graad heeft elke leerling zijn eigen schriftje. Hierin noteren ze de teksten.



**Afbeelding 19: De kleuters maken teksten aan de hand van tekeningen.  
De leerkracht noteert de teksten en hangt ze op in de klas.**

Vrije expressie van teksten is er vanaf het eerste leerjaar. Voor de kleuters is er vrij tekenen. Zij stellen hun verhaal al tekenend op. Daarna bespreken ze dit met elkaar en met de leerkracht. Deze laatste noteert het verhaal. De verhalen komen ook op te hangen in de klas.

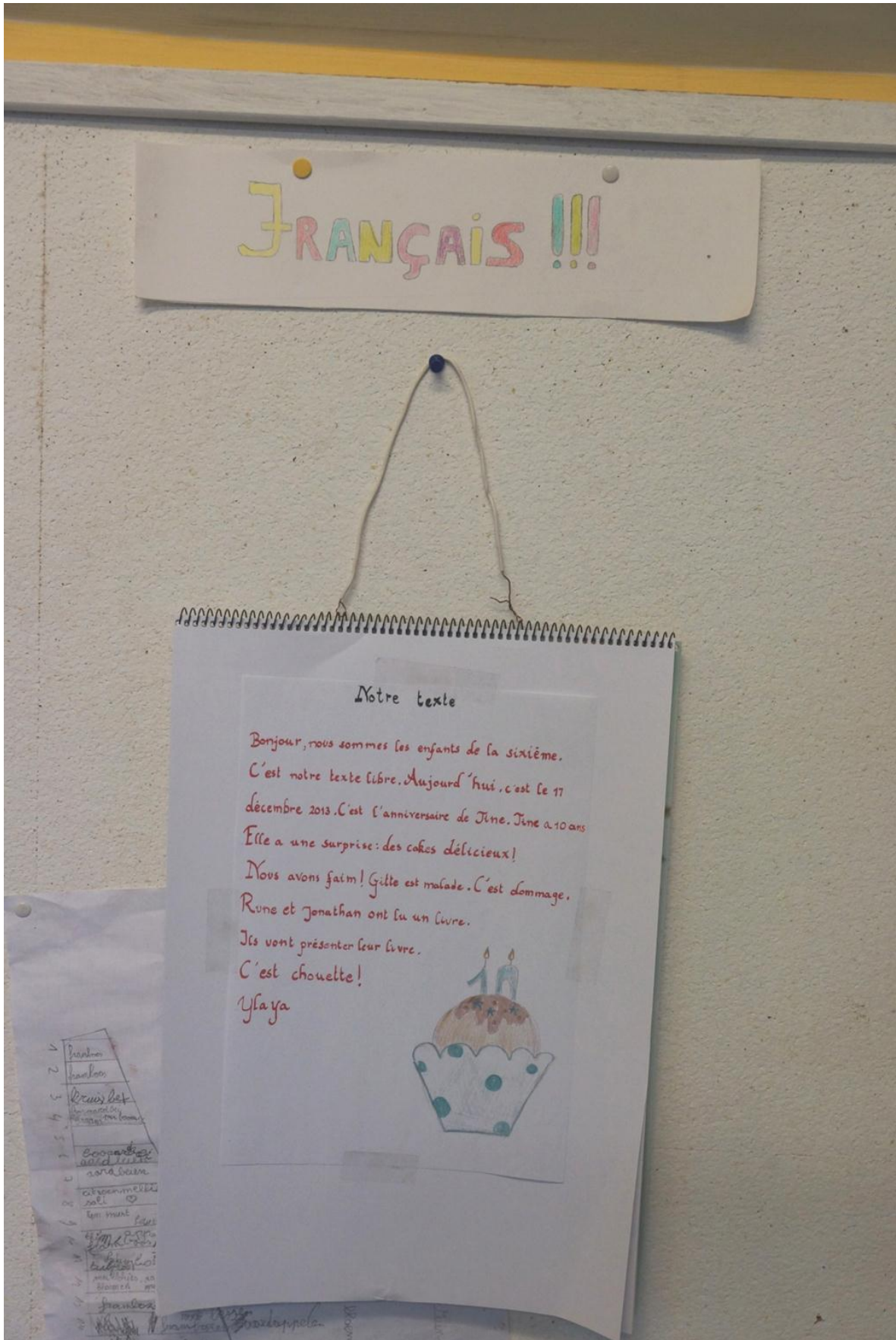


**Afbeelding 20: Voorbeeld van hoe een tekst wordt uitgewerkt in andere activiteiten**

Bij de vrije tekst corrigeren de leerlingen elkaars tekst. Deze zelfgemaakte teksten worden bijgehouden in een individueel schriftje. Ze kunnen meegedeeld worden aan anderen via drukpers, schoolkrantje of weblog. Op deze manieren wordt rond taal gewerkt. Naast taal is het zojuist genoemde creatief werk een belangrijk onderdeel van het vermogen tot expressie.

Tijdens mijn observatie werkten de leerlingen rond schatten. Dit idee kwam van twee leerlingen die een tekst hadden geschreven over een schattentocht. De leerkracht had bundeltjes gemaakt voor de leerlingen van het eerste en tweede jaar. Beide bundeltjes werkten aan de sch-klank.

De leerlingen werken niet alleen aan de Nederlandse taal door het gebruik van vrije teksten. Ook in het Frans schrijven ze vrije teksten.



Afbeelding 21: Voorbeeld van een vrije tekst in het Frans

### 1.2.2.9 Natuur in en rond de klas

De natuur is een onuitputtelijke bron voor onderzoek en experiment. Heel wat scholen hebben een eigen tuintje en houden dieren. Met natuur in de klas bedoelen we niet alleen planten en experimenten, men heeft ook aandacht voor het ecologisch probleem. Houten meubels en speelgoed komen veel voor. De afgelopen jaren is men binnen het Freinetonderwijs aandacht gaan geven aan het recyclen. In elke klas en op de speelplaats wordt gerecycleerd.



**Afbeelding 22: Het natuurboompje met daaraan een opdracht**



**Afbeelding 23<sup>2</sup>: Leerlingen werken in de tuin**

<sup>2</sup> Afbeelding afkomstig van weblog 3<sup>de</sup> graad 't Schommelbootje.



**Afbeelding 24: Recyclage in de klas**



**Afbeelding 25: Er wordt vooral gekozen om met hout te werken**

Ook gaat men zich bewuster worden van de voeding. Daarom werd het vegetarisme en biologisch koken geïntroduceerd. Men organiseert tweemaal per week vegetarisch en biologisch koken. Hiervoor gebruikt men meer alternatieve producten zoals soja, bepaalde kruiden, vergeten groenten en vegetarische producten zoals tofu, quorn... Er komen ouders naar school om te koken. Op sommige momenten helpen de leerlingen met het vegetarisch



koken. Op deze manier leren ze verschillende groenten en fruit ontdekken, die ze anders thuis nooit zouden eten. 't Schommelbootje heeft zelfs een weblog waar verschillende recepten op gepost worden. Zo kunnen de leerlingen achteraf samen met hun ouders de gerechten thuis nog eens klaarmaken.



**Afbeelding 26<sup>3</sup>: Klaargemaakte gerechten**

Een tuinman is er niet aanwezig op de Freinetschool. De ouders en leerlingen hebben elk hun taak in de tuin. Zowel leerlingen als ouders werken in de schooltuin en moeten daarbij respect hebben voor elkaar. Soms werken ze samen en soms werken ze apart.

Bijvoorbeeld de ouders maaien het gras. Ze moeten natuurlijk opletten want leerlingen zaaien soms kruiden in het gras, zodat deze niet afgereden worden met de grasmaaier. Elke klas heeft zijn eigen plaatsje in de schooltuin. Bijvoorbeeld de laatstejaars mogen aan de voorkant onkruid wieden op geregelde tijdstippen.



**Afbeelding 27<sup>4</sup>: Leerlingen en ouders koken samen vegetarisch**

---

<sup>3</sup> Afbeelding afkomstig van de vegetarische weblog 't Schommelbootje

<sup>4</sup> Afbeelding afkomstig van de vegetarische weblog 't Schommelbootje

### 1.2.2.10 Het contract

Het contract wordt opgesteld door de leerkracht en aan de leerling gegeven. Het is opgesteld per week en geeft weer wat er van de leerling verwacht wordt. De opdrachten die in het contract staan, moeten binnen de week uitgevoerd worden. Het contract bestaat voor taal en rekenen.

Voor de vakken taal en rekenen hebben de leerlingen les. Naast de les is er ook werktijd. De leerlingen maken een oefening samen en alleen. Het contract vermeldt welke oefeningen ze samen maken en welke alleen. Verder staat er ook in welke oefeningen verkeerd waren en verbeterd moeten worden. Hiernaast staat het huiswerk in het contract vermeld. Alles wordt bewaard in een mapje of schriftje. Vanaf de eerste graad tot en met de laatste graad is het contract aanwezig.

Het voordeel van werken met een contract is dat elke leerling op zijn eigen tempo kan werken. Soms gebeurt het dat een leerling bij lange afwezigheid een achterstand heeft opgelopen. In dit geval gaat de leerkracht samen met de leerling aan de slag om de achterstand in te halen. De leerkracht en leerling overlopen samen wat haalbaar is voor de leerling en plannen samen.

Vanaf het vijfde moeten leerlingen ook zelf leren plannen in het kader van leren leren. Er wordt van de leerlingen verwacht dat zij elke week zelf een planning in hun agenda noteren, die door de leerkracht nagekeken wordt. De leerling moet zelf aangeven of deze planning goed of minder goed lukt. Er wordt verwacht dat de leerling reflecteert. Als deze planning goed lukt dan kijkt de leerkracht dit niet meer na.



Afbeelding 28: Voorbeeld van een contract uit de eerste graad

CONTRACT 1 april  
Vijfde leerjaar  
2013-2014

naam : .....

AAL / LEREN LEREN		
Les klimaten: werkblad afwerken	Vrije tekst "special" vader/moeder	spellingbundel
PR onderzoek	PR taal	

WISKUNDE		
Remediëring of verrijking	PP p.62	PP p.63
(inlesop de)	PP p.66	PP p.76

Is het goed gelukt om je agenda te gebruiken? JA / NEE  
 Wat wil je volgende week anders doen?  
 .....

Waarom?  
 .....

SMILEYS  
 .....

Voor mijn VWT kies ik : .....

**Afbeelding 29: Voorbeeld van een contract uit de derde graad**

### 1.2.2.11 Communicatietechnieken

Enkel je standpunt kunnen geven is niet voldoende. Het is ook belangrijk dat je het kan opslaan en verspreiden. Freinet wilde niet dat men ervaringen voor zichzelf hield en een eenvoudige drukpers hielp daarbij. De drukpers wordt niet alleen gebruikt om de ideeën voor velen toegankelijk te maken. Het helpt ook het gedrukte woord te relativiseren. Het zijn ook maar teksten door mensen gemaakt. De drukpers is de eenvoudigste en daardoor ook doorzichtige manier om teksten te verspreiden. De huidige scholen gebruiken nog steeds de drukpers, maar eerder om creatief bezig te zijn. Vandaag de dag is er ook aandacht voor nieuwe technieken zoals teksten op pc verwerken en weblogs.



**Afbeelding 30: De drukpers is nog steeds aanwezig, om creatief te gebruiken**



**Afbeelding 31: Teksten worden verwerkt via PC**



**Afbeelding 32: Elke graad heeft zijn eigen weblog**

Op deze manier leren de leerlingen niet alleen nieuws vastleggen en verspreiden. Ze krijgen ook een duidelijker inzicht in het werken met media en kunnen een kritischer standpunt innemen.

#### 1.2.2.12 Handwerk en techniek

Dat onderwijs zeker niet alleen theoretisch mag zijn, dat bewijst men duidelijk in de Freinetschool. Veel aandacht wordt gegeven aan praktijk. Ideeën hiervoor komen vanuit diverse hoeken, bijvoorbeeld tijdens de praatronde of na een klasuitstap. Om technieken te leren wordt er vaak beroep op ouders gedaan: bijvoorbeeld het leren naaien met een naaimachine. Ouders demonstreren en houden mee toezicht.



**Afbeelding 33<sup>5</sup>: Om technieken te leren wordt er vaak beroep gedaan op ouders en grootouders.**

<sup>5</sup> Afbeelding weblog 't Schommelbootje 3<sup>de</sup> graad

### 1.2.2.13 Groepsuitstappen

*Leg het me uit en ik vergeet het. Laat het met zien en ik onthoud het misschien. Betrek me erbij en ik begrijp het.*

*Célestin Freinet*

De uitstappen worden verspreid over alle graadklassen. De leerlingen hebben een belangrijke stem in het mee kiezen van de bestemming en de organisatie. Zo leren ze plannen en samenwerken. Zo wordt ook de band met de omgeving versterkt. De leerlingen krijgen immers de kans om die omgeving te gaan onderzoeken. Dit bevordert de integratie van het onderwijs met de maatschappij.



**Afbeelding 34<sup>6</sup>: De leerlingen maken gedurende het schooljaar grote en kleine uitstappen**

---

<sup>6</sup> Afbeelding weblog 3<sup>de</sup> kleuterklas en 3<sup>de</sup> graad 't Schommelbootje

De uitstappen kunnen voor één of meerdere dagen zijn. Meestal staan ze ook in het teken van een project waaraan ze werken. Na het maken van een groepsuitstap worden teksten hierover geschreven. De meeste klassen hebben een weblog waarop de verslagen en foto's gepost worden.

#### 1.2.2.14 Schrijven met potlood

In veel Freinetscholen schrijven de leerlingen met een potlood. Dit gebeurt vanaf de eerste graad en verandert pas in de derde graad. Het schrijven met een potlood heeft als voordeel dat de leerlingen een betere greep hebben en zo beter kunnen leren schrijven. Indien er fouten worden gemaakt is het ook makkelijk corrigeerbaar. Schrijven met een potlood zorgt er ook voor dat papier niet vuil wordt, dat handen proper blijven en dat op het einde je een overzichtelijk blad krijgt. Vooral bij leerlingen die pas leren schrijven zorgt dit voor een beter vertrouwen.

Naast het schrijven met potlood gebruikt men in de eerste graad ook schrijfplankjes en een stif. Op deze manier kan men makkelijk letters in vloeiende bewegingen schrijven.



**Afbeelding 35: Leerlingen uit de eerste graad leren schrijven**

#### 1.2.2.15 Graadklassen

Graadklassen zijn geen typische Freinettechniek, maar toch werken bijna alle Freinetscholen met graadklassen. Een reden hiervoor is dat men de school daardoor klein houdt. Men wil dat in een Freinetschool iedereen elkaar kent. Hierbij bedoelen we niet alleen de leerlingen en de leerkrachten, maar ook ouders, grootouders, broers en zussen, familie,...

Een tweede reden is dat door het werken met graadklassen de leerkracht een leerling twee jaar in de klas heeft. De leerkracht kan de leerling zo beter leren kennen en nog beter begeleiden en opvolgen.

Nog een reden is dat een leerling die twee jaar in hetzelfde lokaal zit, zich beter thuis voelt in de klasomgeving. In het eerste jaar van een graad kunnen de leerlingen van het tweede jaar die van het eerste ook begeleiden. Ze weten al waar alles staat en welke regels er in de klas gehanteerd worden. Ook kunnen ze de leerlingen begeleiden in hun werk. Ze hebben immers de leerstof al eens gezien en kunnen zo een helpende hand toesteken.

Tot slot gelooft men binnen het Freinetonderwijs niet in het jaar overdoen. Doordat een leerling twee jaar in één graad blijft zitten, krijgt hij het tweede jaar opnieuw de leerstof van het eerste jaar mee. Hij blijft in contact met zijn leeftijdsgenoten en zijn zelfwaarde daalt niet omdat hij de groep moet verlaten en alles opnieuw moet doen. Door het contract kan hij toch

nog inhalen wat hij minder goed kende en aan zijn tweede jaar in de graad beginnen.



**Afbeelding 36: Leerlingen aan het werk tijdens de rekenles. Hier zie je hoe niet enkel de leerkracht in de klas rond gaat om de leerlingen bij te sturen, maar ook hoe één leerling een andere leerling helpt met een oefening.**



**Afbeelding 37: Tijdens het vrij werk is elke leerling bezig met zijn eigen werk op zijn eigen tempo**



### 1.2.2.16 RALFI lezen

RALFI lezen is ook geen typische Freinettechniek. Deze methode wordt echter in veel Freinetscholen gebruikt. De RALFI techniek wordt vanaf de eerste tot en met de derde graad toegepast. Tijdens de taallessen wordt er elke dag aan RALFI lezen gedaan. De leerlingen worden telkens per groepje in een apart lokaal verwacht. De leerlingen krijgen dan een informatieve tekst. Deze tekst is door de leerkracht uitgekozen en sluit meestal aan bij het thema waaraan de leerlingen op dat moment aan het werken zijn. De teksten vindt de leerkracht op de Nederlandse website [www.ralfi.nl](http://www.ralfi.nl). De letters van RALFI zijn niet zomaar gekozen. Ze staan voor repeated, assisted, level, feedback, interaction. Met één tekst wordt een hele week gewerkt. De leerlingen worden begeleid door de leerkracht, maar ook door ouders die naar school komen om hiermee te helpen. Het niveau van de tekst is hoger dan het leesniveau van de leerlingen. De bedoeling is dat leerlingen hierdoor beter leren lezen. De informatieve tekst is bedoeld om bij de leerlingen lezen te stimuleren. Er worden na het lezen van de tekst vragen gesteld over de tekst. De leerling leest dus niet zomaar, hij wordt zich bewust van wat hij leest. De leerlingen beginnen ook zelf vragen te stellen. Tijdens mijn observatie ging de tekst over bijen. In de tekst stond niet vermeld waarom bijen steken. De leerlingen vroegen zich af waarom en begonnen zo een gesprek hierover.



**Afbeelding 38: Leerlingen die RALFI lezen**

### 1.2.2.17 Ouderparticipatie

Ouderparticipatie is een zeer belangrijk onderdeel binnen het Freinetonderwijs. Freinet betrok zelf ook al de ouders en de gemeenschap bij zijn onderwijs.



**Afbeelding 39<sup>7</sup>: Niet alleen ouders, ook grootouders worden bij de participatie betrokken**

---

<sup>7</sup> Afbeelding weblog 3<sup>de</sup> kleuterklas 't Schommelbootje



**Afbeelding 40: Een voorbeeld van ouderparticipatie: in de eerste kleuterklas maken de ouders een blad met daarop iedereen die een centrale rol speelt in de leerling zijn leven**

In het huidige Freinetonderwijs zijn de ouders zeer betrokken. Wie zijn kind naar een Freinet-school wil laten gaan, moet zelf ook geëngageerd zijn. Aan het begin van het schooljaar wordt er dan ook aan elke ouder gevraagd om een taak te kiezen. Deze taken kunnen zeer uiteenlopend zijn. Niet elke ouder heeft immers evenveel tijd om zich vrij te maken en ook niet elke ouder heeft dezelfde vaardigheden. Een opsomming van enkele taken:

- Toezicht houden tijdens speeltijden
- Werken in de tuin (gras maaien, onkruid wieden, plantjes planten, heggen snoeien)
- De school poetsen
- De was doen
- Vegetarisch en biologisch koken
- Op geregelde tijdstippen naar het containerpark rijden
- Zetelen in het schoolbestuur
- Helpen tijdens het schoolfeest of andere activiteiten
- Mee naar de bibliotheek gaan
- Leerlingen helpen tijdens het RALFI lezen

De lijst van taken is vrij uitgebreid. Daarnaast zijn er ouders die de leerlingen af en toe helpen tijdens een thema. Tijdens één van mijn observaties hadden leerlingen een tekst gemaakt over 10 kaboutertjes die van alles konden. Men wilde deze activiteiten ook uittesten. Een daarvan was naaien. Er waren enkele mama's in de klas met hun naaimachine en ze begeleidden de leerlingen met deze opdracht.

Een voordeel van de ouderparticipatie is dat men ook geen klusjesman nodig heeft of een extern bedrijf. Men moet daardoor geen extra geld spenderen. Ook hier leert men elkaar kennen en waarderen. Iedereen krijgt zijn eigen plaats.

#### 1.2.2.18 Conclusie

Zoals reeds aangegeven in de inleiding vloeien de Freinettechnieken in elkaar over. De ene techniek kan niet zonder de andere. Daarnaast kan je concluderen dat heel wat van deze technieken en methodes ook zijn doorgesijpeld in het gewone onderwijs. Het verschil tussen Freinet- en gewoon onderwijs wordt steeds meer een verschil van accenten.

### 1.2.3 *Een vergelijking met andere onderwijsvormen*

#### 1.2.3.1 Vergelijking met het traditioneel onderwijs in de tijd van Freinet

Het onderwijs in het begin van de twintigste eeuw was vooral behaviouristisch en op kennis gericht. Kennis werd herhaald en herhaald totdat de leerlingen het konden memoriseren. De kennis werd niet gekozen door de leerlingen en zelfs slechts in geringe mate door de leerkracht. Sommige kennis werd gekozen omdat men dacht dat ze wellicht nuttig zou zijn als men in dat bepaalde vak wilde verder studeren. Meestal was de band tussen die kennis en het alledaagse leven van de leerling ver te zoeken. Andere bronnen van kennis waren traditioneel. Men leerde wat men vroeger had geleerd, vooral geput uit de klassieke oudheid, die men zo bewonderde sinds het humanisme en nog veel meer uit de christelijke traditie. Het onderwijs was namelijk lang in handen geweest van kloosterordes. Zelfs wat vanuit de oudheid werd doorgegeven werd sterk door deze kerkelijk christelijke bril gefilterd. Het is dan ook niet te verwonderen dat men weinig met het geleerde kon aanvangen in het alledaagse leven wat de motivatie niet ten goede kwam. Daardoor vergrootte het onderwijs de kloof tussen de arme arbeiders en landbouwers en de rijke burgerij. Schoolse kennis was voor de arbeider van geen enkel nut en dat bevorderde de motivatie van de arbeider niet voor het studeren. Zo werd de kloof tussen de gestudeerde besturende klasse en de ongeschoolde arbeidersklasse behouden.

#### 1.2.3.2 Vergelijking met het traditioneel onderwijs in onze tijd

Heel wat van de oorspronkelijke ideeën van Célestin en Elise Freinet zijn het traditioneel onderwijs binnen gesijpeld zonder dat men weet waar ze vandaan komen. Dat geldt ook voor de principes en methodes van andere onderwijsvernieuwers. In de klassieke psychologie was er een evolutie waardoor de complexiteit van de persoonlijkheid steeds duidelijker werd als ook de enorme invloed van al die factoren op het leren binnen de persoonlijkheid. Ook werd het proces van het leren beter begrepen, zowel van het memoriseren als van het begrijpen en het motiveren. Deze studies steunden op vele inzichten van de grote onderwijs pioniers zodat hun inzichten steeds meer in het gewone traditioneel onderwijs binnenglipten.

De kloof tussen het traditioneel onderwijs en het onderwijs volgens Freinet is nu veel kleiner geworden dan vroeger. Maar ze is nog niet verdwenen. In verhouding met de verschillende methodevormen van onderwijs verloopt het traditioneel onderwijs nog steeds meer kennisgericht, meer gericht op het behalen van wat leerplan, directie of leerkracht bepaalt dan wel wat het kind zelf plant, nog meer gericht op gehoorzaamheid dan op zelfstandigheid en nog gericht op kennis die niet altijd een duidelijke band heeft met de leerling.

#### 1.2.3.3 Vergelijking met het onderwijs van Maria Montessori

Maria Montessori wilde oorspronkelijk arts worden en was zo de eerste vrouwelijke Italiaanse arts. In een ziekenhuis in Rome kwam ze in contact met verwaarloosde kinderen met een geestelijke achterstand. Zij begon te experimenteren om deze kinderen zintuiglijk te

stimuleren. Tot haar verbazing ontwikkelden deze kinderen zich goed. Zo richtte ze een afdeling op voor de armste kinderen waar ze trachtte deze kinderen enig onderwijs mee te geven. Daartoe ontwikkelde ze allerhande zintuigprikkelend materiaal. Het materiaal is ondubbelzinnig. Kralenkettingen die gebruikt worden om op te tellen prikkelen alleen de verbeelding om op te tellen. Zij kunnen eigenlijk alleen maar gebruikt worden om op te tellen. Er zijn geen andere eigenschappen die het kind zouden kunnen afleiden zoals verschillende kleuren, groottes of vormen. Wanneer men juist wel groottes of vormen wil vergelijken, worden er andere materialen voor ontwikkeld, die alleen die eigenschap bezitten, zoals dezelfde vorm en kleur maar met verschillende groottes. Zij liet de kinderen zelf beslissen wat ze wilden leren en in welk tempo. De kinderen hadden kleine tafeltjes en stoeltjes die ze konden plaatsen waar ze maar wilden, ook buiten het rechtstreekse oogcontact van juffrouw Montessori. Toch heerste er een grote discipline in de klas. Ook in Amerika, Indië en Nederland heeft Maria Montessoriklasjes opgericht met veel succes. Ofschoon het idee, dat de kinderen hun eigen onderwijs planden volgens eigen tempo, zeer vernieuwend was, werd de sociale gezagsstructuur niet in vraag gesteld. De juffrouw bleef de baas in de klas en zou zeker niet gezien mogen worden als begeleider of medewerkster. Dit is het grote verschil met de onderwijsstroming volgens Freinet. Hij stelde de sociale structuur van het onderwijs veel radicaler in vraag. Het is zelfs de oorzaak en het fundament van zijn pogingen tot vernieuwing. Wellicht is de ontwikkeling van eenvoudige zintuigprikkelende leermiddelen het belangrijkste en meest eigene dat de beweging van Montessori aan het onderwijs heeft bijgedragen. Ook Freinet ontwikkelde met zijn leerlingen het eigen studiemateriaal maar eerder vanuit en met de leerlingen dan wel voor de leerlingen. Freinet hield er niet van om zijn beweging een onderwijsmethode te noemen. Hij was er helemaal niet op uit om een nieuwe methode te propageren. Zulke vernieuwde methodes zouden gedoemd zijn om een experiment te zijn en te blijven. Daardoor zou de kloof tussen school en maatschappij juist groter worden. Het was zijn eerste en meest belangrijke drijfveer om juist de kloof tussen onderwijs en maatschappij te verkleinen. Hij bestudeerde wel de pedagogische ideeën van de vernieuwers van het methodeonderwijs maar wilde niet dat zijn school opgebouwd zou worden vanuit een pedagogisch idee. Net zoals hij bij het onderwijzen niet wilde vertrekken vanuit een theoretisch idee die dan praktisch werd ingeoeffend, wilde hij dat ook niet voor zijn onderwijsvernieuwing in het geheel. Theorie en praktijk zijn onafscheidbaar in het natuurlijk leren en dit leren komt uit de concrete noden en vragen van het leven. Freinet wilde werken binnen in het concrete onderwijssysteem zoals het bestaan in zijn tijd en wilde dus geen nieuwe andere methode van buitenaf aanbieden. De vernieuwers van het methodeonderwijs noemde hij dan ook enigszins honend "laboratoriumvernieuwers". Dit zou ook de houding zijn van Freinet tegenover het Daltononderwijs.

#### 1.2.3.4 Vergelijking met het methodeonderwijs van het Daltononderwijs

Helen Parkhurst wilde een lerarenopleiding volgen maar kreeg door omstandigheden de leiding over een complete dorpsschool van veertig leerlingen van alle leeftijden nog voor ze haar opleiding beëindigd had. Ze ontdekte dat de kinderen perfect in staat waren hun eigen onderwijs te plannen en te sturen. Later, nadat ze haar opleiding voltooid had werd ze assistente van Maria Montessori die gelijkaardige ontdekkingen had gedaan. Was Maria Montessori een sterke vrouw die heel haar leven vocht voor de zelfstandigheid van het individu en voor de onafhankelijkheid van de vrouw, toch kon ze niet verdragen dat men ook maar iets van haar methode afweek. Zo kwam het tussen beiden tot een breuk. Helen Parkhurst gaf meer aandacht aan kunstzinnige expressie waar Montessori geen aandacht voor had. Ook voerde Helen het gebruik in van zelfevaluatieschriftjes waarin de leerling zijn of haar eigen evolutie volgde. De drie pijlers van haar onderwijsmethode zijn vrijheid, samenwerken en zelfstandigheid. Het was haar bedoeling dat de leerlingen in haar schooltjes hun plaats in de maatschappij konden onderzoeken en verbeteren. Daarom gaf ze er de voorkeur aan om te spreken van "sociale laboratoria" in plaats van "schooltjes". Eén van deze sociale laboratoria bevond zich in het dorpje Dalton en daar is haar onderwijsmethode naar genoemd omdat ze weigerde om haar methode de

Parkhurstmethode te noemen. Freinet is geen onderwijs uit de methodegallerij (Montessori, Dalton, Ferrière, Petersen) omdat het doel een brede beweging ter vernieuwing van de pedagogie is, en niet een alternatieve methode. Daarom vinden we Freinetklasjes en werkwijzen ook in het traditioneel onderwijs. Dit werd hierboven reeds duidelijk gemaakt tegenover de methode van Montessori. Hij heeft zeker het werk van deze vernieuwers met belangstelling bestudeerd maar verwierp de geïsoleerde methoden. Wanneer deze vernieuwingen het gevolg zijn van abstracte pedagogische inzichten, dan vinden die plaats binnen de context van de klas. Deze klasjes worden ideaal ingericht om te experimenteren met de vernieuwende methoden. Maar volgens Freinet was dit misleidend. Deze klasjes zijn een beschermd milieu. De invloeden vanuit de maatschappij worden gefilterd of geweerd. Uiteraard verloopt het onderwijs in zo'n klasje ideaal. Freinet echter wou de grens tussen school en maatschappij juist doorbreken. Zijn beweging wil werken te midden van de concrete omstandigheden van het volksonderwijs. Daar heeft men te maken met klasjes met een verouderde, onvoldoende of slecht functionerende accommodatie. Men heeft er ook te maken met kinderen die dikwijls afwezig zijn omdat ze thuis of op het land moeten helpen. Freinet spreekt daarom liever van technieken dan van een eigen methode. Het verschil met het methodeonderwijs ligt echter niet zozeer in de gebruikte technieken dan wel in de sociale context waarbinnen hij het onderwijs plaatst.

#### 1.2.3.5 Vergelijking met de scholen van de vrije geest van Rudolf Steiner

In vergelijking met de vorige methodes volgen de Waldorfscholen een heel andere weg. Aan de basis ligt het geesteswetenschappelijk werk van Rudolf Steiner, namelijk de antroposofie. Hij geloofde dat deze antroposofie een noodzakelijke impuls bevatte voor de verdere evolutie van de mensheid. Zelf had hij een wetenschappelijke opleiding genoten. Maar terwijl de natuurwetenschappen hun blik eenzijdig op de zintuiglijke wereld richtten, was het zijn streven om dezelfde mate van nauwkeurigheid en logisch denken toe te passen op de geestelijke dimensie van het menselijk bestaan. Enkel zo kon de mens zijn geestelijke oorsprong, werkelijke aard en bestemming bewust worden. Daarvoor moeten het denken, voelen en willen van de mens veel sterker worden geschoold, en dat wilde hij bereiken door middel van de antroposofie. Hij was niet in de eerste plaats geïnteresseerd in het onderwijs, maar in een breed opgevatte culturele stroming die de geestelijke waarheden opnieuw toegankelijk moesten maken voor de moderne mens.

De Waldorfscholen of de scholen van het vrije geestesleven, zoals ze ook worden genoemd, zijn dan ook slechts één van de vele initiatieven die uit deze beweging zijn voortgekomen. Zijn onderwijssysteem uit zich door het belang dat gegeven wordt aan een spontane en doorleefde beweging bij de jongste kleuters en daarna aan de ontwikkeling van fantasie en verbeelding bij de oudere kleuters. Vanuit het spel ontwikkelt zich het denkvermogen via een doelgericht en gepland spel. Dit denkvermogen is zeer belangrijk maar mag niet te vroeg geforceerd worden omdat anders de denkkraft de kracht van het voelen en willen zal overschaduw en verdrücken. Nieuwe begrippen moeten worden doorleefd. De vorm van de letters wordt getekend en verbonden met een beeld zoals de zwaan voor de "Z". Getallen en ritmes worden geklapt, ook de ritmes van poëzie. Kleur wordt geschilderd en beleefd...

Steiner hield vele duizenden voordrachten doorheen Europa en schreef een aantal boeken. Toch kon hij hier niet van leven. Om in zijn onderhoud te voorzien gaf hij bijlessen, vooral in wetenschappen. Daar verbeterde hij zijn inzichten. Zo begeleidde hij een geestelijk zwak jongetje dat het uiteindelijk tot arts heeft gebracht.

#### 1.2.4 *Het Freinetonderwijs vandaag*

De beweging voor onderwijsvernieuwing, die geïnspireerd is op het werk van C. Freinet, is geen randverschijnsel. Tot hiertoe heeft dit eindwerk de aandacht gericht op wie Freinet was, wat zijn ideeën waren en hoe ze zijn uitgewerkt in concrete technieken. Daarbij is vooral het onderwijs in 't Schommelbootje beschreven. Maar hoe verhoudt zich het Freinetonderwijs tot

het gewone onderwijs in een kwantitatieve benadering? Daarbij blijkt dat het niet gaat om enkele experimentele schooltjes. Vanzelfsprekend is het Freinet onderwijs vrij goed vertegenwoordigd in Frankrijk. Daar is het immers ontstaan. Toch kan het daar niet concurreren tegen de methode van Maria Montessori, tenminste niet in aantal. Er zijn meer dan dubbel zoveel scholen die de Montessorimethode aanbieden dan Freinetscholen. De opkomst van het Freinetonderwijs is daar iets meer dan opkomst van Steinerscholen. In Nederland is het Freinetonderwijs niet noemenswaardig van de grond gekomen en staat fel in de schaduw van ander methodeonderwijs. De grootste groei kent het Freinetonderwijs in België, meer bepaald in Vlaanderen! Zeker voor de lagere scholen is dit de belangrijkste onderwijsvorm naast het gewone onderwijs. In de middelbare scholen is het aantal Freinetscholen te vergelijken met het aantal Steinerscholen. In het algemeen zijn er voor middelbare scholen veel minder alternatieve onderwijsvormen. Toch is de werkelijke reikwijdte van de Freinetbeweging veel ruimer dan het aantal scholen doet vermoeden. Dit komt omdat heel wat principes uit het Freinetonderwijs het traditionele onderwijs zijn binnen gesijpeld. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld het Steineronderwijs waarvan de invloed op het klassieke onderwijssysteem minimaal is. Het is tenslotte nooit de bedoeling geweest van C. Freinet om een alternatief onderwijsnet te stichten maar om onderwijs en maatschappij zo goed mogelijk met elkaar te laten integreren. Voor een belangrijk gedeelte blijkt dat ook te slagen.

#### 1.2.4.1 Onderwijs in België

##### A) Algemeen onderwijs in België

In België kunnen kinderen vanaf 2,5 jaar naar de kleuterschool. Vanaf de laatste kleuterklas zijn ze leerplichtig tot hun 18<sup>de</sup>. Dit wil zeggen dat ze verplicht zijn om een vorm van onderwijs te volgen tot hun 18<sup>de</sup> verjaardag. Het lager onderwijs loopt ongeveer tot de leeftijd van 12 jaar.

In België mag elke ouder zelf kiezen waar hij of zij zijn kind naar school stuurt. Scholen zijn ook vrij om te kiezen welke pedagogische visie zij gebruiken, mits ze zich aan de eindtermen houden. Deze vrije keuze is vastgelegd in de Belgische grondwet.

In België zijn er drie gemeenschappen: de Vlaamse, de Franse, en de Duitssprekende gemeenschap.

In Vlaanderen wordt er officieel onderwijs en vrij onderwijs aangeboden. Scholen die zijn ingericht door of in opdracht van de overheid behoren tot het officieel onderwijs. Deze scholen zijn neutraal: zij moeten tot het einde van de leerplicht de keuze aanbieden tussen lessen katholieke, orthodoxe, protestantse, anglicaanse, joodse en islamitische godsdienst, en niet-confessionele zedenleer.

Scholen die niet door de overheid zijn ingericht behoren tot het vrij onderwijs.

Er zijn 3 onderwijsnetten en verschillende koepelorganisaties<sup>8</sup>.

De 3 onderwijsnetten zijn het:

- GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap.
- Gesubsidieerd Officieel Onderwijs: dat omvat de scholen van het stedelijk en gemeentelijk onderwijs en van het provinciaal onderwijs.

---

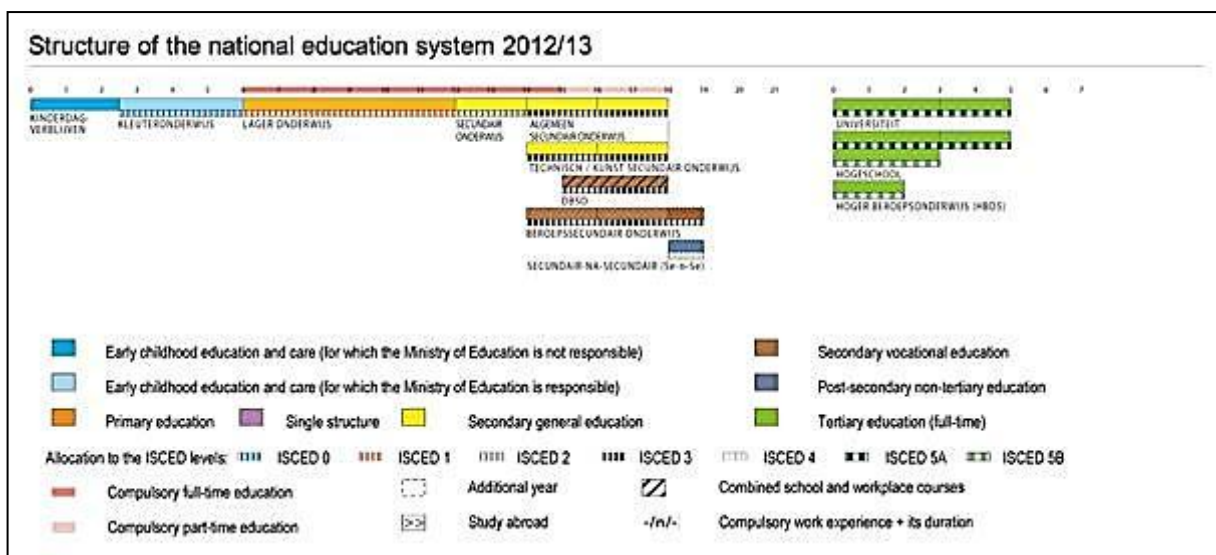
<sup>8</sup> Informatie afkomstig van de website [www.vlaanderen.be/nl/onderwijs-en-wetenschap/onderwijsaanbod/structuur-van-het-onderwijs/officieel-en-vrij-onderwijs-de-onderwijsnetten-en-koepels](http://www.vlaanderen.be/nl/onderwijs-en-wetenschap/onderwijsaanbod/structuur-van-het-onderwijs/officieel-en-vrij-onderwijs-de-onderwijsnetten-en-koepels)

- Gesubsidieerd Vrij Onderwijs: het katholiek onderwijs vormt er de grootste groep, met daarnaast de protestantse, joodse, orthodoxe, islamitische scholen en de niet-confessionele scholen

Onderwijskoepels zijn verenigingen van schoolbesturen (of inrichtende machten). De 4 grootste onderwijskoepels zijn:

- VSKO: Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs
- OVSG: Onderwijssecretariaat voor Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap
- POV: Provinciaal Onderwijs Vlaanderen, het vroegere CVPO
- GO!: Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (het vroegere Gemeenschapsonderwijs).

Daarnaast bestaan nog een aantal kleinere koepels: het VOO (het Vlaams Overlegplatform, dat een zestiental vrije niet-confessionele scholen groepeerd) en de koepels van de methodescholen.



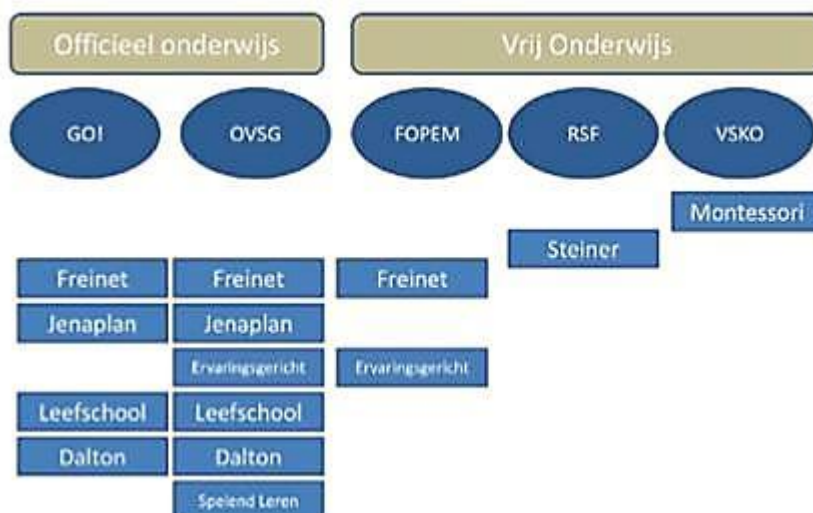
## Afbeelding 41: Overzicht onderwijsstructuur in België

### B) Freinetonderwijs in België

Eind jaren zestig waren er in Vlaanderen twee bewegingen. De WERP (Werkgroep voor revolutionaire pedagogie) en AKO (actiegroep voor een kritisch onderwijs). Later zijn deze twee groepen samengesmolten tot AKO-WERP. De Franse onderwijzer Oury is op uitnodiging naar Vlaanderen gekomen. Hij schreef het basis werk: "La Classe coöperative à la Pédagogie institutionnelle". Dit werk wordt door de werkgroep vertaald.

In Leuven is er ondertussen een groep jonge ouders die een alternatieve basisschool wil oprichten. Ze vinden twee pas afgestudeerde leerkrachten die het eerste leerjaar zullen opstarten. Omdat één van de twee leerkrachten stage heeft gelopen in een I.P.-klas in Frankrijk, besluiten de ouders dat ze voor dit pedagogisch project zullen kiezen. De eerste Freinetschool wordt geboren en noemt de Appeltuin.

In eerste instantie was het niet mogelijk voor scholen zoals de Appeltuin om zich te plaatsen onder een koepel. Later was dit wel mogelijk. Freinetonderwijs wordt in België meestal gegeven onder de naam methodeonderwijs. Het kan ingericht worden door zowel officieel als vrij onderwijs. Hieronder vind je een overzicht van de verschillende methodescholen.



**Afbeelding 42: Overzicht van methodescholen aangesloten bij de verschillende onderwijsnetten en koepelorganisaties**

### C) Aantal scholen in België die Freinetonderwijs aanbieden

Volgende bijzondere methoden vind je terug in het basisonderwijs van Vlaanderen<sup>9</sup>:

Ervaringsgericht onderwijs	21 scholen
Jenaplan	6 scholen
Montessori	5 scholen
Dalton	8 scholen
Freinet	68 scholen
Leefschool	25 scholen
Steiner	19 scholen
Spelend leren	1 school

In het secundair onderwijs in Vlaanderen zijn er volgende methodescholen te vinden<sup>10</sup>:

Ervaringsgericht onderwijs	1 school
Freinet	6 scholen
Jenaplan	0 scholen
Leefschool	0 scholen
Montessori	0 scholen
Steiner	6 scholen
Dalton	2 scholen

### D) Overzicht van scholen die lid zijn van de Freinetbeweging<sup>11</sup>

#### **Brabant, Antwerpen en Limburg**

- De Appeltuin Leuven
- De tinteltuin Zoutleeuw
- De Radar Brussel
- FOPEM Gent
- De Boomhut Alsemberg

<sup>9</sup> Informatie afkomstig van de website [www.onderwijsdiezer.be](http://www.onderwijsdiezer.be)

<sup>10</sup> Informatie afkomstig van de website [www.onderwijsdiezer.be](http://www.onderwijsdiezer.be)

<sup>11</sup> Informatie afkomstig van de website [www.freinet.be](http://www.freinet.be)



- Freinetschool De Pit Diest
- De Klimpaal Sint-Jans-Molenbeek
- Wondere Wereld Lummen
- Freinetschool De Vlindertuin Lille
- De Triangel Booischot
- Villa Zonnebloem Mechelen
- Freinetschool Genk
- Krullevaart Wilsele
- De Regenboog Kessel-Lo



### **West- en Oost-Vlaanderen**

- De Vlieger Gent
- De Spiegel Gent
- De Steer-spits Gent
- Villa Da Vinci Sint-Niklaas
- Freinetschool Klimop Oostkamp
- De Harp Gent
- De Sassepoort Gent
- Het Labyrint Gent
- Freinetschool De Baai Kortrijk
- Het Trappenhuis Gent
- De Boomgaard Gent
- De Levensboom Wevelgem
- Buurtschool V-TEX Kortrijk
- Freinetschool De Tandem Sint-Kruis

**Afbeelding 43: Kaart België**

#### 1.2.4.2 Onderwijs in Nederland

##### A) Algemeen onderwijs in Nederland

Nederland heeft een decentraal georganiseerd onderwijssysteem. De kinderen in Nederland zijn leerplichtig vanaf 5 tot 16 jaar. Jongeren die na hun 16<sup>de</sup> geen startkwalificatie hebben, dit wil zeggen geen diploma, moeten tot hun 18<sup>de</sup> naar school.

Vanaf 2 tot 4 jaar zijn er peuterspeelzalen. Ze zijn een verantwoordelijkheid van de gemeente. De peuterspeelzaal is geen echte school, maar de peuters worden wel door peuterleraresen begeleid. De nadruk ligt op leren luisteren, met elkaar leren omgaan, taal leren en leren tellen. De meeste leerlingen gaan vanaf 4 jaar naar het basisonderwijs. Omdat de leerlingen niet veel leren in de peuterspeelzalen kunnen ze vanaf vier tot vijf een jaar extra volgen om hen voor te bereiden op de basisschool en de eventuele achterstand weg te werken.

In Nederland is er vrijheid van onderwijs. Dit is een grondrecht dat opgenomen is in artikel 23 van de grondwet. Iedereen mag onderwijs geven. Er zijn openbare en bijzondere scholen. Deze laatste geven les op basis van godsdienst, levensovertuiging of een visie op het onderwijs. Ze worden meestal opgericht door particulieren of ouders. Deze scholen mogen bepaalde eisen stellen aan de leerling. Dit kan zijn dat ze een bepaalde godsdienstovertuiging hebben. Toch mag een school niet discrimineren. Openbare scholen zijn voor iedereen toegankelijk en worden door de gemeente gesticht. Deze scholen mogen geen eisen stellen.

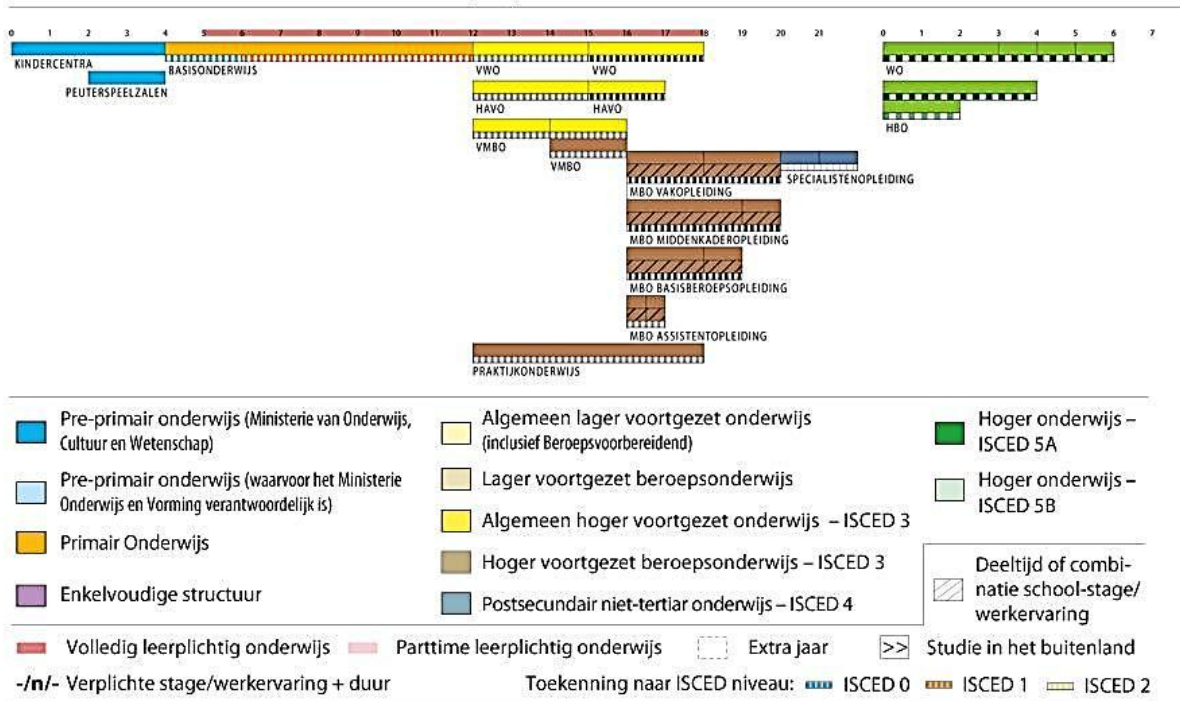
In Nederland kent men geen methodeonderwijs. Daar moet je naar de traditionele vernieuwingsschool waar men algemeen bijzonder onderwijs aanbiedt. Deze kunnen zowel in openbare als bijzondere scholen te vinden zijn. Scholen die men hier kent zijn:

- Dalton onderwijs
- Democratisch onderwijs
- Ervaringsgericht onderwijs
- Freinetonderwijs
- Iederwijs
- Jenaplan
- Montessorionderwijs
- Sudbury-onderwijs
- Vrijeschool

Omdat de overheid voor de scholen betaalt, moeten ze aan bepaalde voorwaarden voldoen, zoals voldoende leerlingen en lesuren. Daarnaast moeten scholen zich houden aan kerndoelen. Deze geven aan wat leerlingen aan het einde van hun schooltijd moeten kennen en kunnen. De vakken waarvoor kerndoelen gelden, zijn wettelijk verplicht.

De minister van onderwijs is verantwoordelijk voor het onderwijssysteem. Hij wordt bijgestaan door de minister van cultuur en wetenschap en door de staatsecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Deze laatste bepaalt de wettelijke voorwaarden. De inspectie van onderwijs houdt toezicht op de kwaliteit van onderwijs.

### Structuur van het nationale onderwijssysteem 2013/2014



### Afbeelding 44: Overzicht van de Nederlandse onderwijsstructuur

#### B) Freinetonderwijs in Nederland

Vanaf 1932 werden er reeds enkele Freinetscholen in Nederland opgericht door de Freinetbeweging. Deze scholen ontstonden onder invloed van politieke, onderwijskundige en artistieke ontwikkelingen.

- 1932 Blérik (Venlo) door L. Spits
- 1937 Amsterdam door Johano Reisma
- 1937 Bilderdijschool in Amsterdam West

Veel informatie is hierover niet meer te vinden. Pas vanaf 1950 is er meer informatie terug te vinden. Op dat moment wordt de Coöperatieve Vereniging van gebruikers schooldrukkerijen opgericht.

In Amsterdam hadden een aantal onderwijzers, ouders en kunstenaars de Werkschuit opgericht. Dit was een varende zandschuit die tot werkplaats was omgebouwd. Er kwamen kinderen en opvoeders tekenen, schilderen en boetseren. Veel later ging men er ook drukken en schrijven. Er was echter een probleem, want deze schuit kon niet onder de vele bruggen in Amsterdam varen. Het gevolg was dat in heel Nederland soortgelijke schuiten werden gebouwd en dat die allemaal de naam De Werkschuit droegen.

Een van de oprichters van De Werkschuit was Paul Lange. Hij was een leraar Frans en had via Franse collega's kennis gemaakt met de Freinetpedagogie. Lange inspireerde op zijn beurt enkele Amsterdamse onderwijzers die op hun beurt Freinettechnieken in hun school introduceerden.

### C) Aantal scholen in Nederland die Freinetonderwijs aanbieden

In 2004 telde Nederland ongeveer 7000 scholen (met in totaal 1,5 miljoen leerlingen). Daarvan is ongeveer:

- (a) 33% openbaar onderwijs;
- (b) 34% katholiek onderwijs;
- (c) 27% protestant-christelijk onderwijs;
- (d) 8% andersoortig: islamitisch, hindoeïstisch, joods, interconfessioneel en algemeen onderwijs.

Alle scholen van de groep (a) worden bestuurd door de gemeentelijke overheid. Alle scholen van de groepen (b), (c), (d) worden bestuurd door een stichting of een vereniging van ouders.

Vernieuwingsscholen vindt men bij alle vier groepen. Er zijn bijvoorbeeld openbare, protestant-christelijke, interconfessionele en algemene Freinetscholen.

Van de Nederlandse scholen behoren er 750 scholen tot een van de volgende vernieuwingsbewegingen:

- Daltononderwijs: 280
- Jenaplanonderwijs: 200
- Montessori: 160
- Steinerscholen: 95
- Freinetscholen: 15

### D) Overzicht van scholen die lid zijn van de Freinetbeweging<sup>12</sup>

#### **Noord-Nederland:**

- De Bothoven Enschede
- Peter Petersenschool Haren
- De Rolpaal Blokzijl
- Stenden Pabo Assen
- Edith Stein Hengelo

---

<sup>12</sup> Informatie afkomstig van de website: [www.freinet.nl](http://www.freinet.nl)

### Midden-Nederland

- Theo Thijssen Utrecht
- De Freinetschool Delft
- De Ontdekking Hoofddorp
- De Windroos Wijk Bij Duurstede
- Elckerlyc Heiloo
- De Regenboog Malden
- Nieuwe Regentesseschool Utrecht

### Zuid-Nederland

- Freinetschool Heerlen



Afbeelding 45 : Kaart Nederland

#### 1.2.4.3 Onderwijs in Frankrijk

##### A) Algemeen onderwijs in Frankrijk<sup>13</sup>

De Franse wet bepaalt dat leerlingen vanaf het jaar waarin ze zes worden onderwijs moeten volgen tot aan het zestiende jaar. De allerkleinsten kunnen tot 2 jaar naar een crèche. Tussen de leeftijd van 2 en 6 jaar sturen ouders hun kinderen vaak naar de “*école maternelle*”. Het laatste jaar is een voorbereiding op de “*école élémentaire*”.

Er bestaan in Frankrijk twee soorten scholen:

École publique – 80%

École privée – 20%

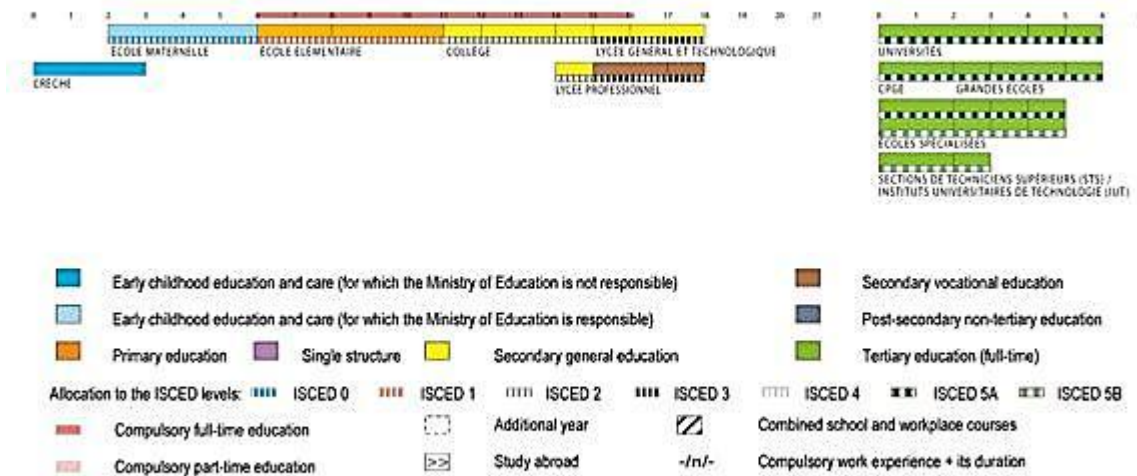
De publieke scholen bieden onderwijs aan zonder levensovertuiging. Deze scholen bieden kosteloos onderwijs aan. Ze zijn verplicht om alle leerlingen die binnen hun gebied wonen te accepteren in hun school. Deze scholen worden door de staat geleid.

Als men onderwijs met een levensovertuiging wil of men wil genieten van methode-onderwijs, dan moet men naar een privé school. De privé scholen worden nog eens opgedeeld in twee: “*école privée sous contra*” en “*école privée hors contrat*”. De eerste school krijgt een bijdrage van de staat, maar moet dan wel leerkrachten aannemen die door de staat aangewezen worden. Dit soort scholen komt het meeste voor. De tweede soort school ontvangt geen bijdrage van de staat, daartegenover staat dan wel weer dat ze zelf hun leerkrachten mogen uitkiezen.

---

<sup>13</sup>Informatie afkomstig Guide de l'école

## Structure of the national education system 2012/13



source: Eurydice

### Afbeelding 46: Overzicht van de Franse onderwijsstructuur

#### B) Freinetonderwijs in Frankrijk<sup>14</sup>

In Frankrijk zijn er in totaal 163 methodescholen<sup>15</sup>:

Aantal scholen	Methode
62	pedagogie Montessori
30	pedagogie Freinet
21	pedagogie Steiner
8	pedagogie ANEN (l'Association pour le développement de l'école nouvelle)
42	Andere experimentele pedagogiën

Daarvan zijn er:  
42 publieke scholen  
121 privé scholen

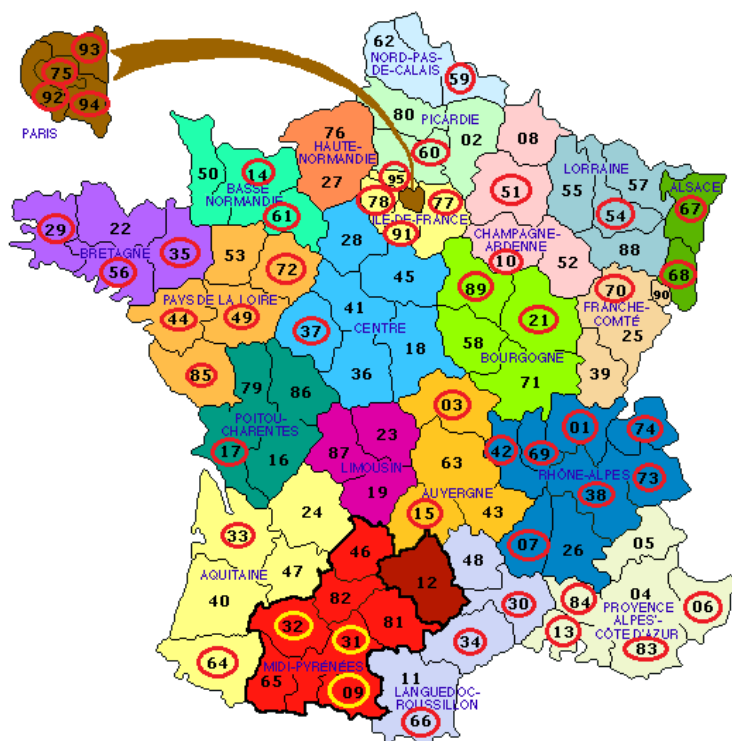
Daarvan liggen 75 scholen in de nabije omgeving van Parijs:

Departement	Aantal scholen
75	30
77	7
78	7
91	6
92	6
93	8
94	6
95	5

<sup>14</sup>Informatie afkomstig van de websites: [www.freinet.nl](http://www.freinet.nl) en [www.amisdefreinet.org](http://www.amisdefreinet.org)

<sup>15</sup> informatie afkomstig van de website:

<http://www.demainlecole.org/association/repertoire-geographique-des-equipes-enseignantes-et-des-etablissements-a-pedagogie-differente.html>



**Afbeelding 47: Kaart Frankrijk met departementen**

Aangezien Freinet van Frankrijk afkomstig was, moet het natuurlijk niet echt meer vermeld worden dat het Freinetonderwijs daar ook gestart is. In de biografie van Freinet is reeds beschreven hoe dit onderwijs is ontstaan.

In Vence richtte Freinet zijn eigen school op. Met de hulp van zijn schoonfamilie kocht Freinet een stuk grond. Een aantal vrijwilligers uit de omgeving en leden van zijn beweging hielpen hem met het huis dat op deze grond stond terug bewoonbaar te maken. Aan de school werd ook een internaat gebouwd. De school is een privé school, waar minder bedeelde kinderen gratis worden toegelaten. In 1934, als de school nog niet officieel erkend is, gaat toch al het eerste onderwijs van start. Een jaar later is er de officiële opening. Freinet en zijn vrouw Elise staan in voor het onderwijs. De moeder van Elise heeft de leiding over het internaat. Later komt er ook een erkenning van de overheid en krijgt de school een financiering van de staat.

Verdere geschiedenis van de school in data:

1929	Geboorte van Madeleine, de dochter van Elise en Freinet. Zij hoort tot het eerste groepje leerlingen van de school in Vence.
1935	Opening school in Vence.
1936	De eerste zomercursus, mogelijk omdat een deel kinderen in de zomer op internaat blijft.
1937	De Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) breekt uit. Een aantal kinderen van vluchtelingen vindt onderdak en scholing in Vence.
1940	Freinet wordt gevangengezet. Elise moet de school sluiten. Toch houdt ze de school nog enkele maanden open vooraleer ze vlucht met Madeleine naar haar moeder die in de Alpen woont.
1945	De school, die tijdens de oorlog totaal vernield is door plundering en vernieling, wordt opnieuw in gebruik genomen.

1964	Officiële erkenning als experimenteerschool. De school krijgt steeds meer stagiaires en bezoekers van over de hele wereld.
1966	Freinet overlijdt en Elise neemt de leiding van de school op zich.
1981	Na het overlijden van Elise neemt Madeleine, samen met haar man Jacques Bens, de leiding van de school op zich. Ze beheren samen het nalatenschap van Freinet en verzorgen de heruitgave van publicaties door Freinet en Elise.

De school bestaat vandaag nog steeds. Ze houdt zich nog steeds bezig met het trainen van jonge leerkrachten. Momenteel is er een overgang bezig tussen de leraressen. Omdat men zich op deze overgang wil concentreren ontvangt men momenteel geen bezoekers.



**Afbeelding 48: Freinetschool in Vence**

### C) Aantal scholen in Frankrijk die Freinetonderwijs aanbieden<sup>16</sup>

Zie Bijlages : Bijlage I :

#### 1.2.5 Opleiding tot een Freinetleerkracht

De verschillende lerarenopleidingen in Vlaanderen, maar ook in Nederland bereiden de toekomstige leerkrachten onvoldoende voor om te werken in een Freinetklas. Wie les geeft in een Freinetschool kan zich wel nascholen. Vanaf augustus 2010 is er namelijk een driejarige opleidingscyclus gestart voor de methodeschoolleerkracht. Er zijn drie groepen: ervaringsgerichte leefscholen, Freinet basisonderwijs en Freinet secundair onderwijs. De nascholing vindt zeven weekends per jaar plaats. Na drie jaar behaal je het diploma hoger opvoedkundige studiën (DHOS) met weddesupplement. Voor deze opleiding moet je naar Gent. Het inschrijvingsgeld bedraagt 400 euro per jaar. Dit kan eventueel betaald worden met nascholingsgelden van de school waar men op dat moment les geeft.

<sup>16</sup> Institut Coopératif de l'Ecole Moderne : <http://www.icem-pedagogie-freinet.org/node/19035>

Meer informatie kan je vinden op de website:  
<http://www.freinetgent.be/content/opleiding-voor-methodeleerkrachten>

Van een opleiding tot Freinetleerkracht in Frankrijk is niets terug te vinden. Men kan daar wel de school in Vence bezoeken en eventueel stage lopen. Hoe dit precies in zijn werk gaat is echter nergens terug te vinden.

## **2 Tevredenheidsonderzoek**

### **2.1 't Schommelbootje**

#### *2.1.1 Algemene gegevens*

't Schommelbootje is een basisschool, gelegen op de Dieregaertstraat 9 te Alken in een landelijke omgeving. Deze school werd opgericht in 1982. Een oude hoeve werd opgekocht en tot school omgebouwd. 't Schommelbootje werkt volgens de methode van Freinet. Er wordt zowel kleuter- als lager onderwijs aangeboden. Dit resulteert in twee kleuterklasjes, waar de jongsten tweeënhalf zijn, en drie graadklassen. Er zijn een kleine honderd leerlingen.

Het leerkrachtenteam bestaat op dit moment uit negen vrouwen en één man. Vier daarvan geven er al meer dan 25 jaar les. Zij hebben dan ook veel ervaring met de methode van Freinet. De leiding berust bij Mevrouw Santermans die meer collega dan wel klassieke directrice is.

De school behoort tot de leerkoepel FOPEM en er is ook een samenwerking met andere Freinetscholen zoals De Appeltuin in Leuven.

#### *2.1.2 Vraagstelling*

Aan het begin van dit afstudeerproject maakte ik kennis met de heer Goossens. In naam van 't Schommelbootje had hij de vraag gericht naar de PHL, waar ik op dat moment zat voor de fusie PHL – XIOS, om een tevredenheidsonderzoek uit te voeren. Uit de eerste gesprekken met hem en later ook met mevrouw Santermans, directrice van 't Schommelbootje, kwamen onderstaande vragen.

't Schommelbootje bezit zeker een team ervaren leerkrachten. Maar over tien jaar gaan zij op pensioen. Dat betekent zeker een komende verandering voor de school. Bovendien zijn de tijden ook veranderd. In vergelijking met de datum van oprichting, is de instroom vandaag meer divers. Het zijn niet enkel alternatieve ouders die hun kind sturen. Sommigen komen terecht bij 't Schommelbootje omdat ze in het traditioneel onderwijs hun draai niet vinden; anderen omdat de school dichtbij is of omdat ze iemand kennen en nog anderen omdat ze bewust zoeken naar een pedagogie die de ganse mens aanspreekt. Veel ouders zoeken naar een pedagogisch project waar ze zelf meer inspraak hebben. Niet alleen de instroom is veranderd. Er ontstaat stilaan ook een kloof tussen de Freinetprincipes naar de geest van Freinet en de manier hoe hij ze in zijn tijd vorm gaf. Alleen al de technische mogelijkheden zijn grondig veranderd (drukkers of ICT).

Tot hiertoe is men erin geslaagd de Freinetpedagogie in het schoolwerkplan en in elk vak afzonderlijk toe te passen. Vanzelfsprekend wil men dat in de toekomst blijven doen. En uiteraard wil men ook de expertise van de ervaren leerkrachten niet verloren laten gaan. Maar toch dringt de noodzaak van een vernieuwing op. Hoe kunnen ze de principes van Freinet op eigentijdse wijze aanbieden? En hoe zullen ze hun pedagogische principes naar de ouders van nu vertalen? Dit zijn allemaal vragen die buiten het kader van dit werk vallen maar één belangrijke informatiefactor ontbreekt nog. Naast de kennis van het werk van



Freinet, de ervaring van de leerkrachten is het ook belangrijk te weten hoe de leerlingen en afgestudeerden het Freinetonderwijs 't Schommelbootje hebben ervaren. Wat zien zij als de sterke kanten die zeker moeten behouden worden en wat zien zij als zwakke kanten waar aan gewerkt moet worden. Zijn de afgestudeerden gelukkig met hun keuze, wat hebben ze geleerd en welke boodschap kunnen zij geven aan de ouders wier kind in de toekomst naar 't Schommelbootje gaat? Dat is de taak van mijn tevredenheidsonderzoek bij de afgestudeerden van 't Schommelbootje. Het is het toetsen van de principes van Freinet bij de output om zo een zicht te krijgen in hoeverre het pedagogisch project is gerealiseerd.

Tot nu toe zijn er een 300-tal leerlingen uitgestroomd naar het middelbaar onderwijs en hebben sommigen daarvan daarna nog hoger onderwijs gevolgd. Er wordt een onderzoek naar deze output verwacht. In de praktijk zullen er tussen de 250 tot 300 leerlingen gecontacteerd worden. Van al deze leerlingen zijn er contactgegevens ter beschikking voor het onderzoek.

## **2.2 Observatie verslagen**

Men kan heel wat te weten komen over Freinet en de werking van de naar hem genoemde scholen. Men kan websites, artikels en boeken raadplegen. Maar niets kan de indrukken vervangen die men opdoet bij echte observaties. Daarom ben ik een aantal keer gaan kijken hoe een concrete lesdag verliep in 't Schommelbootje. Hier volgen een paar verslagen.

### *2.2.1 Een eerste kennismaking*

Op 23 oktober 2012 heb ik afgesproken om een eerste keer in 't Schommelbootje te gaan observeren. Tot hier toe weet ik enkel dat men Freinetonderwijs aanbiedt en dat de school begin jaren tachtig opgericht werd en in Alken ligt. Het gebouw is een oudere boerderij die men tot school heeft omgetoverd. Ondertussen heb ik het één en ander gelezen over de werking van Freinet, maar toch is het terrein waarop ik me nu begeef redelijk onbekend.

Aan de schoolpoort word ik opgewacht door juffrouw Anja. Ze weet al dadelijk wie ik ben en wat ik kom doen. Bij haar staan enkele enthousiaste ouders en hun kinderen. Het valt meteen op dat de ouders hun kinderen niet gewoon aan de schoolpoort droppen, maar er op de speelplaats bij blijven staan. Ze slaan een praatje met andere ouders of met de leerkrachten. Het gaat er zeer gemoedelijk aan toe. Enkele minuten later komt mevrouw Santermans toe, de directrice van 't Schommelbootje. Haar herken ik nog van een eerdere ontmoeting om afspraken te maken over het project. Ze neemt me mee naar de leraarskamer.

Het is een kleine gezellige leraarskamer. Mevrouw Santermans stelt me voor aan alle leerkrachten. Het team bestaat vooral uit vrouwelijke leerkrachten. Groot is hun aantal niet, dat komt vooral omdat in deze school met graadklasjes gewerkt wordt. Concreet wil dit zeggen dat er twee kleuterklasjes zijn en drie lagere klassen.

Dan gaat de bel. De ouders die zich nog op de speelplaats bevinden, nemen afscheid van hun kinderen. De leerlingen gaan naar de klas. Ik mag mij gedurende de ganse dag vrij doorheen de hele school verplaatsen. Indien het mogelijk is, mag ik vragen stellen aan de leerkrachten en de leerlingen.

Ik begin mijn observatie in de eerste graad. Als ik binnenkom zit de juffrouw samen met een twintigtal leerlingen achteraan in de klas. Daar is een ruimte voorzien om samen in een ronde te zitten. De leerkracht begint samen met de leerlingen aan de dag door een praatronde op te starten. Ze gaan samen kijken welke dag het is en werken ook rond de verschillende seizoenen. Daarna is het gesprek in handen van de leerlingen. Ze hebben elk een voorwerp van thuis meegenomen. Hierdoor vertellen ze elkaar over hun leefwereld. De

leerkracht noteert alles. Nadat iedereen aan de beurt is geweest gaan de leerlingen over naar de wiskundeles.

Van hieruit vertrek ik naar het volgende lokaal. Hier kom ik terecht in de derde graad. In dit lokaal op de zolderverdieping is het gezellig. De leerlingen hebben naailes. Vandaag worden ze geholpen door enkele moeders. Voor de gelegenheid hebben ze een naaimachine bij. Ze helpen de leerlingen met hun naaiopdracht.

Op mijn vraag waarmee ze bezig zijn, komt één van de leerlingen spontaan op mij af. Enthousiast vertelt ze mij dat ze samen met haar vriendin een verhaal heeft geschreven. Het verhaal gaat over tien kaboutertjes met elk een eigen talent. Aan de hand van dit verhaal hebben ze besloten dat ze in de klas ook op zoek gaan naar hun eigen talenten. Vandaag zijn ze bezig met naaien, haken en breien. Zeer tevreden voegt ze eraan toe dat als ik het verhaal eens wil lezen, ik het terug kan vinden in de klas, want de juffrouw heeft het opgehangen. Inderdaad, als ik het verhaal lees ontdek ik de tien talenten: zwemmen, tekenen, trampoline springen, voetbal, haken, breien, tennissen, planten, koken, naaien en schrijven.

Samen met de leerlingen hebben ze besloten om de tien talenten ook door henzelf te laten uitvoeren. Na de uitvoering beoordelen ze zichzelf of de activiteit voldoende of onvoldoende was. De andere leerlingen mogen hierbij hun mening geven. De leerlingen in deze school krijgen geen punten.

Na de speeltijd begeef ik mij naar de klas van de tweede graad. De les gaat over spelling en de leerlingen zitten in een ronde. Op de grond zijn cirkels met krijt getrokken. Elke leerling krijgt een woord dat op een papier geschreven staat. Dit woord moet de leerling met een schaar in stukken knippen. De korte en lange klanken moeten dan in de juiste cirkel geplaatst worden. De leerlingen mogen elkaar helpen. Iedereen komt aan de beurt.

Wat me opvalt, is dat in geen enkel lokaal dat ik tot nu toe bezocht heb media of technologie aanwezig is. Er zijn hier bijvoorbeeld geen beamers of smartboards te vinden. Toch mogen twee leerlingen met dyslexie een laptop gebruiken bij het maken van een dictee. Dit dictee is trouwens niet voor de hele groep. Een deel van de groep doet mee, het andere deel begint met het schrijven van een tekst. Dit gebeurt op een rustige manier met respect voor de leerlingen die bezig zijn met het dictee.

Voor mij is het even wennen dat de leerlingen spontaan opstaan tijdens de les. Dit kan zijn om ideeën op te doen, maar ook om wat water te gaan drinken. De ideeën voor hun vrije tekst vinden ze in een bak met steekkaarten, maar ze mogen ook overleggen met elkaar.

De voormiddag duurt niet lang meer en ik besluit om voor het laatste uurtje de kleuters te bezoeken. Als ik binnenkom zitten alle kleuters in een kring. Een van de kleutertjes roept: "Hey An, kom maar hier zitten." De kleuters werken rond het thema Middeleeuwen. De juffrouw zingt en de kinderen mogen trommelen op kleine trommeltjes. Ook hier komt iedereen aan de beurt.

Nadat ze de trommeltjes hebben opgeruimd gaan ze naar de andere kant in de klas. De juffrouw heeft gekozen voor hoekenwerk. De leerlingen mogen zelf kiezen wat ze willen doen. Sommigen spelen een spelletje, anderen spelen met Mecano of blokjes. Een paar kleuters verkleden zich en spelen buiten. Aangezien de kleuters na een tijdje druk bezig zijn, besluit ik om tot slot nog het eerste kleuterklasje te bezoeken.

De kleuters zijn aan het eten. De juffrouw is druk bezig en sommige kleuters vragen ook mijn hulp. Als alle kleuters zitten kan ik even met de juffrouw praten. Ze geeft hier haar hele loopbaan al les.

Tijdens deze voormiddag is heel wat informatie op mij afgekomen. Ik heb veel indrukken opgedaan. Een eerste algemene indruk die ik van 't Schommelbootje kreeg is dat het op deze school gezellig vertoeven is. Alleen al de landelijke sfeer geeft rust. De leerlingen zijn zeer open en spontaan. Ik krijg de indruk dat de leerlingen hier zeer vrij zijn. Tot slot vind ik dat het leerkrachtenteam goed zijn best doet in de omgang met de leerlingen.

### 2.2.2 *Gericht observeren*

Na mijn eerste kennismaking met de werking van 't Schommelbootje heb ik alles een beetje laten bezinken. Na het schrijven van mijn observatieverslag kwam ik tot de conclusie dat ik niets wist over de werking van Freinet. Ik zat met heel veel vragen over onder andere de principes, die ik wel gezien had tijdens mijn observatie maar geen plaats kon geven. Om tijdens een volgende observatie meer voorbereid te zijn ben ik begonnen met informatie op te zoeken over de verschillende technieken. Al snel werd duidelijk dat elke school de technieken op een vrije manier interpreteert en dus ook niet altijd op dezelfde manier uitvoert. Toch komen bepaalde gebruiken steeds terug. Ik denk hierbij aan de vrije teksten, de praatronde, creatieve expressie,...

Tijdens de volgende observatie ben ik terug gegaan om de verschillende technieken concreter te observeren. Ik had op voorhand een lijst opgesteld met vragen bij de verschillende technieken. Tijdens de observatie probeerde ik de antwoorden daarop te vinden. Soms was het nodig om vragen te stellen aan de leerkrachten. Het resultaat van mijn observatie is te vinden onder 1.2.2 De Freinettechnieken. Ik heb het hoe en waarom van de technieken grondig beschreven en hier en daar ook foto's genomen omdat ik vond dat die de teksten nog beter ondersteunden.

Bij het maken van dit werk ben ik tot de conclusie gekomen dat ik nog steeds niet alles geobserveerd heb. Ik zou een heel jaar kunnen observeren en steeds nieuwe dingen ontdekken. Dit komt volgens mij omdat Freinetonderwijs een onderwijsvorm is die steeds in beweging is. Het onderwijs wordt door de leerlingen en leerkrachten bepaald en is zelfs wat betreft de technieken steeds anders.

## 2.3 **Een vergelijking met mijn eigen theoretische achtergrond**

Het leek me interessant om als toekomstige leerkracht het Freinetonderwijs ook eens te vergelijken met mijn eigen theoretische achtergrond. Wat mij het meeste is opgevallen tijdens de observatie momenten in 't Schommelbootje is hoe de verschillende Freinettechnieken gebruikt worden en hoe vloeiend ze in elkaar over lopen. Veel technieken zijn ook al binnen gesijpeld in het reguliere onderwijs. Ik denk dan aan de praatronde, afspraken maken met leerlingen, ouderparticipatie,... Maar wat is dan het grote verschil? Mevrouw Santermans vroeg me aan het einde van de observatie wat mijn mening nu eigenlijk was, wat ik nu vond van de Freinetwerking? Ik heb in dat gesprek op een gegeven moment aangehaald dat leerlingen niet het gevoel hebben dat ze "les" krijgen. 't Schommelbootje voelt niet aan als een school, maar eerder als een plaats waar vrienden samen komen om te leren. Dat leren gebeurt heel anders dan in de meeste scholen. Alles begint met een gesprek tussen de leerlingen en de leerkrachten. Er ontstaan ideeën, er zijn vragen en die moeten verwerkt worden. Als leerkracht plastische opvoeding moet ik zelf ideeën mee brengen naar school. Leerlingen in mijn klas reageren wel enthousiast, maar je ziet dat het niet echt iets is wat ze zelf hebben ervaren of aangegeven. Misschien dat ik in de toekomst als leerkracht plastische opvoeding wel eens zal experimenteren en mijn les zal starten vanuit een gesprek met de leerlingen. Wat ik ook zeer goed vind aan de Freinetmethode is de manier waarop ouders betrokken zijn bij het leerproces van de leerlingen. In het middelbaar ontmoet je de ouders eigenlijk nooit tijdens het jaar. Je ontmoet ze tijdens oudercontacten en dan worden de punten van de leerling besproken. Ook hier lijkt

het me interessant om eens te polsen naar handige ouders die iets moois kunnen helpen maken tijdens de les PO of ouders en grootouders die iets meer kunnen vertellen tijdens een les geschiedenis.

Wat me opviel was de chaos in de school. Toch loopt alles gesmeerd en loopt het nooit uit de hand. Je ziet dat er duidelijke afspraken zijn gemaakt en dat die zowel door de leerkrachten als de leerlingen goed worden nageleefd. De afspraken zijn duidelijk, ze worden genoteerd en zijn overal goed zichtbaar aangebracht. Het werken met een schoolraad en klasraad werpt duidelijk zijn vruchten af. Niet enkel de leerlingen die zich hiervoor interesseren zijn betrokken, ook de anderen worden actief betrokken, ieders mening is belangrijk.

Wat ik heel goed vind is de manier van plannen. In het regulier onderwijs heb ik meegeholpen aan een project voor studiebegeleiding. Ik ondervond regelmatig hoe moeilijk het is voor leerlingen om een planning te maken en zich in te spannen om te studeren. Zoals al aangegeven hebben de leerlingen van 't Schommelbootje niet het gevoel van les te krijgen. Enkel rekenen en taal moeten aangeleerd worden. Al de andere vakken bestaan niet. Met het contract werken zorgt ervoor dat de leerlingen doen wat ze moeten doen, maar op eigen tempo en op eigen niveau. Ik vind het zeer goed dat aan het zelfwaardegevoel van de leerling gewerkt wordt. De motivatie blijft hoog en de leerling ziet op het einde van zijn lager onderwijs soms meer dan een leerling uit het reguliere onderwijs.

Ik ben ervan overtuigd dat deze manier van les krijgen zeker werkt. Het is natuurlijk van belang dat je niet alleen staat. In een reguliere middelbare school zijn sommige technieken niet haalbaar. Het is belangrijk dat in alle richtingen en daarbuiten goed samengewerkt wordt.

Tot slot wil ik nog even toevoegen dat het bestuderen van diverse onderwijstechnieken een aanrader is voor zowel beginnende leerkrachten als leerkrachten met jarenlange ervaring. Voor de eerste groep is het nuttig omdat ze nog niet veel ervaring hebben. De lerarenopleiding bereidt zijn toekomstige leerkrachten zeker en vast goed voor. Toch heeft een jonge leerkracht onder andere door zijn jonge leeftijd en een gebrek aan werkervaring soms problemen om voor de klas te staan. Oudere leerkrachten hebben dan weer vaak het gevoel dat zij altijd herhalingen moeten geven en dit neemt veel motivatie weg. Beide groepen kunnen natuurlijk niet alle onderwijstechnieken toepassen. Toch zijn er sommige dingen die mee kunnen worden genomen in de eigen onderwijspraktijk. Voor mezelf is dat bijvoorbeeld een praatronde aan het begin van een PO opdracht. Ook het feit dat er verschillende types van leerkrachten zijn, zal natuurlijk een rol spelen in wat ze kunnen overnemen. Wat wel vast staat is dat je je eigen ondervindingen altijd kunt aanvullen met ideeën en inzichten van de vorige generaties.

## **2.4 De enquête**

De eigenlijke opzet van deze studie is een tevredenheidsonderzoek naar de oud-leerlingen van 't Schommelbootje. Het personeel van die school had aan de PXL om hulp gevraagd bij dit onderzoek. Als eindejaarsstudent aan de lerarenopleiding werd mij de kans gegeven om hierbij te helpen in het kader van mijn eindwerk. Daarom heb ik enkele malen afgesproken met deze opdrachtgevers van 't Schommelbootje hoe we het onderzoek het beste konden aanpakken en om de school beter te leren kennen. Het onderzoek zou de basis moeten vormen voor een analyse voor de school: "In welke mate hebben we als school onze Freinetprincipes kunnen waar maken en onze idealen bereikt? Wat zouden we naar de toekomst kunnen veranderen, verbeteren of anders formuleren om onze idealen te kunnen blijven waarmaken?" Om de nodige informatie van de oud-leerlingen te verkrijgen, werd gekozen voor de onderzoeksvorm van enquête. Samen met de opdrachtgevers en mijn mentor mevrouw Hermans hebben we de enquête meerdere malen besproken voor ze aan

de oud-leerlingen voor te leggen. Het is immers belangrijk dat de enquête de informatie geeft die de mensen van 't Schommelbootje verwachten.

De eerste versie van de enquête heb ik zelf gemaakt. Deze bestond uit heel wat vragen. Bij het opstellen van deze vragenlijst heb ik gebruik gemaakt van mijn eigen theoretische achtergrond. Ik heb rekening gehouden met zowel interne als externe factoren die nodig zijn om een school te laten functioneren. Na het opstellen van deze vragenlijst ben ik nagegaan op welke vragen een ondubbelzinnig antwoord mogelijk is. Een vraag over het al dan niet gebruik van sociale media werpt bijvoorbeeld geen licht op de werking van 't Schommelbootje. Tot slot heb ik de vragen in groepjes verdeeld. Zo kan nagegaan worden wat de leerlingen van het onderwijs in 't Schommelbootje vonden, hoe hun verdere schoolcarrière is verlopen en wat ze in het dagelijkse leven doen. Persoonlijke gegevens werden niet gevraagd. De deelnemers kunnen in alle anonimiteit hun mening geven.

De enquête richt zich in de eerste plaats op het tevredenheidsonderzoek. Er zijn vragen bij die peilen naar het algemeen welzijn of de afwezigheid daarvan over de tijd dat de afgestudeerde leerling op 't Schommelbootje was. Verder gaan we deze tevredenheid wat specifiekere onderzoeken betreffende de omgang van leerlingen met elkaar, met de leerkrachten en met de infrastructuur. Naast het tevredenheidsonderzoek richt de enquête zich ook op de typische Freinetprincipes en hoe die beleefd werden. Vanzelfsprekend houdt tevredenheid ook in dat men nadat men 't Schommelbootje verlaten heeft, voldoende zijn weg kan vinden in het verdere onderwijs en tenslotte in de totaliteit van het eigen leven.

### **3 Bespreking van de enquête**

#### **3.1 Algemene werkwijze**

Er zijn 51 volledig en correct ingevulde enquêtes ontvangen waarvan 54% door vrouwen en 45% door mannen. De oudste deelnemer is geboren in 1973 en de jongste in 2001 maar het grootste aantal deelnemers zag het levenslicht tussen 1986 en 1996. Deze meerderheid startte hun loopbaan aan 't Schommelbootje tussen 1991 en 1999, hoewel het duidelijk is dat de vroegste en laatste startdatum veel verder uiteen zal liggen, respectievelijk 1983 en 2007. De uiterste data van afzwaaien liggen uiteraard eveneens ver uit elkaar, te weten 1985 en 2013, maar de grootste groep verlaat het schooltje tussen 1998 en 2008. De resultaten van de enquête kunnen het best geïnterpreteerd worden als een spiegel van de werking van 't Schommelbootje in de negentiger jaren van de vorige en het eerste decennium van deze eeuw.

Van de ondervraagden doorliep 73% het volledige schooltraject van het begin van de kleuterschool tot het einde van de basisschool. De resultaten mogen met een gerust hart op beide betrokken worden. Een grotere voorzichtigheid zal moeten in acht genomen worden als de gegevens worden besproken van het verder studeren van de ondervraagden. Een gedeelte kan immers nog niet zijn afgestudeerd omdat ze nog niet lang genoeg van de basisschool vertrokken zijn.

Verder is het belangrijk te weten dat elke vraag volledig beantwoord werd. Het kwam niet voor dat vragen open gelaten werden tenzij dat expliciet vermeld en besproken zal worden. Dit laatste zal enkel het geval zijn voor diegenen die voor het secundair al dan niet voor een verdergezet Freinetonderwijs hebben gekozen. Voor de meeste vragen geldt overigens dat de ondervraagden een duidelijk positief of negatief antwoord hadden. Het neutrale standpunt werd niet zo veel gebruikt wat het resultaat duidelijker en uitgesprokener maakt. Bij enkele rubrieken echter werd juist veel gebruik gemaakt van het neutrale standpunt. Bij het bespreken van de afzonderlijke rubrieken zal waar nodig hier aandacht aan besteed worden. De grote betrokkenheid van de ondervraagden bij de enquête blijkt ook bij het invullen van de open vragen (die niet verplicht waren). Zo schrijven maar liefst 49 van de 51

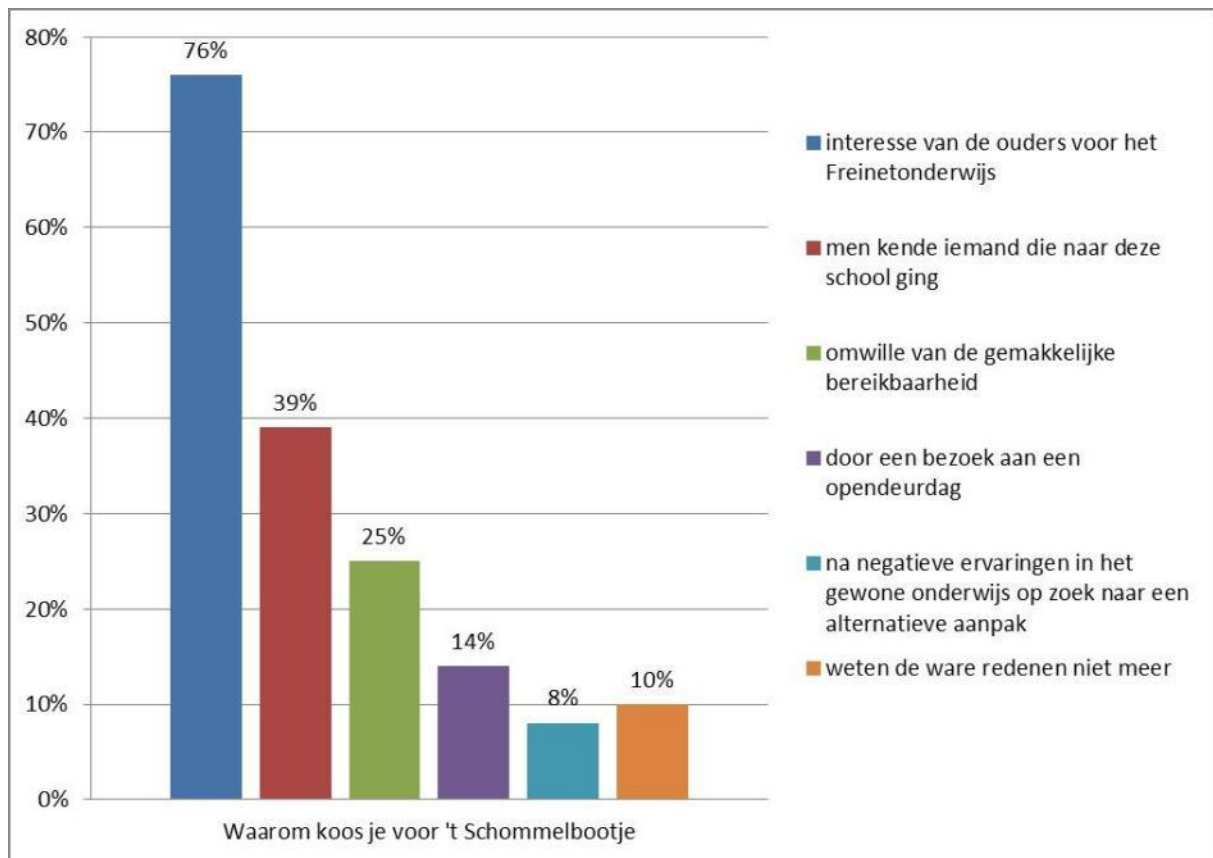
ondervraagden een extra commentaar bij de vraag waar men zelf het meest tevreden over was!

Tenslotte wordt overal met percenten gewerkt. Bij de vragen waar de deelnemers van een schaal van vijf gebruik konden maken, zijn beide negatieve en beide positieve percentages opgeteld. Dit maakt het eindbeeld duidelijker positief of negatief. Men zal soms kunnen opmerken dat de som van beide percentages niet klopt. Dit komt omdat elk percentage volgens de rekenkundige regels is afgerond. Zo wordt 4,36% genoteerd als 4. Wanneer echter het totaal gemaakt wordt, kan er  $4 + 4$  staan met een totaal van 9. Dat komt omdat  $4,36 + 4,36$  als totaal 8,72 geeft en dat wordt afgerond naar 9. Het verschil tussen absoluut positief en eerder positief zal niet genegeerd worden. Het kan worden gebruikt om bepaalde accenten te leggen. Hetzelfde geldt natuurlijk ook voor het onderscheid tussen eerder negatief en uitgesproken negatief.

## **3.2 Bespreking algemene ervaringen op 't Schommelbootje**

### *3.2.1 Waarom kozen de leerlingen voor 't Schommelbootje?*

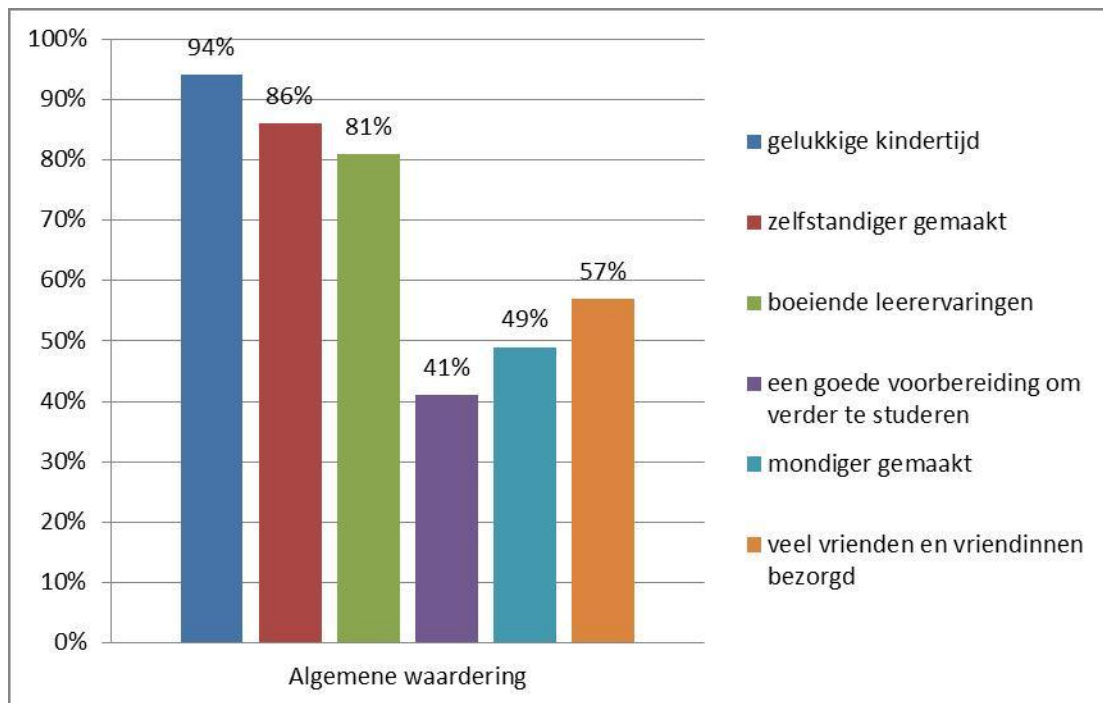
De belangrijkste reden om voor 't Schommelbootje te kiezen was de interesse van de ouders voor het Freinetonderwijs met name 76%. De tweede belangrijkste reden is slechts 39%, namelijk omdat men iemand kende die naar deze school ging. Deze groep omvat ook de 24% die iemand kende die hier op school werkte en de 14% waarvan de ouders de school mee hebben helpen oprichten. Een vierde van de deelnemers, 25%, koos voor de school omwille van de gemakkelijke bereikbaarheid. De andere redenen zijn eerder laag tot verwaarloosbaar. Er is toch nog een 14% die door een bezoek aan een opendeurdag gemotiveerd werd. De minst doorslaggevende groep met slechts 8% zijn degenen die na negatieve ervaringen in het gewone onderwijs op zoek zijn gegaan naar een alternatieve aanpak. Tenslotte zijn er nog 10% die de ware redenen niet meer weten. Twee besluiten kunnen hieruit opgemaakt worden. Ten eerste is het publiek van de ouders die hun kinderen naar 't Schommelbootje stuurden een bewust gemotiveerd publiek. De grote meerderheid, maar liefst drie vierden, koos bewust voor het Freinetonderwijs. Ten tweede klopt het vooroordeel niet over het Freinetonderwijs, dat regelmatig buiten het Freinetonderwijs de kop op steekt. Het Freinetonderwijs is geen opvang voor die kinderen die het in het gewone onderwijs niet halen of er hun draai niet vinden. In werkelijkheid blijkt dit slechts om de kleinste groep te gaan. We zullen in het verdere verloop zien dat dit misschien zelfs een werkpunt kan worden. Misschien moet de school een duidelijke strategie uitwerken voor leerlingen met leerstoornissen. Sporadisch maar consequent steekt deze opmerking de kop op.



**Grafiek 1: Waarom koos je voor 't Schommelbootje**

### 3.2.2 De algemene waardering voor 't Schommelbootje

De algemene uitspraken over de tevredenheid over 't Schommelbootje scoren hoog met als absolute topper 94% die beweert dat 't Schommelbootje "hun een gelukkige kindertijd heeft bezorgd" maar ook het "zelfstandiger gemaakt" en de "boeiende leerervaringen" scoren zeer hoog met hun 86% en 81%. Ook later, bij de open vragen waar de ondervraagden kwijt konden wat ze zelf wilden, kwamen uitspraken voor als "een zeer mooie tijd in mijn leven", "bedankt voor die mooie jaren, ik vond alles gewoon heel goed!", "een leuke tijd" en "de fijnste manier om groot te worden". De algemene sfeer komt meerdere keren ter sprake. De boeiende leerervaringen werden ook verscheidene keren vermeld, zowel de manier van lesgeven, de afwisseling van werkvormen en het niet prestatiegericht en speels leren. Een paar vermelden zelfs dat ze dingen leerden waarvan ze zich niet kunnen inbeelden dat ze die ergens anders hadden kunnen leren. Het zelfstandig leren, zowel individueel als samenwerkend in groep werd dikwijls gemeld, soms in combinatie met het leren organiseren of enkele keren samen met het leren respectvol en verdraagzaam omgaan met anderen. De minst aangeduide topic was een goede voorbereiding om verder te studeren die toch nog 41% haalde. We zullen er later, bij het volgen van de overgang naar het secundair op terugkomen en dan zal blijken dat deze score toch niet zo negatief is. Nochtans is deze waarschijnlijk de belangrijkste doelstelling om verder uit te werken zoals verder nog zal blijken. De twee andere lage scores zijn het "mondiger gemaakt" met 49% en "veel vrienden en vriendinnen bezorgd" met 57%. Ondanks dat dit niet de hoogste score is, geven de bijkomende commentaren uitdrukkelijk en met enthousiaste overtuiging het beeld van 't Schommelbootje als een hechte familie, voor sommigen voor het leven. Meerderen hebben er goede vrienden aan overgehouden en het blijvend contact van oud-leerlingen via onder andere de opendeurdagen en de schoolfuif voor oud-leerlingen wordt gewaardeerd.

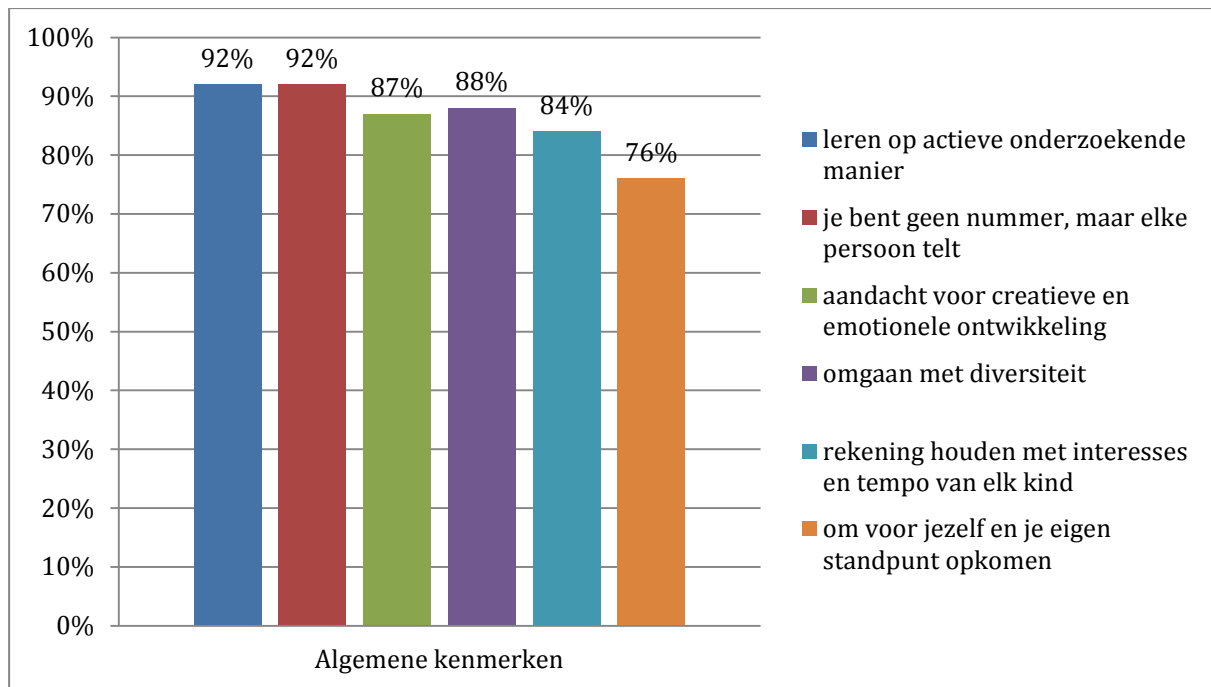


**Grafiek 2: Algemene waardering**

### 3.2.3 Algemene kenmerken van 't Schommelbootje

De algemene tevredenheid die in het vorig onderzoek doorschemerde, komt hier nog veel sterker tot uiting. Van de zes gevraagde stellingen scoren er maar liefst vijf hoger dan 80%! Dat zijn: "leren op actieve onderzoekende manier" met 92%, "je bent geen nummer, maar elke persoon telt" met 92%, "aandacht voor creatieve en emotionele ontwikkeling" met 87% en "omgaan met diversiteit" met 88%. Tenslotte scoort "het rekening houden met interesse en tempo van elk kind" 84%. Ook hier illustreert zich dit in verschillende terugkerende commentaren. Het stimuleren van het creatieve wordt minstens zes keer ter sprake gebracht, evenals - in verschillende bewoordingen - de aandacht voor elk kind met de eigen talenten, interesses en eigen ontwikkelingstempo. Bovendien zien we, trouwens voor alle zes stellingen, een zeer lage negatieve score, éénmaal 4% maar ook éénmaal 0%. Omdat het nu éénmaal menselijk is dat er altijd wel eens iets kan voorvallen waardoor iemand met een wrang of negatief gevoel achterblijft, lijkt het me gerechtvaardigd niet te zwaar te tillen aan deze negatieve score. Verdere opmerkingen tonen aan dat het wellicht gaat om één of enkele conflicten met enkele leerkrachten, maar dat dit zeker niet als de norm werd ervaren. De laagst scorende stelling, "om voor jezelf en je eigen standpunt op te komen", behaalt nog steeds een goede 76%.



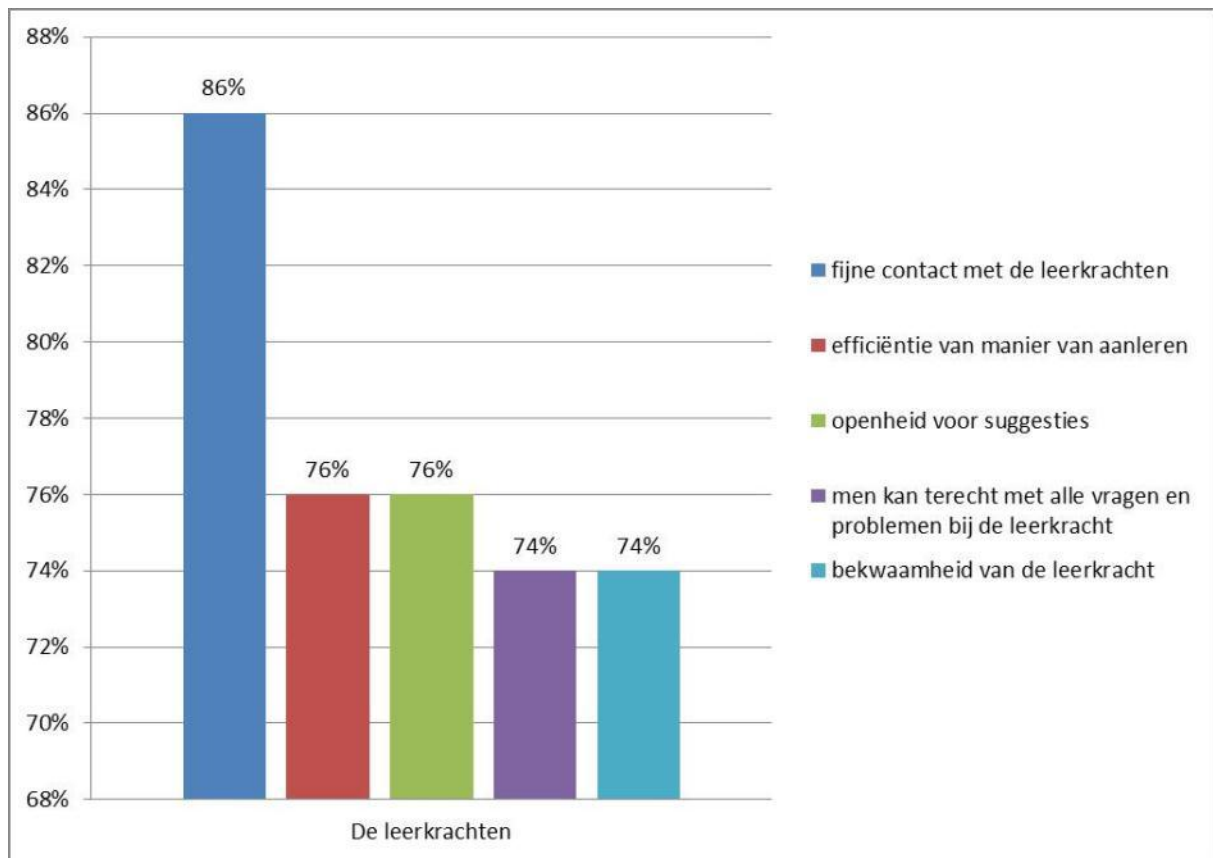


**Grafiek 3: Algemene kenmerken**

### 3.2.4 De leerkrachten

De leerkrachten scoren ook zeer goed zij het iets minder uitgesproken dan bij de vragen naar het algemeen welzijn. Indien er zich dan toch een conflictsituatie voordoet, slaat die op concrete leerkrachten. De algemene sfeer leidt daar minder onder. Dergelijke conflicten waren blijkbaar zeldzaam. Verschillende oud-leerlingen rapporteren een conflictvrije sfeer waar iedereen elkaar helpt en respecteert. Eén enkele keer klaagt iemand over te weinig hulp, onverschilligheid tegenover pestgedrag en enkele leerkrachten die niet in het Freinetprincipe thuis hoorden omdat ze met sommige leerlingen geen band konden creëren of geen hulp boden. Nochtans mogen we ook hier niet spreken van een negatieve waardering. Per stelling schommelt deze negatieve score slechts tussen 4% en 8% wat nog steeds uiterst laag is, bijna verwaarloosbaar. Ook hier hebben we een topper met 86% als het over “het fijne contact met de leerkrachten” gaat. Dit contact wordt in de commentaren regelmatig vermeld: “ik ben het meest tevreden over het warme contact met de leerkrachten, ze staan dicht bij de leerlingen”. De overige scores liggen rond de 70%. De efficiëntie van de manier van aanleren en de openheid voor suggesties scoren beide 76%. De laagste positieve scores, “dat men met alle vragen en problemen bij de leerkracht terecht kan” en “de bekwaamheid van de leerkracht”, kan nog steeds op 74% rekenen. Dat is nog steeds bijna drie vierden! Het lijkt me dan ook niet dat dit laatste een werkpunt is. De leerkrachten mogen tevreden zijn over hun werk en invloed maar ze moeten er natuurlijk over waken om dit peil te behouden.

Ieder kan daarbij best voor zichzelf nagaan of en hoe dit verbeterd kan worden. Maar dit lijkt me een zeer goede score.



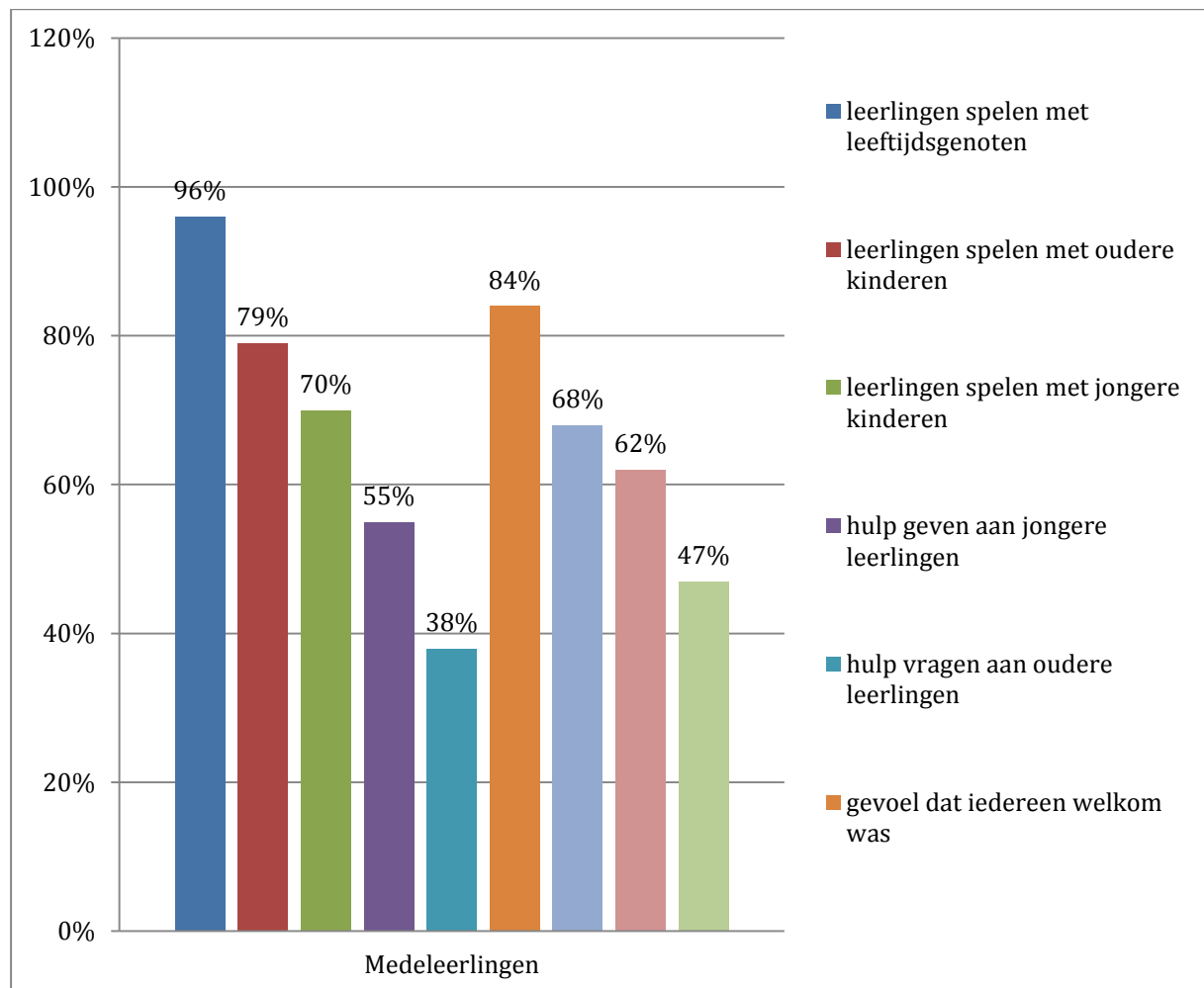
Grafiek 4: De leerkrachten

### 3.2.5 De medeleerlingen

Dat leerlingen vooral met leeftijdsgenoten spelen, 96%, moet ons niet verwonderen en zal wel overal zo zijn. Het spelen met oudere of jongere kinderen vertoont een licht verschil met respectievelijk 79% en 70% maar het helpen of hulp vragen blijkt verder uiteen te liggen. Terwijl toch nog een 55% jongere leerlingen hielp, vroeg slechts 38% hulp aan oudere leerlingen. Hier zien we ook 22% negatief op scores. Op beide hulpvragen reageert een behoorlijk gedeelte met het neutrale standpunt, 41% bij het hulp vragen aan ouderen en 37% bij het helpen van jongeren. In het geheel van de enquête blijkt een sterke waardering voor zelfstandig werk. Misschien betekent het dat men moeilijker hulp vraagt. We moeten hier ook het psychologisch mechanisme in herinnering brengen dat hulp geven en hulp vragen anders wordt ervaren. Hulp bieden leidt gemakkelijker tot een gevoel van trots terwijl hulp vragen eerder tot een gevoel van hulpeloosheid of toch op zijn minst van grotere kwetsbaarheid kan leiden. Het kan dus zijn dat men het eerste gemakkelijker (en liever) onthoudt dan het tweede. Toch doet het behoorlijk percentage aan neutraliteit vermoeden dat men de vraag niet precies kan inschatten. Hulp vragen bij een huistaak, een persoonlijk probleem of een routinekarweitje is erg verschillend. Bij de commentaren spreekt men toch van “een sfeer waar iedereen elkaar helpt en erbij hoort”. Een enkeling of enkelen ervaren toch ook een grotere behoefte aan hulp.

Een 84%, een behoorlijk hoge score, had het gevoel dat iedereen welkom was, ongeacht afkomst. Ook de commentaren spreken dit uit: “iedereen hoort bij de groep, het is echt één voor allen, allen voor één” en “het leren verdraagzaam omgaan met mekaar, mekaar leren respecteren”. Dit gevoel trekt zich door maar jammer genoeg niet volledig, aangezien slechts 68% vonden dat de leerlingen respectvol met elkaar omgaan. Uit de commentaren blijkt toch dat er soms spanningen met medeleerlingen waren, zelfs één keer wordt gesproken over pestgedrag, maar dit gaat weer over enkelingen. Dit betekent echter niet dat we deze

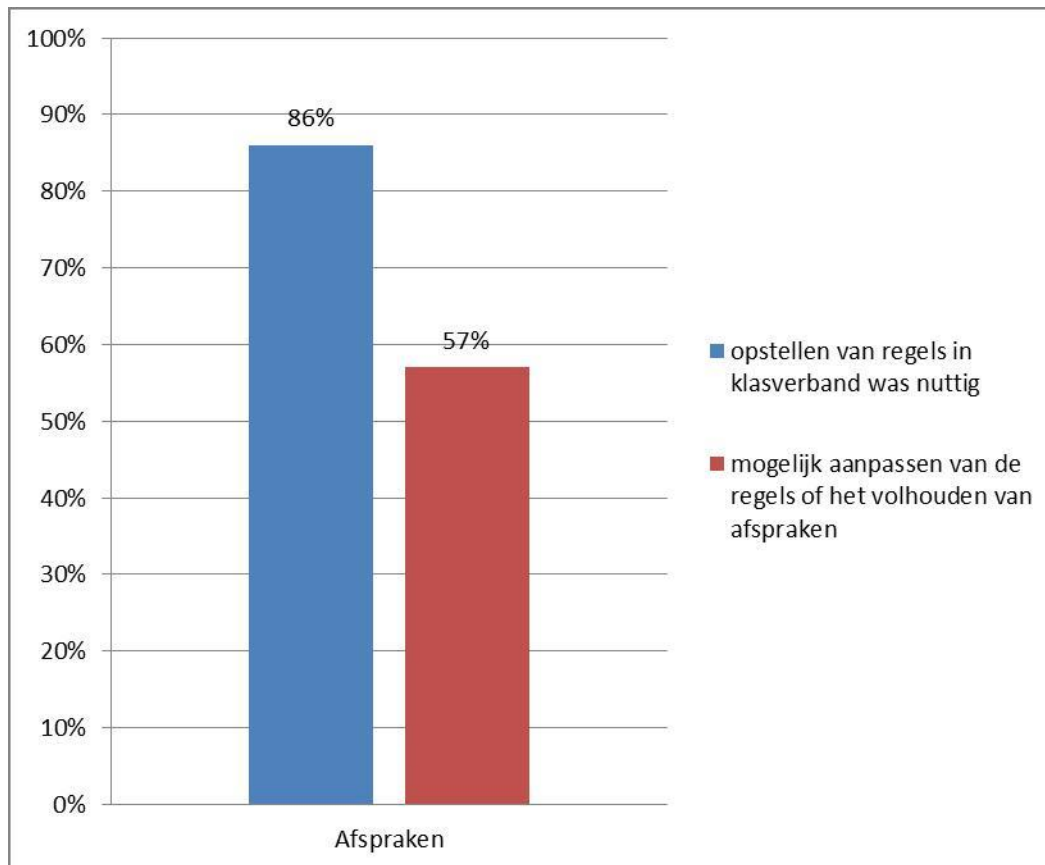
signalen mogen negeren. Er is blijkbaar toch een verschil tussen het gevoel van welkom zijn op school en tussen het gevoel van in een veilig en verdraagzaam sociaal klimaat terecht komen. Hoe goed leerkrachten en personeel zich ook inspinnen, ze kunnen wellicht niet volledig de “wetten van de jungle” vermijden in de onderlinge gewone omgang. Nochtans mogen we ook hier stellen dat slechts 4%, zeer weinig, het niet met deze stelling eens is. Ook hier laten de open commentaren vooral een open en sociaal hechte schoolgemeenschap zien als bron en basis voor goede en langdurige contacten. Er is 62% van de ondervraagden die nog contacten hebben met vroegere medeleerlingen waarbij toch nog een 47% van zeer goede contacten spreekt!



Grafiek 5: Medeleerlingen

### 3.2.6 Afspraken

Het opstellen van regels in klasverband vindt maar liefst 86% nuttig en niemand ervaart dit negatief. Dit zal dan ook een belangrijk punt moeten blijven. Het mogelijk aanpassen van de regels of het volhouden van afspraken, scoort ook nog positief maar opmerkelijk minder met 57%. Het is echter niet zo dat er een hoger percentage negatief scoort op een luttel 4% na van eerder negatief. Er is echter een groot percentage, 39% en 43%, dat voor het neutrale kiest. Dat doet eerder vermoeden dat zich de concrete nood om de regels aan te passen niet heeft voorgedaan of dat de leerlingen het toch niet als dusdanig hebben ervaren. We mogen dus toch veilig besluiten dat het opstellen en naleven van de regels niet als een onbuigzame streefheid is overgekomen.



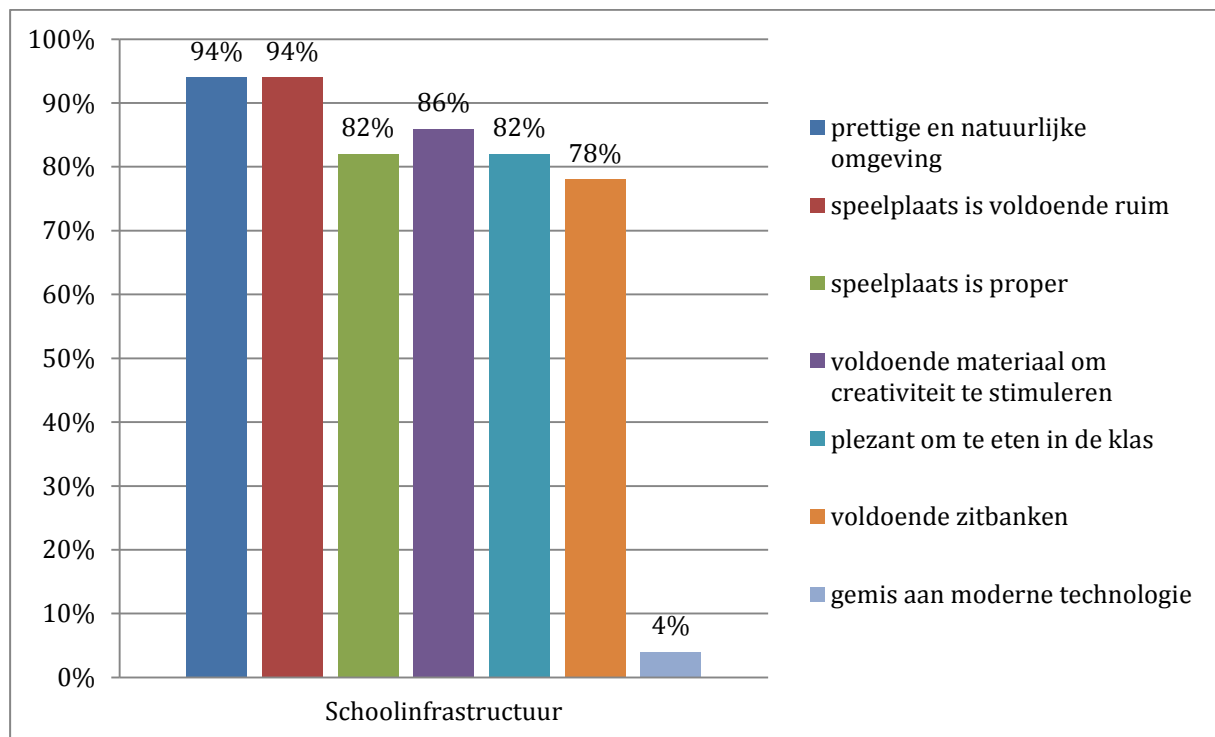
Grafiek 6: Afspraken

### 3.2.7 Infrastructuur

Wel 94% vindt dat de school in een prettige en natuurlijke omgeving ligt. Gelukkig! Want hier kan je als school niet altijd iets aan veranderen. Toch maakt de 94% duidelijk dat men dit op school zeker als troef kan en mag uitspelen voor bijvoorbeeld reclame (website). Eveneens 94% ervaart de speelplaats als voldoende ruim, het wordt zelfs een paar keer vernoemd bij de vragen waar ze zelf het meest tevreden over waren. Alle andere items scoren rond of boven de 80%. Dit gaat over de properheid van de speelplaats met 82%, de speeltuigen met 82%, het materiaal om creativiteit te stimuleren met 86%, het eten in de klas met eveneens 82% en tenslotte de zitbanken met 78%. Het percentage over het eten in de klas is toch een belangrijk gegeven omdat het zou kunnen dat de kinderen behoefte hebben om eens buiten de klas te kunnen eten of het eten in de klas niet zo fijn vinden. Toch ervaren de kinderen eerder de gezelligheid en beschutting van het klaslokaal als een thuis. De vele actieve werkvormen en uitstapjes zorgen er waarschijnlijk voor dat de kinderen niet het gevoel hebben dat het klaslokaal een te beperkte en dus vervelende horizon wordt. En properheid

en hygiëne kunnen ook in een klas, waar gegeten wordt, gegarandeerd worden door efficiënte organisatie.

Het enige item dat negatief scoort is eigenlijk ook positief omdat het naar een gemis peilt. Ofschoon het een belangrijke pijler van het Freinetonderwijs is om de leerlingen in de concrete maatschappij te integreren, valt het bij observaties toch op dat er heel wat minder technologie aanwezig is in vergelijking met andere scholen waar Smartboard en iPad haast verplicht zijn. Minder technologie betekent natuurlijk niet totale afwezigheid van technologie. De nadruk van het Freinetonderwijs is niet anti-technisch, integendeel, maar toch is de aanwezigheid van de modernste technologie duidelijk niet de voornaamste prioriteit. Dat kan de vraag doen ontstaan of de leerlingen dit niet ervaren als een gemis in een maatschappij die toch erg sterk op die technologie georiënteerd lijkt. De antwoorden maken duidelijk dat dit niet het geval is. Slechts 4% heeft deze moderne technologie gemist maar daar staat een forse 66% tegenover die het stellig niet hebben gemist. Dat men de technologie niet gemist heeft, duidt op een grotere onafhankelijkheid ten opzichte van technologie. Toch is deze onafhankelijkheid geen vervreemding. Bij de laatste reeks vragen naar de invloed van 't Schommelbootje op het persoonlijk leven en bij de zelf toegevoegde commentaren komt duidelijk naar voren dat een groot gedeelte positief en zeker niet onwennig staat tegenover technologie.



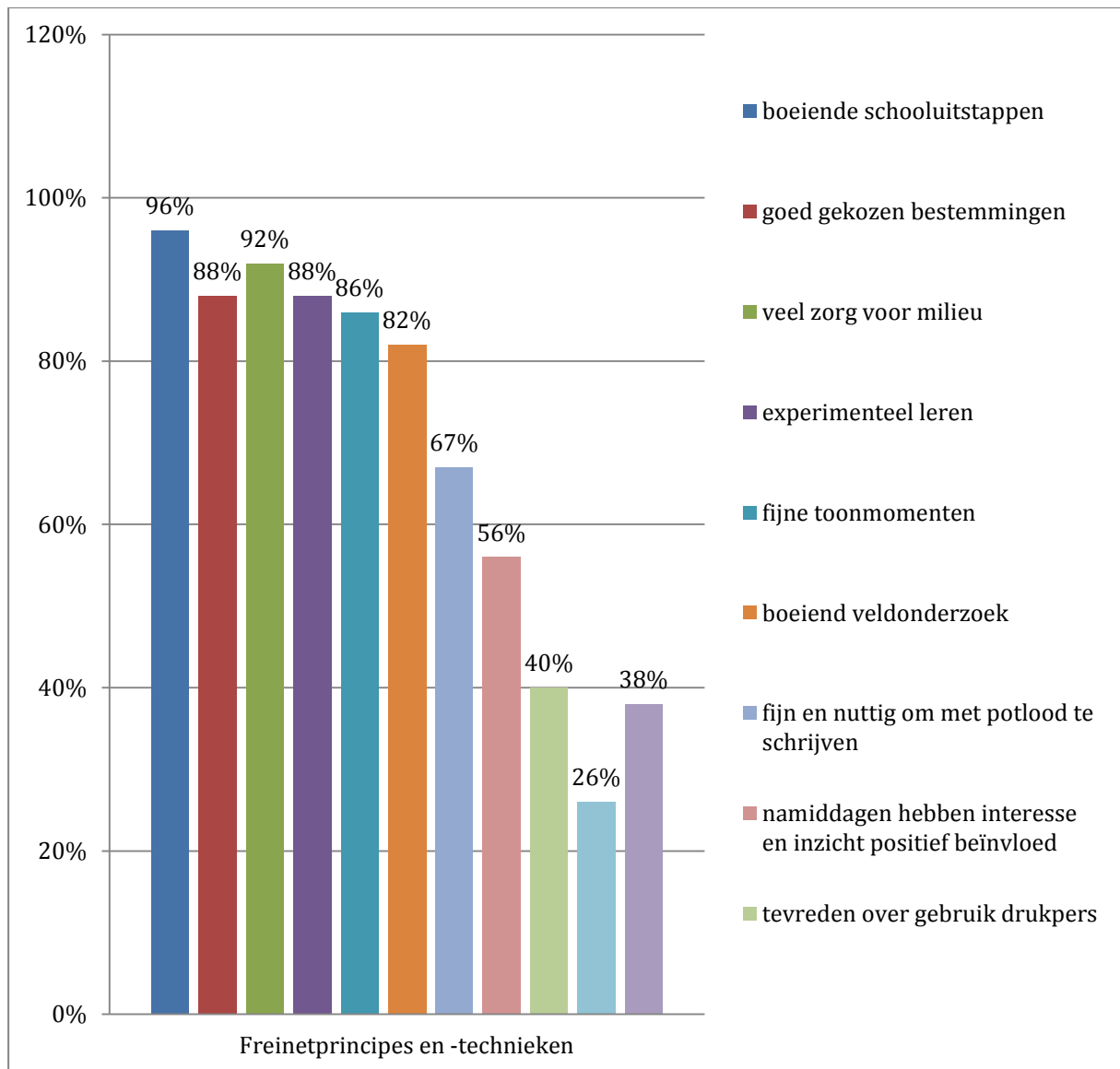
Grafiek 7: Schoolinfrastructuur

### 3.2.8 Freinetprincipes en -technieken

De hoogste toppen worden gehaald bij de schooluitstappen met 96%. Daarbij vindt 88% de bestemmingen goed gekozen. Vooral de reis naar de Pyreneeën en Roemenië worden driemaal expliciet vermeld bij de "topervaringen". De zorg voor het milieu haalt 92%. Verder scoren het experimenteel leren 88%, de toonmomenten 86% en het veldonderzoek 82%. De andere technieken worden ook wel positief ervaren maar veel minder uitgesproken. Het is eerder dat men er een neutrale houding tegenover heeft. Zo vindt 67% het wel goed of nuttig om met potlood te schrijven en, wat minstens zo belangrijk is, slechts 2% vindt dit negatief. De overige 31% staat er dus neutraal tegenover. Deze tendens vinden we ook terug bij de schoolnamiddagen rond techniek. Slechts 8% antwoordt negatief op de stelling dat deze

namiddagen hun interesse en inzicht positief heeft beïnvloed, terwijl toch nog 56% dit positief waardeert. De overige 35% reageert neutraal. De manier van enquêtevragen opstellen heeft het nadeel dat er niet verder gevraagd kan worden. Neutrale en negatieve antwoorden kunnen immers twee zeer verschillende ladingen dekken. Het is mogelijk dat iemand zich niet voor techniek interesseert en dat de namiddagen er niet in geslaagd zijn deze interesse op te wekken. Het is echter evengoed mogelijk dat iemand zeer geïnteresseerd is, meer dan de gemiddelde leerling, en dat hij op die namiddagen wel enigszins van de techniek heeft kunnen proeven, maar toch op zijn honger is blijven zitten. Toch is hier misschien een werkpunt, niet omdat de score negatief is want dat is ze niet, maar om ze eventueel te verhogen. Als we ze vergelijken met de andere uitgesproken positieve scores zijn ze immers merkbaar lager door een grote neutrale houding. Misschien ligt het antwoord niet in de eerste plaats in het aanpassen van werkvormen maar in het duidelijker maken waarom die werkvorm wordt aangeboden. Dit lijkt me een mogelijkheid bij het schrijven met potlood, bij de technieknamiddagen, de schooltuin en bij het werken met de drukpers. Men is er duidelijk niet tegen maar het maakt niet zoveel uit. Natuurlijk is het onmogelijk om voor de leerlingen alles zo aan te bieden dat ze op elk onderdeel 90% of meer tevredenheid zouden scoren. Ook bij de drukpers is slechts 40% tevreden en 59% neutraal. Wanneer echter gevraagd wordt de drukpers te vervangen door moderne ICT is nog steeds 55% neutraal maar 26% er voor terwijl 20% er tegen is. Dus, terwijl het voor de grote groep niet uitmaakt, zijn er iets meer voor dan tegen. Het feit dat er toch 20%, een vijfde, tegen is, bewijst dat de drukpers ergens toch een onvervangbare waarde heeft en dat die ook aanvoeld of beseft wordt, zij het niet uitgesproken.

Tenslotte is het fijn om te weten dat 38% toch nog steeds gebruikt maakt van de handwerktechnieken die ze op 't Schommelbootje geleerd hebben. Deze 38% lijkt me niet weinig omdat er ook een behoorlijke groep zal zijn die er geen behoefte aan zal hebben omdat de vraag zich niet stelt.

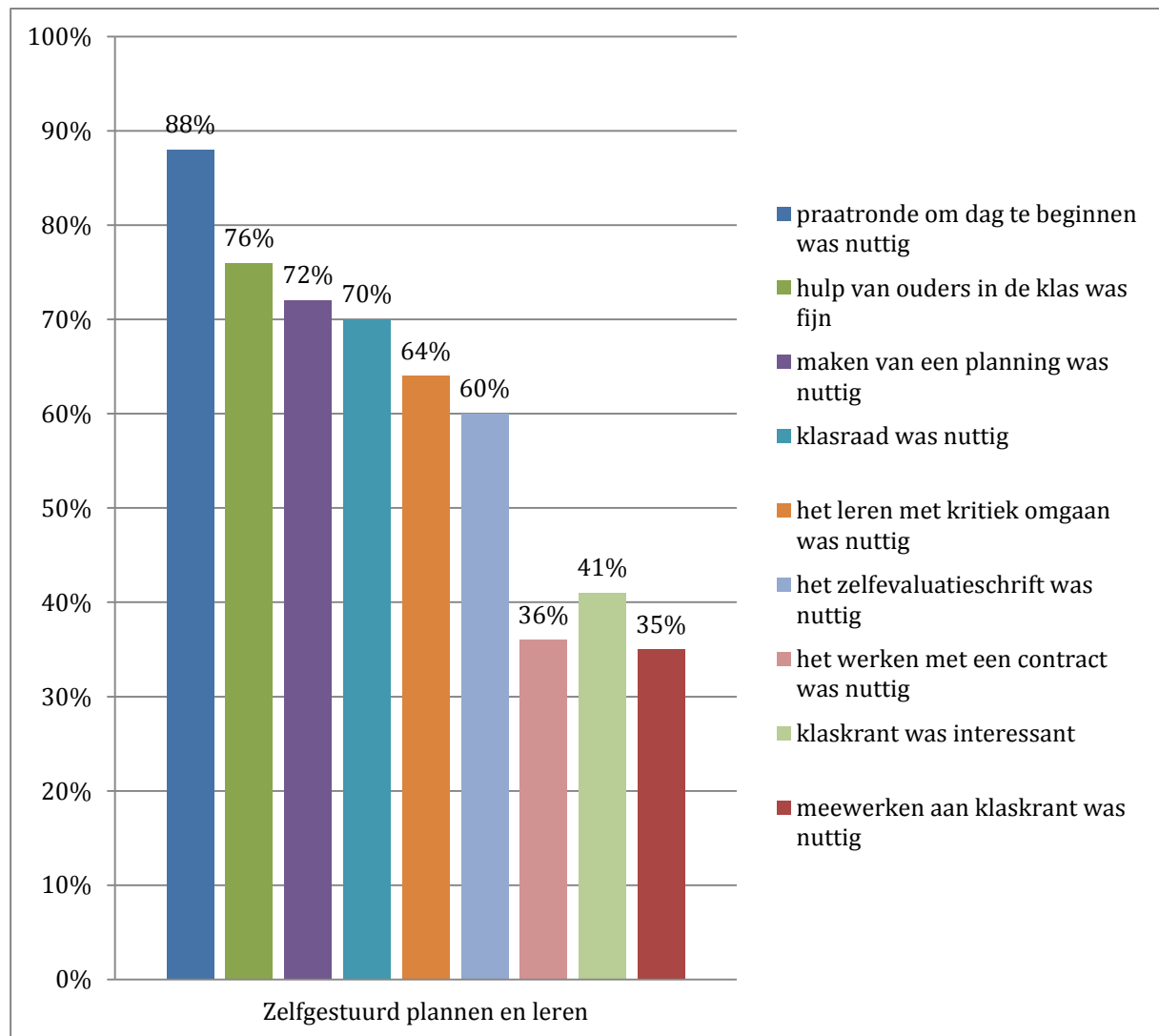


Grafiek 8: Freinetprincipes en -technieken

### 3.2.9 Zelfgestuurd plannen en leren

De praatronde om de dag mee te starten ervaart 88% als positief! Dit is dan ook de hoogste score uit deze rubriek. De praatronde komt ook voor bij de lijst van positieve herinneringen. Ook hier geldt overigens dat er weinig negatief wordt ervaren. Het meest negatieve is het meewerken aan de klaskrant met 18%. Verder schommelen de negatieve scores tussen 0% en 10%. Wanneer de positieve scores lager liggen, is het ook hier vooral door een grote neutrale houding. Men is er (zeker) niet tegen maar eerder neutraal tot licht positief. De hulp van de ouders wordt vrij positief ervaren met 76%. Het maken van een planning haalt 72%, de klasraad 70%, het leren met kritiek omgaan 64% en het zelfevaluatieschrift 60%. Het laagst scoort de klaskrant en het werken met een contract. Dit laatste vindt slechts 36% nuttig met een 57% neutraal. Wellicht is dit omdat het werken met een contract ook een aspect van confrontatie inhoudt. Sommigen, die dat aspect niet nodig hebben, ervaren er het nut niet van. Anderen die dit aspect wel nodig hebben, ervaren het wellicht dwingend. De klaskrant vindt slechts 41% interessant maar er is ook maar 10% die het niet interessant vindt. Hier hebben we weer een neutrale 49%. Het zelf helpen bij de klaskrant scoort nog

minder positief met 35% en de al vernoemde 18% negatief. Ook hier blijft nog een 47% neutraal. Omdat de klaskrant een centraal aspect van de Freinetpedagogie uitmaakt, kan men dit niet laten vallen. Maar toch kan misschien gezocht worden naar een sterkere motivatie of andere manier van werken. De klaskrant scoort nog minder hoog dan de drukpers. Ook hier geldt de bedenking dat het wellicht niet mogelijk is om jongeren verantwoordelijkheden te vragen zonder hen te confronteren met de minder aangename kanten van plichtsgevoel of de saaiheid van routine.



Grafiek 9: Zelfgestuurd plannen en leren

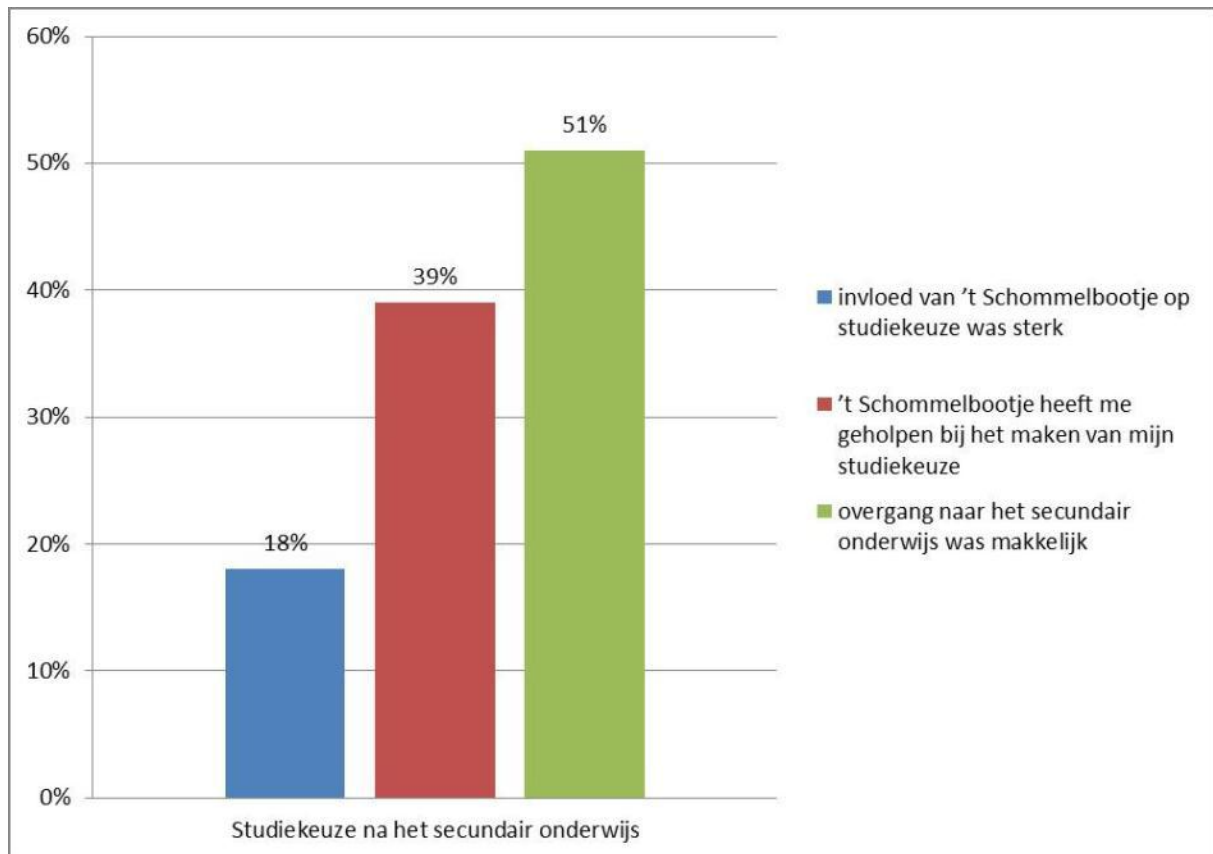
### 3.3 Bespreking ervaringen na 't Schommelbootje

#### 3.3.1 Studiekeuze na het SO

De meesten hebben de invloed van 't Schommelbootje op hun studiekeuze als neutraal ervaren, namelijk 53%. Er is 18% die vindt dat de school hun keuze wel en 30% die vindt dat de school die keuze niet heeft beïnvloed. Toch heeft 39% de nodige hulp in 't Schommelbootje gevonden bij het maken van de studiekeuze. Helaas heeft 24% die hulp niet ervaren terwijl 37% hier neutraal op reageert. Dat geeft het beeld van een school die eerder vrijblijvend op de achtergrond blijft inzake studiekeuze maar er wel is als men ze



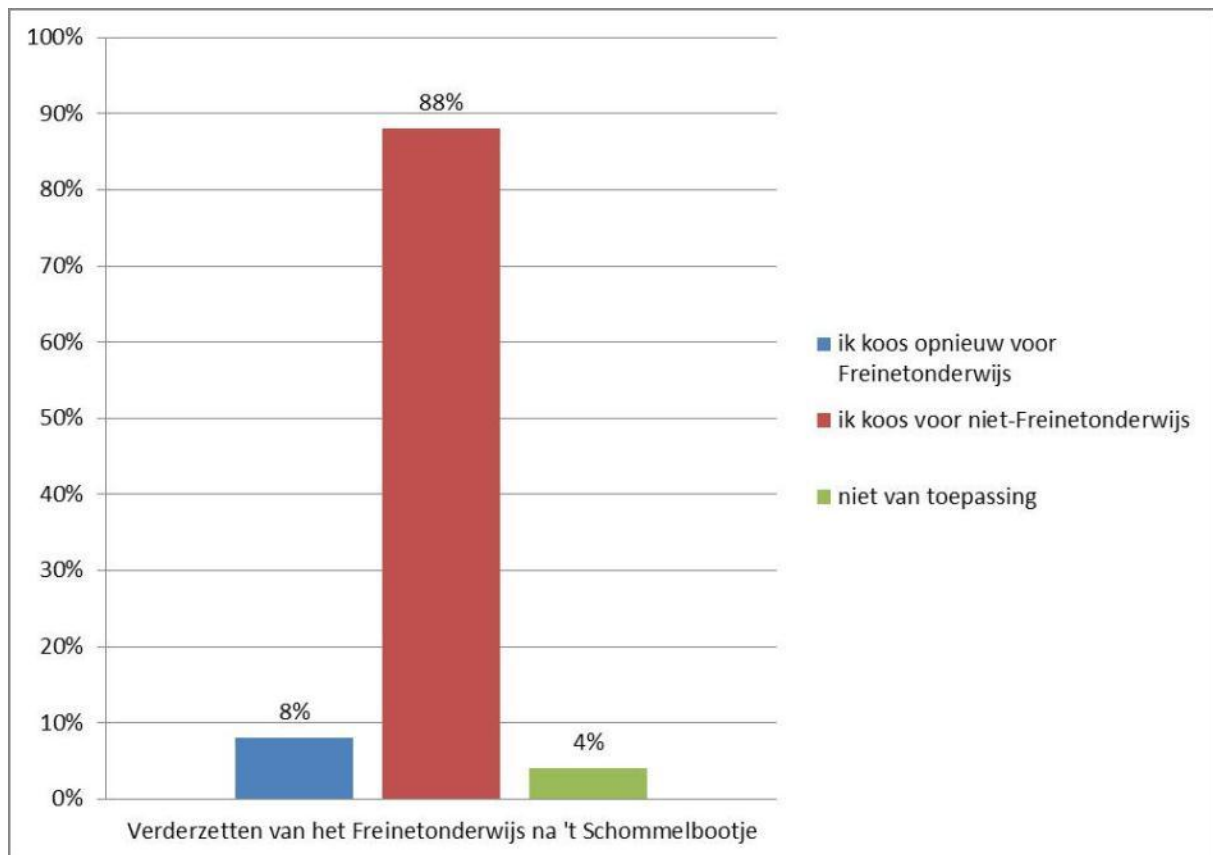
nodig heeft. Waarschijnlijk kan het oriënteren en voorlichten op vrijblijvende manier nog verder uitgewerkt worden. Uiteindelijk vond 51% de overgang naar het middelbaar makkelijk. Dat is niet slecht maar er blijft toch een behoorlijke 32% die de overgang helemaal niet gemakkelijk vond. We zullen de mogelijke moeilijkheden verder bespreken maar het kan nuttig zijn om nog beter werk te maken van een betere aanknopung op het secundair onderwijs.



**Grafiek 10: Studiekeuze na Secundair Onderwijs**

### 3.3.2 *Verderzetten van het Freinetonderwijs*

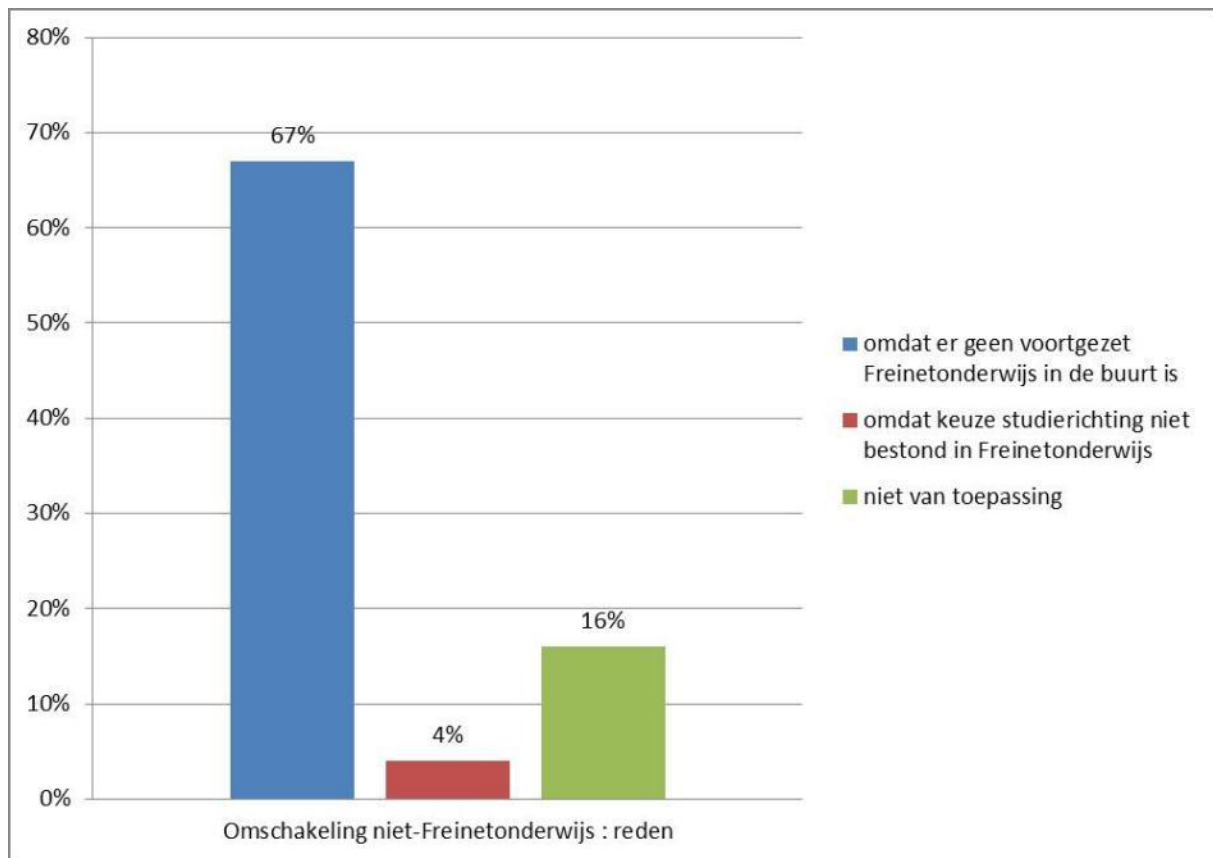
Slechts 8% zette de studie in het secundair verder aan een Freinetschool. Dat betekent dat 88% terecht kwam in het gewoon secundair onderwijs. Misschien is de 4% die “niet van toepassing” selecteerde het waard om in detail te bekijken omdat ze enig licht werpen op de redenen om niet meer voor Freinetonderwijs te kiezen. Zo is iemand uiteindelijk toch naar het Freinetonderwijs gegaan na het derde jaar secundair en wel naar een Frans internaat dat de Freinetmethode aanbood. Twee anderen zaten niet meer in het Freinetonderwijs maar wel in een methodeschool. Dat betekent dat de 8% in werkelijkheid hoger ligt.



**Grafiek 11: Verzetten Freinetonderwijs na 't Schommelbootje**

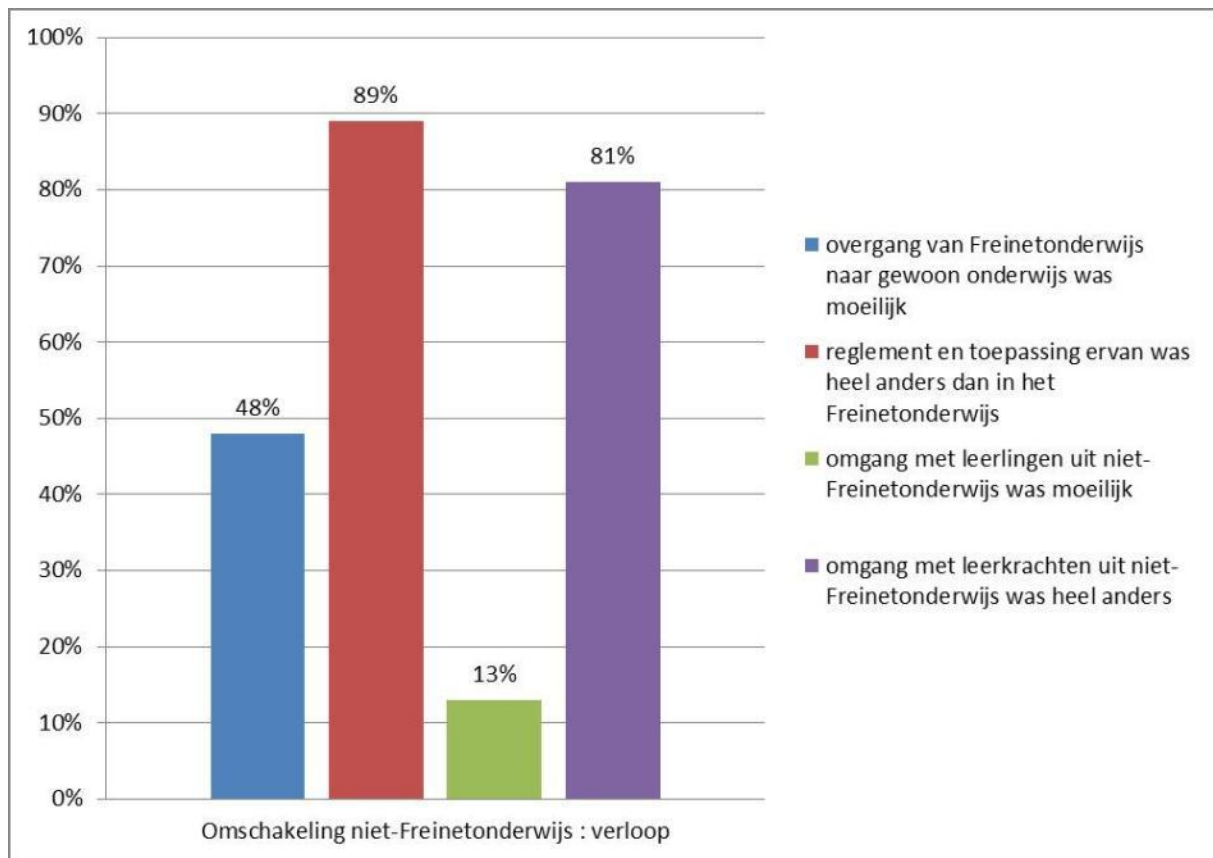
### 3.3.3 Omschakeling naar het niet-Freinetonderwijs.

De meerderheid koos uiteraard niet verder voor het Freinetonderwijs. Dit onderscheid is noodzakelijk voor het correct interpreteren van de verdere enquête maar niet voldoende om er conclusies uit te trekken. Zo is 67% in deze groep terecht gekomen omdat er in de buurt geen voortgezet Freinetonderwijs voorhanden was, plus nog een 4% omdat de studierichting van hun keuze niet voorkwam binnen het Freinetonderwijs. Deze cijfers zeggen dus niets over eventuele tevredenheid of het gebrek daaraan. Uit de commentaren blijkt dat er wel een methodeschool in de buurt was, maar dat die te onervaren was (volgens één commentaar). Ook de redenen, die bij de keuze voor andere scholen meespeelt, komen hier voor zoals de gemakkelijke bereikbaarheid (van Veldeke) of bekendheid van de nabije secundaire scholen en tenslotte de keuzes van andere vrienden. Enkelen spreken hun tevredenheid over 't Schommelbootje expliciet uit maar koppelen dat niet aan de behoefte om opnieuw voor Freinet te kiezen. Een paar keer, misschien van dezelfde persoon, komt een negatieve ervaring naar boven dat het Freinetonderwijs wel goed kan zijn maar niet voor iedereen. Iemand met een zware leerstoornis klaagt dat er binnen het Freinetonderwijs te weinig begeleiding is, een andere mist de structuur en controledruk om te presteren. Vanzelfsprekend starten we hier met een ander totaal maar vermits dat naar percentages wordt omgerekend, kunnen we op dezelfde manier doorgaan.



**Grafiek 12: Reden omschakeling niet-Freinetonderwijs**

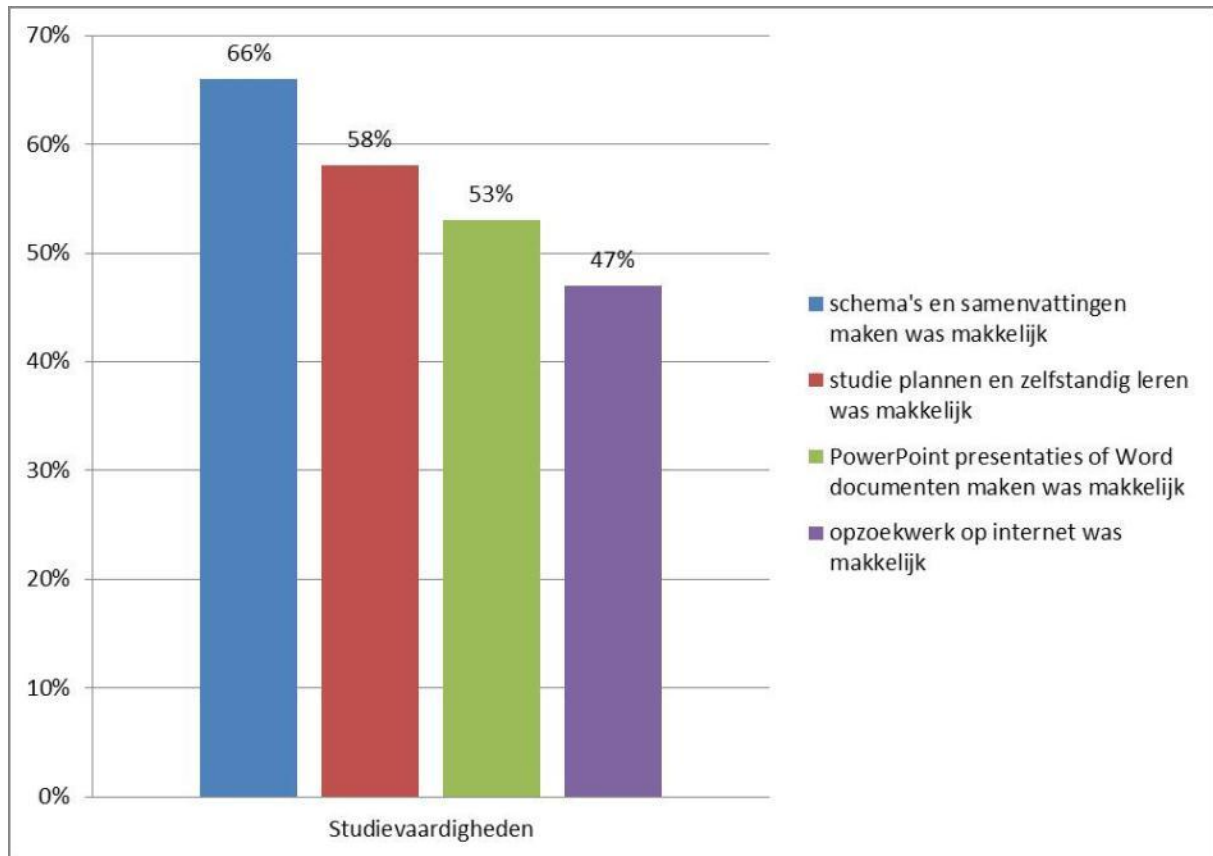
De overgang naar niet-Freinetonderwijs heeft toch wat te betekenen als we bedenken dat 89% vindt dat het reglement en de toepassing ervan toch heel anders verloopt dan in het Freinetonderwijs. Bovendien ervaart 81% dat de leerkrachten toch heel anders met hen omgaan dan in 't Schommelbootje. Nu is het wel zo dat er altijd een bepaalde kloof bestaat tussen het basisonderwijs en het secundair. We mogen deze percentages niet overdrijven maar ze zijn toch betekenisvol. Nochtans wil dit niet zeggen dat de oud-leerlingen van 't Schommelbootje die overgang moeilijk vonden, maar dit geldt wel voor 48%, een kleine helft, tegenover 40% die het niet moeilijk vonden. Dit slaat vooral op de organisatie en omgang met het personeel want slechts 13% vond ook de omgang met andere leerlingen moeilijk tegenover 57% die daar geen moeite mee hadden. Het lijkt geen verloren moeite om die stap degelijk voor te bereiden zodat leerlingen op voorhand goed weten wat hen te wachten staat en hoe ze erop moeten reageren.



Grafiek 13: Verloop omschakeling niet-Freinetonderwijs

### 3.3.4 Studievaardigheden

Een 66% heeft geen moeite met schema's en samenvattingen tegenover 12% die er wel moeite mee hebben. Dit is vrij positief maar ook niet uitgesproken positief. Vervolgens hebben we 58% die gemakkelijk hun studie kunnen plannen en zelfstandig kunnen studeren tegenover 22% die daar moeite mee heeft of had. Hier is het weer jammer dat we niet over vergelijkingsmateriaal beschikken van andere parallele onderzoeken. Iedereen zal het in het secundair onderwijs wel soms moeilijk hebben om te plannen en zelfstandig te studeren omdat de druk toegenomen is in vergelijking met de druk van de lagere school. Toch lijken me die cijfers aan de lage kant vermits het toch één van de pijlers en sterktes is van het Freinetonderwijs om zelfstandig te plannen en te studeren. Het zou ook interessant zijn om te kunnen weten wat de moeilijkheden precies inhielden want het zou ook kunnen dat het plannen op zich wel ging maar de motivatie om een van buitenaf opgelegde leerstof te studeren meer moeilijkheden opleverde. De opmerkingen gelden ook voor de laatste twee items: 53% en 47% vonden het gemakkelijk om op internet op te zoeken en Word-documenten en PowerPointpresentaties te maken tegenover 22% en 28% die het daar wel moeilijk mee had.

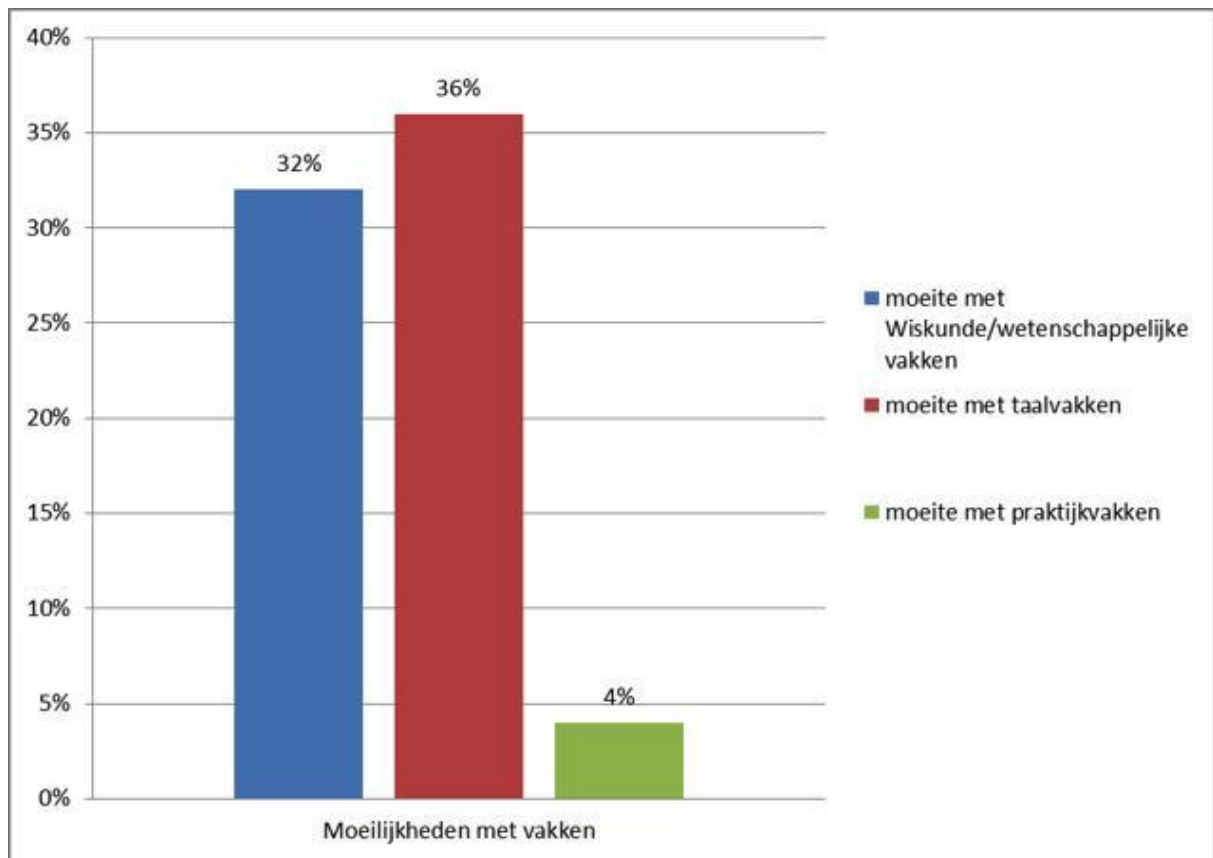


Grafiek 14: Studievaardigheden

### 3.3.5 Moeilijkheden met vakken

Voor de wiskundige en wetenschappelijke vakken had 32% van de leerlingen het moeilijk tegenover 51% die het helemaal niet moeilijk had. Voor de talen waren dat 36% die het moeilijk hadden tegenover 40% die er helemaal geen moeite mee hadden. Dit lijken me ook geen cijfers die afwijken van de normale verwachting voor een student in het secundair onderwijs. Iets wat er echter wel duidelijk uitschiet, maar dan in positieve zin zijn de praktijkvakken waarbij maar liefst 86% zeker geen moeilijkheden ondervond.

't Schommelbootje voorziet blijkbaar in een stevige basis voor praktische werkzaamheden. Gezien de praktische inslag van het onderwijs mag men dit verwachten. Toch mogen we niet vergeten dat leerlingen die in het secundair bewust voor praktijkgericht onderwijs kiezen, zelden problemen ondervinden met de praktijk. Dit geldt dan evengoed voor leerlingen die uit het traditioneel basisonderwijs komen.



Grafiek 15: Moeilijkheden met vakken

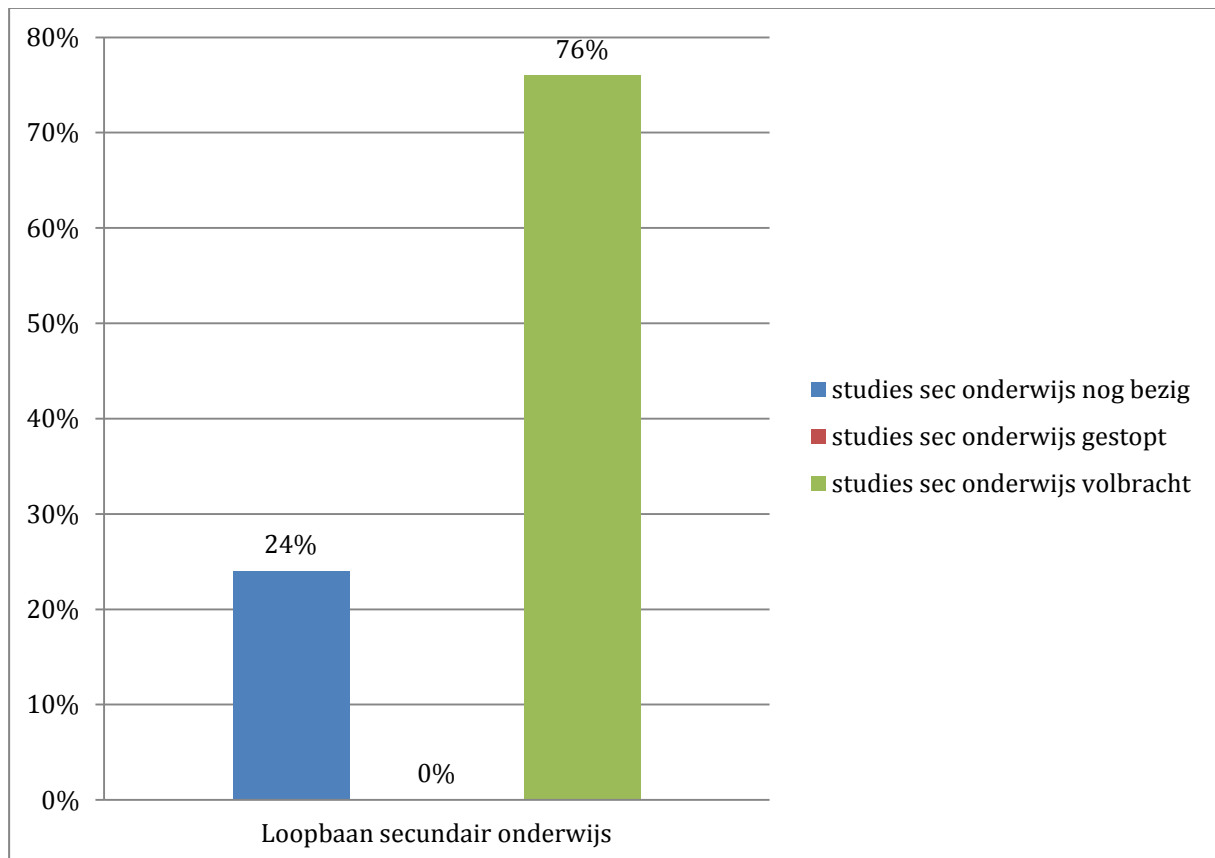
### 3.4 De loopbaan van oud-leerlingen van 't Schommelbootje

In het kader van ons onderzoek hebben we ook navraag gedaan naar het verdere verloop van het studietraject van de oud-leerlingen. Van de ondervraagden is 24% nog bezig met het afmaken van de studies van het secundair onderwijs. Niemand van de ondervraagden is tot nu toe gestopt met de schoolloopbaan voor het einde van het secundair. De overige 76% zullen we als totaal nemen voor de volgende beschouwingen. Van deze 76%, dus van degenen die het secundair onderwijs hebben afgemaakt, deed 79% dat in de daarvoor voorziene tijdspanne van zes jaar! Slechts 15% liep één jaar en 5% twee jaar vertraging op. Zoals ik al eerder opmerkte, is het spijtig dat ik geen vergelijkingsmateriaal van andere scholen ter beschikking heb. Toch lijkt dit een mooi resultaat. Weer gerekend vanuit de 76% afgestudeerden deed 54% dat met enkel A-attesten, 10% heeft in de loop van zijn of haar schoolloopbaan met een C-attest te kampen gehad en 26% met één of meerdere B-attesten, of een B-attest gecombineerd met een C-attest. Er werden door 58% diploma's behaald binnen het ASO, 23% binnen het TSO en 13% binnen het KSO. Van een drietal personen zijn geen nauwkeuriger gegevens voorhanden dan dat ze het secundair hebben afgemaakt. De algemene indruk is dat de leerlingen die van 't Schommelbootje komen voldoende tot goed voorbereid zijn om verder te studeren. Dit is natuurlijk goed nieuws maar mag ons toch niet verblinden voor de regelmatig terugkomende vraag van de oud-studenten om toch beter te worden voorbereid voor het secundair zowel wat betreft studiekeuze als voor het leren studeren. Dit hebben we al eerder grondig uitgewerkt.

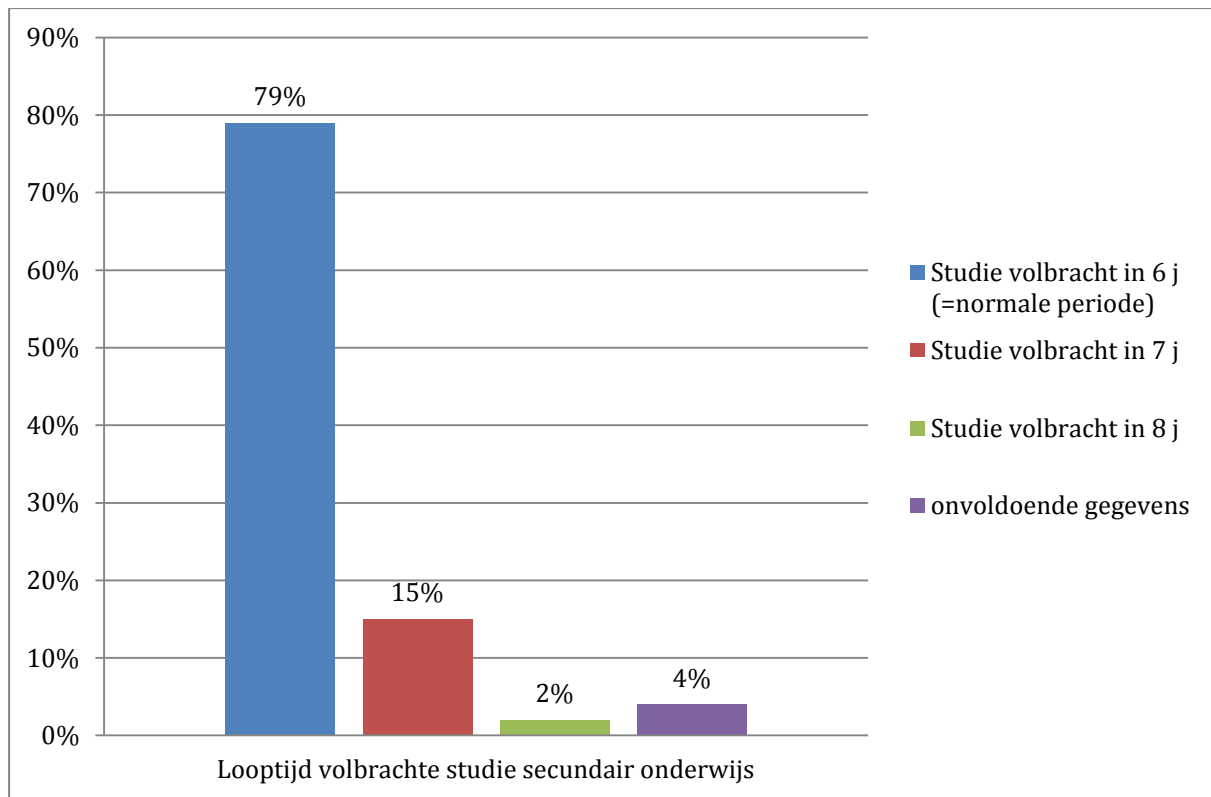
Van 43% zijn ook gegevens bekend over hun hogere studies. We hebben daarbij enkel rekening gehouden met degenen die een hogere opleiding voltooiden. Een groot gedeelte is echter nog met deze opleiding bezig. Van de afgestudeerden behaalde 36% een universitair diploma, één persoon volgde zelfs een postuniversitair specialisatiejaar en 64% een diploma

van hoger onderwijs aan een hogeschool of daaraan gelijkgestelde instelling. Ook dit lijkt me een behoorlijk aanmoedigend resultaat. Natuurlijk wordt de band met 't Schommelbootje minder duidelijk als je resultaten van hoger onderwijs onderzoekt dan wel die van het secundair. Zoals iemand van de ondervraagden zelf opmerkte als reactie op een enquêtevraag: "natuurlijk kan ik goed samenwerken, maar daar is 't Schommelbootje niet alleen voor verantwoordelijk".

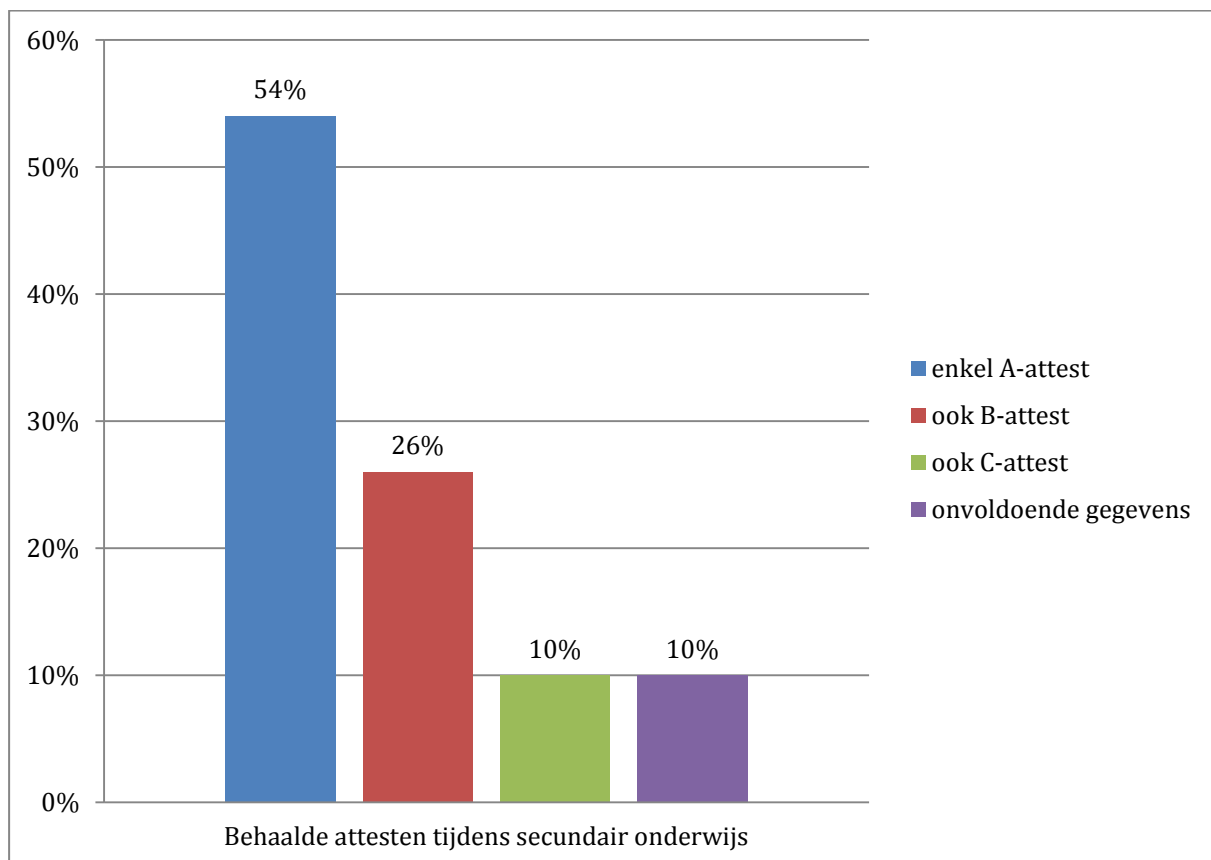
Het lijkt toch veilig te besluiten dat de leerlingen van 't Schommelbootje voldoende tot goed zijn voorbereid ook als ze het moeilijk krijgen. Het lijkt erop dat als ze soms niet voldoende bagage hebben meegekregen, ze wel geleerd hebben daarmee hun plan te trekken. Waarschijnlijk zoeken ze sneller hulp of zoeken ontbrekende informatie zelf op.



**Grafiek 16: Loopbaan Secundair Onderwijs**

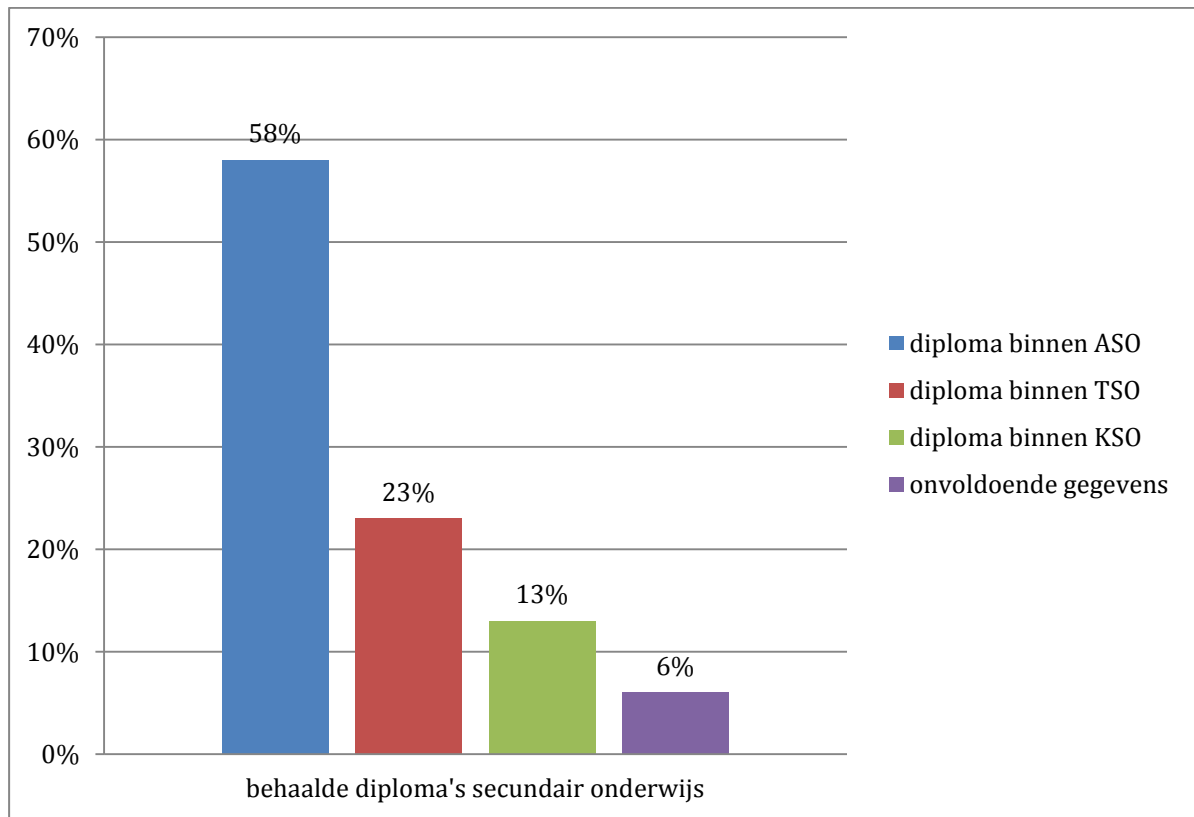


**Grafiek 17: Looptijd volbrachte studie Secundair Onderwijs**

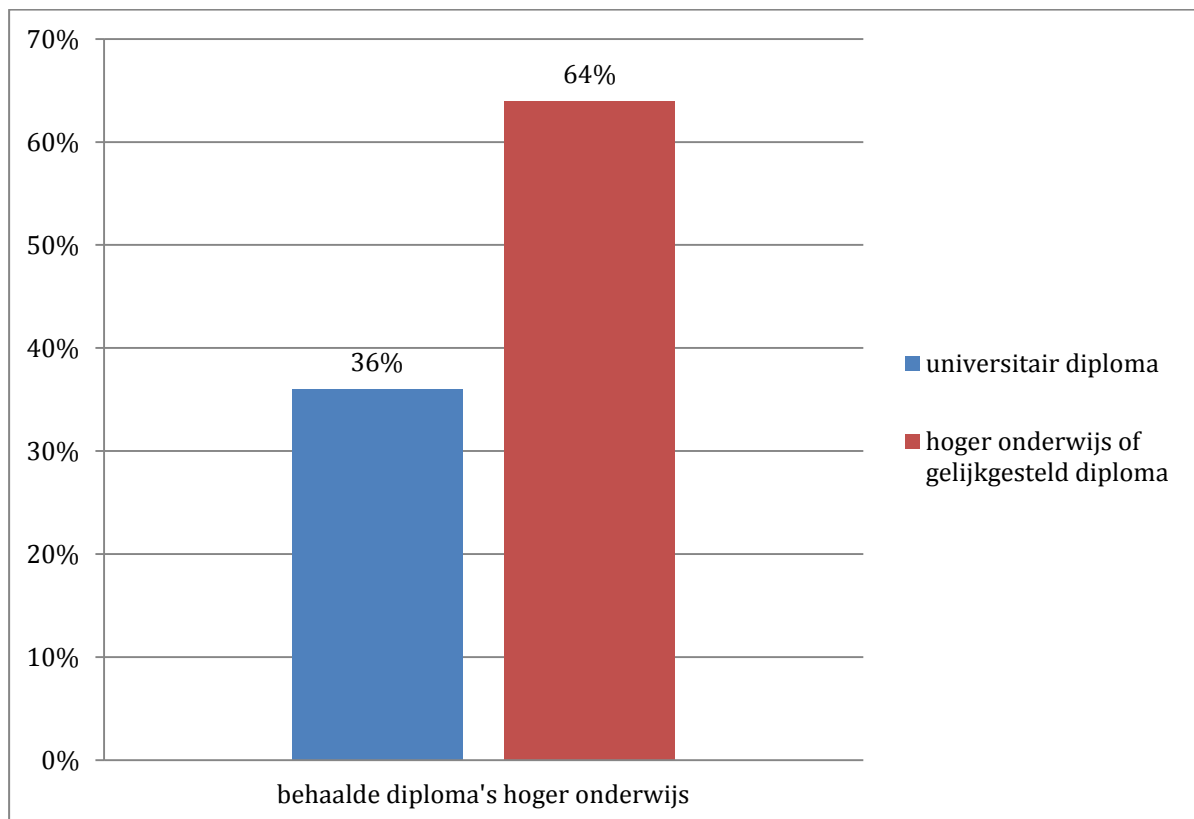


**Grafiek 18: Behaalde attesten secundair onderwijs**





**Grafiek 19: Behaalde diploma's secundair onderwijs**

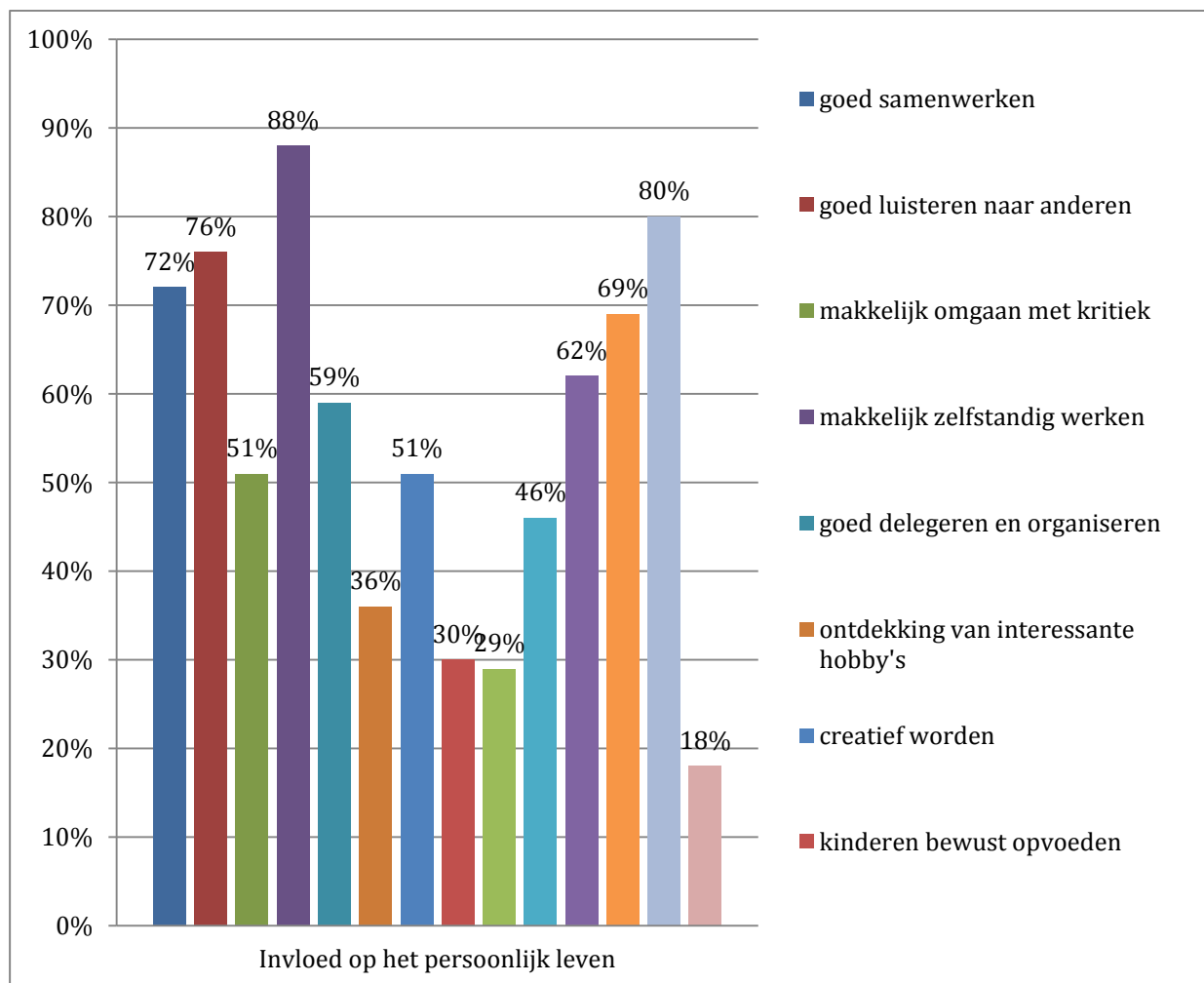


**Grafiek 20: Behaalde diploma's hoger onderwijs**

### 3.5 Bespreking persoonlijke ervaringen

#### 3.5.1 Invloed op het persoonlijk leven

Tenslotte vragen we ons af wat de invloed is geweest op het persoonlijk leven van het verblijf in 't Schommelbootje. Wat hier absoluut als sterkste punt naar voor komt is het al eerder gesignaleerde zelfstandig werken met 88%. Verder scoren behoorlijk hoog in afnemende volgorde: het goed kunnen luisteren naar anderen met 76%, het samenwerken met 72% en het creatief zijn en betrokken zijn bij de milieuproblematiek met 61% en 62%. Het minst scoren het bewuster opvoeden van de kinderen en het makkelijker omgaan met emoties met 30% en 29%. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat men niet met zijn emoties om kan of de kinderen niet bewust opvoedt, maar dat men geen link legt naar wat men in 't Schommelbootje geleerd heeft. De hoogste negatieve scores zijn de interessante hobby's met 24% en politiek kritischer met 20%. Eigenlijk is hier ook een grote groep die neutraal antwoordt, rond de 40%. Slechts 18% heeft door het volgen van Freinetonderwijs gekozen voor minder technologie terwijl juist 55% het daar helemaal niet mee eens is. We mogen dus niet stellen dat het Freinetonderwijs vervreemdend zou werken ten opzichte van technologie. Dat zou ook niet mogen omdat het Freinetonderwijs zichzelf juist tot doel stelt om school en maatschappij optimaal in elkaar te laten integreren en C. Freinet juist een voorliefde had voor de technologie van zijn tijd en omgeving. De 18%, te veel om te negeren, die toch voor minder technologie kiezen, doen dit dan ook waarschijnlijk uit bewuste keuze en niet vanuit een vervreemding.



Grafiek 21: Invloed op persoonlijk leven

Tenslotte is misschien wel de grootste reclame voor de school dat 69% zijn kinderen ook naar 't Schommelbootje zou sturen. Dit getal wordt nog verhoogd tot 80% van de ondervraagden die bepaalde ideeën, in het Freinetonderwijs opgedaan, zeker aan zijn kinderen wil doorgeven. Slechts 12% zou zijn kinderen niet meer naar 't Schommelbootje sturen. Deze 12% moet enigszins gerelativeerd worden omdat er meerdere redenen kunnen meespelen (zoals geografische) die eigenlijk niets zeggen over het al dan niet tevreden zijn.

### 3.5.2 *Waar ben je het meest tevreden over?*

Van de 51 ondervraagden hebben er 49 iets opgeschreven! Er spreekt een warme dankbaarheid en tevredenheid uit. Verschillende uitspraken zijn al gebruikt in de bespreking van de bovenstaande rubrieken.

Het meest voorkomend is het leren zelfstandig werken al dan niet in combinatie met samenwerken in groep en leren organiseren en kritisch zijn. Het op een creatieve manier stimuleren komt ook regelmatig voor evenals de manier van lesgeven, het niet prestatiegericht en afwisselend onderwijs. Daarbij had elk kind zijn inbreng en werd er veel rekening gehouden met de eigenheid van elk kind. Een aantal maal wordt het aangeduid als dat het kind kind mag zijn. De sfeer en omgang in het algemeen worden dikwijls aangehaald. Dat zijn in de eerste plaats de leerkrachten die enkele keren vermeld worden maar het is ook ruimer zodat ook de omgang met ouders vermeld wordt. Het is een kleine school waar iedereen iedereen kent en waar men klaar staat om iedereen te helpen indien nodig. Dit "familiegevoel" wordt verschillende keer uitgesproken met "vriendschappen voor het leven". Verder worden nog vermeld: het schooltoneel, het zelf liedjes en teksten schrijven, de zandbak en de boot, frietjesdag en lekker eten, warme choco op vrijdag na het zwemmen, de openschooldag, het zelf organiseren van benefietactiviteiten voor de schoolreizen, bosklassen met als top de reis naar de Pyreneeën en Roemenië en misschien als laatste niet echt verwacht: de afwezigheid van snoep en reclame!

### 3.5.3 *Waarover was je het minst tevreden?*

Het tevredenheidsonderzoek kan en mag een hart onder de riem zijn als bevestiging dat men goed bezig is en dat de geleverde inspanningen hun vruchten hebben afgeworpen. Maar het onderzoek kan niet blijven steken in zelfbevestiging en lof. Men moet naar de zwakke kanten durven kijken om te blijven evolueren en groeien.

Er werden 39 reacties gegeven waarvan 35 met bruikbare inhoud. De zwakte die het meest voorkomt is niet eens een zwakheid van 't Schommelbootje zelf maar toch iets waar de school zich in kan verbeteren. Het betreft de overgang naar het secundair onderwijs. Zeker 15 keer wordt dat expliciet als moeilijkheid benoemd. Daarbij gaat het meestal, een tiental keer, over het feit dat men niet heeft leren leren. Daarbij moet men ook de aanverwante opmerkingen bijtellen, dat men niet heeft leren met studiedruk of prestatiedruk omgaan, dat men geen grotere hoeveelheden heeft leren verwerken, dat men niet heeft leren blokken zoals dat nodig is om woordenlijsten Frans of Latijn te leren of dat men gewoon is geworden aan teveel vrijheid. Een paar keer wordt de achterstand voor Frans vermeld en éénmaal een achterstand voor algemene geschiedenis. Iemand vindt dat men te weinig met ICT heeft leren werken. Ook wordt de nood vermeld aan een begeleidingsgesprek in verband met de verdere studiekeuze. Eén iemand vermeldt dat de kinderen van andere scholen hem of haar als anders beschouwden omdat hij of zij uit het Freinetonderwijs kwam.

Hoe goed de algemene sociale omgang en sfeer ook scoorden, ook de keerzijde komt voor. De instelling of omgang met sommige leerkrachten en de omgang met medeleerlingen werd af en toe toch als een tekort ervaren. Eén van de reagerenden legt zelf een verband met een mogelijke verklaring: "de kleinschaligheid van de school bracht mee dat de klassen die op jonge leeftijd gevormd waren dikwijls dezelfde bleven voor de ganse schoolloopbaan. Er was

wel de afwisseling tussen de leerlingen van één jaar ouder en één jaar jonger. Het positieve was dat daardoor zeer hechte vriendschappen ontstonden, maar de keerzijde is ook dat enkele kinderen gedurende hun hele schooltijd net uit de boot vielen". Moeilijkheden met medeleerlingen worden nog een keer meegedeeld als ook het ervaren van een zekere onverschilligheid in de aanpak van wat de persoon als pestgedrag heeft ervaren. Hoe goed de band met de leerkrachten ook is, als die band niet goed zit of als afwezig wordt ervaren, raakt dit des te sterker. Iemand klaagt over "de overname van hedendaagse betutteling van kinderen via de school."

Een paar keer vraagt men toch iets meer hulp bij de eigen planning en bij bepaalde projecten.

Tenslotte klaagt iemand, "die nooit veel heeft opgehad met camera's", over "al de foto's die werden getrokken".

#### 3.5.4 *Suggesties om 't Schommelbootje te verbeteren:*

Er werden 36 suggesties geformuleerd waarvan 20 niet bruikbaar zoals: "niet echt, het is te lang geleden". Blijven er nog 16 over die wel de moeite waard zijn om door te nemen.

Zoals we uit de vorige vraag konden afleiden, gaan de meeste suggesties over een betere voorbereiding op het secundair onderwijs. Een paar keer is er de vraag om het niveau van het Frans op te krikken en een aantal keren om meer te leren leren en er niet te speels mee om te gaan. De moeilijkheid van de overgang naar het secundair betreft niet alleen het leren maar ook de andere mentaliteit van omgang. Iemand kwam in een "echte katholieke" school terecht en heeft dit als een cultuurschok ervaren. Misschien kan men leerlingen daar beter op voorbereiden. Er wordt gevraagd om al vanaf het vijfde jaar te beginnen met het bewust maken rond oriëntering met eventueel voor het zesde jaar ouderavonden of informatiemomenten en een gesprek rond studiekeuze. Eén persoon raadt aan om al vanaf het vijfde jaar met computer te leren werken.

De meeste andere suggesties gaan over aanmoediging om het oude beleid te handhaven, de charme van vroeger niet te vergeten, het projectwerk en de zelfstandigheid te bewaren en terug buitenlandse reizen in te voeren. Eén reactie wordt best "onvertaald" weergegeven: "Keep on rockin' on the old way, verroeste nagels, paletten en olietonnen leren kinderen meer dan inspiratieloze prefab verzekeringsconforme speeltuigen".

Verder suggereert iemand meer hulp bij leerstoornissen.

Tenslotte stelt iemand voor om wekelijks projectvoorstellen te doen en kleuterklassen te organiseren met alle leeftijden.

#### 3.5.5 *Maak je reclame?*

Er hebben 48 van de 51 mensen gereageerd. Daarvan zijn er 16 die geen reclame maken en 32 wel. Van diegenen die geen reclame maken is er één persoon die eerder principieel weigert anderen te overtuigen wat ze zouden moeten doen en enkelen die geen reclame maken omdat ze niet meer in de buurt wonen. Diegenen die wel reclame maken variëren van passief, als het ter sprake komt of als er achter gevraagd wordt, zo'n 9 personen tot zeer actief, altijd, overal, via internet... goed voor zo'n 11 personen! Verder zijn er ook die ja antwoorden zonder veel verdere uitleg en één persoon maakt reclame maar vindt dat er altijd bij vermeld moet worden dat het niet voor iedereen geschikt is.

### 3.5.6 *Wens je nog iets toe te voegen?*

Verschillende mensen, 20, antwoorden hier “neen” op. Toch worden nog veel zaken meegedeeld. Het voornaamste nieuwe waren een paar opmerkingen over de vragen van de enquête die men soms verwarrend of niet van toepassing vond. Sommige vragen over ICT waren niet te beantwoorden omdat men in 't Schommelbootje vertoefde voor de tijd dat ICT bestond. Anderen reageren op vragen als “kan je goed samenwerken” met “inderdaad, maar daar is 't Schommelbootje niet alleen voor verantwoordelijk”. Eén iemand meent uit de vragen op te maken dat 't Schommelbootje nu staat voor minder technologie in huis en betreurt dit ten zeerste, zo sterk zelfs dat hij of zij dit een reden vindt om te stoppen met reclame maken als dit waar zou zijn. Voor deze persoon is de kern van Freinetonderwijs, waar hij of zij wel reclame voor wil maken: creatief, zelfstandig en kind.

De andere mededelingen passen allemaal in het kader van de vorige rubrieken. “'t Schommelbootje was als een tweede thuis”... “Ik heb geen enkele negatieve ervaring en herinner me een prachtige school die me een zalige kindertijd bezorgd heeft”... “een aangename stressvrije tijd”... “ik kon me geen betere lagere schooltijd wensen dan in 't Schommelbootje”... “tevreden en zou mijn kinderen zeker ernaar toe sturen”... “leerkrachten maken de school: gedreven leerkrachten”... “door jullie hebben we minder oogkleppen op dan kinderen uit het traditionele onderwijs, zorg dat Freinet de norm wordt, merci!”... “ben blij dat ik naar deze school ben gegaan, kom graag nog eens een kijkje nemen op de opendeurdag om mijn oude vrienden terug te zien en om nog eens een babbeltje te slaan met leerkrachten die vrienden zijn geworden doorheen de jaren.”

Ook de bedenkingen passen in de rubrieken die we al besproken hebben: “ik heb wel geleerd alles goed te relativiseren en mijn plan te trekken maar ben te weinig begeleid en gemotiveerd geweest om echt bewust te leren” en “over enkele leerkrachten ben ik erg ontevreden omdat ze weinig of geen hulp gaven en weinig of geen kennis hadden van wat Freinet inhoudt”.

## 3.6 **Freinetonderwijs in de toekomst**

### 3.6.1 *De wereld is veranderd sinds C. Freinet.*

De tijd dat C. Freinet zijn weg zocht in de onderwijswereld verschilde grondig met die van nu. De onderwijsstrategie is sterk geëvolueerd door de werken van onderwijsvernieuwers waaronder ook C. Freinet. Er is daarnaast ook een sterke evolutie in de psychologie van het kennen. In de tijd van het Interbellum had het behaviorisme nog een sterke impact. Leerstof werd herhaald en gedrild. Bijvoorbeeld werden de tafels van vermenigvuldiging als teksten geciteerd. Het leren begrijpen werd aan het individu zelf overgelaten. Vandaag is het onderwijs meer cognitivistisch en competentiegericht. Het doel is niet meer om kennis te vergaren. Het ligt eerder in het aanleren van strategieën om informatie op te zoeken en te verwerken. Competenties zijn uitbreidingen van het kennen naar het kunnen. Daar horen ook sociale competenties bij zoals kunnen samenwerken, initiatief nemen en organiseren. Competentie is een relatief nieuw woord dat de onderwijswereld is binnen geslopen maar zou redelijk vertaald kunnen worden in de verstaanbaardere “bekwaamheid”. De spanning tussen Freinetonderwijs en traditioneel onderwijs is daardoor veel kleiner geworden. Toch blijft de kloof nog bestaan.

Niet alleen is de onderwijsstructuur veranderd maar ook de structuur van de maatschappij. Al leefde Freinet anderhalve eeuw na de Franse revolutie, de restanten van een oude maatschappijstructuur waar een rijke, machtige elite van industriëlen, edelen en grootgrondbezitters de grote massa van het arme volk bestuurden, was nog tastbaar aanwezig. Toch was de structuur grondig aan het wankelen wat aanleiding gaf tot gepolariseerde krachten in de politiek. Enerzijds was er een rechts conservatisme dat door

een sterk centraal gezag de stabiliteit van de maatschappij wilde herstellen om zo de chaotische uitdagingen te kunnen weerstaan. Het kapitaal, geconcentreerd bij de gezagdragers, zorgde voor een zekere versmelting tussen het liberale kapitalisme en het opkomend rechtse fascisme. Ook al stonden beide visies rechtlijnig tegenover elkaar waar het de vraagstukken betrof over de rechten en plichten van tussenkomsten door de staat, in hun idee over de verhouding van de macht en het volk waren zij bondgenoten. De anti-beweging, die radicaal voor het volk koos en de oude klassenmaatschappij volledig van de kaart wilde vegen ten voordele van een grondig vernieuwde sociale structuur van gelijke kansen, was het communisme en de leer van Marx. Ironisch zou deze leer een thuis vinden in enkele van de grootste dictaturen die de moderne tijd gekend heeft. Maar deze laatste wending van de geschiedenis was in het Interbellum nog niet zo zichtbaar.

Deze politieke strijd voor het volk is in moderne tijden sterk verwaterd. Nog steeds zijn er enkele rijke industriëlen die het leeuwendeel van de macht hebben en zelfs de politiek door middel van hun multinationals beïnvloeden. Nog steeds worden de grootste massa's van het volk verdoofd of opgehitst door media naar gelang het de machthebbers uitkomt. En toch is deze klassenstrijd zo complex geworden dat ze op verborgen terreinen wordt uitgevochten. Of het strijdtoneel wordt buiten de beschaafde westerse wereld gehouden en in de vele zogenoemde derde wereld landen uitgevochten. Deze naam van een derde wereld herinnert nog aan de grote machtsblokken van een kapitalistisch westen tegenover een communistisch oosten. Maar ook dat contrast is verdwenen. De strijd voor het volk, tegen machtsconcentratie en machtsmisbruik en vooral de strijd tegen verdovende indoctrinatie is waarschijnlijk urgenter dan ooit, maar het speelt zich geniepiger af, soms onherkenbaar achter de schermen, soms zelfs gecamoufleerd in de wetenschappelijk aanvaarde schoolboeken. Het is zeker dat het Freinetonderwijs hier nog een ontzaglijke taak kan hebben. Ze moeten hun kritische strijdbaarheid niet opgeven maar het integendeel verfijnen en verdiepen. Het is niet meer zo gemakkelijk om door de vele lagen van manipulatie van informatie door te dringen zonder deze informatie zelf te kleuren vanuit de eigen achtergrond die noodzakelijk en steeds beperkt is. Wat men (in)ziet bepaalt steeds wat men niet kan (in)zien.

Gelukkig zijn er ook positieve resultaten uit de voorbije sociale strijd. Niet aflatende en onvermoeibare inspanningen van kleine geëngageerde idealisten hebben het probleem van discriminatie op alle vlakken terug gedrongen. Afschaffing van slavernij werd verder gezet in de vele wetten ter bescherming tegen racisme. Sociale voorzieningen trachten een steeds nauwer web te vormen om te voorkomen dat burgers door de mazen van dat net in armoede vervallen. Stemrecht voor vrouwen wordt verder gezet in een zoektocht naar wetten en regelingen om de positie van vrouw en moeder te waarborgen. Steden en openbare gebouwen worden aan rolstoelpatiënten aangepast. Halebiverenigingen ijveren voor de wettigheid van homohuwelijken en zo verder. Het is dus steeds moeilijker om bepaalde groepen aan te duiden die maatschappelijk systematisch worden gediscrimineerd. Arbeiders en landbouwers vormen niet meer eenduidig de massa van het arme ongeletterde volk. De term proletariaat verliest zijn betekenis. Nochtans betekent dat niet dat er niet meer gediscrimineerd wordt. Het betekent zeker niet dat er geen armen meer ontstaan. Integendeel, zelfs de wetten ter voorkoming worden soms de oorzaken van nieuwe armoede. Maar ook hier zien we dat de situatie dusdanig complex is geworden en dat het veel moeilijker wordt om de maatschappij door de bril van de klassenstrijd te interpreteren. Zeker ontstaan nog tegengestelde klassen. Nieuwe mechanismen zoals nieuwe vormen van analfabetisme, gekoppeld aan een digitaal beheerste computergestuurde wereld, dienen zich aan.

Deze toenemende invloed van technologie is een sociale kracht waar degelijk rekening mee moet worden gehouden. De oude industriële revolutie was in staat het sociale leven grondig te ontwrichten. Toch was de kracht van deze revolutie tot twee oorzaken te herleiden: de grotere mobiliteit door voornamelijk spoorverkeer en de opkomende auto en het vervangen

van menselijke of dierlijke mechanische arbeid door machines. Dit zijn de oorzaken van een consumptiemaatschappij, van overproductie, vervuiling en inflatie. We weten nu hoe moeizaam we ons van deze crisis trachten te herstellen. Maar de nieuwe computertechnologie laat nieuwe titanische krachten los op onze fragiele maatschappij. Vooral de communicatie, zowel individueel als op vlak van de media zijn door internet en gsm zo grondig veranderd dat het gerechtvaardigd is te spreken van een nieuwe technologische revolutie. Hoe deze de sociale structuur zal veranderen is af te wachten. Hoe zal de individualiteit en het persoonlijke eigen kritische denken stand houden binnen deze steeds groter wordende stormvloed van banaliserende en ontwrichtende informatie? Natuurlijk is het vandaag de dag zo goed als verplicht nieuwe trends en mogelijkheden mee te volgen wil men niet "geëxcommuniceerd" worden. Ook al is deze virtuele wereld per definitie wereldvreemd, anders was hij niet virtueel, toch wordt men "maatschappijvreemd" als men er niet in meegaat. De vele positieve mogelijkheden kunnen daar geen tegenwind voor bieden. Hoe kunnen we deze vernieuwing integreren zonder er aan ten onder te gaan? "Verzet is nutteloos" zouden de Borg uit de bekende Star Trek serie zeggen en inderdaad is de mens sterk op weg een Cyborg te worden. Ongekende mogelijkheden lokken zodat het tij onafwendbaar lijkt, maar hoe gaan we de prijs betalen en vooral hoe gaan we onze menselijkheid bewaren? Vergeleken met deze uitdaging leek de klassenstrijd uit de tijd van Freinet kinderspel.

Eén zaak staat als een paal boven water: om in deze wervelende informatiestromen te kunnen overleven, moet de mens zichzelf grondig opvoeden en onderrichten. Het is vanzelfsprekend dat het onderwijs daar een belangrijke en nieuwe taak krijgt. Het hedendaagse onderwijs is zich daarvan bewust en de eisen die aan leerkrachten en leerlingen gesteld worden zijn veel complexer en uitgebreider dan vroeger. Maar dit creëert nieuwe slachtoffers: niet iedereen, of nauwkeuriger gezegd, niet elk brein kan aan deze nood beantwoorden. De lijst met zogeheten leerstoornissen groeit van jaar tot jaar: dyslexie, dyscalculie, dyspraxie, autismespectrumstoornis, beelddenkers, hoog sensitiviteit en zo verder behoren tot het woordenboek van de hedendaagse leerkracht. Wellicht terecht. Als we deze mensen, want we onderwijzen geen breinen maar mensen, niet kunnen bereiken, dreigt er een nieuwe klasse van armen te ontstaan die uit de maatschappelijke molen dreigen te vallen of die met bijzondere dure en tijdrovende zorg in speciale instellingen worden gedropt.

De vernieuwingen in de psychologie zijn niet beperkt gebleven tot het terrein van die wetenschap. Ook daarbuiten veranderde het beeld dat men van de mens had. Het was niet alleen een sociaal of politiek gebeuren dat het volk meer macht naar zich toetrok. Ook elke mens individueel wil meer te zeggen hebben. De mens wordt mondiger en kritischer. Men begint (opnieuw) te vermoeden dat de mens over meer sluimerende vermogens beschikt die allemaal hun bestaansrecht hebben. Dit resulteert in een nieuwe klasse kritische ouders die voor hun kinderen een onderwijs zoeken waar de ganse persoon in erkend wordt. We beginnen ons bewust te worden van de prijs die we aan de prestatimaatschappij betalen. Daarom vergroot de roep naar andere modellen die de mens als totaliteit met zijn emotionele en creatieve kanten respecteren.

Dit betekent niet alleen een zoektocht naar alternatieve onderwijsvormen. Het betekent ook dat de traditionele onderwijsvorm steeds sterker in vraag wordt gesteld. Ondanks inspanningen tot vernieuwing boet het onderwijs in aan maatschappelijk respect. De efficiëntie van methodes die tientallen jaren goede dienst hebben geleverd, wordt betwijfeld. Dat, en nog andere factoren ondermijnt het geloof in het onderwijs en vermindert de motivatie. Deze motivatie is de centraal drijvende kracht in elk onderwijssysteem. Als je niet gelooft of verwacht dat je inspanningen vruchten zullen afleveren, is de motivatie tot inspanning zeer gering. We zagen in de biografie dat Freinet zijn onderwijssysteem oprichtte als antwoord op het gebrek aan motivatie bij zijn leerlingen. Wij worden nu vandaag ook geconfronteerd met een groeiend gebrek aan motivatie bij leerlingen. Toch mogen we beide

verschijnselen niet zomaar aan elkaar gelijk stellen. De leerlingen van vroeger keken wel op naar het onderwijs maar konden niet geloven dat het hun persoonlijk leven zou verbeteren. Onderwijs was voor elitekinderen en niet voor kinderen van arbeiders en landbouwers. Dat de leerstof wereldvreemd was, vergrootte de demotivatie nog meer, maar hadden ze geloofd dat ze een eerlijke kans kregen om zich tot betere omstandigheden op te werken, hadden waarschijnlijk meer kinderen meer inspanning geleverd. Vandaag de dag ligt het anders. Was vroeger informatie buiten het onderwijs schaars, wordt men vandaag de dag overspoeld door informatie. Vanzelf wordt de vraag gesteld wat de specifieke bijdrage van het onderwijs is. Bron van informatie valt weg of is niet meer relevant. Schiet er nog over dat men in het onderwijs toegang krijgt tot een betere of hogere vorm van mens zijn. Maar is dat wel zo? Kan het onderwijs de naam waarmaken die ze vroeger aan haar secundaire afdeling gaf, humaniora, wat betekent menselijker worden? Het onderwijs slaagt daar niet meer in met voldoende overtuiging. Dit zou voor het onderwijs wel eens het begin van het einde kunnen betekenen. Maar, beroofd van de krachten van het onderwijs en van andere maatschappelijke instituties met opvoedende waarden, blijft de mens overgeleverd aan krachten die hij nauwelijks of niet de baas is. Lijkt de grote informatiestroom en de toegenomen communicatiemiddelen op het eerste zicht aantrekkelijk en boeiend, al gauw blijken ze een vervlakkende werking te hebben. Informatie en denkkracht zijn één zaak, dieptebeleving en vervulling een heel andere.

Eén van de toenemende bedreigingen van de maatschappij is de grote verveling. Dit komt omdat veel activiteiten oppervlakkig blijven en geen diepe vervulling schenken. Deze vervlakking werkt verdovend. Om de leegte niet te voelen geraakt men maar al te gemakkelijk verslaafd aan de zoektocht naar steeds meer en andere prikkels. Een echte afleidingscultuur is het gevolg. We mogen zelfs spreken van een echte verdovingsindustrie. Alles wat tot wakkerheid kan leiden, wordt geweerd. Zorgvuldig wordt stilte overal weggewerkt. De digitale middelen laten de openbare mening doordringen tot in de kleinste kring van het persoonlijk leven. Het wordt steeds moeilijker te weten wat je eigen mening is. Een muur van onbegrip en onverschilligheid beschermt de gangbare mening tegen andere kritische denkwijzen. Als men in deze vervlakking naar prikkels voor afleiding zoekt, kunnen die echter niet meer bieden dan een variatie van diezelfde vervlakking. Het resultaat is droevig en voorspelbaar. Zou het onderwijs de kracht kunnen vinden om deze negatieve spiraal van moderne slavernij te doorbreken? En zou het kritisch onderwijs van Freinet hier een rol in kunnen spelen? Laat ons hopen van wel want nog nooit werd de individualiteit van de mens zo diepgaand, grondig en grootschalig bedreigd.

### 3.6.2 *Moeten de principes van Freinet opnieuw worden gedefinieerd?*

Er doet zich geen enkele dwingende noodzaak voor die het zou rechtvaardigen om de onderwijsprincipes van C. Freinet op te geven. Onderwijs dat de levende en natuurlijke manier van de ontwikkeling van het kind volgt, onderwijs dat het theoretisch begrijpen niet losmaakt van het praktisch experimenteel onderzoeken, is nog steeds nodig en nuttig. Kinderen helpen kritisch en zelfstandig te worden, gewapend tegen indoctrinatie, heeft niets aan actualiteit ingeboet. Onderwijs dat kinderen leert samenwerken, dat hen verbindt met de wereld en maatschappij om hen heen, kan alleen maar toegejuicht worden.

De manier hoe deze principes worden vormgegeven, moeten echter mee evolueren met de veranderende maatschappij. Eén van de vervreemdende factoren die Freinet aankloeg in het traditioneel onderwijs, was dat dit levensvreemd was geworden. De inhoud van de leerstof werd bepaald door klassieke tradities met wortels in de Renaissance en zelfs de Middeleeuwen. We moeten er echter voor waken niet in de fout te vervallen die we trachten te bestrijden. Te star vastklampen aan onveranderlijke vormen leidt onvermijdelijk op langere termijn tot vervreemding. Maatschappelijke tendensen, zelfs als men ze niet van harte toejuicht, mogen niet worden buitengesloten.



Wat betekent dit alles concreet voor 't Schommelbootje? Wellicht is het onderwijzend team en de directie zich voldoende bewust van de opmerkingen die ik hierboven heb gegeven. Toch zal het een blijvende taak worden om het onderwijs constant bij te sturen, te vernieuwen in een nieuwe context en daarbij trouw te blijven aan de basisprincipes. Zelfs al slaagt men erin - de percentages van de enquête tonen dat overtuigend aan - mag men nooit op zijn lauweren rusten.

Hoe kunnen we de technologische revolutie in de school integreren en er toch kritisch mee omgaan? Er werd al gesuggereerd om eerder met computers te werken en om het werk van de drukpers, gedeeltelijk te vervangen door modernere ICT. Ook de onderwerpen en doelstellingen van de gekozen projecten moeten zeker voldoende de kans geven om grondig maar ook kritisch te leren omgaan met de nieuwe technologische middelen en sociale media. Zo zou het bijvoorbeeld mogelijk zijn om één klas in te richten met meer uitgebreide middelen voor ICT zoals een Smartboard, laptops, iPad en verdere interactieve systemen. De verschillende klasjes kunnen dan af en toe gebruik maken van deze middelen terwijl zij in hun gewone klassen op de vertrouwde manier verder blijven werken.

Als we terugkijken naar de oorspronkelijke redenen waarom C. Freinet de drukpers invoerde, was dat in de eerste plaats het beschikbaar maken van de eigen ervaringen als leermiddel. Dit doel zou nu perfect door moderne ICT kunnen vervangen worden en wellicht zelfs beter. Een bijkomend doel was de klas te integreren in de echte wereld daarbuiten. Ook dat is beter haalbaar door moderne ICT omdat de drukpers in de echte wereld zo goed als achterhaald is. Wat is dan de onvervangbare waarde van de oorspronkelijke drukpers? De techniek van de drukpers is doorzichtig. De handelingen van het zetten van letters is volledig duidelijk. Bij moderne ICT is dat veel minder. We toetsen ook letters in maar het echte zetwerk gebeurt onzichtbaar voor het oog in de elektronische berekeningen en omzettingen in de microchips. Alvorens zich aan complexe technologie te wagen, is het wellicht nuttig even de overstap te maken via doorzichtige technologie. Anders zou het heel goed kunnen, en de praktijk bevestigt het veelvuldig, dat de complexe techniek een vervreemdende component bevat. Men werkt ermee maar een groot deel van het proces heeft men niet in handen. Men moet het uit handen geven en zich toevertrouwen aan de techniek. Wanneer er iets schort aan moderne techniek, moet men het overlaten aan specialisten. Het is natuurlijk niet meer mogelijk om te weten hoe C. Freinet gereageerd zou hebben op deze nieuwe uitdagingen, mogelijkheden en bedreigingen van de moderne technologie. Maar uit zijn reacties en strategieën lijkt me deze conclusie toch aannemelijk. Een laatste reden, maar toch nog steeds een belangrijk, was het demystificeren van het gedrukte woord. De mens heeft immers de spijtige neiging om zo gauw iets gedrukt verschijnt, zijn kritisch denkvermogen te laten verlammen en al bij voorbaat akkoord te gaan met het gedrukte woord. Door zelf in dat drukproces te stappen en eraan deel te nemen, ontnemt men dat "mystieke" gezag aan het gedrukte woord. Dit lijkt me nu nog minstens zo actueel. De mensheid dreigt overspoeld te worden door een overvloed aan informatie die helaas niet altijd even waarheidsgetrouw of verheffend is. Als tegenreactie tegen deze stormvloed heeft de doorzichtige techniek van het zelf drukken nog steeds zijn waarde. Maar in deze tijd is de nieuwe behoefte ontstaan om ook het internetwoord te demystificeren.

Hoe kunnen we onze leerlingen nog beter voorbereiden op hun verdere studieloopbaan? Eén van de oplossingen die oud-leerlingen zelf voorstellen is de organisatie van informatiemomenten voor ouders. Het is misschien interessant erop te wijzen dat er al goede projecten bestaan rond begeleiding van studiekeuze. Eén van deze projecten wordt gebracht door de studenten van de lerarenopleiding aan de PXL. In het verleden is gebleken dat kinderen zich gemakkelijker open stellen voor deze studenten, wellicht omdat het leeftijdsverschil merkbaar kleiner is. De studenten gebruiken ook andere werkvormen dan bijvoorbeeld het CLB. Door middel van een quiz of een spel leren ze de kinderen bewust te worden van hun eigen interesses en mogelijkheden. Dit vervangt natuurlijk niet het werk en de deskundigheid van een goed CLB, maar kan een waardevolle aanvulling zijn.

De vraag hoe je leerlingen beter leert studeren en met studiedruk of tijdsdruk leert omgaan en toch het kindvriendelijk karakter met respect voor het eigen tempo niet verliest, is misschien moeilijker. Maar toch lijkt het dat hier ook creatieve mogelijkheden zijn. Wat te denken van “studeerprojecten” waarbij het gewone onderwijsgebeuren zijn gewone gang blijft gaan met dat verschil dat er extra nadruk komt te liggen op tijdslimieten en verwerken van grotere hoeveelheden. Wanneer kinderen begrijpen dat ze dit moeten kunnen, kunnen ze er ook voor gemotiveerd worden. Diegenen die hier goed in zijn kunnen extra beloond worden, al is het maar door extra erkenning en aanmoediging terwijl diegenen die er niet in slagen er niets aan verliezen omdat alles gewoon zijn gang gaat. Spel en discipline zijn uiteindelijk niet tegengesteld maar verwant. Als men de verwantschap dan wel de tegenstelling ervaart, ligt deels aan de motivatie en deels aan de verhouding succes-ervaring tegenover falen. Als men nieuwe woordjes moet leren kan het prestatieniveau op een speelse manier vergroot worden: “wie kan 5 woordjes leren? Wie kan 10 woordjes leren en wie 20? En wie kan dat in 20 minuten? Wie in 15?...”

Een vak, dat enkele malen wordt vermeld en dat beter kan, is Frans. Ook dit kan volgens mij perfect op de wijze van Freinet. Hijzelf en zijn leerlingen correspondeerden blijkbaar met een school in Bretagne. Dit lijkt mij nog steeds een mogelijke en boeiende wijze om taal te leren. Als men bepaalde projectjes, die men vrij goed in het Nederlands kan presenteren, nu ook in het Frans kan laten brengen, kan dit de motivatie en kennis van het Frans ten goede komen. Natuurlijk moet men keuzes maken. Historisch is Frans de tweede taal voor Nederlands sprekende Belgen. Maar in werkelijkheid zal de “tweede” taal die ze het meest gebruiken toch Engels zijn.

Bijzondere aandacht verdienen toch ook de kinderen met leerstoornissen of andere bijzonderheden. Het feit dat ieder kind zichzelf kan zijn en gerespecteerd wordt, mondt noodzakelijkerwijze uit in een mate van ongestructureerdheid, een lichte chaos. Dit is onvermijdelijk als men tracht rekening te houden met verschillende evoluerende en groeiende individuen. Maar de paradox is dat sommigen, door dit te doen en die net meer structuur nodig hebben of gevoeliger zijn voor chaos, enigszins uit de boot vallen. Enkele keren is in de enquête aan bod gekomen dat het Freinetonderwijs weliswaar zeer de moeite waard is, maar dat het niet voor iedereen geschikt is. Moet het echter zo zijn dat deze leerlingen de Freinetmethode beter mijden? Het lijkt me mogelijk dat mits kleine aanpassingen juist ook deze leerlingen een bijzondere plaats in het Freinetonderwijs kunnen krijgen. Werken met individuele schema's, stille ruimtes of visuele vormgeving zou kinderen met autismespectrumstoornissen kunnen opvangen. Aangepaste oefenschema's kunnen dyslectische kinderen helpen. Bepaalde kinderen die meer activiteit nodig hebben om tot rust te komen, kunnen een aangepaste taak krijgen. Nu dat in het traditioneel onderwijs de roep tot differentiatie steeds luider klinkt, mag het Freinetonderwijs niet vergeten dat differentiatie steeds één van haar pijlers is geweest.

Moet men altijd alert blijven inzake de methode en principes van het onderwijs en inzake de concrete inhoudelijke invulling, niet minder geldt dit voor de sociale omgang. 't Schommelbootje profileert zich in dit onderzoek als een hechte familie als basis voor mogelijke vriendschappen voor het leven. Maar hoe hechter de gemeenschap, hoe pijnlijker wanneer men uit de boot valt. Het zal zeker geen kwaad kunnen een extra strategie tegen pestgedrag uit te werken of om er op zijn minst over te waken dat werkelijk iedereen zich veilig voelt en op de nodige hulp kan rekenen. Misschien is dit een onmogelijke utopie maar dan toch één die de moeite waard is om zo sterk mogelijk te benaderen. Zoals iemand opmerkte hebben de kleine hechte klasjes die qua samenstelling nauwelijks veranderen, ook hun schaduwkant: wat als het niet klikt? Hetzelfde kan gezegd worden over de band tussen leerkracht en leerling: hoe beter en hechter die in het algemeen is, hoe pijnlijker het opvalt als die er niet is. Nu is het ook mogelijk dat men als kind sommige dingen ervaart die blijkbaar niet altijd steunen op een werkelijkheid. Ook hier is het misschien streven naar een

utopie? Maar ook hier is de moeite waard om een utopie, zo dicht als maar mogelijk is, te benaderen.

### 3.6.3 *Wat vindt 't Schommelbootje van de resultaten?*

Na het afwerken van de enquête ben ik met de resultaten en mijn bevindingen naar 't Schommelbootje getrokken om deze te bespreken. In het verslag hieronder staat wat ze van de resultaten vonden.

Tijdens de bespreking van de resultaten waren mevrouw Santermans en de heer Goossens aanwezig. Zij waren in de eerste plaats de opdrachtgevers van dit project. Met hen heb ik ook de enquêtevragen meermaals doorgenomen. De heer Goossens heeft enkel het eerste deel van de presentatie gevolgd. Dit ging over het aantal deelnemers, volledig ingevulde enquêtes en de manier waarop die geïnterpreteerd werden. Daarna moest hij weg in verband met andere verplichtingen. Een opmerking die hij maakte was of er wel genoeg deelnemers waren om een juiste indruk te krijgen van de resultaten. Hij had waarschijnlijk gehoopt op meer deelnemers. Ik heb hem verteld dat het wel een goed beeld geeft van de werking van 't Schommelbootje, maar dat er aan deze enquête nog kan bijgeschaafd worden. Enkele vragen hadden iets beter gesteld mogen worden. Ik denk aan de vragen over hulp vragen aan oudere leerlingen of de vraag naar invloed van 't Schommelbootje op de opvoeding van de eigen kinderen. Tot slot gaf de heer Goossens aan dat hij iemand kent die volgend jaar verder wil werken met mijn gegevens. Ik vind dit persoonlijk een zeer goed idee, ik denk dat er op deze manier veel potentieel in zit.

Het tweede deel heb ik samen met mevrouw Santermans overlopen. Haar reactie over de resultaten was zeer positief. Toch gaf ze aan dat ze hier en daar wel schrok van sommige resultaten en uitspraken. Ik heb er wel op gewezen dat het soms maar om de reactie van een enkeling ging. Ook waren er een aantal vragen die neutraal scoorden. Soms moet de reactie op een vraag ook in de juiste context geplaatst worden. Bijvoorbeeld bij "ik wil geen reclame maken", kan dit zijn omdat iemand een ander zelf bewust wil laten kiezen en geen idee wil opdringen. Of "ik stuur mijn kinderen niet meer naar 't Schommelbootje", omdat die persoon nu in Gent woont.

Ik wil in dit stuk erop wijzen dat 't Schommelbootje zich al van een aantal problemen bewust was. Ik denk dan aan het pesten op school. Ze hebben hier al stappen ondernomen zoals de "no-blame" aanpak. Daarnaast staan ze ook open voor nieuwe ideeën. Ik denk daarbij aan een betere voorbereiding voor de stap naar het secundair onderwijs en begeleiding bij de keuze van studierichting. Nu laten ze bijvoorbeeld al het CLB langs komen in het zesde jaar om uitleg over studiekeuze te geven. Maar toen ik vermeldde dat ze misschien leerlingen van de PXL, die de module studiekeuzebegeleiding studeren, konden inschakelen, dan werd dat onmiddellijk genoteerd.

Mevrouw Santermans zal de resultaten en de bijhorende informatie in het afstudeerproject nog eens extra onder de loep nemen en deze bespreken in de grote vakantie met de leerkrachten van 't Schommelbootje.

## Eindconclusie

Ek onderzoek heeft grenzen. Het is bijvoorbeeld jammer dat we niet over vergelijkingsmateriaal beschikken hoe oud-leerlingen van andere basisscholen zich voelen. Zulke informatie had onze scores meer betekenis gegeven. We zouden dan niet alleen kunnen zeggen dat de oud-leerlingen van 't Schommelbootje tevreden zijn maar ook dat ze tevredener zijn dan de oud-leerlingen van andere scholen. We mogen dit vermoeden, maar zonder concreet vergelijkingsmateriaal, kunnen we deze conclusie niet hard maken. Maar dit is niet zo erg. Het is nooit de bedoeling geweest om 't Schommelbootje met andere scholen te vergelijken. Het onderzoek was van het begin af aan gericht op de tevredenheid van de oud-leerlingen en op de vraag of en hoe de school zich moet aanpassen.

Andere beperkingen van het onderzoek zijn naar boven gekomen terwijl het al lopend was. Sommige vragen mochten waarschijnlijk nog nauwkeuriger geformuleerd worden. Indien er sprake was van enige onduidelijkheid uitte zich dat in een groter percentage neutrale antwoorden.

Met zekerheid kan uit dit onderzoek gegarandeerd worden dat er grote tevredenheid heerst onder de oud-leerlingen over hun schooltijd aan 't Schommelbootje. Het was voor de meesten een gelukkige kindertijd.

Zonder twijfel komt 't Schommelbootje over als een hechte sociale groep waar iedereen welkom is en waar iedereen elkaar kent. 't Schommelbootje toont zich als één grote familie, voor sommigen voor het leven. De band met de leerkrachten is zeer sterk en hun inzet wordt ten volle geapprecieerd.

Ongeveer iedereen is het erover eens dat ze op 't Schommelbootje veel geleerd hebben op een fijne en ongedwongen manier. Men is er zelfstandiger geworden en men heeft op sociaal vlak veel bijgeleerd. Ook de gevarieerde werkvormen, het creatieve en de experimentele aanpak worden sterk gewaardeerd.

Waarom zou 't Schommelbootje zich in de toekomst nog kunnen verbeteren? Wat het duidelijkst naar voren komt is de nood aan een betere voorbereiding op het verder studeren. Verder moet zeker het sociale aspect bewaakt worden. Misschien een anti-pest programma? Ook leerlingen met bijzondere noden of leerstoornissen verdienen misschien meer aandacht. Tenslotte moet er goed worden nagedacht over de houding tegenover moderne technologie.

De klachten over pestgedrag en een slechte band met de leerkracht of leerlingen betreft slechts de stem van enkelen. Nochtans mag deze stem niet genegeerd worden.

Slechts een klein gedeelte van de ouders kiest voor het Freinetonderwijs omwille van ontevredenheid over het traditionele onderwijs. Duidelijk is dat het Freinetonderwijs niet de opvangbak is voor leerlingen met leerstoornissen of concentratiestoornissen. Maar misschien kan het daar wel werk van maken. Dit zou de sociale peiler, dat iedereen welkom is en dat ieders eigenheid gerespecteerd wordt, nog sterker doen uitkomen. Misschien moet de school een duidelijke strategie uitwerken voor leerlingen met leerstoornissen.

Het was de opzet van deze studie om mogelijke ideeën aan te bieden aan de school om verder te groeien. Daarvoor was het noodzakelijk om de zwakke plekken aan te tonen. Uit het onderzoek kwamen ook enkele kritische stemmen naar boven. Die hebben de nodige aandacht gekregen. Zelfs als het ging om de stem van een enkeling, werd nog gedacht hoe daar het best gehoor aan kon worden gegeven. Maar daarbij mogen we het totaalperspectief niet uit het oog verliezen. Deze enkele kritische stemmen en een paar werkpunten voor de school mogen de algemene indruk van positiviteit, dankbaarheid en enthousiasme niet

overheersen. Het is immers duidelijk dat de overgrote meerderheid van de oud-leerlingen zeer tevreden zijn over hun schoolervaring. Bovendien toont het onderzoek de resultaten van de werking van 't Schommelbootje in de jaren negentig en het eerste decennium van deze eeuw. De school zelf was zich ook zonder dit onderzoek bewust van een aantal punten. Zij waren zelf al aan de slag gegaan om een aantal zaken te verbeteren. Zo wordt op dit moment gewerkt met een speciaal programma tegen pesten.

Het beeld dat bij mij het duidelijkst blijft hangen is het beeld van een hechte gemeenschap, een creatieve en enthousiaste aanpak en oud-leerlingen die duidelijk geleerd hebben hun plan te trekken en hun weg te zoeken in het verdere leven. Dat beeld blijft blijkbaar niet alleen bij mij hangen. Het is het beeld dat ontegensprekelijk naar voren komt uit het onderzoek van de enquête van de oud-leerlingen. Zelf heb ik ook mogen proeven van deze open en creatieve sfeer tijdens de observaties en in het samenwerken met de mensen van 't Schommelbootje. Deze studie heeft me dan ook niet alleen veel bijgeleerd over Freinet en zijn interessante visie op maatschappij en onderwijs. Het was ook aangenaam om samen te mogen werken met het gedreven team van 't Schommelbootje waarvoor hartelijk dank!

## Bronvermelding

### Websites:

FREINET BEWEGING VLAANDEREN, <http://www.freinetbewegingvlaanderen.be>, geraadpleegd op 1 augustus 2013.

FREINET NEDERLAND, <http://www.freinet.nl>, geraadpleegd op 1 augustus 2013.

FREINET ON THE MOVE, <http://www.freinetonthemove.be>, geraadpleegd op 1 augustus 2013.

'T PERENBOOMPJE, <http://www.perenboompje.be>, geraadpleegd op 1 augustus 2013.

DE ZEVENSPRONG, <http://www.zevensprong.org>, geraadpleegd op 1 augustus 2013.

DE APPELTUIN, <http://www.appeltuinen.be>, geraadpleegd op 2 augustus 2013.

'T SCHOMMELBOOTJE, <http://www.schommelbootje.be>, geraadpleegd op 2 augustus 2013.

DE STEP, <http://www.destep.be>, geraadpleegd op 2 augustus 2013.

DE TOVERFLUIT, <http://www.toverfluit.be>, geraadpleegd op 2 augustus 2013.

DE MIDDENSCHOOL LEOPOLDSBURG, <http://www.middenschoolleopoldsburg.be>, geraadpleegd op 2 augustus 2013.

DE MIDDENSCHOOL GENK, <http://www.middenschoolgenk.be>, geraadpleegd op 2 augustus 2013.

HET WIJDELAND, <http://www.wijdeland.be>, geraadpleegd op 2 augustus 2013.

RIPPETIP, <http://www.rippetip.be>, geraadpleegd op 4 augustus 2013.

WONDERE WERELD, <http://www.wondere-wereld.be>, geraadpleegd op 4 augustus 2013.

'T HINKELPAD, <http://www.hinkelpad.be>, geraadpleegd op 4 augustus 2013.

HET AVONTUUR, <http://hetavontuur.be>, geraadpleegd op 4 augustus 2013.

DE KLIMBOOM, <http://www.deklimboom.be>, geraadpleegd op 4 augustus 2013.

DE KRING, <http://www.de-kring.com>, geraadpleegd op 4 augustus 2013.

DE PIENTERE PISTE, <http://www.pienterepiste.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

DE STELTLOPER, <http://www.desteltloper.sbsgeel.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

FREINETSCHOOL LILLE, <http://www.freinetschoollille.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

DE TUIMELAAR, <http://www.tuimelaar.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

FREINETSCHOOL COCON, <http://www.freinetschoolcocon.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

FREINETSCHOOL DE PLUIM, <http://www.freinetschooldepluim.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

FREINETSCHOOL DE REGENBOOG, <http://www.freinetschoolderegenboog.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

FREINETSCHOOL IBIS, <http://www.freinetherentals.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

HET TOVERBOS, <http://www.toverbos.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

KLIM-OP, <http://klimoptisselt.be>, geraadpleegd op 5 augustus 2013.

VILLA ZONNEBLOEM, <http://www.villazonnebloem.be>, geraadpleegd op 11 augustus 2013.

DE KLIMPAAL, <http://www.klimpaal.be>, geraadpleegd op 11 augustus 2013.

FREINETSCHOOL BRUSSEL, <http://www.freinetschoolbrussel.be>, geraadpleegd op 11 augustus 2013.

DE APPELBLOESEM, <http://www.appelbloesem.be>, geraadpleegd op 11 augustus 2013.

FREINETSCHOOL DE ARK, <http://www.freinetschooldeark.be>, geraadpleegd op 11 augustus 2013.

DE BOOMGAARD, <http://www.gentdeboomgaard.be>, geraadpleegd op 11 augustus 2013.

DE HARP, <http://deharp.freinet.be>, geraadpleegd op 11 augustus 2013.

FREINETSCHOOL DE KLAPROOS, <http://www.freinetschooldeklaproos.be>, geraadpleegd op 12 augustus 2013.

DE LOODS, <http://www.deloods.be>, geraadpleegd op 12 augustus 2013.

FREINETSCHOOL MANDELA, <http://www.mandala.freinet.be>, geraadpleegd op 12 augustus 2013.

SCHOLEN AALST, <http://scholen.aalst.be>, geraadpleegd op 12 augustus 2013.

DE VIER TUINEN, <http://www.deviertuinen.be>, geraadpleegd op 12 augustus 2013.  
 DE KERSENTUIN, <http://www.gbsherzele.be/kersentuin>, geraadpleegd op 12 augustus 2013.  
 PRISMA TOVERTUIN, <http://www.prisma-tovertuin.be>, geraadpleegd op 12 augustus 2013.  
 HET TRAPPENHUIS, <http://www.trappenhuis.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 DE TINTELTUIN, <http://www.tinteltuin.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 FREINETSCHOOL DE PIT, <http://www.freinetschooldepit.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 DE ZWIEREZWAAI, <http://www.zwierzwaai.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 DE REGENBOOG, <http://www.regenboog.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 DE MUZE HAACHT, <http://www.demuzehaacht.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 DE LETTERBIJTER, <http://www.letterbijter.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 KRULLEVAART, <http://krullevaart.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 DE BOOMHUT, <http://www.boomhut.be>, geraadpleegd op 13 augustus 2013.  
 HET REUZENHUIS, <http://www.reuzenhuis.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.  
 DE TANDEM, <http://www.detandem.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.  
 DE TORTELTUIN, <http://www.detorteltuin.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.  
 DE LEVENSBOOM, <http://www.levensboom.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.  
 DE KOORDDANSER, <http://www.dekoorddanser.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.  
 DE BOOMHUT, <http://www.deboomhut-freinetschool.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.  
 FREINETSCHOOL DE BONTE SPECHT, <http://www.freinetdebontespecht.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.  
 DE BAAI, <http://www.debaai.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.  
 BUURTSCHOOL VTEX, <http://www.buurtschoolvtex.be>, geraadpleegd op 14 augustus 2013.

### **Boeken:**

AHLERS, J., BUURSINK, R., DALLINGA, J., *Wat is dat voor een school?*, Van LoghumSlaterus, Deventer, 1982, 170 pagina's.

DOEKEMEIJER, A.M. C., *Een Freinetschool van en door werkers naar Célestin Freinet.*, Zwijzen, Tilburg, 1984, 136 pagina's.

JANSEN SCHOONHOVEN, W.A., *De actualiteit van Freinet: opvoeding tot initiatief en gezamenlijke verantwoordelijkheid.*, Dekker en van de Vegt, Nijmegen, 1979, 111 pagina's.

### **Boeken van Freinet C.:**

FREINET, C., *Touché ! Souvenirs d'un blessé de guerre, récit*, 1920, heruitgegeven, Ateliers du Gué, 1996.

FREINET, C., *L'éducation du travail*, 1942-1943.

FREINET, C., *L'école Moderne Française*, 1943 en 1948, latere bewerking: *Pour l'école du peuple. Guide pratique pour l'organisation matérielle, technique et pédagogique de l'école populaire*, Maspéro, Paris, 1968.

FREINET, C., *Essai de psychologie sensible appliquée à l'éducation*, 1943, heruitgave, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, 1966.

FREINET, C., *La méthode naturelle*, Delachaux et Niestlé, Neuchâtel, 1969.

Zijn voornaamste boeken werden heruitgegeven in 1994 als verzamelband met de titel: *Œuvres pédagogiques*, 2 vols. Paris: Seuil. (Edited by Madeleine Bens-Freinet, introduction par Jacques Bens:

- Tome 1 : *L'éducation du travail* [1942-1943] - *Essai de psychologie sensible appliquée à l'éducation* [1943].
- Tome 2 : *L'école moderne française* [1943. Autre titre : *Pour l'école du peuple*, 1969] - *Les dits de Matthieu* [1954] - *Méthode naturelle de lecture* [1963] –

*Les invariants pédagogiques* [1964] - *Méthode naturelle de dessin - Les genèses*.

En een boek van Elise:

FREINET E., *Naissance d'une pédagogie populaire*, Maspéro, Paris, 1968.

**Artikels van Freinet C. in maandbladen:**

FREINET, C., *Les dits de Matthieu*, in *Educations nouvelles populaires*, juli, 1949, nr. 47.

FREINET, C., *Les dits de Matthieu*, in *Educations nouvelles populaires*, juni, 1952, nr. 73.

FREINET, C., *La Genèse de l'Homme*, in *Editions de l'école moderne Française*, Cannes, januari, 1953, nr. 79.

**Boeken over Freinet C. en het Freinetonderwijs:**

OURY, F. en A. VASQUEZ, *Van Coöperatieve klas naar institutionele Pedagogiek. Naar zelfbeheer in de onderwijspraktijk (3 delen)*, Frans Masereel Fonds vzw, Gent, 1979.

OURY, F. en A. VASQUEZ, *De la Classe coopérative à la pédagogie institutionnelle*, Maspéro, Paris, 1971.

HERMANS, R., *Een Freinetschool in Beeld; Documentaire over onderwijsvernieuwing*, Infodok, Leuven en 's Gravenhage, 1987.

VAN DEN BRINK, K., *Perspectieven van de volksopvoeding. Freinetinformatie 5*, vertaling van l'Educateur november 1978, coöperatieve vereniging "de drukpers op school", Delft, 1981.

**Beeldbestanden:**

*Freinetonderwijs in een notendop*, (DVD), Valthe, 2007.

YOU TUBE, Filmfragment Freinet, internet, 2013-09-18, (<http://www.youtube.com/watch?v=CAg0t29o-bE>).

YOU TUBE, Filmfragment Freinet, internet, 2013-09-18, (<http://www.youtube.com/watch?v=B3-0zLjMwTs>).

**Afbeeldingen:**

TAALVORMING, <http://www.taalvormingentaaldrukken.nl/ATK/ATK118.htm>, geraadpleegd op 16 augustus 2013.

MINISTÈRE DE LA CULTURE ET DE LA COMMUNICATION, [http://www.culture.gouv.fr/paca/dossiers/xxeme/popup/pop29\\_02.htm](http://www.culture.gouv.fr/paca/dossiers/xxeme/popup/pop29_02.htm), geraadpleegd op 16 Augustus 2013.

ORDI ÉCOLE, <http://www.ordiecole.com/freinet.html>, geraadpleegd op 16 augustus 2013.

FREINETSCHOOL VLAANDEREN, <http://www.freinetschool.be>, geraadpleegd op 16 augustus 2013.



# Bijlages

## Bijlage I : Model van de enquête

### Algemene gegevens

Geslacht:  Man  Vrouw

Geboortedatum: (DD-MM-JJJJ)

In welk jaar ben je gestart in 't Schommelbootje?

In welk jaar ben je gestopt in 't Schommelbootje?

Zat je gedurende het hele kleuter- en lager onderwijs op 't Schommelbootje?

### DEEL 1: Ervaringen op 't Schommelbootje

Hieronder worden enkele stellingen opgesomd. Duid aan welke stelling(en) op jou van toepassing zijn.

#### Waarom koos je voor 't Schommelbootje?

Mijn ouders kenden iemand die naar deze school ging	
Mijn ouders kenden iemand die op deze school werkte	
Mijn ouders zijn naar een opendeurdag gegaan	
Mijn ouders waren geïnteresseerd in Freinetonderwijs	
De school was gemakkelijk bereikbaar	
Na negatieve ervaringen in het klassiek onderwijssysteem zochten mijn ouders een andere aanpak	
Ik weet de precieze reden niet meer	
Omdat mijn ouders mee de school hebben opgestart	

#### 't Schommelbootje heeft mij:

Een gelukkige kindertijd bezorgd	
Boeiende leerervaringen bezorgd	
Laten kennis maken met nieuwe vaardigheden	
Veel vrienden en vriendinnen bezorgd	
Goed voorbereid om in het secundair verder te studeren	
Zelfstandiger gemaakt	
Mondiger gemaakt	

Hieronder vind je verschillende uitspraken per thema. Geef op de waardeschaal aan in welke mate je het eens bent met deze uitspraken.

1= zeer oneens, 2= oneens, 3= neutraal, 4= eens, 5= zeer eens

#### 't Schommelbootje

	1	2	3	4	5
In 't Schommelbootje ben je geen nummer maar telt elke persoon.					
In 't Schommelbootje leer je op een actieve en onderzoekende manier.					
In 't Schommelbootje is er aandacht voor creatieve en emotionele ontwikkeling.					
In 't Schommelbootje wordt rekening gehouden met het tempo en de interesse van elk kind.					
In 't Schommelbootje leer je voor jezelf en je eigen standpunt opkomen.					

In 't Schommelbootje leer je met de diversiteit van verschillende mensen omgaan.					
--	--	--	--	--	--

### De leerkrachten

	1	2	3	4	5
Ik kon met al mijn vragen en problemen terecht bij de leerkrachten.					
Ik vond dat de leerkrachten erg open stonden voor suggesties.					
Ik vond dat er een zeer fijn contact was met de leerkrachten.					
Ik vond de leerkrachten zeer bekwaam in wat zij ons aanleerden.					
Ik vond de manier waarop de leerkrachten ons iets aanleerden zeer efficiënt.					

### Medeleerlingen

	1	2	3	4	5
Ik speelde met leerlingen die jonger waren.					
Ik speelde met leerlingen die ouder waren.					
Ik speelde met leeftijdsgenoten.					
Ik ging hulp vragen aan leerlingen die een jaar ouder waren.					
Ik hielp jongere leerlingen.					
Ik had het gevoel dat iedereen welkom was in de groep ongeacht afkomst, ras, gezinssituatie,...					
Ik vond dat de leerlingen respectvol en verdraagzaam met elkaar omgingen.					
Ik heb nog oppervlakkige contacten met vroegere medeleerlingen.					
Ik heb nog zeer goede contacten met vroegere medeleerlingen.					

### Afspraken op school

	1	2	3	4	5
De schoolafspraken werden door iedereen toegepast.					
Het opstellen van regels in klasverband was nuttig.					
Afspraken konden gedurende het jaar aangepast worden.					
De gemaakte afspraken werden ook het hele jaar toegepast.					

### Schoolinfrastructuur

	1	2	3	4	5
Het schoolgebouw lag in een prettige en natuurlijke omgeving.					
Er was voldoende materiaal om de creativiteit te stimuleren.					
Ik miste moderne technologie (beamer, smartboard, pc,...).					
Ik vond het fijn om in het klaslokaal te eten.					
Er was voldoende ruimte op de speelplaats.					
De speelplaats was proper.					
De speelplaats had voldoende zitbanken.					
De speelplaats had voldoende en goede speeltuigen.					

### Freinetprincipes en -technieken.

#### Ervaringsgericht leren

	1	2	3	4	5
Ik vond het gebruik van de drukpers heel fijn.					
Ik vind het zinvol om de drukpers te vervangen door moderne ICT-middelen.					

Ik vond het fijn en nuttig om met potlood te schrijven.					
De openschoolnamiddagen hebben mijn interesse voor en inzicht in techniek sterk bevorderd.					
Ik gebruik nog steeds handwerktechnieken die ik tijdens mijn schooltijd in 't Schommelbootje heb geleerd.					
Ik vond het fijn om al experimenterend te leren.					
Ik vond veldonderzoek boeiend.					
Ik vond de toonmomenten (projectvoorstellingen) fijn.					
Ik vond de verschillende schooluitstappen boeiend.					
Ik vond de bestemmingen goed gekozen.					
Ik vind dat de school veel zorg aan het milieu besteedde.					
Ik vond de schooltuin zeer leerzaam.					

### Zelfgestuurd plannen en evalueren

	1	2	3	4	5
Ik vond de praatronde nuttig om de dag te beginnen.					
Ik vond de klasraad zeer nuttig.					
Ik vond het fijn dat ouders in de klas kwamen meehelpen.					
Ik vond de klaskrant interessant.					
Ik vond het fijn om aan de klaskrant mee te helpen.					
Ik vond het maken van een planning nuttig.					
Ik vond het werken met een contract nuttig.					
Ik vond het bijhouden van een zelfevaluatieschrift nuttig.					
Ik heb geleerd om anders en beter met kritiek om te gaan.					
Ik heb geleerd om diplomatischer kritiek aan anderen te geven.					

### DEEL 2: Ervaringen na 't Schommelbootje

#### Secundair onderwijs

Vul in de onderstaande tabel in welk secundair onderwijs je volgde na 't Schommelbootje. Indien je er meerdere hebt gevolgd, mag je ze in chronologische volgorde in de tabel zetten.

SCHOOLJAAR	SCHOOL	GRAAD EN JAAR	STUDIERICHTING	ATTEST
Vb. 2011-1012	Vb. Technisch Atheneum Hasselt	Vb. 2 <sup>e</sup> graad 2 <sup>de</sup> middelbaar	Vb. Haartooi	Vb. A-attest

In welk jaar ben je afgestudeerd voor je secundair onderwijs: (JJJJ)

### Studiekeuze

	1	2	3	4	5
Het onderwijs op 't Schommelbootje heeft mijn studiekeuze sterk bepaald.					
In 't Schommelbootje heeft men mij voldoende hulp geboden om mijn studiekeuze te maken.					
Ik vond de overgang naar het secundair onderwijs makkelijk.					

### Na het lager onderwijs koos ik opnieuw voor Freinetonderwijs

(indien je geen Freinetonderwijs koos, mag je 'niet van toepassing' aanduiden)

Omdat meerdere klasgenoten dit volgden.	
Omdat de Freinetprincipes goed bij mij pasten.	
Niet van toepassing	
Indien andere redenen: vrij in te vullen in het opmerkingen veldje <u>Opmerkingen:</u>	

### Na het lager onderwijs koos ik niet meer voor Freinetonderwijs

(indien dit niet van toepassing is voor jou, mag je 'niet van toepassing' aanduiden)

Er was geen secundaire school in de buurt die Freinetonderwijs aanbood.	
De studierichting die ik wilde volgen werd niet aangeboden in een Freinetschool.	
Niet van toepassing	
Indien andere redenen: vrij in te vullen in het opmerkingen veldje <u>Opmerkingen:</u>	

### Hoe verliep de omschakeling van Freinetonderwijs naar ander onderwijs?

(indien dit niet van toepassing is voor jou, mag je 'geen antwoord' aanduiden)

	1	2	3	4	5
Ik vond de overgang van Freinetonderwijs naar gewoon onderwijs moeilijk.					
Ik vond het reglement en de toepassing ervan heel anders dan in het Freinetonderwijs.					
Ik vond het erg moeilijk om met de leerlingen om te gaan die niet uit het Freinetonderwijs kwamen.					
Ik vond dat de leraren heel anders met ons omgingen dan in 't Schommelbootje.					
Geen antwoord					

### 't Schommelbootje heeft me de studievaardigheden geleerd om me op het secundair onderwijs voor te bereiden, want :

	1	2	3	4	5
Ik vond opzoekwerk op internet gemakkelijk					
Ik kon gemakkelijk een PowerPointpresentatie of Word-document maken					
Ik kon gemakkelijk schema's en samenvattingen maken					
Ik kon gemakkelijk mijn studie plannen en zelfstandig studeren					

**Ik had moeilijkheden met**

	1	2	3	4	5
Wiskunde/wetenschappelijke vakken					
Taalvakken					
Praktijkvakken					

**Hoger onderwijs**

Vul in de onderstaande tabel welk hoger onderwijs je volgde.

Indien je er meerdere hebt gevolgd, hoof je enkel de laatste (meest recente) te vermelden.

Indien je er geen gevolgd hebt, mag je deze vraag overslaan.

SCHOOLJAAR	SCHOOL/UNIV.	JAAR	STUDIERICHTING
Vb. 2011-1012	Vb. PXL	Vb. 2 <sup>de</sup> jaar	Vb. Lerarenopleiding

In welk jaar ben je afgestudeerd voor je hoger onderwijs: (JJJJ)

Je hoeft je enkel het meest recente afstudeerjaar te vermelden indien er meerdere zijn.

Indien je niet bent afgestudeerd voor je hoger onderwijs, mag je deze vraag overslaan.

**Invloed van Freinetonderwijs op persoonlijkheid en leven**

	1	2	3	4	5
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik goed samenwerken.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik goedluisteren naar anderen.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik makkelijk om met kritiek.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik zelfstandig werken.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik goed delegeren en organiseren.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, heb ik interessante hobby's ontdekt.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, ben ik creatief geworden.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, voed ik mijn kinderen bewust op.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, ga ik gemakkelijk met emoties om.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, ben ik politiek kritisch geworden.					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, ben ik betrokken bij de milieuproblematiek.					
Ik zou mijn kinderen ook naar 't Schommelbootje sturen.					
Bepaalde ideeën die ik heb opgedaan door het volgen van					

Freinetonderwijs wil ik zeker aan mijn kinderen doorgeven.					
Door het volgen van Freinetonderwijs heb ik gekozen voor minder technologie in mijn huis (PC, GSM, Domotica,...).					

**Algemene tevredenheid over 't Schommelbootje**

Waar ben je het meest tevreden over wat betreft 't Schommelbootje?

Waar ben je het minst tevreden over?

Heb je nog suggesties om het onderwijs in 't Schommelbootje te verbeteren?

Maak je reclame voor 't Schommelbootje?

Wens je nog iets toe te voegen?

## Bijlage II : Overzicht resultaten enquête

### Algemene gegevens

Geslacht:  Man 45%  Vrouw 54%

Geboortedatum: (DD-MM-JJJJ)

In welk jaar ben je gestart in 't Schommelbootje?

In welk jaar ben je gestopt in 't Schommelbootje?

Zat je gedurende het hele kleuter- en lager onderwijs op 't Schommelbootje? 73%

### DEEL 1: Ervaringen op 't Schommelbootje

Hieronder worden enkele stellingen opgesomd. Duid aan welke stelling(en) op jou van toepassing zijn.

#### Waarom koos je voor 't Schommelbootje?

	%
Mijn ouders kenden iemand die naar deze school ging	39
Mijn ouders kenden iemand die op deze school werkte	24
Mijn ouders zijn naar een opendeurdag gegaan	14
Mijn ouders waren geïnteresseerd in Freinetonderwijs	76
De school was gemakkelijk bereikbaar	25
Na negatieve ervaringen in het klassiek onderwijssysteem zochten mijn ouders een andere aanpak	8
Ik weet de precieze reden niet meer	10
Omdat mijn ouders mee de school hebben opgestart	16

#### 't Schommelbootje heeft mij:

	%
Een gelukkige kindertijd bezorgd	94
Boeiende leerervaringen bezorgd	81
Laten kennis maken met nieuwe vaardigheden	67
Veel vrienden en vriendinnen bezorgd	57
Goed voorbereid om in het secundair verder te studeren	41
Zelfstandiger gemaakt	86
Mondiger gemaakt	49

Hieronder vind je verschillende uitspraken per thema. Geef op de waardeschaal aan in welke mate je het eens bent met deze uitspraken.

1= zeer oneens, 2= oneens, 3= neutraal, 4= eens, 5= zeer eens

#### 't Schommelbootje

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
In 't Schommelbootje ben je geen nummer maar telt elke persoon.	2	2	0	6	25	67	92
In 't Schommelbootje leer je op een actieve en onderzoekende manier.	2	0	2	6	35	57	92
In 't Schommelbootje is er aandacht voor creatieve en emotionele ontwikkeling.	4	0	4	10	43	44	87
In 't Schommelbootje wordt rekening gehouden met het tempo en	0	0	0	16	39	45	84

de interesse van elk kind.							
In 't Schommelbootje leer je voor jezelf en je eigen standpunt opkomen.	2	0	2	22	29	47	76
In 't Schommelbootje leer je met de diversiteit van verschillende mensen omgaan.	2	2	0	10	41	47	88

### De leerkrachten

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Ik kon met al mijn vragen en problemen terecht bij de leerkrachten.	6	2	4	19	47	27	74
Ik vond dat de leerkrachten erg open stonden voor suggesties.	4	2	2	20	41	35	76
Ik vond dat er een zeer fijn contact was met de leerkrachten.	6	2	4	8	45	41	86
Ik vond de leerkrachten zeer bekwaam in wat zij ons aanleerden.	6	2	4	20	43	31	74
Ik vond de manier waarop de leerkrachten ons iets aanleerden zeer efficiënt.	8	2	6	16	45	31	76

### Medeleerlingen

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Ik speelde met leerlingen die jonger waren.	8	2	6	16	47	23	70
Ik speelde met leerlingen die ouder waren.	2	2	0	20	55	24	79
Ik speelde met leeftijdsgenoten.	0	0	0	4	37	59	96
Ik ging hulp vragen aan leerlingen die een jaar ouder waren.	22	8	14	41	24	14	38
Ik hielp jongere leerlingen.	8	2	6	37	39	16	55
Ik had het gevoel dat iedereen welkom was in de groep ongeacht afkomst, ras, gezinssituatie,...	4	2	2	12	41	43	84
Ik vond dat de leerlingen respectvol en verdraagzaam met elkaar omgingen.	4	0	4	27	35	33	68
Ik heb nog oppervlakkige contacten met vroegere medeleerlingen.	14	6	8	24	35	27	62
Ik heb nog zeer goede contacten met vroegere medeleerlingen.	38	22	16	16	16	31	47

### Afspraken op school

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
De schoolafspraken werden door iedereen toegepast.	12	2	10	25	43	20	73
Het opstellen van regels in klasverband was nuttig.	0	0	0	14	51	35	86
Afspraken konden gedurende het jaar aangepast worden.	4	0	4	39	39	18	57
De gemaakte afspraken werden ook het hele jaar toegepast.	4	2	2	43	33	20	53

### Schoolinfrastructuur

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Het schoolgebouw lag in een prettige en natuurlijke omgeving.	0	0	0	6	47	47	94
Er was voldoende materiaal om de creativiteit te stimuleren.	2	0	2	12	29	57	86
Ik miste moderne technologie (beamer, smartboard, pc,...).	66	31	35	29	4	0	4
Ik vond het fijn om in het klaslokaal te eten.	2	0	2	16	31	51	82
Er was voldoende ruimte op de speelplaats.	2	0	2	4	33	61	94
De speelplaats was proper.	0	0	0	18	37	45	82



De speelplaats had voldoende zitbanken.	6	0	6	16	43	35	78
De speelplaats had voldoende en goede speeltuigen.	4	0	4	14	37	45	82

### Freinetprincipes en -technieken. Ervaringsgericht leren

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Ik vond het gebruik van de drukpers heel fijn.	2	2	0	59	16	24	40
Ik vind het zinvol om de drukpers te vervangen door moderne ICT-middelen.	20	8	12	55	14	12	26
Ik vond het fijn en nuttig om met potlood te schrijven.	2	0	2	31	43	24	67
De openschoolnamiddagen hebben mijn interesse voor en inzicht in techniek sterk bevorderd.	8	0	8	35	31	25	56
Ik gebruik nog steeds handwerktechnieken die ik tijdens mijn schooltijd in 't Schommelbootje heb geleerd.	26	10	16	37	20	18	38
Ik vond het fijn om al experimenterend te leren.	2	0	2	10	43	45	88
Ik vond veldonderzoek boeiend.	2	0	2	16	39	43	82
Ik vond de toonmomenten (projectvoorstellingen) fijn.	8	0	8	6	41	45	86
Ik vond de verschillende schooluitstappen boeiend.	0	0	0	4	39	57	96
Ik vond de bestemmingen goed gekozen.	0	0	0	12	45	43	88
Ik vind dat de school veel zorg aan het milieu besteedde.	8	0	2	6	33	59	92
Ik vond de schooltuin zeer leerzaam.	4	2	2	49	27	20	47

### Zelfgestuurd plannen en evalueren

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Ik vond de praatronde nuttig om de dag te beginnen.	4	2	2	8	33	55	88
Ik vond de klasraad zeer nuttig.	2	0	2	27	33	37	70
Ik vond het fijn dat ouders in de klas kwamen meehelpen.	4	0	4	20	39	37	76
Ik vond de klaskrant interessant.	10	0	10	49	27	14	41
Ik vond het fijn om aan de klaskrant mee te helpen.	18	2	16	47	25	10	35
Ik vond het maken van een planning nuttig.	0	0	0	27	41	31	72
Ik vond het werken met een contract nuttig.	8	2	6	57	14	22	36
Ik vond het bijhouden van een zelfevaluatieschrift nuttig.	8	2	8	29	25	35	60
Ik heb geleerd om anders en beter met kritiek om te gaan.	6	0	6	29	33	31	64
Ik heb geleerd om diplomatischer kritiek aan anderen te geven.	10	4	6	33	24	33	57

## DEEL 2: Ervaringen na 't Schommelbootje

### Secundair onderwijs

Vul in de onderstaande tabel in welk secundair onderwijs je volgde na 't Schommelbootje. Indien je er meerdere hebt gevolgd, mag je ze in chronologische volgorde in de tabel zetten.

In welk jaar ben je afgestudeerd voor je secundair onderwijs: (JJJJ)

Secundair onderwijs na 't Schommelbootje

Leerling	Schooljaar	School	graad en jaar	studierichting	attest	afstudeerjaar secundair onderwijs
1	1985-1991	Kindsheid Jesu	6 jaren	Economie-moderne talen	A	1991
2	2000-2006	Humaniora Kindsheid Jesu		economie-talen	A	2006
3	1995-1997	Mariaburcht Stevoort	1e graad	Moderne ASO	A	2001
	1997-1999	Ursula instituut Herk-de-Stad	2e graad	Moderne ASO	A	
	1999-2001	Ursula instituut Herk-de-Stad	3e graad	Wetenschappen Wiskunde 6u	A	
4	1998-1999	sanctamaria Leuven	1e gr,1de mid	latijn	A	2005
	1999-2000	sanctamaria Leuven	1e gr,2de mid	moderne	A	
	2000-2001	Antheneum royal pauldelvauxlauzelle (Louvain-la-neuve)	2e gr,3de mid	sciene-moderne	A	
	2001-2002	Antheneum royal pauldelvauxlauzelle (Louvain-la-neuve)	2e gr,4de mid	sciene-moderne	C	
	2002-2003	KA2 Leuven	2e gr,4de mid	Sport-wetenschappen ASO	A	
	2003-2004	KA2 Leuven	3e gr,5de mid	Sport-wetenschappen ASO	A	
	2004-2005	KA2 Leuven	3e gr,6de mid	Sport-wetenschappen ASO	A	
5	1998-2000	don bosco	1ste	IW	B	2004
	2000-2004	don boscohechten	2de en 3de	mechanische technieken	A	
6	1997-1999	Mariaburcht stevoort	1e graad	Latijn	A	2003
	1999-2001	College Hasselt	2e graad	Moderne Talen - Wiskunde	A	
	2001-2003	Virga Jessecollege Hasselt	3e graad	Wetenschappen - Wiskunde	A	
7	2008-2009	Provinciale Middenschool Hasselt	1ste graad 1ste middelbaar	moderne wetenschappen	A	0
	2009-2010	Provinciale Middenschool Hasselt	1ste graad 2e middelbaar	moderne wetenschappen	A	
	2010-2011	Provinciale Handelsschool Hasselt	2e graad 3e middelbaar	Economie Wiskunde	A	
	2011-2012	Provinciale Handelsschool Hasselt	2e graad 4e middelbaar	Economie Wiskunde	A	
	2012-2013	Provinciale Handelsschool Hasselt	3e graad 5e middelbaar	Economie Wiskunde	A	

8	2003-2004	Sint-Jozef Instituut, Bokrijk	1e graad, 1e middelbaar	Moderne Wetenschappen	A	2009
	2004-2005	Sint-Jozef Instituut, Bokrijk	1e graad, 2e middelbaar	Moderne Wetenschappen	A	
	2005-2006	Technisch Instituut Heilig Hart, Hasselt	2e graad, 3e middelbaar	Elektro Technieken	A	
	2006-2007	Technisch Instituut Heilig Hart, Hasselt	2e graad, 4e middelbaar	Elektro Technieken	A	
	2007-2008	Sint-Martinus Scholen, Herk-de-Stad	3e graad, 5e middelbaar	Elektrische Installatie Technieken	A	
	2008-2009	Sint-Martinus Scholen, Herk-de-Stad	3e graad, 6e middelbaar	Elektrische Installatie Technieken	A	
9	2006-2007	Sint-Martinus Scholen, Herk-de-Stad	1ste graad 1ste middelbaar	moderne wetenschappen	A	2013
	2007-2008	Sint-Martinus Scholen, Herk-de-Stad	1ste graad 2de middelbaar	industriële wetenschappen	A	
	2008-2009	Sint-Martinus Scholen, Herk-de-Stad	2de graad 3ste middelbaar	industriële wetenschappen	A	
	2009-2010	Sint-Martinus Scholen, Herk-de-Stad	2de graad 4de middelbaar	industriële wetenschappen	B	
	2010-2011	Sint-Martinus Scholen, Herk-de-Stad	2de graad 4de middelbaar	industriële wetenschappen	A	
	2011-2012	Sint-Martinus Scholen, Herk-de-Stad	3de graad 5ste middelbaar	industriële wetenschappen	A	
10	2009-2013	Koninklijk Atheneum Sint-Truiden (Freinet-onderdeel het Kompas)	1ste - 2de graad , 1ste - 4de middelbaar	Freinet, humane wetenschappen	A	0
	2014	Koninklijk Atheneum Sint-Truiden	3de graad, 5de middelbaar	Humane wetenschappen	-	
11	2007-2008	Sociale school Heverlee				2006
	2008-2009	Sociale school Heverlee				
	2009-2010	Sociale school Heverlee				
	2010-2011	Sociale school Heverlee				
12	/	/	/	/	A	2008
13	1997-1999	Zepperen	1-3 leerjaar	ASO	A	2002
	2000-2002	herk de stad	4-6 leerjaar	ASO	A	
14	2004-2006	t'zonnetje Melveren	5,6e leerjaar	/	Geslaagd	2013
	2006-2007	Heilig Hart Heverlee	1e graad 1e middelbaar	Moderne	B	
	2007-2008	Heilig Hart-Heverlee	1e graad 2e middelbaar	sociaal toegepaste wetenschappen	B	
	2008-2009	Don Bosco Haacht	2e graad 3e middelbaar	ElectriciteitElectronica	C	
	2009-2010	Don Bosco Haacht	2e graad 3e middelbaar	Electro Technieken	A	
	2010-2011	Don Bosco Haacht	2e graad 4e middelbaar	Electro Technieken	A	
	2011-2012	Don Bosco Haacht	3e graad 5e middelbaar	Industriele ICT	A	

	2012-2013	Don BoscoHaacht	3e graad 6e middelbaar	Industriele ICT	A	
	2013-2014	Katolieke Hogeschool Leuven	1e semester	Toegepaste Informatica	100% Geslaagd	
15	2010-2012	Middenschool hasselt	1ste + 2de middelbaar	Artistieke opleiding Beeldende architecturale vorming	A	0
	2012-2014	Kunstschool hasselt	3de + 4de middelbaar		A	
16	2007-2008	VJC	1e graad 1e middelbaar	moderne wetenschappen	A	2013
	2008-2009	VJC	1e gr 2e mb	moderne wetenschappen	A	
	2009-2010	VJC	2e gr 3e mb	wetenschappen	A	
	2010-2011	VJC	2e gr 4e mb	wetenschappen	A	
	2011-2012	VJC	3e gr 5e mb	wet-wis	A	
	2012-2013	VJC	3e gr 6e mb	wet-wis	A	
	2013-2014	TU Delft	Bachelor 1e jaar	maritieme techniek		
17	2009-2014	Atheneum Royal Paul Delvaux	1ste tot 5de middelbaar	wetenschappen	A	0
18	2013-2014	vanVeldeke	1ste jaar	Latijn	A	0
19	2001-2003	Sint-JozefsintituutBokrijk	1ste graad 1ste en 2de middelbaar	moderne wetenschappen	A	2007
	2003-2005	Sint-JozefsintituutBokrijk	2de graad 3de en 4de middelbaar	wetenschappen	getuigschrift	
	2005-2007	Sint-JozefsintituutBokrijk	3de graad 5de en 6de middelbaar	techniekwetenschappen	diploma	
20	2012-2013	Kindsheid Jesu Hasselt	1ste graad, 1ste middelbaar	Optie Latijn	A	0
	2013-2014	Kindsheid Jesu Hasselt	1ste graad, 2de middelbaar	Grieks-Latijn	schooljaar nog niet af	
21	2004-2005	Sint-Jozefinstituut	Brugklas (B+)	Brugklas	A	0
	2005-2006	Heilig-Hartinstituut	1ste graad, 1ste middelbaar	Moderne wetenschappen (aso)	B	
	2006-2007	Heilig-Hartinstituut	1ste graad, 2de middelbaar	Artistieke vorming (kso)	A	
	2007-2008	Heilig-Hartinstituut	2de graad, 3de middelbaar	Sociaal technische wetenschappen (tso)	A	
	2008-2011	Steinerschool De Zonnewijzer	3de graad	Steinerpedagogie (aso)	A	
	2011-2012	CVO De Oranjerie	1ste jaar	Begeleider in de kinderopvang (bso)	C	
	2013-2014	CVO Hageland	1-4de jaar	Farmaceutisch technisch assistent (tso)	A	
22	1992-1993	KA1 Hasselt	1e graad, 1 e jaar	latijn	A	1999
	1993-1994	KA1 Hasselt	1e graad, 2 e jaar	latijn	A	
	1994-1995	KA1 Hasselt	2e graad, 1e jaar	latijn	B	

	1995-1996	KA1 Hasselt	2e graad, 1e jaar	economie-wiskunde	A	
	1996-1997	Handelsschool Hasselt	2e graad, 2e jaar	Economie-wiskunde	A	
	1997-1998	Handelsschool Hasselt	3e graad, 1e jaar	Wiskunde Wetenschappen	C	
	1998-1999	Pibo Tongeren	3e graad, 1e jaar	Biotechniek	A	
	1998-1999	Centrale examencommissie	Totale 3e graad	Biotechniek	A	
23		middenschool van handelschool kunsthumaniora brussel Pikoh bokloke academie gent Herborisme ecole de ferronerie 2013 Smeden	1st en 2de middelbaar 3de, 4de en 5de middelbaar 5de en 6de 1ste en nog een half	moderne woord vrije beeldende kunsten gecombineerde media		2003           in het 5de een B attest
24	1994-1996	Lyceum hasselt	1ste en 2 de middelbaar	Menswetenschappen	A	2000
	1996-1996	Atheneum hasselt	3 de middelbaar	Menswetenschappen		
	1997-2000	Phikohasselt	3de tot 6 de middelbaar	Architectuur	A	
25		Kindsheid Jesu Steinerschool De Es	1,2,3,4 5,6	menswetenschappen algemeen	A A	2004
26	2003-2009	PSSD Diepenbeek	1e-6e graad	latijn + humane wetenschappen	A	2009
	2009-2013	Xios Hogeschool Hasselt Sociaal- agogisch werk	3 jaar professionele bachelor Professionele bachelor			
27	1999-2005	Kindsheid Jesu	ASO 1e-6e	Menswetenschappen	A	2005
28	2003-2004	Kso Borgloon	1e en 2de middelbaar	Moderne	A	2008
	2004-2005	Kunsthumaniora Hasselt	3de4de5de6de middelbaar	Woordkunst en drama	A	
	2009-2010	KHLim	1e jaar hogeschool	Kleuteronderwijs		Niet voltooid
29	2002-2006	Sint-jozefinstituut Bokrijk	1e en 2e graad	Latijn-Wetenschappen	A	2008
	2006-2008	Provinciale Kunsthumaniora Hasselt	3e graad	Audiovisuele vorming	A	

30	2002-2009	Humaniora kindsheid jesuhasselt		wetenschappen wiskunde	A	2009
31	2001-2005	Sjbzonhoven	1st-4de middelbaar	Wetenschappen wiskunde	A,A,A,B	2008
	2005-2006	Sjbzonhoven	4de middelbaar	Wetenschappen wiskunde	A	
	2006-2008	KA 2 sport - en topsportschool	5de-6de middelbaar	Wetenschappen-sport	A,A	
32	2003-2004	KSO Borgloon		Latijn	A	2009
	2004-2005	KSO Borgloon		Latijn	A	
	2005-2006	KSO Borgloon		Humane wetenschappen	A	
	2006-2007	KSO Borgloon		Humane wetenschappen	A	
	2007-2008	KSO Borgloon		Humane wetenschappen	A	
	2008-2009	KSO Borgloon		Humane wetenschappen	A	
33	2005-2007	Virga Jessecollege	1e graad, 1e en 2e middelbaar	Moderne	A	2011
	2007-2009	Virga Jessecollege	2e graad, 3e en 4e	Economie-Moderne talen	A	
	2009-2011	Virga Jessecollege	3e graad, 5e en 6e	Humane Wetenschappen	A	
34	2005-2007	PMD	1e en 2e middelbaar	Technische wetenschappen	A	2011
	2007-2011	Kunsthumaniora Hasselt	3,4,5 en 6e middelbaar	Woord Kunst Drama	A	
35	2008-2009	Virga Jessecollege Hasselt	1e graad 1e middelbaar	Latijn	A	0
	2009-2010	Virga Jessecollege Hasselt	1e graad 2e middelbaar	Latijn-ww	A	
	2010-2011	Virga Jessecollege Hasselt	2e graad 3e middelbaar	Latijn-moderne talen	A	
	2011-2012	Virga Jessecollege Hasselt	2e graad 4e middelbaar	Latijn-moderne talen	A	
	2012-2013	Virga Jessecollege Hasselt	3e graad 5e middelbaar	Latijn-moderne talen	A	
	2013-2014	Virga Jessecollege Hasselt	3e graad 6e middelbaar	Latijn-moderne talen		
36	2005 - 2006	Virga Jessecollege	1e graad, 1e middelbaar	Latijn	A	2011
	2006 - 2007	Virga Jessecollege	1e graad, 2e middelbaar	Latijn	A	
	2007 - 2008	Virga Jessecollege	2e graad, 3e middelbaar	Economie wiskunde	A	

	2008 - 2009	Virga Jessecollege	2e graad, 4e middelbaar	Economie wiskunde	A	
	2009 - 2010	Virga Jessecollege	3e graad, 5e middelbaar	Economie wiskunde	A	
	2010 - 2011	Virga Jessecollege	3e graad, 6e middelbaar	Economie wiskunde	A	
37	2001-2003	Kindsheid jesu		Moderne wetenschappen	A	2007
	2003-2007	Sint-Jozef instituut Bokrijk		Humane wetenschappen	A	
38	2005	Ursula	1e graad	moderne	A	2011
	2007	Vjc	2e graad	economie wiskunde	B	
	2009	Vjc	3e graad	humane wetenschappen	A	
	2011	KdG		orthopedagogie		
39	2002	Steinerschool De Zonnewijzer	6 leerjaar	ASO	A	2009
	2003-2009	Steinerschool De Zonnewijzer	1-6 middelbaar	ASO	A	
	2009-2010	Interculturele uitwisseling AFS	6de middelbaar	KSO	/	
40	2005-2006	Sint-paulus college houthalen	1ste graad 1ste middelbaar	moderne	A	2011
	2006-2007	SPC	1ste graad 2de middelbaar	moderne	A	
	2007-2008	SPC	2de graad 3de middelbaar	wetenschappen	A	
	2008-2009	SPC	2de graad 4de middelbaar	wetenschappen	A	
	2009-2010	SPC	3de graad 5de middelbaar	wetenschappen-wiskunde (6u)	A	
	2010-2011	SPC	3de graad 6de middelbaar	wetenschappen-wiskunde (6u)	A	
41						2003
42	2013-2014	Van Veldeke Hasselt	1ste middelbaar	DME	\	0
43	2011-2013	Middenschool 1 Sint-Truiden	1e graad	Latijn	A	0
	2013- heden	Koninklijk Atheneum Sint-Truiden	2e graad 3e middelbaar	Latijn		
44	1993-1994	Mariaburcht	01/01	Moderne	A	2001
	1994-1995	Mariaburcht	01/02	Moderne	A	
	1995-1996	Mariaburcht	02/03	Sport - wetenschappen	A	

	1996-1997	Mariaburcht	02/04	Sport - wetenschappen	A	
	1997-1998	Mariaburcht	03/05	Sport - wetenschappen	B	
	1998-1999	KA2	03/05	Sport - wetenschappen	A	
	1999-2000	KA2	03/06	Sport - wetenschappen	C	
	2000-2001	KA2	03/06	Sport - wetenschappen	A	
45	2002-2008	Sint Aloysius Zepperen	helemaal	Latijn-Wiskunde	A	2008
46	2011-2012	Kindsheid Jesu	1ste middelbaar	uitbreiding basisvakken	A	0
	2012-2013	Kindsheid Jesu	2de middelbaar	moderne wetenschappen	A	
	2013-2014	Kindsheid Jesu	3de middelbaar	wetenschappen-wiskunde		
47	2011-2012	provinciale middenschool hasselt	1e graad 1e en tweede middelbaar	artestiek	A	0
	2013-2014	provinciaal kunshumaniorahasselt	2e graad	beeldende architecturale kunsten	A	
48	1992-1996	basisschool terdonk	3-4-5-6 leerjaar			2002
	1996-					
	1997	Normaalschool	01/02	economie wiskunde	A	
	1998	Normaalschool	3	economie wiskunde	B	
	1999-2002	KTA 1 hasselt	04/05/06	elektro mechanika	A	
49	2001 - 2005	St.-Jan Berchmansinstituut	2e graad aso	Moderne wetenschappen	B	2007
	2005 - 2007	Sint Jozefinstituut Bokrijk	3e graad tso	Techniek wetenschappen	A	
50	2004-2005	Mariaburcht Stevoort	1e graad 1e middelbaar	ASO	A	2011
	2005-2006	Mariaburcht Stevoort	1e graad 2e middelbaar	TSO	A	
	2006-2007	Mariaburcht Stevoort	2e graad 3e middelbaar	STW	A	
	2007-2008	Sint-Martinusscholen Herk-de-Stad	2e graad 4e middelbaar	EM	B	
	2008-2009	Sint-Martinusscholen Herk-de-Stad	2e graad 4e middelbaar	STW	A	
	2009-2010	Sint-Martinusscholen Herk-de-Stad	3e graad 5e middelbaar	STW	A	
	2010-2011	Sint-Martinusscholen Herk-de-Stad	3e graad 6e middelbaar	STW	A	



## Studiekeuze

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Het onderwijs op 't Schommelbootje heeft mijn studiekeuze sterk bepaald.	30	12	18	53	8	10	18
In 't Schommelbootje heeft men mij voldoende hulp geboden om mijn studiekeuze te maken.	24	10	14	37	27	12	39
Ik vond de overgang naar het secundair onderwijs makkelijk.	32	12	20	18	37	14	51

## Na het lager onderwijs koos ik opnieuw voor Freinetonderwijs

(indien je geen Freinetonderwijs koos, mag je 'niet van toepassing' aanduiden)

	%
Omdat meerdere klasgenoten dit volgden.	0
Omdat de Freinetprincipes goed bij mij pasten.	8
Niet van toepassing	88
Indien andere redenen: vrij in te vullen in het opmerkingen veldje Opmerkingen: Pas in het 3de middelbaar ben ik naar een Franstalige school (met internaat), in (Freinet-) methode gegaan. Dit gedurende 2 jaar. Ik zit wel in een methodeschool, maar geen Freinet Ik ging wel naar een methodeschool Ik heb structuur en controledruk nodig om te presteren	4

## Na het lager onderwijs koos ik niet meer voor Freinetonderwijs

(indien dit niet van toepassing is voor jou, mag je 'niet van toepassing' aanduiden)

	%
Er was geen secundaire school in de buurt die Freinetonderwijs aanbood.	67
De studierichting die ik wilde volgen werd niet aangeboden in een Freinetschool.	4
Niet van toepassing	16
Indien andere redenen: vrij in te vullen in het opmerkingen veldje Opmerkingen:  Direct na 't Schommelbootje ben ik niet naar methodeschool gegaan, die was er wel, maar was te onervaren Ben met vrienden naar het secundair gegaan. Te moeilijke overstap al naar mijn andere basisschool Dat was niet bewust, van Veldeke lag heel dichtbij, en was handig en goed Voor mensen met (zware)leerstoornissen is Freinetonderwijs (zoals ik het gevolgd heb) geen goede keuze. Er is onvoldoende begeleiding. Dichterbij Ik heb altijd een leuke tijd gehad op 't Schommelbootje en we zijn blij dat we naar een Freinetschool zijn gegaan maar na de lagere school hadden we niet het gevoel dat we persé opnieuw moesten kiezen voor Freinetonderwijs. We hebben gewoon gekozen welke school in de buurt ons goed leek. We hebben voor het secundair onderwijs geen Freinetschool gekozen en dat is mij ook goed bevallen. Een gewone secundaire school voldeed voor mij.	13

### Hoe verliep de omschakeling van Freinetonderwijs naar ander onderwijs?

(indien dit niet van toepassing is voor jou, mag je 'geen antwoord' aanduiden)

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Ik vond de overgang van Freinetonderwijs naar gewoon onderwijs moeilijk.	40	20	20	13	35	13	48
Ik vond het reglement en de toepassing ervan heel anders dan in het Freinetonderwijs.	4	0	4	7	54	35	89
Ik vond het erg moeilijk om met de leerlingen om te gaan die niet uit het Freinetonderwijs kwamen.	57	20	37	30	9	4	13
Ik vond dat de leraren heel anders met ons omgingen dan in 't Schommelbootje.	6	2	4	13	45	36	81
Geen antwoord		8					

### 't Schommelbootje heeft me de studievoordigheden geleerd om me op het secundair onderwijs voor te bereiden, want:

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Ik vond opzoekwerk op internet gemakkelijk	22	6	16	25	29	24	53
Ik kon gemakkelijk een PowerPointpresentatie of Word-document maken	28	12	16	25	27	20	47
Ik kon gemakkelijk schema's en samenvattingen maken	12	4	8	22	37	29	66
Ik kon gemakkelijk mijn studie plannen en zelfstandig studeren	22	12	10	20	31	27	58

### Ik had moeilijkheden met

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Wiskunde/wetenschappelijke vakken	51	27	24	18	22	10	32
Taalvakken	40	24	16	25	20	16	36
Praktijkvakken	86	57	29	10	4	0	4

### Hoger onderwijs

Vul in de onderstaande tabel welk hoger onderwijs je volgde.

Indien je er meerdere hebt gevolgd, hoof je enkel de laatste (meest recente) te vermelden.

Indien je er geen gevolgd hebt, mag je deze vraag overslaan.

In welk jaar ben je afgestudeerd voor je hoger onderwijs: (JJJJ)

Je hoeft je enkel het meest recente afstudeerjaar te vermelden indien er meerdere zijn.

Indien je niet bent afgestudeerd voor je hoger onderwijs, mag je deze vraag overslaan.

Hoger onderwijs					
Leerling	Schooljaar	Studierichting	jaar	diploma	Afstudeerjaar Hoger Onderwijs
1	1991-1995	Universiteit Hasselt	4 jaar	T.E.W. master	1996
	1995-1996	Universiteit Hasselt	1 postuniversitair jaar	MBA in internationale marketing	
2	2006-2010	Provinciale Hogeschool Limburg		Marketing	2013
	2010-2014	Katholieke Universiteit Leuven		Communicatiewetenschappen	
3	2002-2005	KHLeuven	1e/2e/3e	Verpleegkunde	2005
4	2006-2007	KHBO	1ste	Prof. Bachelor elektromechanica Luchtvaart	2009
	2007-2008	KHBO	2de	Prof. Bachelor elektromechanica Luchtvaart (aspirant lijnpiloot)	
	2008-2009	KHBO/BAFA	3de	Prof. Bachelor elektromechanica Luchtvaart (aspirant lijnpiloot)	
	2009-2010	BAFA	praktijk	lijnpiloot	
	2010-2011	BAFA	praktijk	lijnpiloot	
	2012-2013	Ace-Groep T	1ste	Bedrijfsautomatisatie	
	2013-2014	Ace-Groep T	2de	Bedrijfsautomatisatie	
5					
6	2004-2008	U Hasselt	1 + 2 + 3	Bachelor TEW	2008
7	2013-2014	Provinciale Handelsschool Hasselt	2014	Economie wiskunde	
8	2009-2010	Xios Hogeschool	1e Bachelor	Maatschappelijk Assistent	2013

	2010-2011 2011 (Overschakeling in april)	Xios Hogeschool PHL/PXL	2e Bachelor 1e Bachelor	Maatschappelijk Assistent Rechtspraak	
	2011-2012	PHL/PXL	2e Bachelor	Rechtspraak	
	2012-2013	PHL/PXL	3e Bachelor	Rechtspraak	
	2013-2014	Vrije Universiteit Brussel	1e Jaar Schakelprogramma	Rechten	
9	2013-2014	Univ. Hasselt	1ste jaar	Faculteit industrieel ingenieurswetenschappen	
<hr/>					
10					
<hr/>					
11	2007-2008	Sociale school Heverlee	1	sociaal werk	2011
	2008-2009	Sociale school Heverlee	2	maatschappelijk advisering	
	2009-2010	Sociale school Heverlee	2	sociaal-cultureel werk	
	2010-2011	Sociale school Heverlee	3	sociaal-cultureel werk	
12	2013	KHL	/	Maatschappelijk werk	2013
13	2007	KULEUVEN		Master in Education Science	2009
	2009	KULEUVEN		Master in Statistics	
14	2013-2014	Katholieke Hogeschool Leuven	1e semester	Toegepaste Informatica	2014

15	2013-2014	Kunstschool Hasselt	4de jaar	Beeldende architecturale vorming
16	2012-2013 2013-2014	VJC TU Delft	6e jaar 1e jaar	wet-wis maritieme techniek Bsc 1e jaar (nog bezig)
17	nog aan het studeren	Atheneum Paul Delvaux	2013-2014	Wetenschappen
18	2013-2014	Van Veldeke	1ste jaar	Latijn
19				
20	/	/	/	/
21				
22	2000-2003	EhB	2003	Chemie-milieuzorg
				2003

2003

Milieucoördinator B

---

23	geen				
24	2001-2004	Ehsal hogeschool Brussel	1ste tot 3 de jaar	Sociaal cultureel werk	2004
25		Xios	bachelor	maatschappelijk assistent	2008
26	2012-2013	Xios Hogeschool Hasselt	2013	Sociaal- agogisch werk	2013
27	2007-2008	Katholieke Hogeschool Leuven	3	Professionele Bachelor in het Sociaal Werk	2013
	2012-2013	Universiteit Gent	4	Master in de Psychologie	
28					
29	2008-2009	Katholieke Universiteit Leuven	1e bachelor	Geschiedenis	2013
	2009-2010	Katholieke Universiteit Leuven	2e bachelor	Geschiedenis	

	2010-2011	Katholieke Universiteit Leuven	3e bachelor	Geschiedenis	
	2011-2012	Universiteit Gent	Master	Geschiedenis	
	2012-2013	Universiteit Gent	Master	Geschiedenis	
30	2010-2011	UNIVERSITEIT LEUVEN		BIOLOGIE	
	-2012	UNIVERSITEIT ANTWERPEN		INDUSTRIEEL PRODUCTONTWIKKELING	
31	2008-2013	Anglo-european college of chiropractics	Afgestudeerd	Chiropractie	2013
32					
33	2011-2014	KHLim	3e jaar	Lerarenopleiding BaSO, PO-PAV	
34	2011-2013	PXL	1e en 2e jaar	Juwelontwerp en Edelsmeedkunst	
	2013-2014	KULeuven	3e jaar	Kunstwetenschappen	
35	2013-2014	Secundaire school Virga Jessecollege Hasselt	6e middelbaar	Latijn-moderne talen (dit jaar studeer ik af aan het middelbaar)	
36	2013 - 2014	Uhasselt	3e jaar	Architectuur (nog niet afgestudeerd)	

37	2007-2012 2012-2013 2013-2014	Katholieke universiteit Leuven Katholieke universiteit Leuven Vrije universiteit Brussel		Master of laws in de rechten Master in het notariaat Master in het fiscaal recht	
38	2014	KdG	3e jaar	orthopedagogie	
39	2010-2013	Katholieke Hogeschool Leuven	1ste tot 3de jaar	Verpleegkunde	2013
40	2013-2014	KULeuven	3de	kiné	
41					
42					
43					
44					



45	2013-2014	PXL	3	Toegepaste Informatica	
46	2013-2014	kindsheid jesu	3de middelbaar (nog steeds bezig)	wetenschappen-wiskunde	
47	2013-2014	Pikoh	3e jaar	BAK	
48	2003	Xios	1bachelor	elektro mechanica	2009
	2004	Xios	2 bachelor	elektro mechanica	
	2005	Xios	3 bachelor	elektro mechanica	
	2006	Xios	3 bachelor	elektro mechanica	
	2007	Xios	1 schakeljaar	EM onderhoudstechn	
	2008	Xios	2 master	EM onderhoudstechn	
49	2007 - 2012	PXL	afgestudeerd	Industrieel Ingenieur Bouwkunde	2012
50	2011-2014	KHLim Diepenbeek	3e jaar	Profesionele bachelor Chemie	

## Invloed van Freinetonderwijs op persoonlijkheid en leven

		1	2	3	4	5	
		Percentage					
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik goed samenwerken.	4	0	4	24	47	25	72
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik goedluisteren naar anderen.	4	0	4	20	41	35	76
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik makkelijk om met kritiek.	10	0	10	39	41	10	51
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik zelfstandig werken.	4	0	4	8	49	39	88
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, kan ik goed delegeren en organiseren.	8	2	6	33	47	12	59
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, heb ik interessante hobby's ontdekt.	24	8	16	41	22	14	36
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, ben ik creatief geworden.	16	2	14	24	37	24	61
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, voed ik mijn kinderen bewust op.	14	12	2	57	16	14	30
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, ga ik gemakkelijk met emoties om.	18	6	12	53	25	4	29
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, ben ik politiek kritisch geworden.	20	10	10	37	24	20	44
Doordat ik Freinetonderwijs heb gevolgd, ben ik betrokken bij de milieuproblematiek.	12	2	10	25	33	29	62
Ik zou mijn kinderen ook naar 't Schommelbootje sturen.	12	4	8	20	24	45	69
Bepaalde ideeën die ik heb opgedaan door het volgen van Freinetonderwijs wil ik zeker aan mijn kinderen doorgeven.	4	2	2	16	29	51	80
Door het volgen van Freinetonderwijs heb ik gekozen voor minder technologie in mijn huis (PC, GSM, Domotica,...).	55	24	31	27	8	10	18

## Algemene tevredenheid over 't Schommelbootje

Waar ben je het meest tevreden over wat betreft 't Schommelbootje?

1	- manier van lesgeven - praatronde - projecten - blokjes - aandacht voor de talenten in ieder kind - openschoolnamiddag, frietjesdag - schoolreizen
2	Algemeen losse omgang, de projecten en de werking daar rond, de betrokkenheid van de ouders
3	- creativiteit, en KIND ZIJN, spelen, en toch zoveel geleerd. - zoveel geleerd op een manier waar kinderen in andere scholen waarschijnlijk nog niet van gehoord hebben - Jo Verhenneman
4	- zeer goede vrienden aan over gehouden! nog steeds mijn beste vrienden na 16jaar - op sociaal gebied heel veel geleerd - Roemenië reis en Pyreneeën zal ik nooit vergeten - Een zeer mooie tijd van mijn leven :-)

- 5 - leren zelfstandig alsook in groep werken  
- niet-prestatiegericht onderwijs
- 6 herinner ik me niet meer
- 7 De manier van werken en denken: Meer zelfstandigheid, meer nadenken over welke zaken mij liggen, "Thinking outside the box", Leren om na te denken over de materies waarmee we bezig waren, eerder dan gewoonweg iets leren omdat het zo in het boek staat.
- 8 De wijze waarop ieder zijn eigen ritme kon volgen tijdens de lessen.
- 9 Ieder kind wordt opgeleid op zijn eigen tempo. Ook is het nodige materiaal aanwezig om de creativiteit te stimuleren. Je leert samenwerken met anderen, maar ook zelfstandig werken door de projecten. Wat ook fijn is, is dat de inbreng van iedere leerling welkom is. De projecten zoals schooltoneel en zelf liedjes maken (en optredens ervan) zijn zeker ook een pluspunt van de school! Je leert omgaan met iedereen, wat je sociale zelf verbetert! Ook na het middelbaar hou je contact met oude klasgenoten. Dit contact wordt ook bevorderd door de school zelf, door de jaarlijkse fuif waar oud-leerlingen welkom zijn.
- 10 De leerkrachten
- 11 De andere ouders
- 12 goede contacten en herinneringen.
- 13 zelfstandig leren oplossingen zoeken en denken
- 14 ontwikkeling van zelfstandigheid
- 15 De mensen
- 16 De vrijheid die kinderen krijgen om zich te ontwikkelen en op zoek te gaan naar zichzelf.
- 17 Ik vond alles gewoon heel goed! Bedankt voor die mooie jaren!
- 18 Dat we vrije teksten enzo moesten/mochten schrijven, en dat we naar de bib gingen, lezen en schrijven doe ik heel graag, ik ben daarom nu (best) goed in taal.
- 19 Het creatief motiveren van kinderen.
- 20 De sfeer: iedereen hoort bij de groep. Het is echt een 'één voor allen, allen voor één' sfeer.
- 21 zelfstandigheid, creativiteit, samenwerken, organiseren, doorzetten
- 22 Het warme contact met de leerkrachten. Ze staan dicht bij de leerlingen.
- 23 Het probleem is dat ik het me niet goed meer kan herinneren. Ik heb prachtige herinneringen aan 't Schommelbootje en het heeft een creativiteit meegegeven. De opzoekingswerken, onze boekhouding voor de reis naar Roemenië, zelf genieten in elkaar steken, het vergaren van kennis over de wereld, en spelen. Geen reclame en snoep
- 24 Creativiteit
- 25 Zelfstandig leren, openheid, respect, op maat en niveau van iedere leerling
- 26 - Kind kunnen en mogen zijn  
- Omgaan met eigenheid van elke persoon  
- Leren zelfstandig werken en in groep samenwerken
- 27 Het was een leuke tijd
- 28 Kritische geest en zelfstandigheid
- 29 - Zelfstandig werken wordt goed aangeleerd.  
- Iedereen is vriendelijk tegen elkaar, leuke sfeer om in op te groeien.  
- Creativiteit wordt gestimuleerd.  
- Denken aan medemens, ecologie, gelijkheid.  
- De praatronde  
- De warme choco op vrijdag na het zwemmen.  
- De grote zandbak  
- De boot

- Frietjesdag

- 30 Algemene sfeer
- 31 De fijnste manier om groot te worden, niet door elk uur achter je bureau te zitten maar perfect af te wisselen met iets andere lesmethodes
- 32 Manier van lesgeven/projecten/omgang met elkaar (ouders/leerkrachten/leerlingen)/opendeurdagen: nog altijd leuk voor oud-studenten! (de sfeer vooral, activiteiten, lekker eten...)
- 33 Het leren verdraagzaam omgaan met mekaar. Mekaar leren respecteren en ook met verantwoordelijkheid en respect leren omgaan met objecten. Het creatief leren en vrijheid krijgen om bepaalde zaken op andere manieren te leren kenen. Zelfstandig omgaan met taken.
- 34 De leuke sfeer, de losse omgang met leerkrachten, het leren omgaan met andere kinderen en het helpen van jongere kinderen en kleuters. In de school was dat zo gewoon en dat heeft me altijd een goed gevoel gegeven. Een beetje iedereen kent iedereen! De ouders werden in het schoolgebeuren betrokken en dat hebben mijn ouders ook geapprecieerd.
- 35 Bosklassen en zelfstandigheid
- 36 De gemoedelijkheid, zelfstandige projecten, schoolreizen
- 37 Zelfstandigheid en zelfwaardering en respect
- 38 Het ruim ingaan op hedendaagse gebeurtenissen en dingen waar wij op dat moment mee bezig waren.
- 39 Hechte groep waar ik nog altijd regelmatig contact mee heb
- 40 samenhorigheid bij de kinderen, tolerantie.
- 41 De fijne sfeer en weinig huiswerk
- 42 Ik ben vooral tevreden over dat ik goed heb leren informatie verwerken en presenteren.
- 43 Aangename omgeving om als kind te vertoeven.
- 44 Gepersonaliseerde aanpak, eigen tempo werken. Uitstappen Roemenië en Pyreneeën.
- 45 Dat het zo een kleine school is, de leerlingen die het moeilijker hebben worden goed geholpen. We moesten niet gewoon aan bankjes zitten en werken. De leerlingen worden betrokken met van alles.
- 46 Ze waren heel los tegen je, en je leerde veel dingen die je in andere gewone scholen niet leert, je doet speciale dingen zoals openschoolnamiddag en dat vind ik goed omdat je dan met allerlei verschillende onderwerpen te maken krijgt
- 47 vrijheid en grote speelplaats. Ik zat er maar tot het 3e studiejaar
- 48 Het menselijke/persoonlijke aspect
- 49 De mensen die ik er heb leren kennen.

Waar ben je het minst tevreden over?

- 1 Dat ik het gevoel had dat ik door kinderen van andere lagere scholen als 'anders' beschouwd werd omdat wij van de Freinetschool kwamen
- 2 toch moeilijke overgang om te "leren leren" in het middelbaar
- 3 Leren leren, de overschakeling naar traditioneel onderwijs
- 4 niks
- 5 Omdat de school relatief kleinschalig was/is, waren de klassen zoals ze op jonge leeftijd gevormd waren, dikwijls hetzelfde gedurende heel de loopbaan van een kind. Er was wel afwisseling tussen leerlingen van 1 jaar ouder en 1 jaar jonger, maar door de hechtheid van de school ontstonden er dikwijls zeer hechte vriendschappen, maar waren er elk jaar ook kinderen die gedurende heel hun kinderjaren net uit de boot vielen.
- 6 Al de foto's die er werden getrokken(heb nooit veel opgehad met camera's)

- 7 Misschien een gesprek op het einde van het schooljaar om met de leerling te bespreken welke studierichting hij/zij gaat kiezen?
- 8 Helpen met planning
- 9 Leerkrachten en hun instelling
- 10 Mijn persoonlijke prestatie in der tijden.
- 11 Dat het je niet echt klaarstoomt voor de "echte" wereld
- 12 Geen idee
- 13 de begeleiding bij sommige projecten
- 14 Dat er niet wordt geleerd te blokken, zoals bijvoorbeeld bij woordjes Latijn of Frans moet, en grote hoeveelheden te leren, zoals een herhalingstoets Latijn bijvoorbeeld.
- 15 Het leren leren en kennis op doen, lessen volgen
- 16 De andere kant van de medaille is dat als leerkracht en leerling karakterieel niet klikken, dit voor het kind zeer moeilijk is. Zeker als de leerkracht niet kan verbergen dat de band er helemaal niet is.  
Een kind is kwetsbaarder als die band gestimuleerd wordt.
- 17 geen idee
- 18 Leren leren
- 19 te weinig werken met ICT
- 20 Minder goed leren omgaan met prestatiedruk
- 21 Niet iedereen van medeleerlingen was altijd even lief/fijn
- 22 De overname van de hedendaagse betutteling van kinderen door de school
- 23 Ik kan niets vinden dat de moeite is om hier neer te schrijven.
- 24 Groot verschil met secundair onderwijs door met momenten bijna te veel vrijheid te krijgen
- 25 Het is al lang geleden en ik heb weinig tot geen enkele slechte herinnering
- 26 De voorbereiding op het secundair onderwijs kan beter.
- 27 ZO
- 28 Het leren studeren, de overgang van lagere school naar het secundair onderwijs
- 29 Kleine achterstand voor Frans
- 30 Te weinig algemene geschiedenis was het enige wat ik miste in het middelbaar
- 31 niet met druk kunnen omgaan
- 32 Het huiswerk wat we wel hadden
- 33 Over de problemen die zich soms in de klas voordeden (tussen leerlingen)
- 34 De aangeleerde studieattitude.
- 35 Onverschilligheid bij wat ik ervoer als pestgedrag.
- 36 Het Frans, ik heb meerdere malen voorgehad dat er in het middelbaar werd gezegd: "dit hebben jullie in het lager gezien." Wat dan niet het geval was.
- 37 de overgang van t' Schommelbootje naar het middelbaar vond ik redelijk moeilijk
- 38 Structuur
- 39 Slechte voorbereiding op een algemeen secundair onderwijs.

Heb je nog suggesties om het onderwijs in 't Schommelbootje te verbeteren?

- 1 Ik heb Frans op zelfstandige basis met koptelefoon geleerd. Regelmatig kregen we een klassikale grammaticales. Voor een andere leerling en mij volstond dit niet. (We waren maar met 5 leerlingen in ons klasje.) Frans is ook in het secundair een probleem
- 2 zie "wens je nog iets toe te voegen"
- 3 Nee
- 4 leerlingen beter voorbereiden voor het middelbaar onderwijs, ik kwam terecht in een zeer katholieke school en dit was een enorm verschil

- 5 nee, niet echt. het liep allemaal goed
- 6 Nee
- 7 idem vorige vraag.
- 8 Neen
- 9 Verlies de charme van vroeger niet.
- 10 meer klemtoon leggen op het concept leren en er minder speels mee omgaan
- 11 neen
- 12 Al eerder beginnen (in het 5de) met oriëntering voor het middelbaar, zodat ze beter weten wat ze willen studeren.
- 13 Kleuterklassen met kleuters van alle leeftijden. Vaker (project)voorstellingen doen (wekelijks).
- 14 Buiten al het speels leren ook laten kennismaken met blokken (zie vorige vraag).
- 15 Hulp voor mensen met leerstoornissen
- 16 Neen, beter aan de nieuwe ouders vragen
- 17 het is te lang geleden
- 18 Neen
- 19 opnieuw meer buitenlandse uitstappen
- 20 Nee
- 21 Keep on rockin' on the old way, verroeste nagels, paletten en olietonnen leren kinderen meer dan inspiratieloze prefab verzekeringsconforme speeltuigen
- 22 Het aanleren van werken met computers vanaf 5de leerjaar
- 23 Ben hier al te lang weg voor
- 24 In mijn tijd was het onderwijs heel goed dus ik veronderstel dat dit nu ook nog het geval is!
- 25 vooral in het 6e leerjaar leerlingen voorbereiden op het secundair onderwijs. Eventueel info avonden organiseren voor ouders en leerlingen i.v.m. studiekeuzes en de overschakeling van werkwijzen in het middelbaar.
- 26 Eigenlijk niet, kan er nu geen bedenken...
- 27 Nee
- 28 Geen
- 29 behoud het zelfstandigheid project
- 30 te lang uit
- 31 Nee
- 32 Ik ken de huidige werking helemaal niet. Ik ben dus niet goed geplaatst om opmerkingen of bemerkingen te geven.
- 33 Te lang geleden, ik weet niet wat er anders is.
- 34 Het niveau van de Franse lessen verhogen, maar voor de rest was ik zeer tevreden over het schooltje.
- 35 een beetje meer voorbereiden op het middelbaar
- 36 te lang geleden

#### Maak je reclame voor 't Schommelbootje?

- 1 Mijn 2 kinderen zitten er intussen ook. Eentje zit in het 6de leerjaar, de andere in het 4de leerjaar.
- 2 Ja, ik ben heel tevreden over mijn ervaring in 't Schommelbootje.
- 3 Nee
- 4 Bwa ja, maar ik ben van Leuven...dus het is een beetje ver
- 5 ja
- 6 niet echt, maar als Freinetonderwijs ter sprake komt, zal ik dit zeker niet afraden

- 7 nee
- 8 Niet actief, maar als 't Schommelbootje ter sprake komt, dan raad ik het zeker aan aan mensen die hun kinderen er naar toe willen sturen.
- 9 eerlijk gezegd ben ik niet zo bezig met andere mensen over te halen hun leven op een bepaalde manier in te vullen. Dus nee, ik ben niet bezig met reclame te maken voor 't Schommelbootje te maken.
- 10 Ja, als er ouders zijn die een school zoeken voor hun kind en ze weten nog niet goed waarheen, dan raad ik 't Schommelbootje zeker aan! Ook ouders die overwegen om hun kind naar 't Schommelbootje te sturen, krijgen alleen maar positieve reactie van mij!
- 11 Ja
- 12 Neen
- 13 Hier en daar komt dat wel eens boven.
- 14 Nee
- 15 Neen
- 16 Soms, maar ik woon niet meer in België.
- 17 Ja!
- 18 Soms
- 19 Ja
- 20 Ja, zeker! Het is en blijft een geweldige school met toffe leerkrachten.
- 21 Nee
- 22 Woon niet meer in de regio, dus neen.
- 23 ik woon een beetje aan de andere kant van het land nu
- 24 Zeker. Eigen kinderen zitten er nu ook
- 25 Ja
- 26 Ja
- 27 Ja, heel veel zelfs
- 28 Soms, ik verdedig Freinet wel altijd. Er zijn veel mensen die het niet begrijpen omdat ze het niet kennen.
- 29 Altijd en overal
- 30 Word, Excel, internet (maar niet te extreem)
- 31 Nee
- 32 Altijd als mensen me vragen waar heb je op school gezeten zeg ik met veel trots 't Schommelbootje, ook als we in een discussie of gesprek belanden over onderwijs zeg ik dat er niks beters is als Freinetonderwijs en dat ik nergens liever was geweest dan in 't Schommelbootje
- 33 Iedereen in mijn omgeving (medestudenten/leerkrachten/docenten) weten dat ik naar het Freinetonderwijs ging en wat ik er allemaal deed
- 34 Uiteraard. 't Schommelbootje heeft mij de tijd van mijn leven bezorgd. Het is als een grote familie waarbinnen je stapt. Ik ging met plezier naar school en het afscheid was dan ook moeilijk.
- 35 Nee
- 36 Nee
- 37 nee, te ver
- 38 ja, ik ga altijd zeggen hoe een leuke tijd ik in 't Schommelbootje gehad heb en het zeker ook aanbevelen.
- 39 Ja
- 40 Nee
- 41 Ja, altijd.

- 42 Neen, maar ik raad het ook niet af wanneer iemand me vragen stelt.
- 43 Ja, het klassieke onderwijs is archaisch en Freinet is een geldig alternatief.
- 44 Niet echt, nee.
- 45 niet echt.
- 46 Soms
- 47 Ja
- 48 Ja, maar er moet wel altijd bij worden vermeld dat het Freinetonderwijs niet voor iedereen is.

Wens je nog iets toe te voegen?

- 1 Sommige vragen in de enquête waren niet op mij van toepassing. Hier was geen vak voor voorzien. Ook vind ik sommige uitspraken nogal 'straf'. bv: ik kan inderdaad goed samenwerken. Dit zal onder andere komen door mijn ervaringen in 't Schommelbootje, maar dit is zeker niet de enige oorzaak. De manier van vraagstelling is soms verwarrend.
- 2 Veel succes met je enquête! :-)
- 3 Ik lees hier dat ' Schommelbootje minder technologie in huis aanleert... ik hoop echt dat dat niet is waar Freinet nu voor staat! want dan stop ik met er reclame voor te maken. Gaat 't Schommelbootje de tuinbouw richting in? enfin, ik weet niet wat de normen en waarden van 't Schommelbootje vandaag zijn. Ik zou dus eigenlijk nog wel eens naar een opendeurdag van 't Schommelbootje willen gaan! Voor mij is Freinet: creatief, zelfstandig, en kind zijn... maar ieder heeft zijn eigen Freinetidee zeker.(soms zou er in deze enquête de optie "niet van toepassing moeten zijn... wij hadden nog geen ICT les, dus over zo'n dingen kan ik ook niet oordelen).
- 4 Nee
- 5 Neen
- 6 Nee
- 7 Nee
- 8 't Schommelbootje is als een tweede thuis! Ik ging super graag naar school en heb de hele dag geweend toen mijn periode op 't Schommelbootje voorbij was. Ik, als leerling, heb geen enkele negatieve ervaring met 't Schommelbootje die me is bijgebleven. Ik herinner me het als een prachtige school, die me een zalige kindertijd heeft bezorgd.
- 9 Neen
- 10 't Schommelbootje was een aangename, stressvrije tijd voor mij maar toen ik in een andere school kwam was dat ineens heel anders. Ik ben in 't Schommelbootje te weinig begeleid en gemotiveerd geweest om echt bewust te leren. Wel heb ik geleerd alles goed te relativeren en mijn plan te trekken.
- 11 Neen
- 12 Ik kon me geen betere lagere schooltijd wensen dan op 't Schommelbootje.
- 13 dat ik over het algemeen zeer tevreden ben over mijn jaren in 't Schommelbootje
- 14 nee
- 15 Nee, niet meteen.
- 16 ik ben erg ontevreden over enkele leerkrachten wegens weinig/geen hulp en weinig/geen kennis van wat Freinet inhoudt
- 17 Neen
- 18 ik denk het niet
- 19 De leerkrachten maken de school. Gedreven leerkrachten
- 20 tevreden van de ervaring op deze school. Zou mijn kinderen er zeker naartoe sturen.
- 21 Nee
- 22 Nee



- 23 Merci, door jullie hebben we minder oogkleppen dan kinderen uit het traditionele onderwijs, zorg er voor dat het Freinetsysteem de norm wordt.
- 24 :D keep smiling
- 25 Ook al is het lang geleden dat ik op 't Schommelbootje heb gezeten denk ik er nog altijd met veel plezier aan terug, en veel groetjes aan de leerkrachten die het zo leuk hebben gemaakt!
- 26 Ik ben blij dat ik naar deze school ben gegaan, ik kom graag nog eens een kijkje nemen op de opendeurdag om mijn oude vrienden terug te zien en om nog eens een babbeltje te slaan met de leerkrachten die vrienden zijn geworden doorheen de jaren.
- 27 Nee
- 28 Neen
- 29 Nee
- 30 Neen
- 31 Ja
- 32 Nee
- 33 Veel succes!
- 34 Nee.
- 35 Neen
- 36 neen.
- 37 was een fijne tijd met leuke mensen

## Bijlage III : Lijst met Freinetscholen in Frankrijk

Liste des “ équipes Freinet ”  
Mise à jour – Automne 2013

Ecole/Etablissement	Coordonnées téléphoniques adresses électroniques	Contacts	Circonscription administrative
École Célestin Freinet 1133, chemin Célestin Freinet 06140 VENCE	Tél. : 04 93 58 66 96 <a href="mailto:ecolefreinet@wanadoo.fr">ecolefreinet@wanadoo.fr</a>		
École maternelle Jean Moulin 19 rue Jean Moulin 10600 LA CHAPELLE ST LUC  4 classes	Tél. : 03 25 79 57 13 Mél. : <a href="mailto:ce.0100795k@ac-reims.fr">ce.0100795k@ac-reims.fr</a> <a href="mailto:christian.rousseau@icem-freinet.org">christian.rousseau@icem-freinet.org</a>	Christian Rousseau	
École Major Cathédrale 41 A rue de l'évêché 13002 – MARSEILLE classes, dont 1 clis, 1 clin (ZEP)	Tél. : 04 91 91 21 51 Mél. : <a href="mailto:ecole.lamajor@cime.org">ecole.lamajor@cime.org</a>  <a href="mailto:agneslubin@hotmail.fr">agneslubin@hotmail.fr</a>	Claudie Broda : 06 73 79 34 64 Agnès Lubin.	
École Freinet Bonneveine 52, avenue du Sablier 13008 MARSEILLE 6 classes élémentaire	Tél. : 04 91 73 31 45 Mél. : <a href="mailto:ecole.bonneveine2@cime.org">ecole.bonneveine2@cime.org</a> <a href="mailto:pe.anais.durand@wanadoo.fr">pe.anais.durand@wanadoo.fr</a>	Anaïs Durand	
École La Treille – 169, route de la Treille 13011 MARSEILLE 3 classes (mat au CM2)	Tél. : 04 91 43 10 51 Mél. : <a href="mailto:ecole.latreille@cime.org">ecole.latreille@cime.org</a>	SylvieFragionne, Virginie Fragionne, Audrey Prunetta.	
École élémentaire Les Fabrettes Unité pédagogique Freinet Chemin de Minet 13015 MARSEILLE 5 classes élémentaire	Tél. : 04 91 51 03 82 Mél. : <a href="mailto:ce.0131636h@ac-aix-marseille.fr">ce.0131636h@ac-aix-marseille.fr</a> <a href="mailto:damienrauch@voila.fr">damienrauch@voila.fr</a>	Damien Rauch	
École maternelle La Mareschale 4, rue de Tübingen 13090 AIX EN PROVENCE 3 classes maternelle	Tél. : 04 42 59 06 71 Mél : <a href="mailto:anne-charbonnel@orange.fr">anne-charbonnel@orange.fr</a> <a href="mailto:verovicente@free.fr">verovicente@free.fr</a>	Anne Charbonnel, Véronique Vicente Hélène Strauch	
École élémentaire La Mareschale 8, av. Albert Baudoin 13090 AIX EN PROVENCE 7 classes élémentaire	Tél. : 04 42 59 24 77 Mél. : <a href="mailto:maryline.matilla@wanadoo.fr">maryline.matilla@wanadoo.fr</a> <a href="mailto:dominique.rouxmarch@laposte.net">dominique.rouxmarch@laposte.net</a>	Maryline Matilla, Dominique Roux, Sylvie Cuny	

<p>CLEF (collège lycée enseignement Freinet) Collège Jean Jaurès Place Louis Marin 13600 LA CIOTAT</p> <p>Lycée Lumière Chemin de Virebelle 13600 LA CIOTAT 7 classes 18 professeurs engagés en Pédagogie Freinet</p>	<p>Tél. : 04 42 08 38 38 Mél. : <a href="mailto:ce.0131747d@ac-aix-marseille.fr">ce.0131747d@ac-aix-marseille.fr</a> <a href="mailto:herve.nunez@orange.fr">herve.nunez@orange.fr</a> <a href="mailto:marion.agostini@bbox.fr">marion.agostini@bbox.fr</a> <a href="mailto:cathy.rigal.13600@gmail.com">cathy.rigal.13600@gmail.com</a></p>	<p>Marion Agostini, Hervé Nunez, Cathy Rigal.</p>	
<p>École Freinet 1807, quartier du bois 14200 HEROUVILLE Saint CLAIR 7 classes</p>	<p>Tél. : 02 31 95 64 39 Mél. : <a href="mailto:michel.xufre@free.fr">michel.xufre@free.fr</a> <a href="mailto:marlegay@yahoo.fr">marlegay@yahoo.fr</a></p>	<p>Nicole Auxepaules, Martine Legay, Anne Jolin, Michel Xufré.</p>	
<p>École Publique Célestin Freinet 6, rue d'Avranches 29200 BREST 4 classes élémentaire</p>	<p>Tél. : 02 98 03 16 05 Fax : 02 98 47 31 75 Mél. : <a href="mailto:ee.celestin-freinet@ecoles-brest.fr">ee.celestin-freinet@ecoles-brest.fr</a></p>	<p>Maryse Le Carre, Gilles Calvarin, Gérard Viudès.</p>	
<p>École Martinon Rue Célestin Freinet 33170 GRADIGNAN 4 classes élémentaires</p>	<p>Tél. : 05 56 89 18 81 Fax : 05 56 89 68 33 Mél. : <a href="mailto:e.martinon.gradignan@ac-bordeaux.fr">e.martinon.gradignan@ac-bordeaux.fr</a></p>	<p>Dominique Bellue, Anne Ivaldi, Jacqueline Delfieux, Claire Echardel.</p>	
<p>École élémentaire Léon Grimault 22, bd Léon Grimault 35200 RENNES 7 classes élémentaires</p>	<p>Tél. : 02 99 51 85 16 Fax : 02 99 32 04 69 Mél. : <a href="mailto:0351829y@ac-rennes.fr">0351829y@ac-rennes.fr</a> <a href="mailto:pierrick.descottes@icem-freinet.org">pierrick.descottes@icem-freinet.org</a></p>	<p>Pierrick Descottes, Yaëlle Guégan de Queiroz, Maryline Pertué.</p>	<p>Rennes - ASH Second degré</p>
<p>École Primaire de Villard Saint-Christophe Place de la mairie 38119 VILLARD ST CHRISTOPHE 2 classes</p>	<p>Tél. : 04 76 30 12 83 ou 04 76 83 03 94 Mél. : <a href="mailto:ce.0381457c@ac-grenoble.fr">ce.0381457c@ac-grenoble.fr</a></p>	<p>Nathalie Lozinguez, Laetitia Besche.</p>	
<p>École Publique Ange Guépin 4, chemin du Relais 44000 NANTES 5 classes élémentaires</p>	<p>Tél. : 02 40 49 01 46 Fax : 02 40 49 38 45 Mél. : <a href="mailto:ce.0441695d@ac-nantes.fr">ce.0441695d@ac-nantes.fr</a></p>	<p>Patrice Jounot, Sophie Cosneau, Agnès Le Floch, Reno Geng-Ortoli</p>	
<p>École Célestin Freinet Place de Linkebeek 49750 ST LAMBERT DU LATTAY</p>	<p>Tél. : 02 41 78 34 17 Mél. : <a href="mailto:famille-tijou@wanadoo.fr">famille-tijou@wanadoo.fr</a></p>	<p>Frédéric Tijou, Elisabeth Tijou, Sylvie Floris, Karine Bouvet.</p>	
<p>École Yann Arthus Bertrand 16 rue Jean de Beauvau 54385 NOVIANT aux PRES</p>	<p>Tél. : 03 83 23 04 54 Tél. : 03 83 23 13 08 Mél. : <a href="mailto:seb.fleck@wanadoo.fr">seb.fleck@wanadoo.fr</a> <a href="http://www.ecoleyab.lautre.net">www.ecoleyab.lautre.net</a></p>	<p>Sébastien FLECK, J. STREIFF.</p>	
<p>École primaire 5 place de l'église 54840 VILLEY LE SEC</p>	<p>Tél. : 03 83 63 66 91 Mél. : <a href="mailto:ecolevilleysec@wanadoo.fr">ecolevilleysec@wanadoo.fr</a></p>	<p>Agnès Fajon, Véronique Arsac.</p>	

2 classes (GS/CP/CE1/CE2/CM1/CM2)			
Groupe scolaire " Concorde " Ecoles A. Frank (maternelle) H. Boucher (élémentaire) 41, rue St Vincent de Paul 59370 MONS EN BAROEUL 4 classes en maternelle 5 classes en élémentaire ¼ décharge pour élémentaire ¼ décharge pour la maternelle	École Anne Frank : 03 20 04 04 02  Mél : <a href="mailto:agnicolas2000@free.fr">agnicolas2000@free.fr</a>	Agnès Nicolas	
École primaire Anatole France 34, rue A. France 69120 VAULX EN VELIN 6 classes	Tél. : 04 78 79 25 06 Mél : <a href="mailto:vindupuy@yahoo.fr">vindupuy@yahoo.fr</a>	Vincent Dupuy	
École Élémentaire François Mansart Rue des Frères Lumière 69800 SAINT-PRIEST 6 classes	Tél. : 04 78 20 40 51 Mél. : <a href="mailto:ce.0690170k@ac-lyon.fr">ce.0690170k@ac-lyon.fr</a>	Véronique Schmitt veronique.schmitt @ laposte.net	
École Marie Curie Avenue Karl Marx 93000 BOBIGNY 13 classes	Tél. : 01 48 30 83 48 Mél. : <a href="mailto:elem.curie.bobigny@gmail.com">elem.curie.bobigny@gmail.com</a>	Véronique Decker	
École Célestin Freinet 70, rue Jean Vilar 26 000 VALENCE	Tél : Mél : <a href="mailto:ce.0261212b@ac-grenoble.fr">ce.0261212b@ac-grenoble.fr</a>	Marie Camille Syren	
Equipes partielles			
École maternelle Sinoncelli 49 rue Boisselot 13014 MARSEILLE 3 classes sur 10	Mél. : <a href="mailto:marite.boyron@laposte.net">marite.boyron@laposte.net</a>	Marité Boyron, Laëtitia Ganai, Manon David.	
École publique communale d'Aujargues - RPI Junas-Aujargues Chemin de la Costière 30250 AUJARGUES  2 classes sur 4 (dont le directeur qui est à mi-temps devant ses élèves...) avec des collègues sympathisants de la pédagogie Freinet	Tél. : 04 66 80 30 82 Mél. : <a href="mailto:ecole.aujargues@wanadoo.fr">ecole.aujargues@wanadoo.fr</a>	Isabelle Razoux	
École publique Lucie Aubrac - place de Klettgau 44190 Sainte Lumine de Clisson  2 classes sur 5 (du CE1 au CM2)	Tél : 02 40 03 85 20 Mél. : <a href="mailto:ce.0442623m@ac-nantes.fr">ce.0442623m@ac-nantes.fr</a>	François Le Ménahèze, Paul Calard.	



**Bespreking resultaten  
enquête 't Schommelbootje**

**1. Algemene werkwijze  
en bespreking algemene  
resultaten**

## Algemene werkwijze

Aantal ingevulde enquêtes:

- 83
- 51 waarvan alle vragen beantwoord zijn



## Algemene werkwijze

Berekening en beoordeling verschillende soorten vragen:

*Vragen met schaal op 5:*

- duidelijk + of -
- weinig neutraal
- resultaat = uitgesproken

*Berekening:*

- vragen met schaal 5:
  - Herleiden naar 3
  - 2 neg % optellen - 2 pos % optellen
- som % is afgerond volgens rekenkundige regels
- *Open vragen:*
  - 49/51 beantwoordt deze vragen
  - grote betrokkenheid



# Algemene werkwijze

*Geslacht:*



# Algemene werkwijze

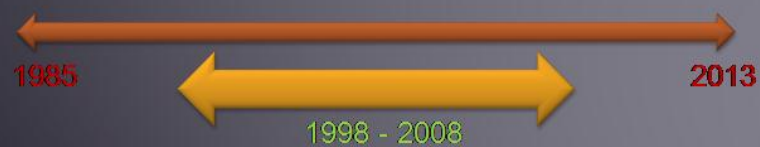
*ouderdom leerlingen*



*start loopbaan aan 't Schommelbootje*

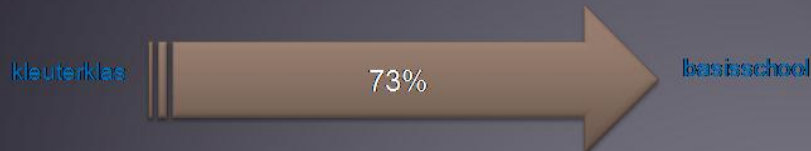


*einde loopbaan aan 't Schommelbootje*



# Algemene werkwijze

*volledige loopbaan ondervraagd*



*verder studeren : grotere voorzichtigheid voor deze gegevens !*



Resultaten zijn een spiegel van de werking van 't Schommelbootje in de jaren '90 en '00

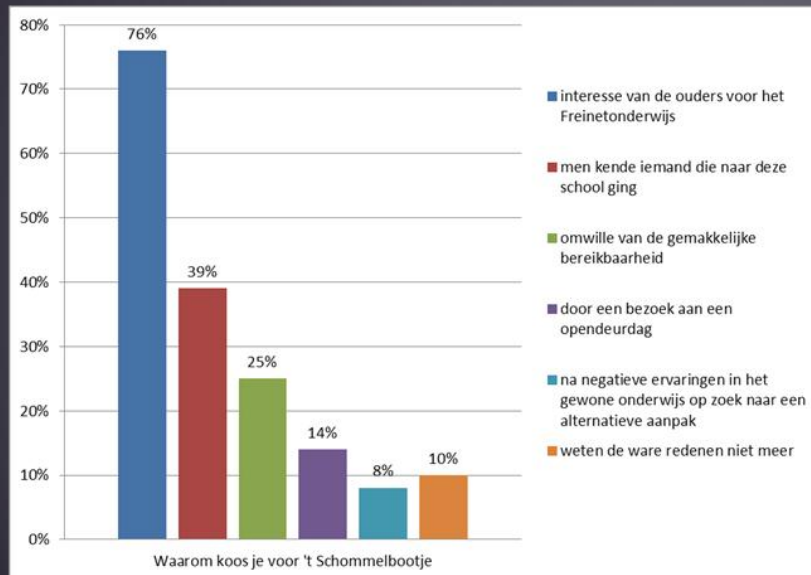
Resultaten van ongeveer 20 jaar werking

## 2. Bespreking algemene ervaringen op 't Schommelbootje



# Algemene ervaringen

## Waarom kozen de leerlingen voor 't Schommelbootje?



# Algemene ervaringen

## 2 besluiten:

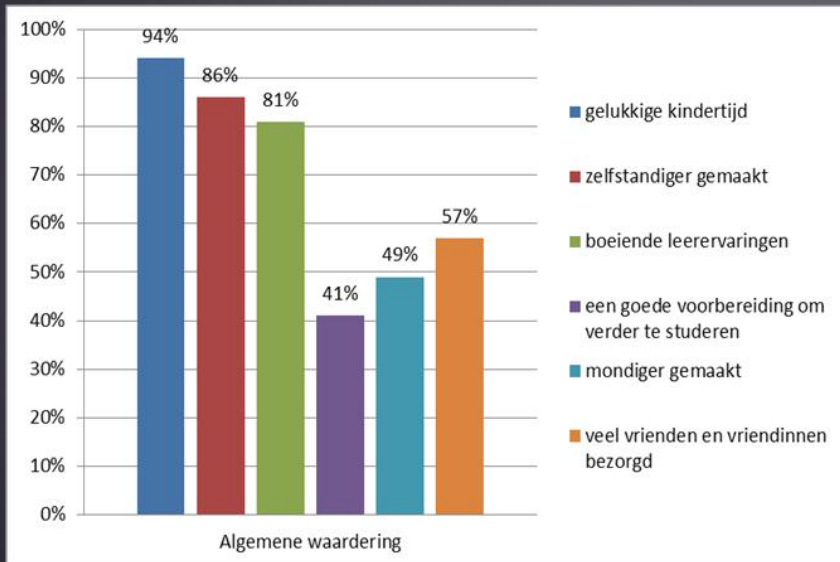
- Ouders zijn bewust gemotiveerd
  - $\frac{3}{4}$  koost bewust voor Freinetonderwijs
- Vooroordeel Freinetonderwijs is niet juist
  - Freinetonderwijs geen opvang voor kinderen die in het reguliere onderwijs hun draai niet vinden (8%)

## Werkpunt:

- Strategie voor IIn met leerstoornissen opstellen

# Algemene ervaringen

## Algemene waardering voor 't Schommelbootje



# Algemene ervaringen

Hoge scores ook terug te vinden bij open vragen:

*“een zeer mooie tijd in mijn leven”*

*“bedankt voor die mooie jaren, ik vond alles gewoon heel goed!”*

*“een leuke tijd”*

*“de fijnste manier om groot te worden”*



# Algemene ervaringen

*Minst aangeduide topic "een goede voorbereiding om verder te studeren":*

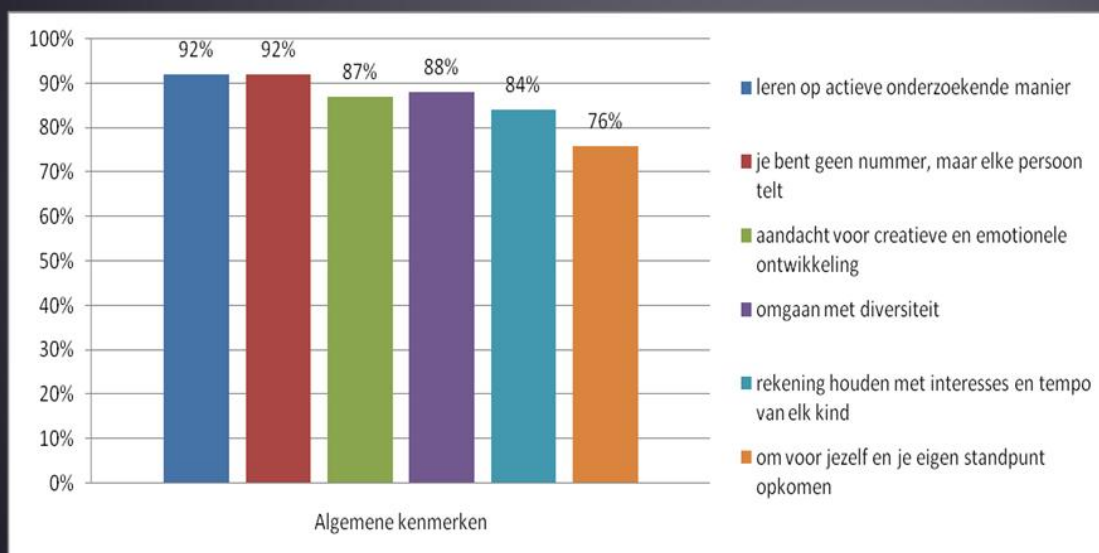
- *Meer details bij overgang naar secundair onderwijs*
- *Van alle doelstellingen de belangrijkste om verder uit te werken*

*Besluit:*

- Beeld van 't Schommelbootje als een hechte familie, voor sommigen voor het leven. Meerderen hebben er goede vrienden aan overgehouden
- Blijvend contact van oud-leerlingen via onder andere de opendeurdagen en de schoolfuif voor oud-leerlingen wordt gewaardeerd.

# Algemene ervaringen

## Algemene kenmerken van 't Schommelbootje



## Algemene ervaringen

Hoge scores waarbij tevredenheid sterk naar voren komt:

- 5 stellingen hoger dan 80%
- Zelfs laagste score is nog >70%

Bijkomend bewijs in open vragen:

- Stimuleren van het creatieve minstens 6 keer ter sprake gebracht
- Evenals aandacht voor elk kind met de eigen talenten, interesses en eigen ontwikkelingstempo

## Algemene ervaringen

Opmerking:

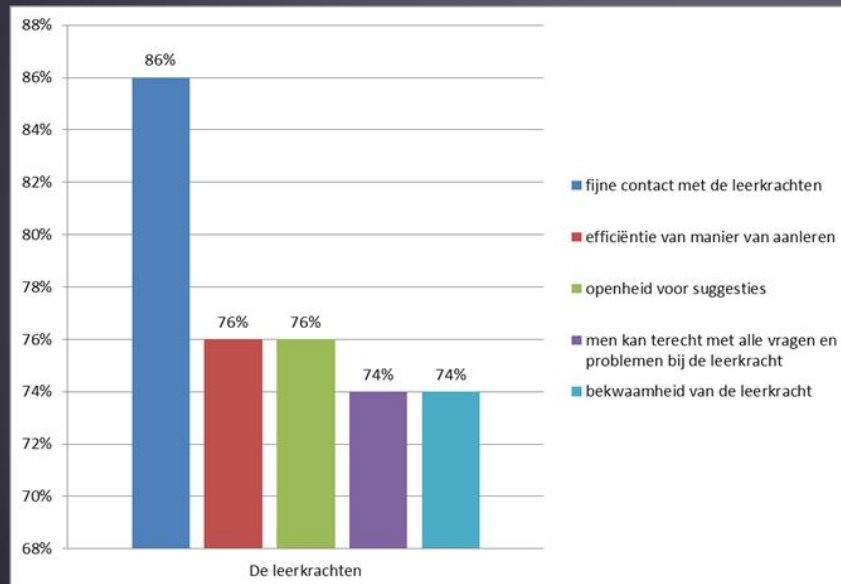
- Voor alle 6 stellingen is er een zeer lage negatieve score

Verklaring:

- Iets kan altijd voorvallen waardoor iemand met een negatief gevoel achterblijft
- Wellicht door conflict met leerkracht(en)

# Algemene ervaringen

## De leerkrachten van 't Schommelbootje



# Algemene ervaringen

- Goede scores, doch minder uitgesproken dan bij algemeen welzijn
- Weinig conflicten met de leerkrachten:
  - Te weinig hulp
  - Onverschilligheid tegenover pestgedrag
  - Enkele leerkrachten horen niet thuis in het Freinetprincipe omdat ze met sommige leerlingen geen band konden creëren of geen hulp boden.

Geen negatieve waardering:  
per stelling is negatieve score tussen 4% en 8%  
=> laag en verwaarloosbaar

# Algemene ervaringen

- Leerkrachten mogen tevreden zijn over hun werk en invloed
- Moeten wel erover waken dit peil te behouden

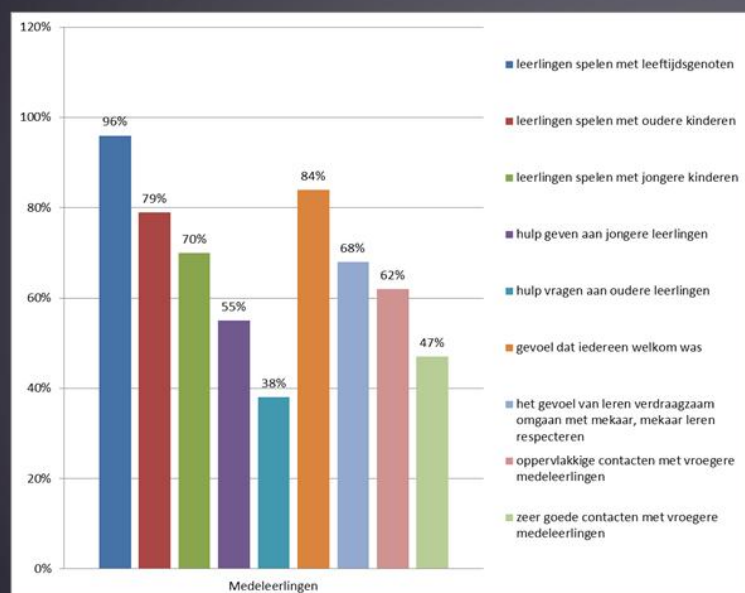
Nadelen van dit onderzoek:

geen vergelijkingsmateriaal buiten het Freinetonderwijs

rискant om te beweren dat een tevredenheidsonderzoek van een andere willekeurige basisschool niet zo hoog zou scoren

# Algemene ervaringen

De medeleerlingen van 't Schommelbootje?



## Algemene ervaringen

- Helpen en hulp krijgen liggen verder uit elkaar dan het spelen met oudere of jongere kinderen

### Verklaring:

- 22% scoort negatief
- 41% scoort neutraal bij hulp vragen aan ouderen
- 37% scoort neutraal bij het helpen van jongeren
- In het geheel van de enquête blijkt een sterke waardering voor zelfstandig werk. Misschien betekent het dat men moeilijker hulp vraagt

## Algemene ervaringen

psychologisch mechanisme :  
ervaring hulp vragen  $\neq$  ervaring hulp geven

↓  
hulpeloosheid  
kwetsbaarheid

↓  
trots

### Belangrijke opmerking:

- Hulp vragen bij een huistaak  $\neq$  hulp bij persoonlijk probleem  $\neq$  hulp bij routinekarwei
- Bij de commentaren spreekt men toch van “een sfeer waar iedereen elkaar helpt en erbij hoort”
- Het behoorlijk percentage aan neutraliteit geeft aan dat men de vraag niet precies kan inschatten

## Algemene ervaringen

- hoge score (84%) voor "het gevoel dat iedereen welkom is"

bevestiging via de verschillende open vragen :

*"iedereen hoort bij de groep"*

*"één voor allen, allen voor één"*

*"leren verdraagzaam omgaan met elkaar"*

*"elkaar respecteren"*

- slechts 68% vindt dat leerlingen respectvol omgaan met elkaar

Uit open vragen blijkt nu en dan (een enkeling) :

- spanningen met medeleerlingen
- pestgedrag



Leerkrachten kunnen er niet aan doen: wetten van de jungle in onderlinge omgang

## Algemene ervaringen

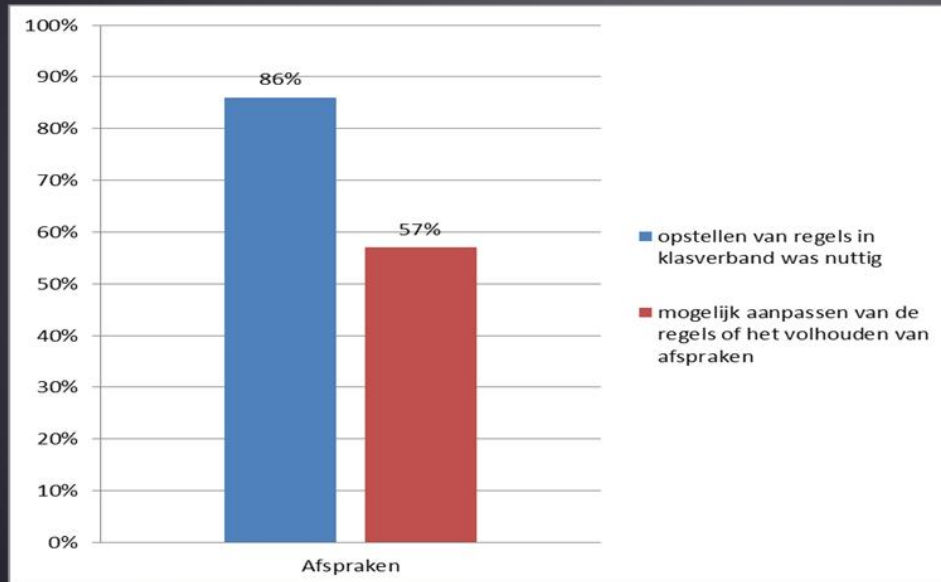
- Goede scores voor contacten met vroegere medeleerlingen

bevestiging via de open vragen:  
*open en sociaal hechte schoolgemeenschap  
als bron en basis voor goede en langdurige  
contacten.*



# Algemene ervaringen

## Afspraken in 't Schommelbootje



# Algemene ervaringen

- hoge score (86%) en niemand vindt opstellen van regels negatief!

➔ dit moet belangrijk blijven !

- aanpassen van de regels of het volhouden van afspraken scoort ook nog positief maar aanmerkelijk minder met 57%

➔ slechts 4% scoort eerder negatief

- Maar: groot percentage (39% en 43% ) kiest neutraal!

↳ verklaring:

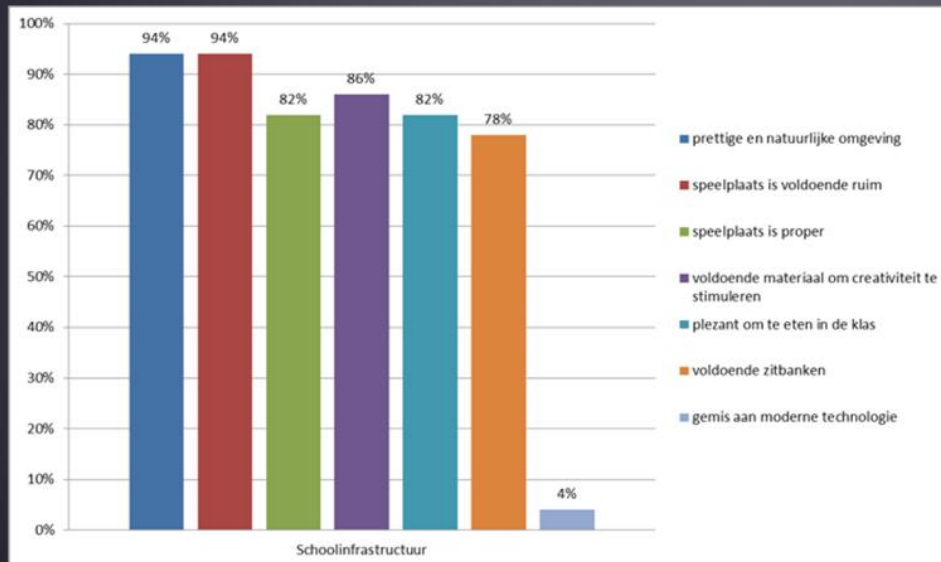
- geen concrete nood om regels aan te passen  
- leerlingen ervaren het toch niet als dusdanig

↳ besluit:

het opstellen en naleven van de regels is niet als een onbuigzame stroefheid overgekomen.

# Algemene ervaringen

## Infrastructuur van 't Schommelbootje



# Algemene ervaringen

- omgeving scoort hoog (94%). Gelukkig! Want hier kan je als school niet altijd iets aan veranderen

➤ Toch maakt de 94% duidelijk dat men dit op school zeker als troef kan en mag uitspelen onder de vorm van reclame (website)

- Eveneens 94% ervaart speelplaats als voldoende ruim

➤ Het wordt zelfs een paar keer vernoemd bij de open vragen waar ze zelf het meest tevreden over waren.

- Alle andere items scoren rond of boven de 80%.



# Algemene ervaringen

- Het percentage (82%) over het eten in de klas is toch een belangrijk gegeven :

- omdat het zou kunnen dat de kinderen behoefte hebben om eens buiten de klas te kunnen eten
- omdat het eten in de klas niet zo proper zou blijken

- ➔ In de meeste scholen is eten in de klas een groot taboe
  - in het traditioneel onderwijs is vanuit de inspectie het niet toegestaan om in de klas te eten
- ➔ de kinderen ervaren de gezelligheid en beschutting van het klaslokaal als een thuis.
  - vele actieve werkvormen en uitstapjes
- ➔ properheid en hygiëne gegarandeerd door efficiënte organisatie

# Algemene ervaringen

- Gemis technologie scoort negatief en is dus positief

heel wat minder technologie aanwezig in 't Schommelbootje ivg met de reguliere scholen waar Smartboard, laptop en Ipad haast verplicht zijn

minder technologie ≠ afwezigheid technologie

**Let op : belangrijke pijler van Freinetonderwijs = leerlingen integreren in concrete maatschappij**

slechts 4% heeft deze moderne technologie gemist



forse 66% heeft het stellig niet gemist

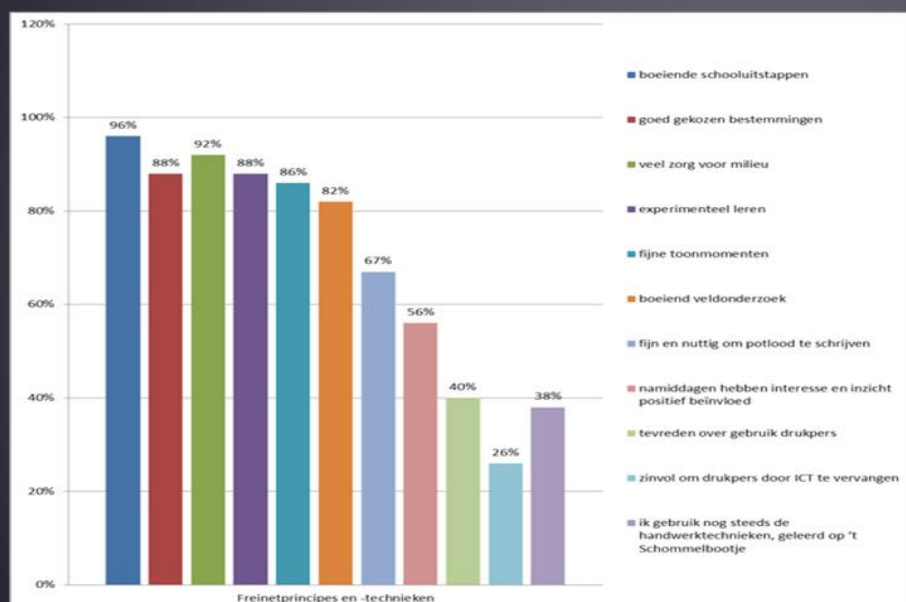
# Algemene ervaringen

## Besluit:

- Grotere onafhankelijkheid ten opzichte van technologie
- Onafhankelijkheid is geen vervreemding
- Open vragen:
  - Meerderheid = positief
  - Zeker niet onwennig tegen over technologie

# Algemene ervaringen

## Freinetprincipes en -technieken



## Algemene ervaringen

- Hoogste scores:
  - Schooluitstappen (96%)
  - Bestemming goed gekozen (88%)
  - Vermelde ervaringen: reis naar Pyreneeën en Roemenië
- Andere technieken positief maar meer neutraal
  - Nut om met potlood te schrijven (67%)
  - Schoolnamiddagen rond techniek (56%)

**Manier van enquêtevragen opstellen heeft het nadeel dat er niet verder gevraagd kan worden.**

## Algemene ervaringen

Neutrale en negatieve antwoorden kunnen immers twee zeer verschillende ladingen dekken.

- Het is mogelijk dat iemand zich niet voor techniek interesseert en dat de namiddagen er niet in geslaagd zijn deze interesse op te wekken.
- Het is ook mogelijk dat iemand zeer geïnteresseerd is en dat hij op die namiddagen wel enigszins van de techniek heeft kunnen proeven, maar toch op zijn honger is blijven zitten.

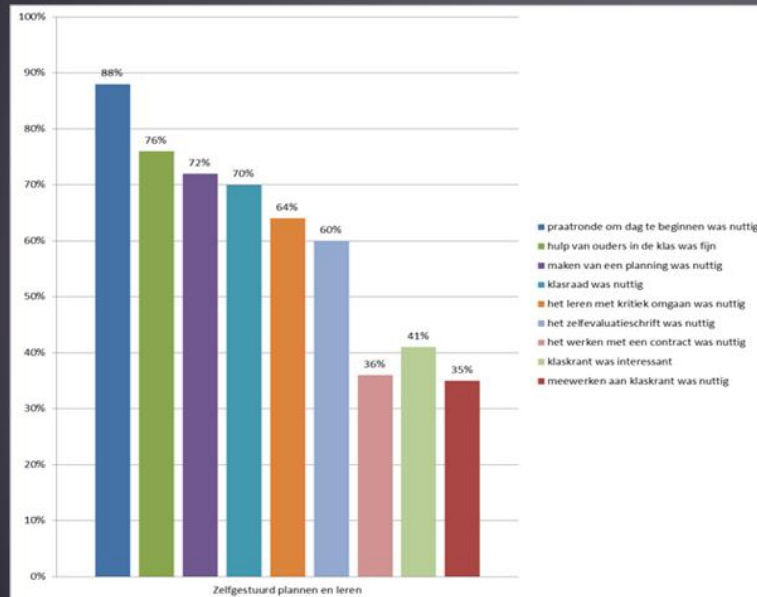
➤ Werkpunt (niet omdat de score negatief is want dat is ze niet) om ze eventueel te verhogen.

➤ Oplossing: is niet zozeer aanpassen werkvormen, doch duidelijker maken waarom werkvorm wordt aangeboden.

➤ Toepasbaarheid: bij het schrijven met potlood, bij de techniek-namiddagen, de schooltuin en bij het werken met de drukpers.

# Algemene ervaringen

## Zelfgestuurd plannen en leren



# Algemene ervaringen

- de laagste scores vinden we bij klaskrant en contract 35 tot 41%

- meest negatieve bij het 'meewerken aan de klaskrant' : 18%
- meest neutrale bij het 'werken met een contract' : 57%

reden: aspect van confrontatie

niet nodig      wel nodig

contract = niet nuttig      contract = dwingend

ook neutrale scores bij 'klaskrant is interessant' : 49%

ook neutrale scores bij 'meewerken aan klaskrant' : 47%

# Algemene ervaringen

## Besluit

- lagere positieve scores



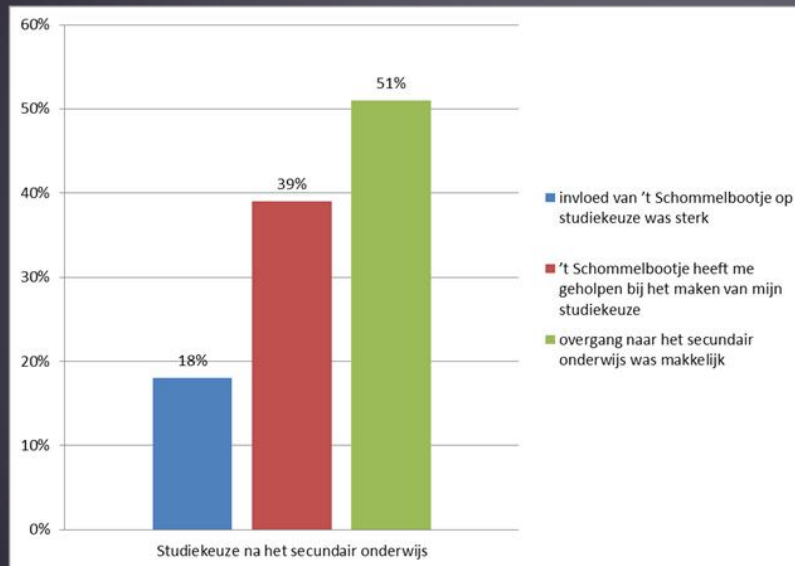
Door een grote neutrale houding.  
Men is er niet echt tegen maar eerder neutraal tot licht positief.

- klaskrant = centraal aspect van Freinetpedagogie
  - kan men niet laten vallen
  - op zoek naar een sterkere motivatie of andere manier van werken
  - zelfde bedenking als bij drukpers doch minder hoge score

## 3. Besprekingen ervaringen na 't Schommelbootje

# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Studiekeuze na het Secundair Onderwijs



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- invloed op studiekeuze:
  - meesten ervaren dit als neutraal : 53%
  - anderen ervaren dit als nihil : 30%
  - minderheid ervaart invloed als sterk : 18%
- hulp in 't Schommelbootje bij maken studiekeuze :
  - 39% heeft nodige hulp gehad
  - slechts 24% heeft hulp niet ervaren
  - 37% blijft neutraal
- overgang naar middelbaar :
  - grootste groep (51%) vond dit makkelijk
  - ook nog grote groep (32%) vond het niet makkelijk !

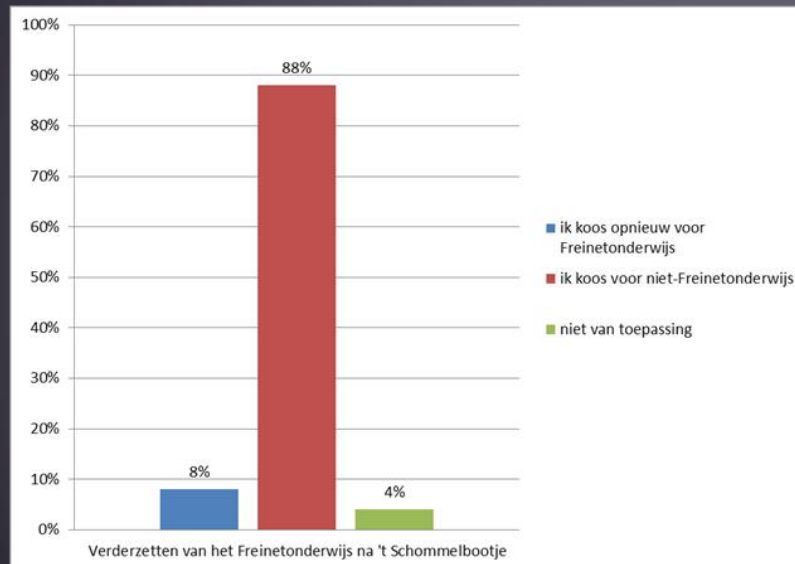


Werkpunt:  
Werk maken van een betere aanknoping  
op het secundair onderwijs.



# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Verder zetten van het Freinetonderwijs



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- Slechts 8% zet studie in SO verder aan Freinetschool

88% in het gewoon secundair onderwijs !!

4% selecteerde hier *niet van toepassing*



bewijs

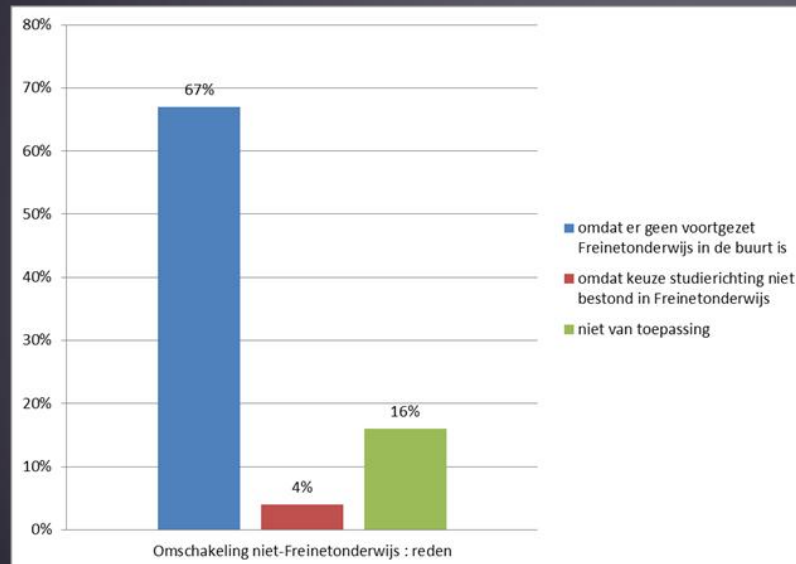
- sommigen zijn halverwege hun SO overgeschakeld naar Freinetonderwijs  
- sommigen zaten niet meer in Freinetonderwijs maar wel in een methodeschool.

conclusie

de 8% ligt in werkelijkheid hoger

# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Omschakeling naar het niet-Freinetonderwijs



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- Meerderheid koos niet verder voor Freinetonderwijs
  - 67% omdat er geen in de buurt was
  - 4% omdat de gekozen studierichting niet bestond

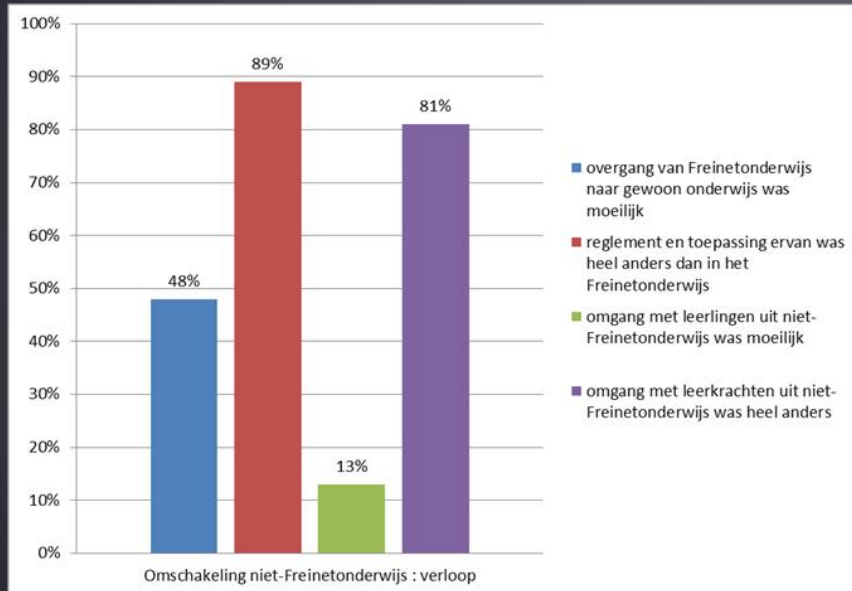
Cijfers zeggen niets over eventuele ontevredenheid

### Bewijs:

- Andere redenen (zie ook de open vragen) :
- er was wel een methodeschool in de buurt deze was te onervaren
  - zeer tevreden maar geen behoefte om opnieuw voor Freinet te kiezen
  - negatieve ervaring dat het Freinetonderwijs wel goed kan zijn maar niet voor iedereen
  - de gemakkelijke bereikbaarheid/bekendheid van gewone nabije secundaire scholen
  - keuzes van andere vrienden.
  - iemand met zware leerstoornis zegt 'er is te weinig begeleiding'
  - te weinig structuren controledruk om te presteren.

# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Omschakeling naar het niet-Freinetonderwijs



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- Hoge scores duiden hier op grote verschillen tussen gewoon SO en Freinetonderwijs
  - 89% vindt verloop reglement en toepassingen heel anders in niet-Freinetonderwijs
  - 81% vindt omgang leerkrachten – leerlingen heel anders in niet-Freinetonderwijs

dit wil niet zeggen dat oud-leerlingen van 't Schommelbootje die overgang moeilijk vonden ! 48% wel, 40% niet.

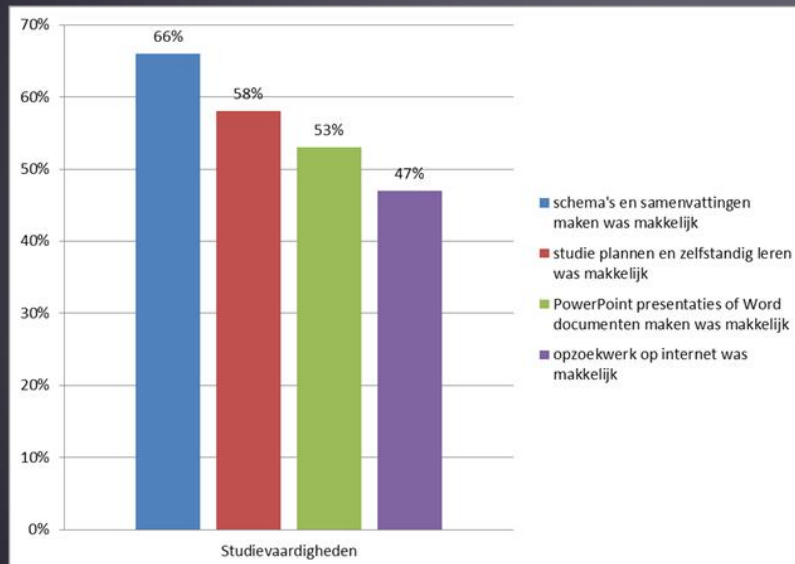


vooral moeilijke overgang betreffende organisatie & omgang personeel (slechts 13%)

werkpunt :  
stap naar niet-Freinetonderwijs degelijk voorbereiden

# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Studievaardigheden



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- 66% heeft geen moeite met schema's en samenvattingen
- slechts 12% heeft wel moeite met schema's en samenvattingen
  - vrij positief maar ook niet uitgesproken positief
- 58% kan makkelijk studie plannen en zelfstandig studeren
- slechts 22% heeft hier wel moeite mee
  - helaas geen vergelijkingsmateriaal van parallele onderzoeken

cijfers lijken laag ! want :  
één van de pijlers en sterktes van Freinetonderwijs  
= zelfstandig plannen en studeren

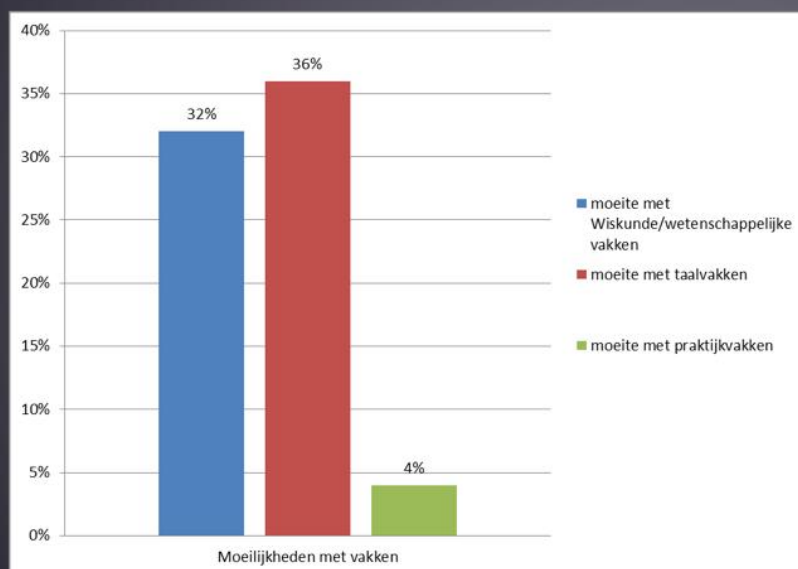
Reden:  
te weinig details omtrent de moeilijkheden.  
bv. plannen kan ok zijn maar motivatie om te studeren moeilijk.

## Ervaringen na 't Schommelbootje

- het zelfde geldt voor:
- 53% heeft geen moeite om op internet op te zoeken
- slechts 22% heeft er wel moeite mee
- 47% heeft geen moeite om Word-documenten en PowerPointpresentaties te maken
- slechts 28% heeft er wel moeite mee

## Ervaringen na 't Schommelbootje

### Moeilijkheden met vakken



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- 32% heeft moeite met wiskundige/wetenschappelijke vakken
- 51% heeft er geen moeite mee !

➤ normale cijfers voor student secundair onderwijs

- 36% heeft moeite met talen
- 40% heeft er geen moeite mee !

➤ normale cijfers voor student secundair onderwijs

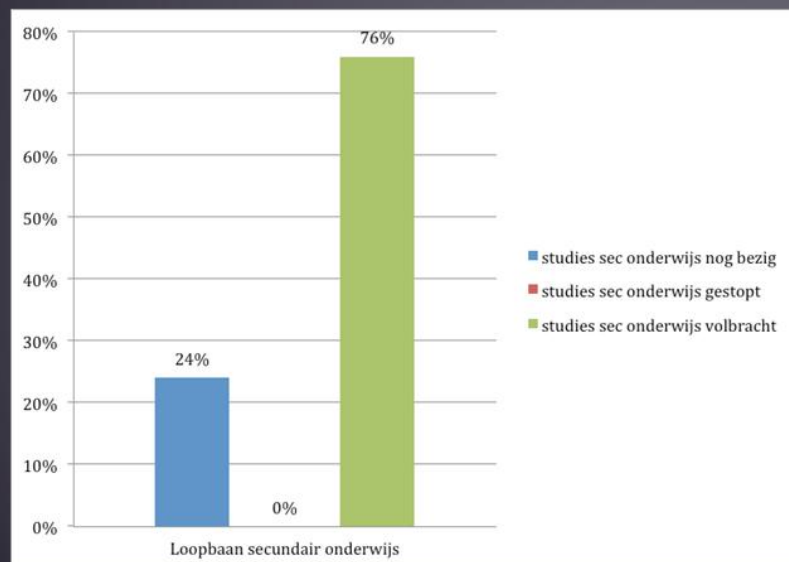
- slechts 4% heeft moeite met praktijkvakken
- 86% heeft er helemaal geen moeite mee !

➤ duidelijk een uitschieter : 't Schommelbootje voorziet stevige basis voor praktische werkzaamheden

let wel : In die bewust kiezen voor praktijkonderwijs in het secundair ondervinden zelden problemen hiermee. Idem voor gewoon basisonderwijs.

# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Loopbaan van de oud leerling

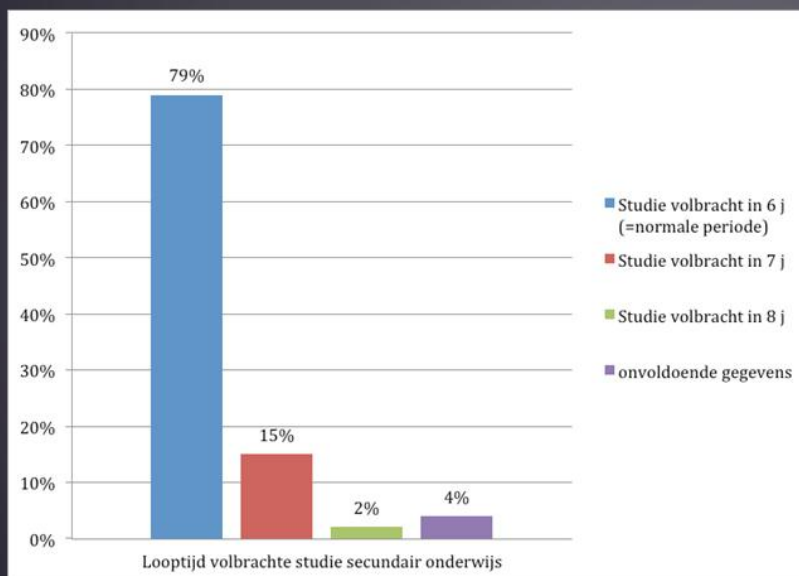


# Ervaringen na 't Schommelbootje

- 24% nog bezig met de studies SO
- niemand is gestopt met de studies SO !
- overige 76% nemen we voor de volgende beschouwingen:
  - Looptijd secundair onderwijs in jaren
  - Behaalde attesten secundair onderwijs
  - Behaalde diploma's secundair onderwijs
  - Behaalde diploma's hoger onderwijs

# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Looptijd volbrachte studie secundair onderwijs



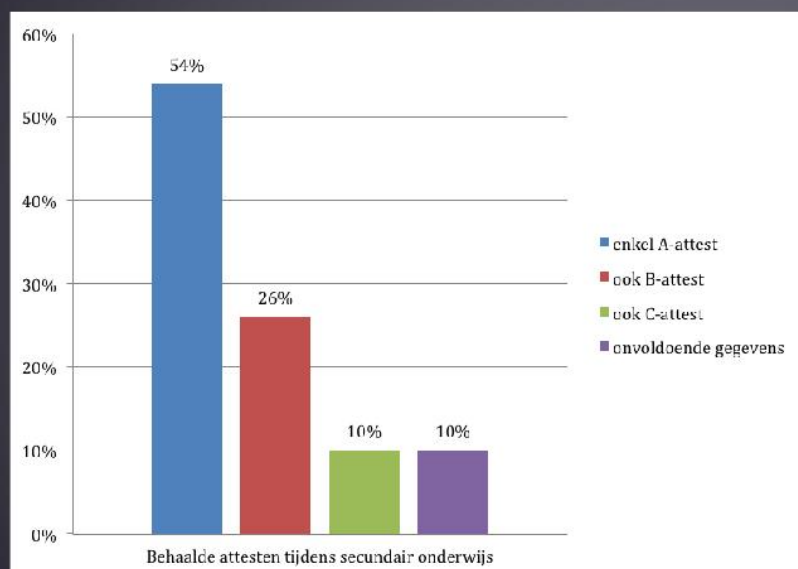
# Ervaringen na 't Schommelbootje

- 79% : studie volbracht binnen normale termijn van 6j
- slechts 15% : één extra jaar langer
- slechts 2% : twee extra jaren langer
- 4% : onvoldoende gegevens

Jammer dat er geen vergelijkingsmateriaal van andere scholen ter beschikking is  
Toch lijkt dit een mooi resultaat !

# Ervaringen na 't Schommelbootje

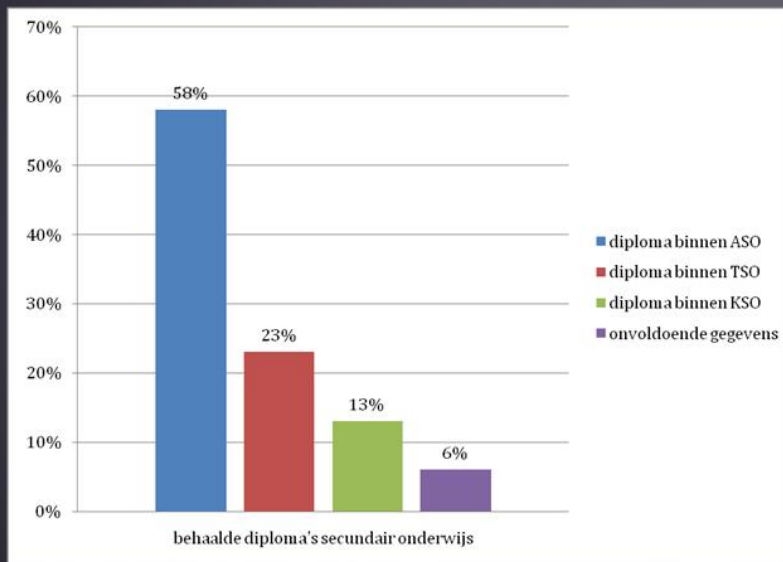
## Behaalde attesten





# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Behaalde diploma's secundair onderwijs



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- 58% : diploma behaald binnen ASO
- 23% : diploma behaald binnen TSO
- 13% : diploma behaald binnen KSO
- 6% : onvoldoende gegevens, enkel feit secundair werd afgemaakt

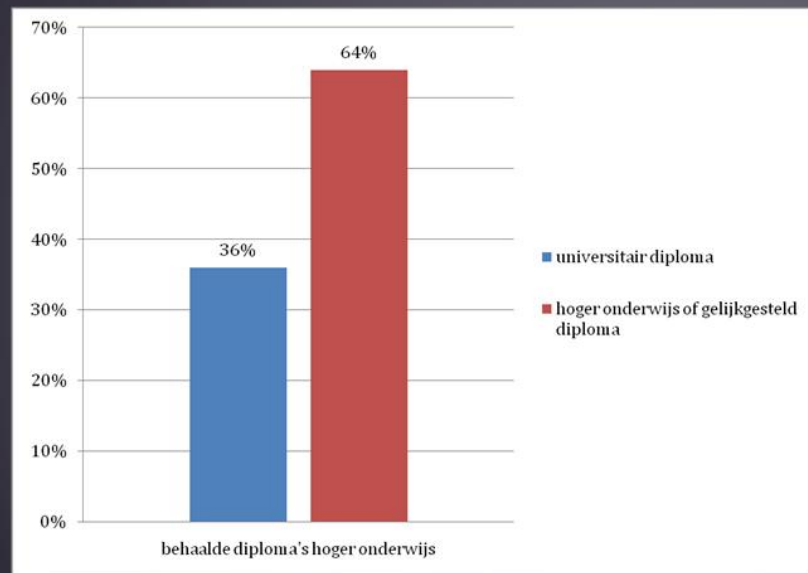
Besluit:

De algemene indruk dat leerlingen van 't Schommelbootje voldoende voorbereid zijn om verder te studeren.

Let wel : regelmatig terugkomende vraag van oud-studenten om beter voorbereid te worden wat betreft studiekeuze en leren studeren

# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Behaalde diploma's hoger onderwijs



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- van 43% zijn gegevens hogere studies bekend
- groot gedeelte is nog bezig met hogere studies

hiervan : 36% universitair diploma  
64% hoger of gelijkgesteld diploma

### Opmerking:

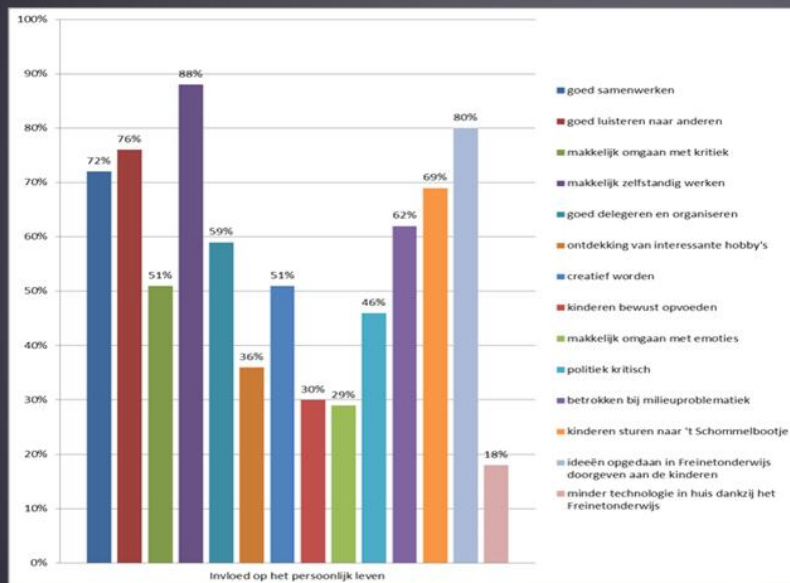
- resultaat is behoorlijk aanmoedigend
- band met 't Schommelbootje minder duidelijk voor onderzoek
- resultaten hoger onderwijs dan wel die van het secundair
- => 't Schommelbootje is er niet alleen verantwoordelijk voor

### Besluit:

- leerlingen van 't Schommelbootje zijn voldoende tot goed voorbereid
- soms niet voldoende bagage meegekregen,
- wel geleerd hebben om plan te trekken : sneller hulp zoeken

# Ervaringen na 't Schommelbootje

## Invloed op het persoonlijke leven



# Ervaringen na 't Schommelbootje

- hoogste score : zelfstandig werken met 88%
- nog hoge scores : - goed kunnen luisteren naar anderen met 76%
  - het samenwerken met 72%
  - creatief zijn met 61%
  - betrokken zijn bij milieuproblematiek met 62%
- lage scores : - het bewuster opvoeden van de kinderen met 30%
  - het makkelijker omgaan met emoties met 29%



≠ niet met zijn emoties kunnen omgaan  
≠ de kinderen niet bewust opvoeden  
maar : geen link naar wat men in 't Schommelbootje geleerd heeft.

## Ervaringen na 't Schommelbootje

- hoogste negatieve scores liggen bij :
  - de interessante hobby's met 24%
  - politiek kritischer met 20%
- grootste reclame voor de school =
  - 69% zou zijn kinderen ook naar 't Schommelbootje sturen
  - verhoogd tot 80%, die ideeën opgedaan in het Freinetonderwijs aan zijn kinderen wil doorgeven
- slechts 12% zou zijn kinderen niet meer naar 't Schommelbootje sturen

### Relativeren:

meerdere redenen kunnen meespelen (zoals geografische) die eigenlijk niets zeggen over het al dan niet tevreden zijn.

## Ervaringen na 't Schommelbootje

- slechts 18% kozen voor minder technologie door het volgen van Freinetonderwijs.
- 55% waren hier niet mee eens

### Besluit:

- Freinetonderwijs werkt NIET vervreemdend ten opzichte van technologie.
- Freinetonderwijs stelt zichzelf juist tot doel om school en maatschappij optimaal in elkaar te laten integreren en C. Freinet had juist een voorliefde voor de technologie van zijn tijd en omgeving.
- De 18% doen dit dan ook waarschijnlijk uit bewuste keuze en niet vanuit een vervreemding.

# Ervaringen na 't Schommelbootje

*Waar ben je het meest tevreden over?*

- 49 van 51 ondervraagden hebben iets opgeschreven
- Het meest voorkomend : leren zelfstandig werken, samenwerken in groep, leren organiseren en kritisch zijn

*Waar ben je het minst tevreden over?*

- 39 reacties waarvan 35 met bruikbare inhoud
- Het meest voorkomend : de overgang naar het secundair onderwijs

*Suggesties om 't Schommelbootje te verbeteren*

- 36 suggesties waarvan 16 bruikbaar
- Het meest voorkomend : een betere voorbereiding op het secundair onderwijs

# Ervaringen na 't Schommelbootje

*Maak je reclame?*

- 48 van de 51 mensen reageerden.
  - 16 : geen reclame maken
  - 32 : wel reclame maken

*Wens je nog iets toe te voegen?*

- 20 van de 49 antwoordden "neen".
- de rest : algemeen positieve antwoorden.

Besluit:

Er spreekt een warme dankbaarheid en tevredenheid uit.